

Štrasburg, 21. februára 2007

ECRML (2007) 1

EURÓPSKA CHARTA REGIONÁLNYCH ALEBO MENŠINOVÝCH JAZYKOV

UPLATŇOVANIE CHARTY V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Úvodný monitorovací cyklus

- A. **Správa Výboru expertov pre chartu**
- B. **Odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy týkajúce sa uplatňovania charty Slovenskou republikou**

Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov ustanovuje kontrolný mechanizmus na hodnotenie uplatňovania charty v štáte, strane dohovoru, s cieľom odporučiť prípadné zlepšenia v jeho legislatíve, politike a praxi. Ústredným prvkom tohto postupu je Výbor expertov založený v súlade s článkom 17 charty. Jeho hlavným účelom je skúmať skutočnú situáciu regionálnych alebo menšinových jazykov v štáte, informovať Výbor ministrov o svojom hodnotení dodržiavania záväzkov stranou dohovoru a tam, kde je to vhodné, nabádať členský štát k postupnému prijímaniu záväzkov vyššej úrovne.

Na uľahčenie tejto úlohy Výbor ministrov prijal v súlade s článkom 15 ods.1 osnovu periodických správ, ktoré musia strany dohovoru predkladať generálnemu tajomníkovi. Vláda štátu, ktorého sa to týka, musí túto správu zverejniť. Na základe tejto osnovy musí štát podávať informáciu o konkrétnom uplatňovaní charty, o všeobecnej politike vo vzťahu k jazykom, ktoré spadajú pod ochranu podľa časti II charty, a musí presnejšie informovať o všetkých opatreniach, ktoré boli prijaté v rámci aplikácie ustanovení vybraných pre jednotlivé jazyky, na ktoré sa vzťahuje ochrana podľa časti III charty. Prvou úlohou výboru je preto preskúmať informácie obsiahnuté vo východiskovej správe týkajúce sa všetkých relevantných regionálnych alebo menšinových jazykov na území príslušného štátu.

Úlohou výboru je vyhodnotiť existujúce právne akty, predpisy a skutočnú prax, ktoré jednotlivé štáty uplatňujú vo vzťahu k ich regionálnym alebo menšinovým jazykom. Tejto úlohe prispôbil aj svoje pracovné metódy. Výbor zhromažďuje informácie od príslušných orgánov a z nezávislých zdrojov v rámci štátu s cieľom získať pravdivý a korektný prehľad o skutočnej jazykovej situácii. Po predbežnom preskúmaní východiskovej správy výbor v prípade potreby položí príslušnému štátu niekoľko otázok týkajúcich sa záležitostí, ktoré považuje za nejasné alebo nedostatočne rozpracované v samotnej správe. Po tomto písomnom postupe obyčajne nasleduje návšteva delegácie výboru v príslušnom štáte. Počas tejto návštevy sa delegácia stretáva so subjektami a združeniami, ktorých práca úzko súvisí s používaním relevantných jazykov, a konzultuje s orgánmi záležitosti, na ktoré bola upozornená.

Po ukončení tohto postupu výbor expertov vypracuje svoju vlastnú správu. Túto správu predloží Výboru ministrov spolu s návrhmi na odporúčania, ktoré sa tento môže rozhodnúť adresovať príslušnej strane dohovoru.

OBSAH

A.	Správa Výboru expertov o uplatňovaní charty v Slovenskej republike.....	4
	Kapitola 1	Základné informácie a všeobecné/predbežné otázky.....4
	1.1.	Úvod.....4
	1.2.	Činnosť Výboru expertov4
	1.3.	Predstavenie situácie regionálnych alebo menšinových jazykov v SR4
	1.4.	Všeobecné otázky vyplývajúce z vyhodnotenia správy.....7
	1.5	Osobitná otázka týkajúca sa 20-percentnej hranice.....8
	Kapitola 2	Hodnotenie Výboru expertov týkajúce sa častí II a III charty 10
	2.1	Hodnotenie týkajúce sa časti II charty..... 10
	2.2	Hodnotenie týkajúce sa časti III charty 18
	2.2.1	<i>Hodnotenie uplatňovania časti III charty v prípade rómskeho jazyka..... 18</i>
	2.2.2	<i>Maďarský jazyk..... 36</i>
	2.2.3	<i>Hodnotenie uplatňovania časti III v prípade nemeckého jazyka 55</i>
	2.2.4	<i>Hodnotenie uplatňovania časti III v prípade rusínskeho jazyka 71</i>
	2.2.5	<i>Hodnotenie uplatňovania časti III v prípade ukrajinského jazyka 86</i>
	2.2.6	<i>Hodnotenie uplatňovania časti III v prípade českého jazyka 101</i>
	2.2.7	<i>Hodnotenie uplatňovania časti III v prípade bulharského, poľského a chorvátskeho jazyka 112</i>
	Kapitola 3.	Zistenia..... 128
	Príloha I:	Ratifikačná listina..... 130
	Príloha II:	Pripomienky slovenských orgánov 132
B.	Odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy o uplatňovaní charty na Slovensku	139

A. Správa Výboru expertov o uplatňovaní charty v Slovenskej republike

prijatá Výborom expertov 23. novembra 2005
a predložená Výboru ministrov Rady Európy
v súlade s článkom 16 charty

Kapitola 1 Základné informácie a všeobecné/predbežné otázky

1.1. Úvod

1. Slovenská republika podpísala Európsku chartu regionálnych alebo menšinových jazykov (ďalej len „charta“) 20. februára 2001 a ratifikovala ju 5. septembra 2001. Charta nadobudla platnosť pre Slovenskú republiku od 1. januára 2002.
2. Ratifikačná listina je priložená k tejto správe ako príloha I.
3. V súlade s článkom 15 ods. 1 charty bola 5. decembra 2003 predložená východisková periodická správa o uplatňovaní charty v Slovenskej republike.

1.2. Činnosť Výboru expertov

4. Po predbežnom preskúmaní správy Výborom expertov bol vypracovaný dotazník, ktorý bol zaslaný slovenským orgánom. V septembri 2004 sa uskutočnila návšteva „na mieste“ (ďalej len „návšteva“). Delegácia Výboru expertov navštívila Prešov, Košice – vrátane rómskeho sídliska Luník IX – a Bratislavu. Stretla sa so zástupcami osôb hovoriacich po rómsky, maďarsky, nemecky, ukrajinsky, rusínsky, bulharsky, česky a poľsky a so zástupcami židovskej menšiny, mimovládnych organizácií, médií a školstva. V Košiciach sa delegácia stretla aj s predstaviteľmi miestnych a regionálnych orgánov a so sudcami okresného súdu v Košiciach. Stretnutia s predstaviteľmi ústredných orgánov sa konali v Bratislave.
5. Výbor expertov získal viacero pripomienok a dodatočných informácií od zástupcov osôb hovoriacich uvedenými jazykmi, ako aj z rôznych úradných zdrojov na Slovensku. Tieto informácie boli pri hodnotení uplatňovania charty veľmi užitočné a Výbor expertov všetkým vyjadruje vďaku za aktívny prínos a účasť na monitorovacom procese.
6. V súlade s článkom 16 ods. 4 charty (pozri kapitolu 3.2 tejto správy) Výbor expertov vypracoval zoznam všeobecných návrhov na prípravu odporúčaní, ktoré by sa Výbor ministrov mohol rozhodnúť adresovať Slovenskej republike. Okrem toho tam, kde to považoval za potrebné, v texte správy uvádza konkrétnejšie poznámky, ktoré slovenským orgánom odporúča zohľadniť pri tvorbe politiky v oblasti regionálnych alebo menšinových jazykov.
7. Táto správa vychádza z politickej a legislatívnej situácie prevládajúcej v čase, keď charta nadobudla platnosť pre SR (1. januára 2002), z informácií, ktoré Rade Európy poskytla slovenská vláda vo východiskovej periodickej správe (5. decembra 2003), z dodatočných informácií poskytnutých vládou v neskoršom období, a z ďalších informácií, ktoré Výbor expertov získal vyššie uvedeným spôsobom. Správa bola prijatá 23. novembra 2005.

1.3. Predstavenie situácie regionálnych alebo menšinových jazykov v SR

Predbežná poznámka

8. Po rozdelení bývalého Československa k 1. januáru 1993 Slovenská republika prešla v oblasti ochrany regionálnych alebo menšinových jazykov rušným vývojom trvajúcim niekoľko rokov. Rad obmedzení vniesol do používania regionálnych alebo menšinových jazykov najmä zákon o štátnom jazyku z roku 1995. Po ustanovení novej koalíciej vlády po voľbách v roku 1998, do ktorej vstúpili aj predstavitelia maďarskej

menšiny, sa však začal uplatňovať pozitívnejší prístup k ochrane menšinových jazykov. Ratifikácia charty Slovenskou republikou bola priamym výsledkom tohto politického vývoja.

9. Pri sčítaní obyvateľstva z roku 2001, na ktoré odkazuje ďalší text, sa zisťovali údaje o národnosti, ku ktorej sa občania hlásia, ale nie o jazyku, ktorým hovoria.

Rómčina

10. Podľa informácií, ktoré má k dispozícii Výbor expertov, Rómovia prišli na Slovensko v 15. storočí, hoci niektoré pramene poukazujú na ich prítomnosť už v 13. alebo 14. storočí. Spočiatku sa spomínali ako hradní muzikanti alebo kováči. Neskôr slúžili v maďarskej armáde. Po jej porážke Turkmi v 16. storočí sa prístup k Rómom zmenil. Bolo to zrejme práve vtedy, keď začalo dochádzať k ich segregácii v oddelených osadách a znemožnil sa im prístup k zárobkovej činnosti. Podobne ako v ostatných európskych krajinách tej doby boli Rómovia v 16. storočí postavení mimo zákona. Za vlády Márie Terézie (1740-1780) sa začala uplatňovať prísna asimilačná politika. S krátkou prestávkou medzi skončením revolučných udalostí v roku 1848 a rokom 1867 asimilačná politika pokračovala aj v ďalšom období.

11. Na rozdiel od českých Rómov vystavených krutému nacistickému prenasledovaniu väčšina slovenských Rómov bola v prvej polovici druhej svetovej vojny od neho ušetrená. Ale neskôr, keď sa v septembri a októbri 1944 zapojili do slovenského povstania, nacisti pri odvetných akciách zabilí mnohých Rómov aj na Slovensku.

12. Podľa oficiálnych informácií poskytnutých Výboru expertov sa počas celej komunistickej éry v bývalom Československu uplatňovala politika asimilácie Rómov.

13. Ku koncu roka 1988, t. j. krátko pred nežnou revolúciou v roku 1989 a pádom komunistického režimu, sa podľa oficiálnych údajov na Slovensku nachádzalo 278 rómskych osád, z toho 230 vo vtedajšom východoslovenskom kraji. Odvtedy sa metódy mapovania prítomnosti Rómov v Slovenskej republike značne zdokonalili. Podľa najnovších informácií z roku 2004 sprístupnených Výboru expertov je v krajine údajne 787 rómskych osád: 168 z nich je časťou obce, 338 sa nachádza na okraji obce a 281 sa nachádza v určitej vzdialenosti od blízkej obce. Do 21% obyvateľov osád žijúcich mimo obcí býva v chatrčiach (v porovnaní s 9,2% Rómov žijúcich na okraji obcí a 1,5% Rómov žijúcich vo vnútri obce). Väčšina obyvateľov rómskych osídlení má prístup k prívodu elektriny, ale väčšia časť Rómov nemá prístup ku kanalizácii, vodovodu, či zemnému plynu.

14. Podľa informácií poskytnutých Výboru expertov počas návštevy sa počet Rómov v Slovenskej republike odhaduje na približne 320 000 osôb (podľa sčítania obyvateľov z roku 2001 je ich počet 89 920).

Maďarčina

15. Prítomnosť osôb hovoriacich po maďarsky na Slovensku je priamym dôsledkom rozpadu rakúsko-uhorskej ríše na konci prvej svetovej vojny. Do novovzniknutej demokratickej Československej republiky boli fakticky zahrnuté aj územia, kde historicky existovalo kompaktné osídlenie osobami hovoriacimi po maďarsky. Dôsledkom Viedenskej arbitráže uzavretej medzi Nemeckom a Talianskom 2. novembra 1938 po prijatí mníchovskej zmluvy v roku 1938 Nemeckom, Spojeným kráľovstvom, Francúzskom a Talianskom bolo, že značná časť týchto území sa opäť dostala pod správu Maďarska. So Slováckmi, ktorí tam žili alebo sa tam medzičasom presídlili, sa zaobchádzalo zle. Keď po skončení druhej svetovej vojny tieto územia opäť pripadli vtedajšiemu Československu, české aj slovenské obyvateľstvo prejavovalo silné protimaďarské cítenie. České aj slovenské orgány sa snažili znížiť počet príslušníkov menšiny hovoriacej po maďarsky aj ich vysídľovaním do Maďarska, vyvlastňovaním majetku, núteným presídľovaním na české územia a asimilačnou politikou. Až počas pražskej jari v roku 1968 sa začala, prinajmenšom formálne, posilňovať ochrana najmä vo vzťahu k menšine hovoriacej po maďarsky.

16. Podľa výsledkov sčítania obyvateľstva z roku 2001 (pozri s. 7 východiskovej periodickej správy) v Slovenskej republike žije 520 528 príslušníkov maďarskej menšiny, t. j. 9,7% z celkového počtu obyvateľov.

Nemčina

17. Podľa informácií poskytnutých Výboru expertov počas návštevy do roku 1945 žilo na Slovensku 150 000 osôb hovoriacich po nemecky. Po druhej svetovej vojne bola väčšina z nich na základe Benešových dekrétov vyhostená, ale 20 000 ich na Slovensku zostalo. Podľa oficiálneho odhadu je ich dnešný počet 5 405 (pozri s. 7 východiskovej periodickej správy), hoci podľa samotných používateľov nemeckého jazyka je

ich počet v skutočnosti dvakrát vyšší. Vývoj v povojnovom období narušil nemeckú komunitu na Slovensku. V prvých povojnových rokoch bolo dokonca zakázané používať nemčinu na verejnosti a takmer päťdesiat rokov sa v nemčine vôbec nevyučovalo.

18. Situácia sa začala meniť v roku 1989, ale v tom čase už potenciál po nemecky hovoriacej komunite zoslabol. Vyššiu koncentráciu osôb používajúcich nemecký jazyk dnes možno nájsť len na niektorých miestach a je paradoxné, že ich prítomnosť je výraznejšia v Bratislave a Košiciach než v oblastiach, ktoré tradične obývali.

19. Výbor expertov bol informovaný, že po druhej svetovej vojne mnohí vzdelaní príslušníci nemeckej komunity opustili krajinu, ktorej intelektuálna elita sa postupom času zredukovala. Mnoho mladých ľudí si tiež našlo lepšie pracovné príležitosti v Rakúsku alebo v Nemecku. Na Slovensku však naďalej existujú silné predsudky a ešte stále rezonuje kontext 20. storočia.

Rusínčina

20. Podľa informácií, ktoré mal Výbor expertov k dispozícii, oblasť dnešného východného Slovenska bola osídlená najneskôr v 11. a 12. storočí. V časoch habsburskej monarchie sa k Ukrajincom pristupovalo ako k zemepisnému a etnickému celku. Prvé rozdelenie nastalo vznikom Československa v roku 1918. V Československu sa vytvorili tri vetvy tejto menšiny: ukrajinsky, rusínsky a rusky orientovaná skupina. V 50. rokoch minulého storočia vláda aktívne zasiahla do tejto situácie, keď všetky tri skupiny zlúčila do jednej „ukrajinskej“ skupiny. Po roku 1989 sa objavili dve skupiny – jedna sa identifikovala ako rusínska a svoj jazyk ako rusínčinu a druhá ako ukrajinská.

21. Slovenskí Rusíni žijú najmä v prešovskom regióne, v časti spoločného karpatsko-rusínskeho regiónu.

22. Podľa výsledkov sčítania obyvateľstva z roku 2001 (pozri s. 7 východiskovej periodickej správy) dnes v SR žije 24 201 príslušníkov rusínskej menšiny. Výbor expertov bol informovaný, že rusínsky jazyk bol kodifikovaný v roku 1995.

Ukrajínčina

23. Podľa informácií, ktoré má Výbor expertov k dispozícii, osoby hovoriace po ukrajinsky žijú v severovýchodnej časti Slovenska pozdĺž slovensko-ukrajinských hraníc.

24. Podľa výsledkov sčítania obyvateľstva z roku 2001 (pozri s. 7 východiskovej periodickej správy) dnes v SR žije 10 814 príslušníkov ukrajinskej menšiny.

Čeština

25. Osoby hovoriace po česky tvoria najmladšiu regionálnu alebo menšinovú jazykovú skupinu na Slovensku, ktorá vznikla po rozdelení bývalého Československa v januári 1993. Je veľmi rozptýlená, ale jej najväčšie zoskupenia žijú v Bratislave a Košiciach. Podľa predstaviteľov tejto skupiny žije na Slovensku 56 000 osôb hovoriacich po česky, hoci tento počet sa neprestajne mení. Uzavrelo sa samozrejme aj mnoho zmiešaných manželstiev. Podľa výsledkov sčítania obyvateľstva z roku 2001 (pozri s. 7 východiskovej periodickej správy) dnes v SR žije 44 620 príslušníkov českej menšiny.

Bulharčina

26. Prvá vlna osôb hovoriacich po bulharsky prišla na Slovensko koncom 19. storočia. Boli to najmä záhradkári, ktorí sa prisťahovali na Slovensko, do Maďarska a do Rakúska v časoch rakúsko-uhorskej ríše. Druhá vlna prišla v 20. a 30. rokoch minulého storočia.

27. Podľa výsledkov sčítania obyvateľstva z roku 2001 (pozri s. 7 východiskovej periodickej správy) dnes v SR žije 1 179 príslušníkov bulharskej menšiny. Predstavitelia tejto menšiny však počas návštevy poskytli odlišný údaj (1 578 osôb) a uviedli, že ich skutočný počet je pravdepodobne dva alebo trikrát vyšší. Výbor expertov bol informovaný, že bulharský jazyk sa udržal aj napriek veľkému počtu zmiešaných manželstiev. 48% osôb hovoriacich po bulharsky žije v Bratislave, zatiaľ čo ostatní sú rozptýlení po celej krajine. Niekoľko potomkov starých záhradkárov žije najmä v okolí Košíc.

Poľština

28. Podľa informácií poskytnutých Výboru expertov počas návštevy sa historicky len veľmi malá časť územia severného Slovenska prekrývala s Poľskom. Práve tam možno nájsť relatívne vyššiu koncentráciu osôb hovoriacich po poľsky. Zvyšok je rozptýlený po celom Slovensku. Ďalšie osoby hovoriace po poľsky sa presťahovali na Slovensko zo severnej Moravy (v Českej republike), kde je poľský jazyk už tradične prítomný.

29. Podľa výsledkov sčítania obyvateľstva z roku 2001 (pozri s. 7 východiskovej periodickej správy) dnes žije v SR 2 602 príslušníkov poľskej menšiny. Tento údaj sa viac-menej zhoduje s počtom, ktorý udávali jej zástupcovia počas návštevy.

Chorvátčina

30. Podľa informácií, ktoré má Výbor expertov k dispozícii, prvé osoby hovoriace po chorvátsky prišli na Slovensko v 16. storočí a usadili sa v niekoľkých desiatkach západoslovenských obcí, kde sa v pomerne krátkom čase asimilovali s miestnym obyvateľstvom. Dnes je chorvátske obyvateľstvo koncentrované najmä v štyroch obciach blízko Bratislavy: v Čunove, Devínskej Novej Vsi, Chorvátskom Grobe a Jarovciach.

31. Podľa výsledkov sčítania obyvateľstva z roku 2001 (pozri s. 7 východiskovej periodickej správy) dnes v SR žije 890 príslušníkov chorvátskej menšiny.

1.4. Všeobecné otázky vyplývajúce z vyhodnotenia správ

32. Spolupráca so slovenskými orgánmi bola vo všetkých etapách monitorovacieho procesu vynikajúca.

33. Slovensko vypracovalo veľmi ambicióznou ratifikačnú listinu. Výbor expertov považuje za významné politické gesto najmä ochranu rómskeho jazyka podľa časti III.

34. Slovenská republika sa rozhodla prijať záväzky podľa časti III aj vo vzťahu k niektorým jazykom, ktorých používatelia žijú značne rozptýlení po celej krajine. Týmito jazykmi sú bulharčina, chorvátčina, čeština a poľština. Výbor expertov oceňuje vôľu slovenských orgánov rozšíriť ochranu poskytovanú chartou aj na tieto jazyky. Skutočnosť, že osoby hovoriace týmito jazykmi žijú rozptýlené po celej krajine a len málokedy sú prítomné vo významnejšom počte na jednom mieste, však výrazne sťažuje uplatňovanie časti III charty na tieto jazyky. Hoci v prípade chorvátčiny slovenská vláda označila jednu oblasť neďaleko Bratislavy, kde sa tento jazyk zdá byť prítomný v mierne koncentrovanejšej podobe (pozri ods. 27), predpokladom náležitého monitoringu uplatňovania časti III na tieto jazyky je, aby slovenské orgány vyhodnotili, v ktorých častiach krajiny sú ich používatelia prítomní v dostatočnom počte na účely záväzkov, ktoré Slovensko prijalo podľa časti III (pozri *mutatis mutandis* druhú správu o uplatňovaní charty Maďarskom, ECRML 2004 (5), najmä ods. 18 a zistenie E.). O tom, že to je ťažké, svedčí aj veľmi obmedzený počet informácií, ktoré v súvislosti s niektorými záväzkami dostal Výbor expertov od slovenských orgánov. Výbor expertov sa preto v prípade týchto jazykov nateraz obmedzí len na stručné hodnotenie plnenia záväzkov podľa časti III.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby uskutočnili podrobné vyhodnotenie s cieľom vyznačiť oblasti, kde sú osoby hovoriace po bulharsky, chorvátsky, česky a poľsky prítomné v dostatočnom počte na účely záväzkov, ktoré Slovensko prijalo vo vzťahu k týmto jazykom podľa časti III charty. Slovenské orgány by mali výsledky tohto vyhodnotenia predložiť Výboru expertov v nasledujúcej periodickej správe.

35. Ďalší aspekt, ktorý charakterizuje uplatňovanie charty na Slovensku, súvisí so slovenským právnym rámcem. Výbor expertov zistil niekoľko prípadov, keď sa zákon o štátnom jazyku (č. 270/1995) zdá byť v rozpore s povinnosťami, ktoré SR prijala pri ratifikácii charty. V niektorých prípadoch existuje dokonca aj problém jeho súladu s niektorými ďalšími slovenskými právnymi predpismi. Napriek tomu sa v praxi uvedené povinnosti do istej miery plnia, hoci bez opory v jednoznačnom právnom základe (pozri napr. ods. 212-213 a 288-290).

36. Je pravdou, že pri uložení ratifikačnej listiny (5. septembra 2001) Slovensko urobilo tri vyhlásenia, ktorých cieľom bolo práve zabrániť konfliktu medzi povinnosťami vyplývajúcimi z charty a relevantnou vnútroštátnou legislatívou. Ide najmä o tieto vyhlásenia:

„Slovenská republika vyhlasuje, že článok 8 ods. 1 písm. e) bod i sa vzťahuje na prípravu pedagógov, teológov, kultúrnych a osvetových pracovníkov bez ujmy na výučbe v štátnom jazyku s tým, že väčšina predmetov vrátane profilových sa zabezpečuje v menšinovom jazyku pri rešpektovaní právnych noriem Slovenskej republiky v oblasti vysokého školstva.”

„Slovenská republika vyhlasuje, že článok 10 ods. 1 písm. a) bod ii, článok 10 ods. 2 písm. a) a článok 10 ods. 3 písm. b) sa budú interpretovať bez ujmy na používaní štátneho jazyka podľa Ústavy Slovenskej republiky a v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky.”

„Slovenská republika vyhlasuje, že článok 12 ods. 1 písm. e) a článok 13 ods. 2 písm. c) možno použiť, ak účinky jeho použitia neodporujú iným ustanoveniam právneho poriadku Slovenskej republiky o zákaze diskriminácie občanov Slovenskej republiky v pracovnoprávných vzťahoch na území Slovenskej republiky.”

37. Avšak keďže článok 21 ods. 1 charty pripúšťa len výhrady k ods. 2 až 5 článku 7, uvedené vyhlásenia sú jednoduchými výkladovými vyhláseniami. Ako také nemôžu zmeniť právne účinky ustanovení charty, na ktoré odkazujú, v zmysle ich výkladu Výborom expertov, ktorý je autoritatívnym orgánom zodpovedným za výklad charty a za monitorovanie jej uplatňovania.

38. Pokiaľ ide o ustanovenia charty uvedené v týchto vyhláseniach, Výbor expertov náležite zohľadnil zásadu zakotvenú v preambule k charte, podľa ktorej „ochrana a podpora regionálnych alebo menšinových jazykov by nemala byť na úkor úradných jazykov a potreby ich učenia”, ako aj článok 4 ods. 1 charty, podľa ktorého „Žiadne ustanovenie tejto charty nemožno vykladať ako obmedzujúce alebo negujúce práva zaručené Európskym dohovorom o ľudských právach”.

39. Ako sme už poznamenali, cieľom uvedených vyhlásení je zabrániť konfliktu medzi relevantnými záväzkami vyplývajúcimi z charty a súvisiacimi vnútroštátnymi právnymi predpismi. Výbor expertov však zistil niekoľko prípadov, keď je uplatňovanie vnútroštátnej legislatívy v rozpore s ustanoveniami charty.

1.5 Osobitná otázka týkajúca sa 20-percentnej hranice

40. Ďalšie vyhlásenie pripojené k ratifikačnej listine znie takto: „podľa článku 1 písm. b) charty (...) pojem „územie, na ktorom sa používa regionálny alebo menšinový jazyk” sa vzťahuje na obce podľa nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 221/1999 Z. z. z 25. augusta 1999, ktorým sa vydáva zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 20% obyvateľstva”. Týmto nariadením sa implementuje § 2 ods. 1 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín. Uvedený zákon obmedzuje praktické uplatňovanie práva osôb hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom používať svoj jazyk v úradnom styku, keď toto právo obmedzuje len na územie obcí, v ktorých osoby patriace k národnostnej menšine tvoria najmenej 20% obyvateľstva (podľa posledného sčítania obyvateľstva).

41. Z doslovného znenia tohto vyhlásenia by vyplývalo, že charta sa vzťahuje len na územie tých obcí, kde menšina tvorí najmenej 20% obyvateľstva. Inými slovami, zdá sa, že cieľom vyhlásenia Slovenskej republiky je dosiahnuť, aby údaj 20% predstavoval „počet osôb, ktorý zdôvodňuje prijatie rôznych ochranných a podporných opatrení ustanovených v charte”, na ktorý poukazuje článok 1 ods. 1 písm. b) charty s cieľom vymedziť „územie, na ktorom sa používa regionálny alebo menšinový jazyk”. Z toho vyplýva, že ak je tento počet nižší ako 20%, ochrana zaručená chartou sa na daný jazyk nevzťahuje. Platí to rovnako pre článok 7 ods. 1 charty, ktorý sa musí uplatňovať „na územiach, kde sa takéto jazyky používajú”, ako aj na rôzne záväzky vyplývajúce z časti III, ktorých pôsobnosť je územne vymedzená.

42. Prijatie tohto prístupu vo vyhlásení priloženom k ratifikačnej listine SR by sa v podstate rovnalo územnej výhrade, ktorá je ako taká nezlučiteľná s chartou (pozri ods. 134 dôvodovej správy). Otázky, o ktorých musia orgány pri ratifikácii skutočne rozhodnúť, sú (1) jazyky, na ktoré sa má vzťahovať časť III (pozri článok 2 ods. 2 charty) a (2) záväzky, ktoré sa majú prijať ba základe časti III (pri ich výbere by sa malo samozrejme prihliadať na situáciu jazyka na dotknutých územiach; pozri ods. 79 dôvodovej správy). Pokiaľ ide o územia, štátne orgány musia na základe faktov v súvislosti s jednotlivými jazykmi vyhodnotiť územia, na ktorých sú osoby hovoriace daným jazykom vrátane jazykov vybraných na základe časti III prítomné v dostatočnom počte – bez ohľadu na 20-percentnú hranicu – na účely plnenia jednotlivých

záväzkov prijatých v súlade s chartou. Toto vyhodnotenie treba urobiť bez ohľadu na 20-percentnú hranicu, ktorá sa každopádne zdá byť privysoká (inými slovami, počet osôb, ktorý zakladá nárok na ochranné opatrenia podľa charty, by sa bežne nachádzal hlboko pod touto hranicou). Výbor expertov môže toto vyhodnotenie pochopiteľne spochybníť, keby jeho účinky boli v rozpore s duchom charty (napr. keby sa do tohto zoznamu nezačlenilo územie, kde je niektorý jazyk prítomný vo významnej miere; pozri ods. 35 dôvodovej správy a ako príklady druhú správu Výboru expertov o Chorvátsku (ods. 51-62) a prvú správu o Španielsku (ods. 64-74).

43. Slovenské orgány však v odpovedi na konkrétnu otázku, ktorú im v tejto súvislosti adresoval Výbor expertov, uviedli, že 20-percentná hranica sa vzťahuje výlučne na používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v úradnom styku, a že toto kritérium nie je rozhodujúce pre ďalšie oblasti, ktoré pokrýva charta. To je ďalšia komplikácia, keďže v článku 10 sa nepoužíva výraz „územie, na ktorom sa používa regionálny alebo menšinový jazyk“. Článok 10 hovorí o správnych celkoch a územiach v pôsobnosti miestnych a regionálnych orgánov, kde „sídli taký počet používateľov regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorý odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení“.

44. Aj keby sa používanie tejto vysokej hranice obmedzilo len na oblasť vymedzenú článkom 10 charty, aj tak ho možno považovať za prekážku plnenia povinnosti vyplývajúcej z charty v prípadoch, keď osoby hovoriace niektorým jazykom síce tvoria menej ako 20% obyvateľstva obce, pritom sú v nej však prítomné v dostatočnom počte na účely záväzkov, ktoré SR prijala podľa článku 10, pretože v takýchto prípadoch slovenský právny poriadok neukladá orgánom žiadnu povinnosť umožniť používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v tejto oblasti, hoci z charty pre ne takáto povinnosť vyplýva.

45. Ďalší problém by mohol súvisieť s možnosťou, že počet obyvateľov obce hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom sa postupom času zvýši nad alebo klesne pod 20-percentnú hranicu. Je jasné, že by to mohlo brániť dôslednému a permanentnému uplatňovaniu jazykovej politiky v tejto oblasti. Z porovnania dvoch zoznamov dotknutých obcí zostavených v rokoch 1991 a 2001 napr. vyplýva, že počet obcí spĺňajúcich požiadavku 20-percentnej hranice v prípade menšiny hovoriacej po maďarsky klesol z 512 na 504 a v prípade menšiny hovoriacej po rómsky z 57 na 54. V prípade menšiny hovoriacej po nemecky sa počet (1) síce nezmenil, ale v roku 2001 išlo o inú obec.

46. Napokon sa zdá, že neexistuje ani jeden prípad, v ktorom by 20-percentná hranica bola dosiahnutá v prípade bulharského, chorvátskeho, českého alebo poľského jazyka. To znamená, že uplatňovanie 20-percentnej hranice oberá tieto jazyky o akúkoľvek ochranu podľa článku 10 ods. 1 až 4, čo podkopáva ratifikáciu charty.

47. Výbor expertov záverom poznamenáva, že hoci berie na vedomie spôsob, akým slovenské orgány uplatňujú 20-percentnú hranicu, t. j. výlučne v súvislosti s používaním regionálnych alebo menšinových jazykov v úradnom styku, existencia uvedenej hranice v tejto oblasti nezabráni posudzovaniu jej praktických dôsledkov vo vzťahu k plneniu záväzkov, ktoré Slovensko prijalo na základe článku 10 charty. Z toho vyplýva, že keďže článok 10 charty sa vzťahuje aj na obce, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom tvoria menej ako 20% obyvateľstva, ale pritom je ich počet dostatočný na účely plnenia záväzkov, ktoré Slovensko prijalo na základe článku 10, monitorovaciu činnosť Výboru expertov by uľahčilo, keby mu slovenské orgány poskytli vyhodnotenie oblastí, v ktorých je tradične prítomný takýto dostatočný počet uvedených osôb vo všetkých prípadoch nespĺňajúcich 20-percentné kritérium.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby vyhodnotili oblasti, v ktorých je tradične prítomný dostatočný počet osôb hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom na účely záväzkov, ktoré SR prijala na základe článku 10, vo všetkých prípadoch nespĺňajúcich 20-percentné kritérium, a aby v týchto oblastiach uplatňovali článok 10.

Kapitola 2 Hodnotenie Výboru expertov týkajúce sa častí II a III charty

2.1 Hodnotenie týkajúce sa časti II charty

Článok 7 – Ciele a zásady

„Odsek 1

Vo vzťahu k regionálnym alebo menšinovým jazykom v oblastiach, kde sa tieto používajú, a podľa stavu jednotlivých jazykov, zmluvné strany založia svoju politiku, legislatívu a prax na týchto cieľoch a zásadách:

a) uznanie regionálnych alebo menšinových jazykov ako prejavu kultúrneho bohatstva;”

48. Článok 34 ods. 1 Ústavy SR ustanovuje, že „občanom tvoriacim v Slovenskej republike národnostné menšiny alebo etnické skupiny sa zaručuje všestranný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie”. Ods. 2 tohto ustanovenia zaručuje pre občanov patriacich k národnostným menšinám aj „a) právo na vzdelanie v ich jazyku; b) právo používať ich jazyk v úradnom styku, c) právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín”. Navyše, preambula k zákonu č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín uznáva a oceňuje „význam materinských jazykov občanov Slovenskej republiky, ktorí sú osobami patriacimi k národnostnej menšine, ako prejav kultúrneho bohatstva štátu”. Podľa názoru Výboru expertov tieto ustanovenia z formálneho hľadiska optimálnym spôsobom zabezpečujú splnenie tejto povinnosti.

„b) rešpektovanie geografickej oblasti každého regionálneho alebo menšinového jazyka tak, aby existujúce, prípadne pripravované administratívne rozdelenie nekládlo prekážky podpore tohto regionálneho alebo menšinového jazyka;”

49. Výbor expertov bol informovaný, že pri administratívnom členení by niekedy mohla nastať situácia, keď odčlenením skupiny osôb hovoriacich niektorým jazykom od širšej oblasti osídlenej používateľmi tohto jazyka sa jej zabráni dosiahnuť 20-percentnú hranicu a vylúči sa tak z rámca ochrany jazyka v úradnom styku. Informácie, ktoré Výboru expertov poskytli oficiálne zdroje, odkazujú najmä na účinky zákona č. 221/1996 o územnom a správnom usporiadaní Slovenskej republiky.

50. Výbor expertov už poznamenal, že 20-percentného kritéria sa nemožno dovoliavať s cieľom zdôvodniť neplatnosť niektorých povinností vyplývajúcich z charty v prípadoch tradičnej prítomnosti osôb hovoriacich určitým jazykom v dostatočnom počte – bez ohľadu na uvedenú hranicu a teda aj v počte nižšom ako 20% – na účely plnenia záväzkov prijatých SR podľa článku 10 ods. 1 až 4 charty (pozri ods. 40-47). Inými slovami, administratívne členenie, ktorého dôsledkom je zníženie podielu osôb hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom pod 20%, nemá vplyv na platnosť relevantných povinností vyplývajúcich z charty, pokiaľ je na danom území prítomný dostatočný počet týchto osôb na účely týchto záväzkov. Zo štatistických údajov poskytnutých slovenskou vládou (pozri prílohu II k východiskovej periodickej správe) sa zdá, že tomu tak je v mnohých prípadoch.

51. Napriek tomu je možné, že v dôsledku administratívneho členenia prestane byť skupina osôb hovoriacich určitým jazykom na danom území prítomná v dostatočnom počte, a to dokonca aj na účely relevantných záväzkov prijatých podľa tejto charty, hoci jej počet by bol dostatočný v prípade, keby toto územie bolo pripojené k susednému administratívne celku, kde je tradične prítomná hlavná skupina osôb hovoriacich daným jazykom v tomto regióne. Navyše nemožno vylúčiť, že administratívne členenie sťažuje uplatňovanie niektorých záväzkov vyplývajúcich z charty, a to aj vtedy, keď je na tomto „odčlenenom” území dostatočný počet osôb hovoriacich určitým jazykom na účely záväzkov vyplývajúcich z charty. Slovenské orgány by preto mali venovať pozornosť otázkam uvedeným v tomto odseku a informovať o nich Výbor expertov v nasledujúcej periodickej správe .

„c) potreba rozhodného postupu pri podpore regionálnych alebo menšinových jazykov na účel ich zachovania;”

52. Výbor expertov odkazuje na svoje hodnotenie týkajúce sa časti III charty. Náležite však treba zohľadniť aj skutočnosť, že ešte nebol pozmenený zákon o štátnom jazyku, ktorý – ako uvidíme ďalej – obsahuje niekoľko ustanovení obmedzujúcich používanie regionálnych alebo menšinových jazykov.

„d) ul'ahčenie a/alebo podpora slovného alebo písomného prejavu v regionálnom alebo menšinovom jazyku vo verejnom a v súkromnom živote;”

53. Výbor expertov odkazuje na svoje hodnotenie týkajúce sa časti III charty.

„e) udržiavanie a rozvoj stykov v oblastiach upravených v tejto charte medzi skupinami používajúcimi regionálny alebo menšinový jazyk a inými skupinami žijúcimi v štáte, ktoré používajú jazyk v identickej alebo blízkej podobe, ako aj nadviazanie kultúrnych vzťahov s inými skupinami v štáte, ktoré používajú odlišné jazyky;”

54. Pokiaľ ide o udržiavanie a rozvoj stykov medzi skupinami používajúcimi rovnaký jazyk a žijúcimi v rôznych oblastiach, dodatočné informácie poskytnuté slovenskou vládou odkazujú na činnosť rôznych organizácií, ktoré zrejme dostávajú podporu od úradov a zastupujú rôzne skupiny používajúce regionálne alebo menšinové jazyky na Slovensku: ide o Zväz Rusínov a Ukrajincov na Slovensku, Spolok karpatských Nemcov, Bulharský kultúrny zväz, Kultúrny zväz Chorvátov na Slovensku a Poľský klub v Bratislave.

55. Výbor expertov však počas návštevy dostal sťažnosti, podľa ktorých sú osoby hovoriace po rusínsky ešte stále označované za Rusínov-Ukrajincov – skupinu, ktorá (podľa osôb hovoriacich po rusínsky) nikdy neexistovala. Podľa osôb hovoriacich po rusínsky to má za následok proces „ukrajinizácie”, ktorý prehľbuje ich pocit menejcenného postavenia. Zdôraznil sa tak problém, že orgány mali a ešte stále majú tendenciu podporovať podujatia so spoločným zameraním na osoby hovoriace po ukrajinsky a osoby hovoriace po rusínsky. Podľa názoru Výboru expertov je uznanie rusínčiny ako špecifického jazyka cestou k jeho účinnej ochrane a zároveň je z tohto dôvodu potrebné udržiavať a rozvíjať styky medzi osobami hovoriacimi po rusínsky prostredníctvom osobitného kultúrneho združenia zastupujúceho osoby hovoriace po rusínsky ako také.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby podporili založenie kultúrnej organizácie osôb hovoriacich po rusínsky.

56. Zdá sa, že pokiaľ ide o nadviazovanie kultúrnych stykov medzi rôznymi skupinami osôb hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom na Slovensku, príklady uvedené v relevantných častiach hodnotenia uplatňovania článku 12 charty, najmä Komisia účelového transferu na podporu kultúry menšín, prispievajú k plneniu úlohy relevantnej z hľadiska uvedeného záväzku. Existuje aj Združenie pre rozhlasové vysielanie pre národnostné menšiny so sídlom v Bratislave. Výbor expertov je toho názoru, že tento druhý aspekt uvedenej povinnosti je zrejme splnený.

„f) poskytnutie primeraných foriem a prostriedkov na vyučovanie a štúdium regionálnych alebo menšinových jazykov na všetkých vhodných stupňoch;”

57. Výbor expertov v podstate odkazuje na svoje hodnotenie týkajúce sa časti III charty. Vzhľadom na špecifické postavenie rómskeho jazyka je však súvislosti so základnými povinnosťami zakotvenými v tomto ustanovení článku 7 charty potrebné uviesť niekoľko predbežných poznámok.

58. Informácie získané Výborom expertov počas návštevy naznačujú, že príslušné školské orgány na miestnej úrovni väčšinou ešte stále uplatňujú v zásade asimilačný prístup k vzdelávaniu Rómov na Slovensku. Aj asistenti učiteľov na predškolskej úrovni hovoriaci po rómsky by mali ul'ahčiť uplatňovanie tohto prístupu. Slovenské školské orgány v tejto súvislosti uvádzajú ako hlavný argument, že osoby hovoriace po rómsky samy dávajú prednosť tomu, aby si ich deti dokonale osvojili slovenský jazyk a získali tak lepšie šance na plnú integráciu do slovenskej spoločnosti, najmä z ekonomického hľadiska, v porovnaní s ich rodičmi. Skutočnosť je však taká, že mnohé slovenské školské orgány nie sú ochotné zaviesť výučbu rómčiny alebo v rómčine, pričom na druhej strane mnohí rómski rodičia nepoznajú svoje práva. Navyše rómski rodičia, najmä tí z nich, ktorí žijú v rómskych osadách, žijú v znevýhodnených sociálnych aj ekonomických podmienkach, ktoré ich sotva motivujú k domáhaniu sa aktívnejšej ochrany svojho jazykového a kultúrneho dedičstva. Každopádne platí, že v niektorých prípadoch školské orgány vôbec neberú do úvahy dopyt tých rodičov z rómskych osád, ktorí vyjadrili výslovné želanie, aby sa pre ich deti v určitom rozsahu

zabezpečilo vyučovanie rómčiny alebo v rómčine (pozri aj ods. 93). Výbor zistil, že takýmto želaniam rodičov sa kladú úmyselné prekážky.

59. Výbor expertov v prvom rade pripomína, že charta vonkoncom nespochybňuje nutnosť primerane si osvojiť úradný jazyk (jazyky) štátu. V preambule k charte sa výslovne uvádza, že „ochrana a podpora regionálnych alebo menšinových jazykov by nemala byť na úkor oficiálnych jazykov a potreby ich učenia“. Navyše želanie osôb hovoriacich po rómsky – zabezpečiť pre svoje deti úspešnú integráciu do slovenskej spoločnosti – je úplne pochopiteľné a zasluhuje si maximálnu podporu s osobitným zreteľom na nepriaznivé ekonomické, sociálne a politické podmienky, ktoré Rómovia znášali po celé stáročia vo väčšine európskych krajín. Integráciu si však neslobodno zamieňať s asimiláciou. Všetky informácie, ktoré má Výbor expertov k dispozícii, poukazujú na to, že plné uznanie jazykových a kultúrnych špecifík Rómov vedie k ich úspešnej integrácii do spoločnosti. Odborníci na jazykovú politiku navyše potvrdzujú, že osvojenie si viacerých jazykov vo veľmi ranom veku, alebo ešte lepšie, naučenie sa dvom jazykom na úrovni materinského jazyka, posilňuje intelektuálne aj jazykové schopnosti dieťaťa. Na to je však potrebné, aby túto pridanú hodnotu uznávali najmä školské orgány, čo sa zatiaľ na Slovensku nedeje, najmä pokiaľ ide o rómsky jazyk. Mnohé školské orgány na Slovensku majú v skutočnosti tendenciu vnímať rómsky jazyk skôr ako prekážku než ako prejav jazykového a kultúrneho bohatstva osôb, ktoré ním hovoria.

60. Nevyhnutným krokom je vypracovanie osnov na výučbu rómskeho jazyka. Počas návštevy bol Výbor expertov informovaný, že vo viacerých školách sa v súčasnosti realizujú projekty, ktorých cieľom je vypracovať učebné osnovy pre jednotlivé ročníky. Tento proces by mohol trvať až 9 rokov a príslušné slovenské orgány počas návštevy otvorene pripustili, že nie sú schopné predpovedať, kedy bude možné splniť ustanovenia charty vo vzťahu k rómskemu jazyku. Výbor expertov považuje takýto odklad za neodôvodnený a je toho názoru, že by sa mali prijať konkrétne opatrenia s cieľom zaviesť osnovy na výučbu rómskeho jazyka vo všetkých dotknutých školách oveľa skôr, než to predpokladá uvedený projekt.

61. Výbor expertov bol informovaný aj o zreteľne segregáčnom prístupe k rómskym deťom z rómskych osád a o diskriminácii Rómov vedením škôl. Okrem toho bol Výbor expertov počas návštevy informovaný, že ešte pretrváva prax zápisu rómskych detí, ktoré nesplnia niektoré kritériá ovládania slovenského jazyka na predškolskej úrovni, do škôl pre deti s osobitnými potrebami. V skutočnosti veľká väčšina z 32 000 detí, ktoré dnes navštevujú tieto školy, pochádza z rómskej komunity a v obrovskej väčšine prípadov sa o ich umiestnení rozhodlo výlučne z dôvodu nedostatočnej znalosti slovenčiny. Táto prax predstavuje porušenie základných ľudských práv, má katastrofálne dôsledky na vývoj týchto detí a ich budúcu integráciu do spoločnosti, je v príkrom rozpore so zásadou charty, že s regionálnymi a menšinovými jazykmi sa má zaobchádzať dôstojne a s rešpektom, a musí sa bezodkladne skončiť (pozri aj druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Maďarskom, ECRML 2004 (5), ods. 46).

62. Na základe informácií, ktoré má k dispozícii, a stanovísk získaných od odborníkov na jazykovú politiku a rómsku problematiku Výbor expertov záverom vyjadruje presvedčenie, že integrácia osôb hovoriacich po rómsky do slovenskej spoločnosti si vyžaduje, aby sa do slovenského školského systému zaradilo vyučovanie rómčiny a v rómčine (pozri aj prvú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Maďarskom, ods. 48).

63. Výbor expertov uznáva, že na plnú integráciu Rómov do slovenskej spoločnosti sú nevyhnutné aj opatrenia sociálnej a ekonomickej povahy. Výbor expertov preto so záujmom zoberal na vedomie opatrenia, o ktorých bol informovaný počas návštevy, a ktorých cieľom je „desegregácia“ rómskych komunít a podpora ich aktívnej účasti na ekonomickom živote (vrátane pozoruhodného projektu, ktorého gestorom je ministerstvo hospodárstva, zameraného na financovanie ekonomických iniciatív rómskych podnikateľov) s osobitným zreteľom na neúnosne vysokú mieru nezamestnanosti Rómov. Ide samozrejme o dlhodobý proces. Výučba rómskeho jazyka a kultúry je však veľmi pozitívnym opatrením na posilnenie sebaúcty rómskeho obyvateľstva, podporujúcim jeho aktívnejšiu účasť na spoločenskom a hospodárskom živote. Neoddeliteľnou súčasťou tohto úsilia je plné uznanie hodnoty vzdelávania rómskych žiakov spôsobom, ktorý umožňuje alebo podporuje udržiavanie a/alebo rozvíjanie znalosti rómskeho jazyka.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby:

- vydali jednoznačné pokyny pre riaditeľov škôl o povinnostiach vyplývajúcich z charty v oblasti vzdelávania a o následných opatreniach zameraných na zabezpečenie výučby rómčiny a v rómčine na jednotlivých stupňoch,
- urýchlili zavedenie osnov na výučbu rómskeho jazyka,
- bezodkladne zastavili prax neodôvodneného zápisu rómskych detí do špeciálnych škôl, zvyšovali povedomie rómskych rodičov a školských orgánov o právach rómskych rodičov a detí a o výhodách dvojjazyčnosti.

„g) poskytnutie zvýhodnení, ktoré by umožnili osobám neovládajúcim regionálny alebo menšinový jazyk a žijúcim v oblasti, kde sa tento jazyk používa, aby sa im v prípade záujmu umožnilo jeho ovládnutie;”

64. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou neboli prijaté žiadne konkrétne opatrenia umožňujúce osobám neovládajúcim regionálny alebo menšinový jazyk, ktorým sa hovorí na Slovensku, učiť sa v prípade záujmu tomuto jazyku. Výbor expertov skutočne dostal počas návštevy uistenie, že v tomto smere neexistuje žiadny štruktúrovaný prístup.

65. Výbor expertov poznamenáva, že uvedená povinnosť je veľmi dôležitá na posilňovanie vzájomného porozumenia, a že ako taká je relevantná aj z hľadiska článku 7 ods. 3 charty (pozri ods. 77-84). Slovenské orgány si túto povinnosť jednoznačne neplnia.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby pre osoby neovládajúce regionálny alebo menšinový jazyk zabezpečili možnosť učiť sa v prípade záujmu tomuto jazyku.

„h) podpora štúdia a výskumu regionálnych alebo menšinových jazykov na univerzitách alebo ekvivalentných inštitúciách;”

66. Výbor expertov odkazuje na svoje hodnotenie týkajúce sa časti III charty, pokiaľ ide o vysokoškolskú výučbu v prípade maďarčiny, ukrajinčiny, češtiny, bulharčiny, poľštiny a chorvátčiny. Rómčina, rusínčina a nemčina si v kontexte tohto záväzku vyžadujú osobitnú zmienku.

67. V súvislosti s rómčinou treba uviesť, že rómčina bola na Slovensku kodifikovaná v roku 1971 na základe dialektu používaného na východnom Slovensku. Napriek tomu bol Výbor expertov počas návštevy informovaný o pretrvávajúcich ťažkostiach spojených s údajnou absenciou kodifikácie a najmä s tým, že niektorí asistenti učiteľov mali ťažkosti pri komunikácii s rómskymi deťmi z niektorých osád používajúcimi dialekt danej osady.

68. Najkvalifikovanejšie dostupné odborné poznatky o rómskom jazyku poukazujú na to, že jazykový pluralizmus je v rámci rómskej spoločnosti realitou, a že ho treba podporovať ako výraz sociálnej štruktúry osôb hovoriacich po rómsky. Táto jazyková rôznorodosť však nie je v rozpore s existenciou písomnej formy, ktorá je rozhodne dôležitá pre oblasti spadajúce pod pôsobnosť charty, o ktorú sa napokon usilujú aj samotní používatelia tohto jazyka. Slovensko preto treba pochváliť za dosiahnutie cieľa kodifikácie písomnej podoby jazyka, ktorý ostatné krajiny ešte nedosiahli. Jazykový pluralizmus, ktorý charakterizuje používateľov rómčiny, by sa teda nemal vnímať ako prekážka, ale skôr ako charakteristický znak jazykového bohatstva, flexibility a dynamiky rómskeho jazyka. Malo by sa preto vynaložiť úsilie o prispôsobenie sa tejto jazykovej rozmanitosti napr. prijímaním asistentov učiteľov alebo administratívnych asistentov spomedzi osôb žijúcich v tých osadách, na ktoré majú byť zacielené jednotlivé vzdelávacie alebo administratívne aktivity. Tým, že sa príslušníkom rómskej komunity ponúkne možnosť zamestnať sa vo verejnom sektore, by sa mohol dosiahnuť aj pozitívny vedľajší účinok na prelomenie ich izolácie.

69. Kodifikačnému úsiliu by mohla navyše zásadne napomôcť ich podpora na európskej úrovni cestou koordinácie postupu jednotlivých krajín v kontexte celej Európy. Inými slovami, pre každú krajinu by bolo efektívnejšie, ekonomickejšie a v konečnom dôsledku lacnejšie, keby sa vypracúvanie flexibilných kodifikačných inštrumentov, ktoré by boli prispôsobiteľné rôznym miestnym variantom rómčiny, a učebných materiálov opieralo o koordinovaný postup vo finančnej aj v technickej oblasti.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby:

- **prekonali lokálne ťažkosti spojené s pluralizmom rómskeho jazyka tým, že zabezpečia zastúpenie ovládania jednotlivých variantov rómskeho jazyka používaných na Slovensku medzi dotknutými pracovníkmi, najmä v oblasti školstva a správy,**
- **prispeli k prijatiu európskej iniciatívy zameranej na koordináciu a financovanie prispôsobiteľných nástrojov na kodifikáciu jazyka a učebných materiálov na európskej úrovni.**

70. Pokiaľ ide o rusínčinu, tento jazyk je v Slovenskej republike kodifikovaný od roku 1995, čím sa Slovensko znova dostalo na poprednú pozíciu, keďže v ostatných štátoch, kde sa používa rusínčina, tento jazyk ešte stále čelí absencii náležitej kodifikácie. Kodifikačné úsilie sa inšpirovalo procesom, ktorého výsledkom bola kodifikácia rétorománčiny vo Švajčiarsku (vychádzalo z hovorovej formy najrozšírenejších dialektov na Slovensku – z dialektov západného a východného Zemplína). V tejto súvislosti bolo vypracovaných viacero učebných materiálov. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou existuje plán začať pracovať na šandardizácii jednotného jazyka pre všetkých používateľov rusínčiny.

71. Počas návštevy bol Výbor expertov informovaný, že ešte stále neexistuje vysokoškolská katedra venovaná rusínskemu jazyku a literatúre, hoci rusínčina sa vyučuje ako vysokoškolský predmet (pozri ods. 385). V dodatočných informáciách poskytnutých slovenskou vládou sa však uvádza projekt Prešovskej univerzity, ktorého cieľom je zaviesť študijný odbor pod názvom „rusínsky jazyk a kultúra“. V prípade úspešnej akreditácie by sa mal zaviesť od školského roka 2005/2006. Výbor expertov sa teší na informácie o výsledku tohto projektu v nasledujúcej periodickej správe.

72. A napokon, výučbu v nemeckom jazyku poskytujú viaceré univerzity na Slovensku (pozri ods. 301). Výbor expertov zozbiera počas návštevy so záujmom na vedomie informáciu, že vysoké školy v Nemecku sa snažia zachovať starú podobu nemčiny, ktorou sa ešte stále hovorí na Slovensku.

„i) podpora vhodných foriem medzinárodných výmen v oblastiach upravených v tejto charte pre regionálne alebo menšinové jazyky, ak sa používajú v identickej alebo blízkej podobe v dvoch alebo vo viacerých štátoch.“

73. Výbor expertov odkazuje predovšetkým na svoje hodnotenie vo vzťahu k článku 14 charty. V dodatočných informáciách poskytnutých slovenskou vládou sa uvádzajú aj tieto výmeny:

- výmeny osôb pracujúcich na spoločných projektoch medzi Slovenskou republikou a Nemeckom naplánované na roky 2005/2006,
- program spolupráce medzi Ministerstvom školstva Slovenskej republiky a Ministerstvom školstva Maďarskej republiky v oblasti vzdelávania, vedy, športu a mládeže,
- program spolupráce medzi Ministerstvom školstva Slovenskej republiky, Ministerstvom školstva a športu Chorvátskej republiky a Ministerstvom vedy a techniky Chorvátskej republiky v školských rokoch 2000/2001, 2001/2002, 2002/2003 a 2003/2004,
- protokol prijatý Ministerstvom školstva Slovenskej republiky a Ministerstvom školstva, mládeže a športu Českej republiky o spolupráci v oblasti vzdelávania, mládeže, telesnej kultúry a športu na roky 2002-2006,
- program spolupráce medzi Ministerstvom školstva Slovenskej republiky a Ministerstvom národného školstva a športu Poľskej republiky na roky 2003-2006,
- medzivládna dohoda z decembra 1993, ktorou sa ustanovuje Stredoeurópsky výmenný program pre univerzitné štúdiá („CEEPUS“), a ktorá zahŕňa tieto krajiny: Rakúsko, Bulharsko, Českú republiku, Chorvátsko, Maďarsko, Poľsko, Slovensko a Slovinsko; na Slovensku sa tento program realizuje na základe uznesenia vlády SR č. 711 z 13. júla 1994.

74. Výbor expertov však nebol informovaný o žiadnych výmenách s Ukrajinou. Výbor expertov nebol informovaný ani o žiadnych výmenách týkajúcich sa rómčiny vo vzťahu k iným krajinám, kde sa tento jazyk tiež používa. Slovenské orgány by preto mali poskytnúť informáciu o týchto dvoch bodoch v nasledujúcej periodickej správe.

75. Okrem toho Výbor expertov zastáva názor, že keďže rusínskemu jazyku neposkytuje podporu nijaký iný štát, v ktorom by bol väčšinovým úradným jazykom, a že sa ním hovorí vo viacerých krajinách strednej a východnej Európy, spolupráca týchto krajín by mohla byť užitočná najmä v oblasti vzdelávania učiteľov a vypracúvania učebných materiálov (v tejto súvislosti pozri aj druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom, ods. 33). Výbor expertov preto slovenské orgány žiada, aby v nasledujúcej periodickej správe poskytli informácie o opatreniach prijatých na podporu nadnárodných výmen s ostatnými krajinami, kde sa používa rusínsky jazyk (na začiatok napr. s Maďarskom, Chorvátskom a Ukrajinou).

„Odsek 2

Strany sa zaväzujú eliminovať, ak tak ešte neurobili, všetky nepodložené rozdiely, výnimky, obmedzenia alebo výhody pri používaní regionálneho alebo menšinového jazyka, ktorých účelom je odradiť alebo ohroziť jeho udržiavanie alebo rozvoj. Prijatie osobitných opatrení v prospech regionálnych alebo menšinových jazykov, ktoré majú podporiť rovnoprávnosť medzi užívateľmi týchto jazykov a ostatným obyvateľstvom, alebo opatrení, ktoré prihliadajú na ich osobitné podmienky, nemožno považovať za diskriminačné opatrenie voči užívateľom rozšírenejších jazykov.

76. Výbor expertov zistil viacero prípadov, kde zákon o štátnom jazyku (zákon č. 270/1995) výslovne nariaďuje používanie slovenčiny, odrádzajúc tak od používania regionálnych alebo menšinových jazykov v relevantných oblastiach (pozri najmä ods. 288). Tento zákon treba pozmeniť tak, aby sa dostal do súladu s povinnosťami vyplývajúcimi z charty.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby urobili potrebné kroky na zrušenie ustanovení zákona č. 270/1995, ktorých výsledkom sú neodôvodnené rozdiely, výnimky, obmedzenia alebo výhody pri používaní regionálnych alebo menšinových jazykov v SR.

„Odsek 3

Strany sa zaväzujú podporovať vhodnými prostriedkami vzájomné porozumenie medzi všetkými jazykovými skupinami v krajine, a predovšetkým zahrnúť rešpektovanie, porozumenie a toleranciu voči regionálnym alebo menšinovým jazykom do výchovy a vzdelávania poskytovaného v krajine, a k uvedenému prístupu viesť aj masovokomunikačné prostriedky.

77. Výbor expertov v prvom rade pripomína, že skúsenosti dokazujú, že existuje súvislosť medzi mierou ochrany alebo podpory menšinového jazyka a jeho prijímaním alebo vnímaním používateľmi väčšinového jazyka. Ochrana alebo podpora regionálnych alebo menšinových jazykov skutočne v mnohých ohľadoch odráža spôsob, ako k nim pristupuje alebo ako ich vníma verejnosť. Zvyšovanie povedomia väčšinového obyvateľstva má preto rozhodujúci význam. Tento aspekt sa môže týkať aj väčšinového obyvateľstva na miestnej úrovni. Ako ukazuje článok 7 ods. 3 charty, v tejto súvislosti sú osobitne relevantné dve oblasti: vzdelávanie a médiá (pozri napr. prvú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML (2005) 4, ods. 182, a druhú hodnotiacu správu Výboru expertov o uplatňovaní charty Chorvátskom, ECRML (2005) 3, ods. 39).

78. V oblasti médií sa v dodatočných informáciách poskytnutých slovenskou vládou na prvom mieste uvádza program Európskeho spoločenstva PHARE, a najmä jeho časť venovaná tolerancii voči menšinám. Jedným z jeho podprogramov bola „Verejná informačná kampaň o menšinách v médiách“, zameraná na podporu tolerancie voči menšinám prostredníctvom verejnej informačnej kampane prezentovanej v elektronických médiách. Program pozostával z prípravy série krátkych dokumentárnych filmov o európskych modeloch spolunažívania s menšinami, vrátane menšín žijúcich na Slovensku. Tieto dokumentárne filmy a besedy sa vysielali vo verejnoprávných médiách. V roku 2002 Slovensko spolufinancovalo aj ďalšie sprievodné aktivity zamerané na zvýšenie efektívnosti kampane, napr. upútavky na dokumentárne filmy a besedy (v rozhlase aj v televízii), tlačové konferencie, plagáty, bezplatné pohľadnice, trička s potlačou, VHS, vzdelávacie materiály určené na distribúciu v školách, fotografie a kompaktné disky. Výbor expertov počas návštevy dostal niektoré konkrétne ukážky týchto materiálov.

79. V dodatočných informáciách poskytnutých slovenskou vládou sa odkazuje aj na prijatie tretieho Akčného plánu na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie na roky 2004/2005.

80. Výbor expertov poznamenáva, že tento proces má síce pre ochranu regionálnych alebo menšinových jazykov kľúčový význam, ale má dlhodobý charakter. Jeho základným cieľom je navodiť vo väčšinovom obyvateľstve pocit rešpektu a ocenenie skutočnosti, že osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi sú *spolu* so svojimi jazykmi a kultúrami súčasťou jazykového a kultúrneho dedičstva štátu.

81. Výbor expertov berie na vedomie vyššie opísané iniciatívy, ale zároveň podčiarkuje, že zvyšovanie povedomia väčšinového obyvateľstva hovoriaceho po slovensky si vyžaduje sústavné úsilie v oblasti vzdelávania aj médií. Napokon aj v mediálnej oblasti, ktorej slovenské orgány podľa všetkého doteraz venujú najväčšiu pozornosť, informácie získané Výborom expertov počas návštevy svedčia o nedostatočnom celkovom vnímaní regionálnych alebo menšinových jazykov medzi väčšinovým obyvateľstvom hovoriacim po slovensky (špecifické poznámky týkajúce sa rómskeho jazyka uvádzame ďalej). Veľa práce ešte zostáva vykonať aj v oblasti vzdelávania, keďže sa zdá, že učebné osnovy nezahŕňajú vysvetlenie tradičnej prítomnosti komunít hovoriacich regionálnymi alebo menšinovými jazykmi na Slovensku pre žiakov patriacich k väčšinovému slovensky hovoriacemu obyvateľstvu, ani vysvetlenie skutočnosti, že sú na Slovensku rovnako „doma“ ako väčšinové obyvateľstvo. Taktiež sa zdá, že neobsahujú ani informácie o jazykových a kultúrnych znakoch tejto tradičnej prítomnosti. Výbor expertov však zobral so záujmom na vedomie niektoré projekty, o ktorých hovorili slovenské orgány počas návštevy, ako sú napr. súčasné snahy ministerstva školstva zaviesť multikultúrne vzdelávanie a pripraviť spoločnú slovensko-poľskú učebnicu dejepisu zameranú na severovýchodnú časť Slovenska, ako aj knihu o dejinách menšín. V tejto súvislosti by slovenské orgány mali zohľadniť aj odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy Rec(2001)15 z 31. októbra 2001 o vyučovaní dejepisu v Európe dvadsiateho prvého storočia (pozri najmä bod 4 prílohy týkajúci sa obsahu učebných osnov).

82. Pokiaľ ide konkrétne o rusínčinu, Výbor expertov zastáva názor, že slovenské orgány by mali vyvinúť veľké úsilie na prezentáciu odlišného a najmä špecifického charakteru tohto jazyka, najmä tým, že mu pomôžu získať vlastnú identitu vo vzťahu k ukrajinskému jazyku. Slovenské orgány môžu použiť viacero spôsobov na podporu osôb hovoriacich po rusínsky, predovšetkým prostredníctvom individualizácie inštitucionálneho zastúpenia osôb hovoriacich po rusínsky (pozri aj ods. 54-55 a ods. 85-87).

83. Pokiaľ ide o rómsky jazyk, Výbor expertov nepodceňuje dôležitosť cieľa integrovať Rómov do slovenskej spoločnosti. Výbor expertov však odmieta názor, že prostriedkom na dosiahnutie tohto cieľa (alebo cenou, ktorú zaň treba zaplatiť) je potlačenie rómskeho jazyka a kultúry. Zdá sa, že dnešná výrazná tendencia integrovať po rómsky hovoriace osoby na Slovensku spôsobom, ktorý sa *de facto* rovná ich asimilácii, je skôr dôsledkom všeobecne negatívneho postoja k rómskej kultúre, ktorý má staré historické korene a ktorý je na Slovensku zrejme ešte stále silný, než nevyhnutným dôsledkom skutočnej integrácie. Inými slovami, vytvorením odlišného celkového kontextu, v ktorom sa vo väčšej miere akceptuje rómsky jazyk a kultúra, k čomu by rozhodne mohli napomôcť pozitívne opatrenia, by sa mohla zabezpečiť integrácia a zároveň zachovať jazyk aj kultúra. Ďalším rozmerom tohto problému je všeobecne rozšírená neprítomnosť sebaúcty rómskeho obyvateľstva (podobne ako v iných krajinách), ktorá ešte väčšmi prehľbuje nezaujím o rómsky jazyk a kultúru. Mali by sa preto vyvinúť snahy o lepšie oboznámenie sa osôb hovoriacich po rómsky s rómskou kultúrou a o zásadné zlepšenie obrazu rómskej kultúry v slovenskej spoločnosti všeobecne. Slovenské orgány by sa preto mali usilovať zlepšiť celkový postoj k rómskemu jazyku a kultúre v slovenskej spoločnosti, a zároveň by mali efektívnejšie riešiť konkrétne otázky jazykovej politiky (v tejto súvislosti pozri aj druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Maďarskom, ods. 48).

84. Výbor expertov si dovoľuje poukázať na jeden zásadný aspekt spojený so zvyšovaním povedomia o rómskom jazyku a kultúre. Skutočnosť je taká, že v mnohých európskych krajinách väčšinové obyvateľstvo ešte stále vníma rómsky jazyk a kultúru ako „cudzí teleso“. Výsledkom tohto pretrvávajúceho vnímania sú v tom najlepšom prípade asimilačné prístupy. V niektorých signatárskych štátoch charty však existujú viaceré pozitívne príklady meniacich sa postojov.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby:

- zintenzívnili úsilie v oblasti vzdelávania a médií zamerané na zvýšenie povedomia väčšinového obyvateľstva hovoriaceho po slovensky o všetkých regionálnych alebo menšinových jazykoch používaných v Slovenskej republike,
- podporili akceptáciu rómskeho jazyka a kultúry väčšinovým obyvateľstvom hovoriacim po slovensky ako neoddeliteľnej súčasť slovenskej histórie, spoločnosti a kultúrneho dedičstva,
- konkrétnym spôsobom zdôrazňovali špecifickosť rusínskeho jazyka.

„Odsek 4

Pri určovaní politiky voči regionálnym alebo menšinovým jazykom zmluvné strany vezmú do úvahy potreby a želania formulované skupinami, ktoré uvedené jazyky používajú. V prípade potreby môžu zakladať poradné orgány, ktoré by pomáhali orgánom vo všetkých otázkach týkajúcich sa regionálnych alebo menšinových jazykov.

85. Podľa informácií poskytnutých Výboru expertov je v tejto oblasti relevantným orgánom Rada vlády SR pre národnostné menšiny a etnické skupiny (ustanovená uznesením č. 27 zo 17. januára 2001). Rada sa považuje za samosprávny orgán národnostných menšín. Podľa jej štatútu je rada poradným iniciatívnym a koordinačným orgánom vlády v oblasti štátnej politiky vo vzťahu k národnostným menšinám. Úlohu sekretariátu rady plní Sekcia ľudských práv a menšín Úradu vlády SR. Do pôsobnosti rady spadajú mnohé otázky, ktoré siahajú od implementácie vládnej politiky až po prijímanie relevantnej legislatívy, vrátane ratifikácie charty.

86. Počas návštevy dostal Výbor expertov sťažnosti týkajúce sa efektívnosti tohto orgánu. Niektorí používatelia menšinových jazykov sa domnievajú, že rada zasadá príliš zriedkavo (zvyčajne 4-krát do roka, plus prípadné operatívne stretnutia zvolané jej predsedom) a vyslovili želanie, aby sa vzhľadom na dynamický vývoj niektorých otázok rada schádzala častejšie. Konzultácie v rámci rady považujú za nedostatočné najmä osoby hovoriace po rusínsky.

87. Výbor expertov je toho názoru, že úloha rady a spôsob menovania jej členov na návrh samotných regionálnych alebo menšinových jazykových komunít v zásade spĺňajú požiadavky vyplývajúce z tohto záväzku. Výbor expertov by však uvítal, keby sa slovenské orgány v nasledujúcej periodickej správe vyjadrili k uvedeným sťažnostiam.

„Odsek 5

Strany sa zaväzujú uplatňovať, mutatis mutandis, zásady uvedené v odsekoch 1 až 4 pre jazyky bez územia. Pre tieto jazyky však platí, že druh a rozsah prijatých opatrení na účel realizácie tejto charty treba stanoviť primerane, zohľadňujúc potreby a želania, ako aj tradície a charakteristické črty skupín, ktoré tieto jazyky používajú.

Rómčina

88. Vzhľadom na obzvlášť chvályhodné rozhodnutie slovenskej vlády poskytnúť ochranu rómčine ako teritoriálnemu jazyku podľa časti III sa v prípade SR toto ustanovenie na rómčinu nevzťahuje.

Jidiš

89. Predstavitelia židovskej komunity na Slovensku dali Výboru expertov počas jeho návštevy jednoznačne na vedomie, že židovská komunita na Slovensku nemá záujem o revitalizáciu jazyka jidiš.

2.2 Hodnotenie týkajúce sa časti III charty

2.2.1 Hodnotenie uplatňovania časti III charty v prípade rómskeho jazyka¹

Článok 8 – Vzdelávanie

Predbežná poznámka

90. Výbor expertov odkazuje predovšetkým na všeobecné vyhlásenia týkajúce sa vzdelávania, ktoré uviedol vo vzťahu k uplatňovaniu článku 7 v prípade rómskeho jazyka (pozri ods. 57-63 a ods. 67-69). Nasledujúce hodnotenie by sa preto malo vnímať vo svetle uvedených vyhlásení.

„Odsek 1

V oblasti vzdelávania sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa také jazyky používajú, podľa situácie každého z týchto jazykov a bez ujmy na výučbe oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu:

- a) i) *umožniť predškolskú výchovu v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo*
- ii) *umožniť, aby prevažná časť predškolskej výchovy bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo*
- iii) ***prijat' jedno z vyššie uvedených opatrení podľa bodov i a ii aspoň pre žiakov z rodín, ktoré prejavia záujem, za predpokladu dostatočného počtu žiakov;***

91. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou sa v sieti materských škôl neposkytuje žiadna predškolská výchova v rómskom jazyku, pretože rodičia o to nepožiadali. Rómčina sa preto používa len ako pomocný jazyk v tých materských školách, kde sa uskutočňuje projekt Phare 2000 a 2001 Matka a dieťa. Vláda poukazuje aj na význam, ktorý pripisuje zabezpečeniu predškolskej výchovy pre rómske deti a skutočnosti, že rodičia poberajúci sociálne dávky majú v súčasnosti nárok na zníženie alebo oslobodenie od poplatkov. Slovenské ministerstvo školstva poskytlo Výboru expertov aj strategický dokument nazvaný „Konceptia integrovaného vzdelávania rómskych detí a mládeže, vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania“ (ktorý slovenská vláda oficiálne prijala v roku 2004, dostupný on-line na webovej lokalite charty – www.coe.int/minlang ako dodatok k východiskovej periodickej správe), ktorý obsahuje podrobné informácie o implementácii integračných programov Phare. Táto stratégia však nezabezpečuje výučbu rómskeho jazyka alebo v rómskom jazyku pre rómskych žiakov a obmedzuje sa len na zmienku o tom, že učitelia, ktorí majú pracovať s rómskymi deťmi, získavajú základnú znalosť rómskeho jazyka (aj keď k prioritným odporúčaniam stratégie patrí všeobecná potreba „zabezpečiť dvojazyčné vyučovanie (používať rómsky jazyk pri vyučovaní“)).

92. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že obsahom tohto záväzku je zabezpečiť pre rómske deti predškolskú výchovu (článok 8 ods. 1 písm. a) bod i) alebo jej podstatnú časť (článok 8 ods. 1 písm. a) bod ii) v rómskom jazyku, ak o to požiadajú rodiny, ktorých počet sa považuje za dostatočný.

93. Predstavitelia školských orgánov Výbor expertov počas návštevy informovali, že v súčasnosti majú rodičia veľký záujem na tom, aby sa ich deti naučili po slovensky, a že niekedy dokonca odmietajú zaraďovanie rómskych piesní a básní do učebných osnov. Pritom sa však na uľahčenie integrácie detí využívajú rómski asistenti (hoci niektorí z nich majú údajne ťažkosti pri komunikácii s rómskymi deťmi, ak používajú odlišný dialekt od toho, ktorým sa hovorí v danej osade). Okrem toho sa naďalej organizujú spoločenské akcie, ktorých súčasťou je rómsky folklór. Ako sme uviedli v ods. 58 a ako sa podrobne hovorí ďalej v ods. 94, výbor si uvedomuje, že v porovnaní s inými typmi vzdelávania školské orgány v niektorých prípadoch vôbec neuspokojujú dopyt rodičov z rómskych osád, ktorí výslovne vyjadrili želanie, aby sa pre ich deti aspoň sčasti zabezpečilo vyučovanie rómčiny alebo v rómčine.

94. Vzhľadom na nedostatočné informácie, ktoré má Výbor expertov k dispozícii, nemôže vyhodnotiť skutočný dopyt rodičov v súvislosti s predškolskou výchovou, hoci samotné slovenské orgány počas návštevy vyhlásili, že keby rómski rodičia poznali svoje práva – čo sa stáva len zriedkavo – pri súčasnej ponuke by dopyt

¹ Citované ustanovenia uvedené tučnou kurzívou predstavujú záväzky, ktoré prijala Slovenská republika.

zo strany rodičov nebolo možné uspokojiť. Výbor expertov zdôrazňuje význam snáh o zvýšenie povedomia v tomto ohľade.

95. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby informovali obyvateľstvo hovoriace po rómsky o ustanoveniach charty vzťahujúcich sa na predškolskú výchovu, a aby vytvorili možnosti na predškolskú výchovu v rómčine.

- „b) i) umožniť predškolskú výchovu v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo
- ii) umožniť, aby prevažná časť predškolskej výchovy bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo
- iii) **zabezpečiť, aby na základnom stupni bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov;**”
- „c) i) umožniť predškolskú výchovu v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo
- ii) umožniť, aby prevažná časť vyučovania na stredných školách bola zabezpečená v regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo
- iii) **zabezpečiť, aby na stredných školách bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov;**”

96. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou sa počnúc školským rokom 2003/2004 na dvoch základných a štyroch vybraných stredných školách vykonáva overovanie učebných osnov rómskeho jazyka a literatúry. Inštitúciou zodpovednou za toto overovanie, ktoré má prebiehať v rokoch 2003 až 2011, je Štátny pedagogický ústav v Bratislave. V tejto súvislosti sa už používa rómska učebnica „Romany Čhib” (Výbor expertov dostal jej výtlačok počas návštevy). Na stredných školách sa čoskoro začne vyučovať aj romistika. Podľa slovenských orgánov vznikne po ukončení projektu reálna možnosť vyučovať niektoré predmety v rómčine. Slovenské orgány sa v tejto súvislosti zmienili aj o stratégii „Konceptia integrovaného vzdelávania rómskych detí a mládeže, vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania” (pozri ods. 91). V tomto dokumente sa hovorí o troch alternatívach výučby rómskeho jazyka na úrovni základných a stredných škôl: ako voliteľného predmetu, povinného predmetu (napr. ako cudzieho jazyka), alebo v rámci „mimoškolskej” činnosti.

97. Podľa informácií poskytnutých Výboru expertov počas návštevy sa zdá, že školy nemožno prinútiť k účasti na tomto projekte, hoci v roku 2004 sa jeho rozsah zrejme rozšíril. Výbor expertov navyše zistil, že na úrovni základných škôl príslušné školské orgány v niektorých prípadoch odmietajú prijať opatrenia na zabezpečenie výučby rómčiny alebo v rómčine pre deti aj vtedy, ak o to požiadala významný počet rodín (v prípade, ktorý priamo na mieste zaznamenal Výbor expertov, to bolo 93 rodičov zo 665). Zdá sa, že vo väčšine základných škôl na Slovensku, ktoré navštevujú rómske deti, má prítomnosť rómskeho jazyka a kultúry ešte stále čisto folklórny charakter.

98. V rámci stredoškolského vzdelávania bolo zriadené aj súkromné gymnázium, ktoré však nemá dostatok financií ani zdrojov. Navyše, aj táto škola pociťuje problém absencie učebných osnov.

99. Výbor expertov uznáva úsilie slovenskej vlády, ale zároveň považuje projekt, do ktorého sú zapojené len dve základné a štyri stredné školy, za príliš obmedzený na účely prijatého záväzku, berúc do úvahy veľkosť slovenskej populácie hovoriacej po rómsky (pozri ods. 14). Výbor expertov je toho názoru, že treba podstatne urýchliť potrebné prípravy a že výučba rómskeho jazyka sa musí stať neoddeliteľnou súčasťou učebných osnov na všetkých dotknutých slovenských školách oveľa skôr, než to predpokladá slovenská vláda. Ministerstvo školstva musí navyše pre riaditeľov všetkých základných škôl vydať jednoznačné inštrukcie o povinnostiach vyplývajúcich z charty v súvislosti so zavádzaním rómčiny do učebných osnov. Prípady, keď miestne školské orgány môžu na základe vlastného uváženia odmietnuť žiadosť rodičov o výučbu rómčiny, by sa mali bezodkladne riešiť a malo by sa im zabrániť. A napokon treba zohľadniť aj skutočnosť, že podľa

informácií poskytnutých Výboru expertov počas návštevy sa rómsky jazyk a kultúra stále vnímajú ako menejcenné, a že Rómovia trpia vážnym nedostatkom povedomia a informovanosti o svojich právach.

100. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený len čiastočne.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby:

- **urýchlili zavádzanie výučby rómčiny ako neoddeliteľnej súčasti učebných osnov na úrovni základných a stredných škôl,**
- **prijali urýchlené opatrenia s cieľom už dnes uspokojiť dopyt zo strany rómskych rodičov, a to vydaním jednoznačných pokynov pre riaditeľov všetkých základných škôl,**
- **zvýšili povedomie rómskych rodičov o ich právach v oblasti vzdelávania a o povinnostiach vyplývajúcich z charty, a to aj s využitím rómskeho jazyka.**

- „d) i) umožniť vyučovanie na odborných školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo
- ii) umožniť, aby prevažná časť vyučovania na odborných školách bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo
- iii) zabezpečiť, aby na odborných školách bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov;”

101. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou medzi štyri stredné školy zapojené do vyššie uvedeného projektu patrí aj jedna odborná škola (stredná umelecká škola v Košiciach). Informácie poskytnuté Výboru expertov sa týkajú aj pilotného projektu odbornej prípravy Rómov na štyroch stredných odborných školách. Nie je však jasné, či súčasťou tohto projektu je aj výučba rómskeho jazyka.

102. Výbor expertov uznáva úsilie slovenskej vlády, ale zároveň zastáva názor, že projekt zahŕňajúci len jednu technickú alebo odbornú školu je vzhľadom na prijatý záväzok a počet obyvateľov Slovenska hovoriacich po rómsky príliš obmedzený (pozri ods. 14). Výbor expertov je toho názoru, že treba podstatne urýchliť potrebné prípravy, a že výučba rómskeho jazyka sa musí stať neoddeliteľnou súčasťou učebných osnov na všetkých dotknutých slovenských školách oveľa skôr, než to predpokladá slovenská vláda. Ministerstvo školstva musí navyše vydať jednoznačné inštrukcie pre riaditeľov všetkých technických alebo odborných škôl o povinnostiach vyplývajúcich z charty v súvislosti so zavádzaním rómčiny do učebných osnov. Prípady, keď miestne školské orgány môžu na základe vlastného uváženia odmietnuť žiadosť rodičov o vyučovanie rómčiny, by sa mali bezodkladne riešiť a malo by sa im zabrániť. A napokon treba prihliadnuť na skutočnosť, že podľa informácií poskytnutých Výboru expertov počas návštevy sa rómsky jazyk a kultúra stále vnímajú ako menejcenné, a že Rómovia trpia vážnym nedostatkom povedomia a informovanosti o svojich právach.

103. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený len čiastočne.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby:

- **urýchlili zavádzanie výučby rómčiny ako neoddeliteľnej súčasti učebných osnov technických alebo odborných škôl,**
- **prijali naliehavé opatrenia na to, aby už teraz uspokojili dopyt zo strany rómskych rodičov, a to vydaním jednoznačných pokynov pre riaditeľov všetkých dotknutých škôl,**
- **zvýšili povedomie rómskych rodičov o ich právach v oblasti vzdelávania a o povinnostiach vyplývajúcich z charty, a to aj s využitím rómskeho jazyka.**

- „e) i) umožniť vyučovanie na univerzitách a na iných vysokých školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo
- ii) **zabezpečiť prostriedky na štúdium týchto jazykov ako odborných predmetov univerzitného a iného vysokoškolského štúdia;**”

104. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou bola v apríli 1990 zriadená Katedra rómskej kultúry na univerzite v Nitre, ktorej pôvodným cieľom bola príprava učiteľov pre rómske deti na prvom stupni základných škôl. Neskôr sa pridali ďalšie programy, ktoré sa však primárne zameriavajú na sociálne témy, a ktorých cieľom je najmä príprava sociálnych asistentov, hoci povinnou súčasťou učebných osnov sú aj základy romistiky (história, kultúra, tradície a zvyky). Katedra rómskej kultúry má dnes detašované pracoviská v Spišskej Novej Vsi, Lučenci a Dunajskej Strede. Projekty v oblasti rómskych štúdií pripravili aj viaceré ďalšie vysoké školy. Slovenské orgány zároveň uviedli, že predmety z oblasti romistiky, ktoré sa vyučujú na vybraných stredných školách, vytvoria podmienky na zavedenie vysokoškolských odborov romistiky najneskôr v roku 2006.

105. Faktom však zostáva, že rómčina sa ako odbor univerzitného a vyššieho vzdelávania ešte nevyučuje, hoci cieľom stratégie „Konceptcia integrovaného vzdelávania rómskych detí a mládeže, vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania” (pozri ods. 91) je povzbudiť univerzity k tomu, aby do svojho programu zaradili aj štúdium rómskeho jazyka. Výbor expertov bol počas návštevy upozornený na zaujímavú skutočnosť, že rómčina sa na rozdiel od ostatných regionálnych alebo menšinových jazykov nespomína v školskom zákone (zákon č. 29/1984 v znení zákona č. 350/1994 novelizovaného zákonom č. 334/2002). Podľa dodatočných informácií poskytnutých Výboru expertov slovenská vláda prepája rozvoj výučby rómčiny na stredných školách s rozvojom vysokoškolského vzdelávania: po ukončení súčasných projektov bude reálne zaviesť výučbu niektorých predmetov v rómčine a budú k dispozícii aj vysokoškolskí učitelia na vyučovanie rómskeho jazyka a literatúry. Výbor expertov nepodceňuje ťažkosti spojené so zavádzaním systému vyučovania rómčiny a v rómčine na úrovni vysokých škôl. Skutočnosť, že na vysokoškolskej úrovni absentuje výučba rómčiny alebo v rómčine, má však nepriaznivý účinok na schopnosť systému zabezpečiť dostatok kvalifikovaných učiteľov umožňujúcich rozvíjať výučbu rómčiny alebo v rómčine na všetkých patričných úrovniach. Zdá sa, že ide o bludný kruh, ktorý treba urýchlene preťať prostredníctvom primeraných opatrení na všetkých úrovniach. Navyše, vzhľadom na odborné poznatky, ktoré boli na Slovensku získané v oblasti rómskeho jazyka a kultúry, a ktoré umožnili kodifikovať rómčinu už v roku 1971, by nemalo byť príliš ťažké zabezpečiť primerané vyučovanie rómčiny ako predmetu univerzitného alebo vyššieho vzdelávania (hoci Výbor expertov bol počas návštevy upozornený na to, že mnohí odborníci z rómskej komunity zostali po rozdelení Československa v Českej republike).

106. A napokon, Výbor expertov bol upozornený na skutočnosť, že do štúdia rómčiny ako predmetu univerzitného a iného vysokoškolského štúdia je dôležité zaradiť aj štúdium jednotlivých variantov rómčiny, aby sa študenti hovoriaci po rómsky mohli primerane zoznámiť s jazykovým pluralizmom, ktorý charakterizuje rómsky jazyk.

107. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby vytvorili potrebné možnosti na štúdium rómčiny ako predmetu univerzitného a iného vysokoškolského štúdia, vrátane štúdia rôznych variantov rómčiny.

- „f) i) zabezpečiť poskytnutie priebežného vzdelávania alebo vzdelávacích kurzov pre dospelých prevažne alebo úplne v regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo
- ii) **umožniť, aby sa tieto jazyky stali predmetmi vzdelávania dospelých alebo súčasťou priebežného vzdelávania;**”

108. V tejto súvislosti neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže vyhodnotiť tento záväzok a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

- „g) **prijat' opatrenia na zabezpečenie vyučovania dejín a kultúry, ktoré ovplyvnili regionálny alebo menšinový jazyk;**”

109. V tejto oblasti sa dosiahol značný pokrok na úrovni základných aj stredných škôl, ktorých sa týkali vyššie uvedené projekty (pozri ods. 96-100). Zaradenie rómskej histórie a kultúry a prípravu s tým súvisiacich učebných materiálov predpokladá aj strategický dokument „Konceptia integrovaného vzdelávania rómskych detí a mládeže, vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania“ (pozri ods. 91). Avšak pokiaľ sa tento vývoj týka len veľmi malého počtu škôl, v ktorých sú zapísané rómske deti, Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený len čiastočne.

„h) zabezpečiť základné a ďalšie vzdelávanie učiteľov potrebných na realizáciu tých písmen od a) po g), ktoré zmluvná strana prijala;”

110. V dodatočných informáciách slovenská vláda uvádza najmä to, že schválila financovanie dvoch vzdelávacích schém (týkajúcich sa predškolskej výchovy a základných škôl) pre lektorov rómskeho jazyka. Slovenská vláda hovorí aj o príprave pilotného vzdelávacieho kurzu pre učiteľov rómskeho jazyka a literatúry v spolupráci s Karlovou univerzitou v Prahe, Katedrou rómskej kultúry univerzity v Nitre a Štátnym pedagogickým ústavom v Bratislave. Tento študijný program v trvaní 6 až 7 semestrov by v rokoch 2005 až 2007 malo absolvovať 30 študentov. Títo študenti by mali spočiatku pracovať ako lektori rómskeho jazyka pre ďalších učiteľov rómskeho jazyka.

111. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou Metodicko-pedagogické centrum v Prešove, v rámci ktorého bolo vytvorené Rómske vzdelávacie, dokumentačné a poradenské centrum, pravidelne uverejňuje metodické príručky na pomoc učiteľom, ktoré sa však podľa všetkého zameriavajú skôr na striktné pedagogické aspekty týkajúce sa špecifickej situácie rómskych detí než na výučbu rómskeho jazyka.

112. Každopádne sa jednoznačne zdá, že existuje nedostatok kvalifikovaných učiteľov, čo počas návštevy pripustili aj samotné orgány. Podľa slovenských orgánov je zvýšenie počtu učiteľov rómskeho jazyka priamo prepojené s oficiálnym zavedením učebných osnov pre rómsky jazyk po ukončení vyššie uvedených projektov (pozri ods. 96-100). Ak prihliadneme aj na nedostatočnú ponuku na úrovni vysokých škôl (pozri ods. 66-69 a 104-107), akékoľvek seriózne opatrenia v oblasti vzdelávania učiteľov sa tak zrejme posunú do veľmi vzdialenej budúcnosti. Nemožno očakávať, že rómsky jazyk sa dovedy udrží len vlastnými silami.

113. Hoci Výbor expertov uznáva, že slovenské orgány vyvíjajú isté úsilie správnym smerom, toto úsilie je v porovnaní so skutočnými potrebami výučby rómskeho jazyka pomerne nedostatočné. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za splnený len čiastočne.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby zintenzívnili a urýchlili svoje úsilie v oblasti základného a ďalšieho vzdelávania učiteľov na výučbu rómskeho jazyka.

„i) vytvoriť jeden alebo viac kontrolných orgánov zodpovedných za kontrolu prijatých opatrení a za pokrok dosiahnutý pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov a vypracovanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia.”

114. Napriek úlohe, ktorú zohráva Štátny pedagogický ústav v Bratislave pri monitorovaní vyššie uvedených projektov týkajúcich sa výučby na základných a stredných školách (pozri ods. 96), zdá sa, že neexistuje žiadny orgán, ktorý by bol špecificky zodpovedný za kontrolu prijatých opatrení a pokroku dosiahnutého pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov alebo v týchto jazykoch a za vypracúvanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby zriadili orgán dohľadu zodpovedný za kontrolu prijatých opatrení a pokroku dosiahnutého pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorými sa hovorí na Slovensku, alebo výučby v týchto jazykoch, a za vypracúvanie pravidelných správ, ktoré sa zverejnia.”

Článok 9 – Súdnictvo

115. Ako vyplýva z posúdenia predbežnej otázky týkajúcej sa 20-percentnej hranice (pozri ods. 40-47), článok 9 sa vzťahuje aj na územia, kde podiel osôb hovoriacich po rómsky je nižší ako 20%, ale je pritom dostatočný na účely uplatňovania článku 9 charty. Uznávajú to aj samotné slovenské orgány. Navyše, ako pre Výbor expertov potvrdili oficiálne zdroje, súdne obvody nie sú zhodné s územím obcí, na ktoré sa aplikuje 20-percentná hranica.

„Odsek 1

Zmluvné strany sa zaväzujú v súdnych obvodoch, v ktorých počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, podľa situácie jednotlivých jazykov a za podmienky, že využitie možností uvedených v tomto odseku nebude sudca pokladať za prekážku riadneho výkonu súdництва:

- a) **v trestnom konaní:**
 - ii) **zaručiť obžalovanému právo používať jeho regionálny alebo menšinový jazyk, a/alebo**
 - iii) **zabezpečiť, aby sa žiadosti a dôkazy, písomné alebo ústne, nepokladali za neprijateľné len z dôvodu, že boli predložené v regionálnom alebo menšinovom jazyku,**

v prípade potreby využitím tlmočníkov a prostredníctvom prekladov, ktoré by pre dotknutú osobu neznamenal žiadne ďalšie výdavky;”

116. Paragraf 2 ods. 14 Trestného poriadku ustanovuje, že „Každý je oprávnený používať pred orgánmi činnými v trestnom konaní svoj materinský jazyk”. Navyše, podľa § 28 Trestného poriadku, „Ak treba pretlmočiť obsah výpovede alebo ak strana vyhlási, že nevláda jazyk, v ktorom sa konanie vedie, priberie sa tlmočník; tlmočník môže byť súčasne zapisovateľom”. Podľa východiskovej periodickej správy sa tieto ustanovenia vzťahujú aj na obdobie predchádzajúce začatiu trestného stíhania, najmä na podanie trestného oznámenia podľa § 59 v spojení s § 158 ods. 1 Trestného poriadku.

117. V dodatočných informáciách poskytnutých Výboru expertov slovenská vláda výslovne uviedla, že tlmočenie do regionálneho alebo menšinového jazyka alebo z tohto jazyka sa zabezpečuje len vtedy, ak obvinený dostatočne nevláda slovenský jazyk.

118. Paragraf 55 ods. 3 Trestného poriadku ďalej ustanovuje, že:

„V slovenskom jazyku sa spíše aj zápisnica o výpovedi osoby, ktorá nevie po slovensky; ak záleží na doslovnom znení výpovede, zapíše zapisovateľ alebo tlmočník do zápisnice príslušnú časť výpovede aj v jazyku, v ktorom táto osoba vypovedá.”

119. Podľa relevantnej judikatúry, o ktorej hovorí východisková periodická správa (pozri s. 31 a nasl.), to znamená, že tlmočníka musí zabezpečiť a náklady znášať štát len vtedy, ak osoba podávajúca výpoveď nevláda slovenský jazyk. Podobne je nevyhnutné zabezpečiť aj preklad všetkých listinných dôkazov v inom ako slovenskom jazyku. Inými slovami, zdá sa, že žiadosti a dôkazy v regionálnom alebo menšinovom jazyku vrátane rómčiny nie sú prijateľné, ak ich predkladateľ ovláda slovenský jazyk.

120. Zdá sa, že neexistujú žiadne konkrétne ustanovenia, ktoré by sa vzťahovali na písomné svedectvá alebo žiadosti v akejkoľvek podobe.

121. Podľa názoru Výboru expertov nie je jasné, aký je presný rozsah práva použiť svoj materinský jazyk v trestnom konaní. Z praktických informácií získaných počas návštevy možno usudzovať, že sudca, prokurátor alebo policajt venuje pozornosť tomu, či obvinený dostatočne ovláda slovenčinu. Aj v prípade, že obvinený dostatočne ovláda slovenčinu, mu sudca môže na základe vlastnej úvahy povoliť tlmočníka, čo by s veľkou pravdepodobnosťou aj urobil. Zostáva však skutočnosťou, že právo obvineného použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk bez ohľadu na stupeň ovládania slovenčiny nie je podľa všetkého jednoznačne zaručené. Navyše, oficiálne zdroje počas návštevy Výbor expertov informovali, že v predvolaniach sa jazykové práva nespomínajú, keďže sa predpokladá, že ich všetci poznajú. Vo vznesení obvinenia sa síce spomína všeobecné právo na tlmočenie, ale príslušný policajt jednoducho sám vyhodnotí, či osoba *potrebuje* tlmočníka.

122. A napokon, podľa informácií poskytnutých Výboru expertov počas návštevy, rómčina sa v trestnom konaní používa len veľmi málo (v zásade sa tlmočenie poskytuje od prípadu k prípadu, pokiaľ osoby hovoriace po rómsky dostatočne neovládajú slovenčinu). V skutočnosti existuje len jeden súd, Krajský súd v Banskej Bystrici, ktorého niektorí zamestnanci majú istú znalosť rómčiny (pozri prílohu III k východiskovej periodickej správe). Výbor expertov považuje tieto záväzky v prípade rómčiny za nesplnené.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby:

- **zaručili právo obvineného používať rómsky menšinový jazyk v trestnom konaní nezávisle od toho, či ovláda aj slovenčinu, a aby zabezpečili, že obvinený je o tomto práve konkrétne poučený hneď na začiatku trestného stíhania,**
- **prijali právnu úpravu umožňujúcu predkladať žiadosti a dôkazy aj v rómčine a zaručujúcu, že používanie tlmočníkov a prekladov v prípade potreby nebude pre dotknutú osobu znamenať žiadne ďalšie výdavky ani vtedy, ak ovláda slovenčinu.**

„b) v občianskoprávnom konaní:

- ii) **umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo**
- iii) **umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch,**

v prípade potreby využitím tlmočníkov a prostredníctvom prekladov;

c) v konaní pred súdmi v správnych veciach:

- ii) **umožniť, kedykoľvek je strana povinná vystúpiť osobne pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo**
- iii) **umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch,**

v prípade potreby využitím tlmočníkov a prostredníctvom prekladov;”

123. Paragraf 18 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje, že:

„Účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie. Majú právo konať pred súdom vo svojej materčine. Súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv.”

124. Okrem toho § 141 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje, že:

„Trovy dôkazov, ktoré nie sú kryté preddavkom, ako aj hotové výdavky ustanoveného zástupcu, ktorý nie je advokátom, a trovy spojené s tým, že účastník koná vo svojej materčine, platí štát.”

125. Podľa informácií poskytnutých vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 33) sa vyššie uvedené ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku vzťahujú aj na konanie pred správnymi súdmi.

126. Možnosť pribrať tlmočníka bez dodatočných nákladov s cieľom umožniť strane v občianskoprávnom alebo správnom konaní použiť svoj materinský jazyk potvrdzuje aj judikatúra (pozri s. 33 východiskovej periodickej správy). Avšak podľa viacerých zdrojov, vrátane oficiálnych, tieto ustanovenia znamenajú uplatnenie všeobecného práva osôb nehovoriacich po slovensky na tlmočenie v občianskoprávnom (a správnom) konaní, ktoré zaručuje článok 47 ods. 4 Ústavy SR, ale ktoré nie je k dispozícii osobám používajúcim regionálny alebo menšinový jazyk, pokiaľ ovládajú aj slovenčinu.

127. Podľa informácií poskytnutých Výboru expertov počas návštevy rómčina sa v občianskoprávnom alebo správnom konaní v praxi nepoužíva. V skutočnosti existuje len jeden súd, Krajský súd v Banskej Bystrici, ktorého niektorí zamestnanci majú istú znalosť rómčiny (pozri prílohu III k východiskovej periodickej správe).

128. Výbor expertov považuje tieto záväzky za nesplnené.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby v legislatíve výslovne ustanovili, že vždy, keď je strana povinná osobne vystúpiť pred súdom v občianskoprávnom alebo správnom konaní, môže používať rómsky jazyk bez toho, že by jej tým vznikli dodatočné výdavky, a že dôkazy a dokumenty možno predkladať v rómčine, v prípade potreby prostredníctvom tlmočníkov a prekladov, aj keď osoba hovoriaca po rómsky ovláda slovenský jazyk.

„d) prijať opatrenia, ktoré zabezpečia, že uplatnenie písmena b) bodov i, ii a písmena c) bodov i, ii a každé potrebné využitie tlmočníkov a prekladov nebude mať za následok vznik dodatočných nákladov dotknutých osôb;”

129. Podľa informácií poskytnutých Výboru expertov počas návštevy len jeden košický súd ponúkol osobám hovoriacim po rómsky možnosť tlmočenia počas súdneho konania. Umožňuje sa tak použiť miestnu hovorovú formu jazyka, čo má evidentne veľký praktický význam. Je možné využiť aj tlmočníkov *ad hoc*. Zdá sa však, že tieto praktické opatrenia sú v zásade určené pre tie osoby hovoriace po rómsky, ktoré dostatočne neovládajú slovenský jazyk. Preto vo svetle záverov urobených vo vzťahu k článku 9 ods. 1 písm. a) bodu ii, písm. a) bodu iii, písm. b) bodu ii, písm. b) bodu iii, písm. c) bodu ii, písm. c) bodu iii Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Článok 10 – Správne orgány a verejné služby

Predbežná poznámka

130. Na základe poskytnutých informácií sa Výbor expertov domnieva, že 20-percentné pravidlo je priamo relevantné práve pre sféru miestnych orgánov štátnej správy a samosprávy. Zdá sa teda, že relevantná legislatíva sa nevzťahuje na regionálne orgány, s tým dôsledkom, že používanie regionálnych alebo menšinových jazykov nie je pred nimi oficiálne povolené. Hoci Ústava SR ustanovuje, že „Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje aj právo používať ich jazyk v úradnom styku” (pozri článok 34 ods. 2 písm. b)), slovenský právny poriadok oficiálne neumožňuje uplatňovať niektoré relevantné ustanovenia v prípadoch, že táto hranica nie je dosiahnutá. To znamená, že existuje formálna prekážka k riadnemu plneniu týchto záväzkov. Táto prekážka predstavuje nepliatnú územnú derogáciu z charty (pozri ods. 37).

131. Odhliadnuc od ďalších problémov je pre náležité dodržiavanie ďalej uvedených záväzkov nevyhnutné prehodnotiť 20-percentné pravidlo, aby sa relevantné záväzky podľa článku 10 ods. 1 a 2 charty mohli plniť aj v tých prípadoch, keď osoby hovoriace po rómsky tvoria síce menej ako 20% obyvateľstva obce, ale pritom sú tradične prítomné v dostatočnom počte na účely záväzkov, ktoré SR prijala v oblasti miestnej a regionálnej verejnej správy. Vyhodnotenie oblastí, v ktorých existuje dostatočný počet týchto osôb pod 20-percentnou hranicou, je v prvom rade úlohou slovenských orgánov (pozri ods. 40-47).

„Odsek 1

V správnych celkoch štátu, kde počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, a podľa situácie každého z jazykov sa zmluvné strany zaväzujú, ak je to možné:

- a) ***iii) zabezpečiť, aby osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti, ako aj dostať odpoveď v týchto jazykoch, alebo***
- iv) zabezpečiť, aby osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch;”***

132. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že v prípade písm. a) bodov iii a iv ods. 1 článku 10 charty SR vo svojej ratifikačnej listine nešpecifikovala, ktorá z týchto dvoch možností by mala platiť. Dve možnosti uvedené v týchto bodoch v skutočnosti predstavujú odlišné alternatívy a zmluvné strany sa musia rozhodnúť pre jednu z nich. Výbor expertov uplatňuje prax, že ak si štát nezvolí jednu z viacerých dostupných možností, zvyčajne z „úradnej moci“ aplikuje optimálnu možnosť z hľadiska ochrany a podpory jazyka, pokiaľ táto možnosť nie je vzhľadom na špecifické okolnosti zjavne nezlučiteľná s potrebami dotknutého regionálneho alebo menšinového jazyka a/alebo s výslovným želaním osôb, ktoré ho používajú (pozri napr. druhú hodnotiacu správu Výboru expertov o implementácii charty Maďarskom, ods. 95). V tomto prípade nevidí Výbor expertov žiadny dôvod na to, aby sa odchýlil od svojej zvyčajnej praxe, a preto bude uplatňovať optimálnu možnosť, t. j. ods. 1 písm. a) bod iii článku 10.

133. Podľa informácií, ktoré Výboru expertov poskytli oficiálne zdroje, miestnymi orgánmi štátnej správy sú okresné úrady ako prvostupňové orgány; krajské úrady pôsobia ako odvolacie orgány. Ďalšími miestnymi zložkami štátnej správy sú špecializované orgány štátnej správy, napr. daňové a colné úrady.

134. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie týkajúce sa dodržiavania tohto záväzku miestnymi orgánmi štátnej správy, hoci niektoré informácie poukazujú napríklad na veľmi nízke povedomie štátnych úradníkov o povinnostiach vyplývajúcich z charty, a vo východiskovej periodickej správe sa výslovne uvádza, že príslušným orgánom na miestnej úrovni sa v rómčine nesmú predkladať žiadosti týkajúce sa úradných dokumentov a dokladov (napr. občianskych preukazov, vodičských oprávnení atď.; pozri s. 35 východiskovej periodickej správy).

135. Vychádzajúc z dostupných informácií musí Výbor expertov konštatovať, že tento záväzok nie je splnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia s cieľom umožniť osobám hovoriacim po rómsky predkladať ústne alebo písomné žiadosti a dostať odpoveď v rómčine aj v tých obciach, kde tvoria menej ako 20% obyvateľstva obce, ale ich počet je pritom dostatočný na účely tohto záväzku.

„Odsek 2

V správnych celkoch štátu, kde počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, a podľa situácie každého z jazykov sa zmluvné strany zaväzujú, ak je to možné:

- b) možnosť, aby osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch;”***

136. Podľa východiskovej periodickej správy (pozri s. 35) osoby hovoriace po rómsky môžu používať svoj jazyk v úradnom styku (čo sa zrejme vzťahuje aj na ústne žiadosti) a môžu v ňom tiež podávať žiadosti miestnym orgánom verejnej správy, s výnimkou úradných listín a dokladov. Samozrejme táto možnosť nie je v súčasnosti oficiálne zaručená v oblastiach, kde osoby hovoriace po rómsky netvorí 20% obyvateľstva. Navyše, žiadne podobné možnosti neexistujú na regionálnej úrovni. Zdá sa, že v praxi v tejto oblasti existuje isté vákuum. Osoby hovoriace po rómsky počas návštevy zdôraznili, že by bolo potrebné, aby styky medzi používateľmi rómskeho jazyka a úradmi sprostredkovali osoby hovoriace po rómsky, a to najmä na úrovni obcí vzhľadom na ich široký okruh kompetencií. Vidia v tom aj možnosť tvorby pracovných príležitostí pre osoby

hovoriace po rómsky. Každopádne je ťažké umožniť osobám hovoriacim po rómsky predkladať žiadosti v rómčine, keďže v rómčine sa neposkytujú ani relevantné informácie, napr. informácie týkajúce sa zamestnávania. Výbor expertov bol počas návštevy svedkom situácie, keď oznamy príslušného miestneho úradu o voľných miestach boli na rómskom sídlisku uverejnené len v slovenčine. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby:

- prijali potrebné opatrenia s cieľom umožniť osobám hovoriacim po rómsky predkladať ústne alebo písomné žiadosti v rómčine aj v tých obciach, kde osoby hovoriace po rómsky tvoria menej ako 20% obyvateľstva obce, ale ich počet je pritom dostatočný na účely tohto záväzku,
- vytvorili právny základ umožňujúci osobám hovoriacim po rómsky predkladať ústne alebo písomné žiadosti v rómčine aj vo vzťahu k regionálnym orgánom tam, kde sú tieto osoby prítomné v dostatočnom počte.

- „c) **uverejnenie úradných dokumentov regionálnych orgánov takisto v príslušných regionálnych alebo v menšinových jazykoch,**
- d) **uverejnenie úradných dokumentov miestnych orgánov takisto v príslušných regionálnych alebo v menšinových jazykoch;”**

137. Paragraf 3 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku Slovenskej republiky ustanovuje, že „v štátnom jazyku sa: a) vydávajú zákony, nariadenia vlády a ďalšie všeobecne záväzné právne predpisy vrátane predpisov orgánov územnej samosprávy, rozhodnutia a iné verejné listiny; (...) c) vedie celá úradná agenda (matriky, zápisnice, uznesenia, štatistiky, evidencie, bilancie, úradné záznamy, informácie určené pre verejnosť a pod.)”.

138. Paragraf 4 ods. 2 a 3 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi tvoria najmenej 20% obyvateľstva, „sa dôležité informácie, najmä výstražné, upozorňujúce a zdravotnícke, uvádzajú na miestach prístupných pre verejnosť okrem štátneho jazyka aj v jazyku menšiny”. Navyše podľa § 1 ods. 1, § 5 ods. 1 písm. e) a § 6 ods. 5 zákona č. 211/2000 (zákon o slobode informácií), majú uvedené obce povinnosť zverejniť v príslušnom regionálnom alebo menšinovom jazyku aj prehľad ďalej uvedených informácií: predpisy, pokyny, inštrukcie, výkladové stanoviská, podľa ktorých obec rozhoduje, alebo ktoré upravujú práva a povinnosti fyzických osôb a právnických osôb vo vzťahu k obci. V roku 1999 boli vydané usmernenia pre všeobecné útvary vnútornej správy, živnostenské úrady a útvary požiarnej ochrany týkajúce sa používania menšinových jazykov v úradnom styku.

139. Za vyššie uvedených podmienok však možno uverejniť len prehľad a nie úradný dokument ako taký. Navyše žiadna takáto možnosť neexistuje vo vzťahu k regionálnym orgánom. A napokon, táto možnosť sa nezaručuje pre tie obce, kde osoby hovoriace po rómsky tvoria menej ako 20% obyvateľstva, ale kde sú pritom prítomné v dostatočnom počte na účely týchto záväzkov.

140. Podľa všetkého sa v skutočnosti v rómčine nezverejňujú žiadne úradné dokumenty na obecnej ani na regionálnej úrovni. Výbor expertov považuje tieto záväzky za nesplnené.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia umožňujúce a/alebo povzbudzujúce zverejňovanie úradných dokumentov miestnych a regionálnych orgánov (nielen ich prehľadu) aj v príslušnom regionálnom alebo menšinovom jazyku.

- „f) **používanie regionálnych alebo menšinových jazykov na rokovaníach miestnych orgánov, nevyklučujúc však tým použitie oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu;”**

141. Paragraf 2 ods. 3 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín ustanovuje, že poslanci obecného zastupiteľstva v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom tvoria najmenej 20% obyvateľstva, majú právo používať na rokovaní tohto orgánu jazyk menšiny, a že tlmočenie musí zabezpečiť obec. Podľa § 1 ods. 3 tohto zákona je možné použiť pri rokovaní obecného

zastupiteľstva aj rómčinu, ak s tým súhlasia všetci prítomní (nie je však jasné, či ide o interné zasadnutia, alebo aj o verejné zasadnutia).

142. Podľa názoru Výboru expertov skutočnosť, že toto právo sa obmedzuje len na obce, kde počet osôb hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom dosahuje aspoň 20-percentnú hranicu, má sama osebe vplyv na plnenie tohto záväzku. Výbor expertov pritom nemá k dispozícii informácie týkajúce sa opatrení na uľahčenie uplatňovania tejto možnosti v praxi. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány o poskytnutie príslušných informácií v nasledujúcej periodickej správe.

143. Znepokojenie Výboru expertov každopádne vyvoláva najmä podmienka, že s používaním rómčiny na rokovaní miestneho zastupiteľstva musia súhlasiť všetci prítomní (pozri aj ods. 141).

„g) používanie alebo prevzatie tradičných a správnych miestnych názvov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, a ak je to potrebné, spoločne s pomenovaním v oficiálnom(ych) jazyku(och).”

144. Výbor expertov pripomína, že povinnosť vyplývajúca z tohto ustanovenia má osobitný význam, pretože patrí k najúčinnnejším spôsobom plného zviditeľnenia regionálneho alebo menšinového jazyka na území, kde je tradične prítomný. Medzi základnou definíciou teritoriálnych regionálnych alebo menšinových jazykov v zmysle charty obsiahnutou v článku 1 písm. a) a b) a týmto záväzkom teda existuje ideálne prepojenie. Navyše, plné zviditeľnenie regionálneho alebo menšinového jazyka na území, kde sa ním tradične hovorí, prostredníctvom používania alebo zavádzania dvojjazyčných miestnych názvov, je jednoznačne faktorom, ktorý pomáha zvyšovať verejnú prestíž regionálneho alebo menšinového jazyka, čo je zasa kľúčovým faktorom jeho ochrany a podpory (pozri druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom, ods. 152).

145. Túto otázku rieši viacero právnych predpisov. Paragraf 4 ods. 1 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom tvoria najmenej 20% obyvateľstva, sa názvy ulíc a iné miestne geografické značenia môžu uvádzať v regionálnom alebo menšinovom jazyku. Avšak podľa informácií poskytnutých Výboru expertov z oficiálnych zdrojov bol do zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku Slovenskej republiky už predtým zapracovaný zákon č. 191/1994 o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín v tom zmysle, že výraz „miestne geografické značenie“ sa vzťahuje na názvy obcí, ale nie na ich časti. Navyše dodatok k zákonu o štátnom jazyku z roku 1995 obsahuje zoznam obcí, v ktorých sa majú používať tabule s označením názvov obcí v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Ani na jednom z týchto dvoch zoznamov sa nenachádza obec alebo osada relevantná pre rómčinu.

146. Podľa názoru Výboru expertov je vzhľadom na 20-percentnú požiadavku vynechaný rad obcí, kde sú osoby hovoriace po rómsky tradične prítomné a kde tvoria dostatočný počet na účely tohto záväzku. Paragraf 3 ods. 3 zákona z roku 1994 navyše ustanovuje, že táto možnosť sa nevzťahuje na tie obce, ktorých názov bol zmenený v rokoch 1867 až 1918 a v rokoch 1938 až 1945. Hoci Výbor expertov chápe citlivosť tejto legislatívy, nevie, či obmedzenie obsiahnuté v § 3 ods. 3 zákona z roku 1994 fakticky nebráni používaniu tradičných rómskych geografických značení.

147. Slovenské orgány by preto mali tieto otázky objasniť v nasledujúcej periodickej správe. Napriek tomu Výbor expertov môže považovať tento záväzok v prípade rómskeho jazyka za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia umožňujúce alebo povzbudzujúce používanie alebo zavádzanie, v prípade potreby aj v spojení s názvom v úradnom jazyku, tradičných a správnych foriem miestnych názvov v rómčine aj v tých obciach, kde osoby hovoriace rómskym jazykom tvoria menej ako 20% obyvateľstva, ale kde je ich počet pritom dostatočný na účely tohto záväzku. Slovenské orgány taktiež nabáda, aby takúto možnosť zabezpečili aj vo vzťahu k menším územným jednotkám v rámci obcí.

„Odsek 3

S ohľadom na verejné služby poskytované správnymi orgánmi alebo inými osobami konajúcimi v ich mene sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, v súlade s postavením každého jazyka a ak je to možné:

c) zabezpečiť, aby sa pri poskytovaní služieb používali regionálne alebo menšinové jazyky;

148. Podľa informácií poskytnutých oficiálnymi zdrojmi verejné služby sú zahrnuté vo výraze „verejnoprávny orgán“, ktorý sa používa v zákone č. 270/1995 o štátnom jazyku Slovenskej republiky. Vychádzajúc z tohto výkladu by v styku s týmito orgánmi nebolo možné použiť iný než slovenský jazyk. Východisková periodická správa (pozri s. 36 a nasl.) sa obmedzuje len na odkaz na § 2 ods. 3 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín, ktorý zaručuje všeobecné právo podávať písomné podania orgánu štátnej správy a orgánu územnej samosprávy. Výbor expertov nepovažuje túto informáciu za dostatočnú na to, aby mohol urobiť záver k tomuto bodu. Preto žiada slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe poskytli informácie týkajúce sa konkrétne verejných služieb.

„Odsek 4

Zmluvné strany sa zaväzujú na účel zabezpečenia ustanovení odsekov 1, 2 a 3, ktoré prijali, prijať jedno alebo viac nasledujúcich opatrení:

a) poskytovať preklad alebo tlmočenie, ak sa požadujú;

149. Východisková periodická správa sa obmedzuje na vyhlásenie, že miestne orgány štátnej správy alebo zariadenia poskytujúce sociálne služby môžu v prípade potreby alebo na požiadanie dotknutej osoby zabezpečiť tlmočenie (pozri s. 37 východiskovej periodickej správy). Výbor expertov nepovažuje túto informáciu za dostatočnú na to, aby mohol urobiť záver k tomuto bodu. Preto slovenské orgány žiada, aby v nasledujúcej periodickej správe poskytli podrobnejšie informácie.

„c) ak je to možné, vyhovieť žiadostiam zamestnancov verejných služieb ovládajúcich regionálny alebo menšinový jazyk byť vymenovaní na území, kde sa tento jazyk používa.“

150. V tejto súvislosti neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe. Už teraz však treba poznamenať, že osoby hovoriace po rómsky aj počas návštevy zdôraznili význam zamestnávania osôb hovoriacich po rómsky vo verejnom sektore, aby sa im tak pomohlo prekonať ich spoločenskú izoláciu.

„Odsek 5

Zmluvné strany sa zaväzujú, na základe požiadavky dotknutých osôb, umožniť im používanie alebo prevzatie priezviska v regionálnych alebo menšinových jazykoch.“

151. Podľa § 2 ods. 1 zákona č. 300/1993 môže osoba narodená na území Slovenskej republiky dostať viac mien, a to aj cudzojazyčných, najviac však tri. Okrem toho § 19 ods. 3 a 5 až 7 zákona č. 154/1994 o matrikách umožňuje opraviť prvé uvedenie mena v matrike a zapísanie ženského priezviska bez koncovky slovenského prechýľovania, ak o to požiada osoba inej ako slovenskej národnosti (za tento úkon sa neplatia žiadne poplatky; pozri východiskovú periodickú správu, s. 37).

152. Avšak podľa informácií poskytnutých Výboru expertov z oficiálnych zdrojov okresné matriky vykladajú relevantné ustanovenia v tom zmysle, že používanie ženského priezviska v matrike alebo výpise z matriky bez koncovky slovenského prechýľovania podľa pravidiel slovenského pravopisu je možné len v prípade priezviska, ktoré v súčasnosti žiadateľka používa, ale nie v prípade rodného priezviska (pozri závery zo stretnutia pracovníkov útvarov pre štátne občianstvo a matrík okresných úradov z 13. a 14. októbra 1994 v Bardejove, ktorými sa riadia okresné matriky). V praxi to znamená, že osoba ženského pohlavia hovoriaca po rómsky môže napr. používať priezvisko svojho manžela bez koncovky slovenského prechýľovania, ale túto koncovku musí používať v prípade jej rodného priezviska (ktorého uvedenie v určitých prípadoch nariaďuje viacero právnych predpisov).

153. Keďže právo používať alebo prijímať priezviská v rómčine je nepodmienečne priznané len mužom, ale nie ženám, tento záväzok nie je splnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia umožňujúce vo všetkých prípadoch na žiadosť dotknutých osôb používať alebo prijímať priezviská v regionálnych alebo menšinových jazykoch.

Článok 11 – Média

„Odsek 1

Zmluvné strany sa zaväzujú pre užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov na územiach, kde sa tieto jazyky používajú, a podľa situácie každého z jazykov v rozsahu, v akom sú verejné orgány priamo alebo nepriamo kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu, rešpektujúc pritom zásady nezávislosti a samostatnosti médií:

- a) **ak rozhlas a televízia plnia úlohu verejnoprávnych médií:**
 - iii) **prijat' vhodné opatrenia, aby prevádzkovatelia ponúkali programy v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”**

154. Pokiaľ ide o verejnoprávny rozhlas, vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 38) sa hovorí o vysielaní programu určeného pre národnostné menšiny („národnostné a etnické vysielanie”). Toto vysielanie pripravuje osobitná hlavná redakcia, ktorá má špecializované redakcie pre jednotlivé jazyky. Vysielací čas závisí od výsledkov najnovšieho sčítania obyvateľstva. Vysielaniu v rómčine je v súčasnosti venovaných 30 minút týždenne. Programy sa vysielajú na stredných vlnách (Prešov 1071 kHz a Stakčín 864 kHz).

155. Pokiaľ ide o verejnoprávnu televíziu, program v rómskom jazyku pozostáva z magazínu vysielaného 27 krát do roka s celkovým vysielacím časom 12,2 hodín.

156. Hoci Výbor expertov uznáva, že slovenské orgány prijali isté opatrenia na pravidelné vysielanie v rómskom jazyku, celkový čas pridelený tomuto vysielaniu v rozhlase aj v televízii považuje za nedostatočný vzhľadom na dôležitosť vysielacích médií v modernej spoločnosti a tiež s prihliadnutím na osobitné postavenie po rómsky hovoriacej komunity na Slovensku. Preto na základe získaných informácií Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby zvýšili frekvenciu vysielacích časov pridelených rómskemu jazyku vo verejnoprávnom rozhlase a televízii.

- „b) ii) **podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie rozhlasových programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”**

157. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že účelom tohto záväzku je povzbudiť alebo uľahčiť pravidelné súkromné vysielanie rozhlasových programov v rómčine (pozri prvú hodnotiacu správu Výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 426).

158. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na plnenie tohto záväzku. Z tohto dôvodu nemôže urobiť záver k tomuto bodu a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe. Slovenské orgány tiež žiada, aby sa vyjadrili najmä k povinnosti súkromných rozhlasových staníc dať celé vysielanie preložiť do slovenčiny, ktorá predstavuje pre komerčnú rozhlasovú stanicu nespornú záťaž. Počas návštevy samotné slovenské orgány odkazovali na novelu pripravovanú ministerstvom kultúry, ktorej cieľom je zrušiť túto povinnosť.

- „c) ii) **podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie televíznych programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”**

159. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že účelom tohto záväzku je povzbudiť alebo uľahčiť pravidelné súkromné vysielanie televíznych programov v rómčine (pozri prvú hodnotiacu správu Výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 430).

160. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na plnenie tohto záväzku. Z tohto dôvodu nemôže urobiť záver k tomuto bodu a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe. Treba však prihliadnuť na skutočnosť, ktorú počas návštevy pripustili aj samotné slovenské orgány, že povinnosť zabezpečiť slovenské titulky pre všetky programy predstavuje dodatočné náklady. Používanie titulok je z hľadiska charty nesporne zaujímavé (pozri ods. 261), ale mali by sa hľadať finančne primerané riešenia, aby sa zabránilo znevýhodneniu súkromných televíznych staníc, ktoré chcú vysielat' aj v rómčine, v porovnaní so súkromnými televíznymi stanicami vysielajúcimi len v slovenčine.

„d) podporovať a/alebo uľahčiť výrobu a šírenie zvukových a audiovizuálnych diel v regionálnych a menšinových jazykoch;”

161. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„e) i) podporovať a/alebo uľahčiť založenie a/alebo udržanie aspoň jedných novín v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

162. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou bola v roku 2003 na uverejňovanie periodika „Romano Nevo L'il” vyčlenená suma 1 100 000 Sk. Počas návštevy samotné osoby hovoriace po rómsky túto publikáciu výslovne označili za noviny. Zdôraznili však, že hoci tieto noviny existujú 14 rokov, môžu sa uverejňovať len vďaka finančným prostriedkom z Maďarska. Uviedli tiež, že prostriedky na financovanie periodickej tlače, v ktorej sa používa rómsky jazyk, sa poskytujú nepravidelne, a že vzhľadom na nedostatok peňazí nie je možné všetky články prekladať do rómčiny. Dodatočné informácie poskytnuté Výboru expertov z mimovládnych zdrojov potvrdili, že súčasná prax poskytovania podpory na vydávanie tlače na ročnej báze znemožňuje efektívne dlhodobé plánovanie v tejto oblasti. Výbor expertov napriek tomu považuje tento záväzok v tomto čase za splnený.

„f) ii) uplatňovať existujúce opatrenia o finančnej podpore tiež na výrobu audiovizuálnych diel v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

163. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Nemôže preto urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

Zmluvné strany sa zaväzujú zaručiť slobodu priameho príjmu rozhlasových alebo televíznych vysielaní susedných krajín v jazyku, ktorý sa používa v rovnakej alebo blízkej podobe regionálneho alebo menšinového jazyka a nebrániť prenosu rozhlasových a televíznych vysielaní zo susedných krajín v uvedenom jazyku. Ďalej sa zaväzujú zabezpečiť, aby sa nevyskytli žiadne obmedzenia slobody prejavu a voľného obehu informácií v tlači používajúcej jazyk v identickej podobe alebo v podobe blízkej regionálnemu alebo menšinovému jazyku. Výkon uvedenej slobody, pretože obsahuje povinnosti a zodpovednosti, môže podliehať istým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon a sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejného poriadku na predchádzanie neporiadku a na prevenciu zločinností, ochranu zdravia a morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenie šírenia dôverných informácií alebo na udržanie autority a nestrannosti súdництва.”

164. Informácie poskytnuté vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 39) a počas návštevy svedčia o tom, že v tejto oblasti sa celkovo nevyskytujú žiadne ťažkosti.

165. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

„Odsek 3

Zmluvné strany sa zaväzujú zabezpečiť, aby záujmy užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov boli zastúpené alebo aspoň zohľadnené v orgánoch, ktoré možno vytvoriť v súlade so zákonom na účel zaručenia slobody a plurality médií.”

166. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

Článok 12 – Kultúrne činnosti a zariadenia

„Odsek 1

Vo vzťahu ku kultúrnym aktivitám a kultúrnym zariadeniam - najmä ku knižniciam, k videotékam, ku kultúrnym centrámi, k múzeám, archívom, akadémiám, divadlám a ku kinám, ako aj k literárnym dielam a ku kinematografickej produkcii, k ľudovému kultúrnemu prejavu, festivalom, ku kultúrnemu priemyslu vrátane, inter alia, použitia nových technológií - zmluvné strany sa zaväzujú na územiach, kde sa uvedené jazyky používajú, v rozsahu, v akom sú verejné orgány kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu:

- a) podporovať prejavy a aktivity charakteristické pre regionálne alebo menšinové jazyky, ako aj podporovať rozličné prístupy k dielam vytvoreným v týchto jazykoch;”**

167. Východisková periodická správa sa zameriava na úlohu ministerstva kultúry v oblasti financovania, najmä na úlohu sekcie menšinových kultúr, ktorá je hlavným prvkom politiky slovenskej vlády na podporu regionálnych alebo menšinových jazykov (pozri s. 41 a nasl. východiskovej periodickej správy). Pod pôsobnosť ministerstva kultúry patrí najmä Dokumentačné centrum rómskej kultúry na Slovensku pri Etnografickom múzeu Slovenského národného múzea v Martine. Divadlo Romathan v Košiciach, oddelenia kultúry rómskej menšiny Vihorlatského múzea v Humennom a Gemersko-malohontského múzea v Rimavskej Sobote sú financované príslušnými krajskými úradmi štátnej správy. Ministerstvo kultúry financuje aj periodiká používajúce rómsky jazyk, ako je mesačník „Ternipen” (ktorý v roku 2003 dostal 400 000 Sk), časopis pre deti Štvorlístok (ktorý v roku 2003 tiež dostal 400 000 Sk) a dvojmesačník „Rómsky list” publikovaný Rómskou tlačovou agentúrou ako príloha k týždenníku Domino Fórum (ktorý v roku 2003 dostal 200 000 Sk). V tom istom roku ministerstvo kultúry financovalo aj publikáciu „Zvyky a tradície olašských Rómov”. Východisková periodická správa (pozri s. 43) poskytuje aj údaje o financovaní menšinových kultúr všeobecne, vrátane rómskej kultúry. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

- „b) v rozličnej forme podporovať v iných jazykoch prístup k dielam vytvoreným v regionálnych alebo menšinových jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov,**
- c) podporovať v regionálnych alebo menšinových jazykoch prístup k dielam vytvoreným v iných jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov;”**

168. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

- „d) zabezpečiť, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie rôznych foriem kultúrnych aktivít brali primeraný ohľad na začlenenie poznatkov a používanie regionálnych alebo menšinových jazykov a kultúr do aktivít, ktoré organizujú alebo ktoré podporujú;”**

169. Vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 42) sa opisujú hlavné prvky systému, ktorý ministerstvo kultúry zaviedlo s cieľom podporovať regionálne alebo menšinové jazyky. Tento systém tvoria najmä usmernenia týkajúce sa pridelovania a účtovania dotácií a organizačný a rokovací poriadok Komisie účelového transferu na podporu kultúry menšín. Úlohou tejto komisie, ktorú tvoria najmä zástupcovia jednotlivých dotknutých menšín, je vyhodnocovať žiadosti o poskytnutie finančných prostriedkov od jednotlivých skupín

používateľov menšinových jazykov, a väčšinovým hlasovaním vypracovať pre ministra odporúčania o výške dotácií, ktoré by sa mali prideliť. Zdá sa teda, že tento záväzok je splnený.

„e) presadzovať opatrenia, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie kultúrnych aktivít mali k dispozícii personál dokonale ovládajúci príslušný regionálny alebo menšinový jazyk, ako aj jazyk(y) ostatných obyvateľov;”

170. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou bude za výber personálu uvedeného v tomto záväzku zodpovedný Kabinet kultúr národnostných menšín, ktorý má byť vytvorený v rámci Národného osvetového centra, organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva kultúry. Výbor expertov však nedostal žiadne informácie o pracovníkoch, ktorí sú v súčasnosti k dispozícii organizáciám zodpovedným za organizáciu alebo podporu takýchto aktivít. Preto žiada príslušné orgány, aby tieto informácie poskytli v nasledujúcej správe.

„f) podporovať priamu účasť zástupcov užívateľov daného regionálneho alebo menšinového jazyka pri vytváraní kultúrnych zariadení a plánovaní kultúrnych aktivít;”

171. Komisiu účelového transferu na podporu kultúry menšín, ktorá je poradným orgánom ministra kultúry o týchto otázkach (pozri ods. 169), tvorí 11 zástupcov dotknutých menšín, ktorých menuje minister kultúry. Tajomník komisie je zamestnancom ministerstva kultúry. Komisia má subkomisie pre jednotlivé menšiny. Každá subkomisia má za úlohu vypracovať priority a navrhnúť konkrétnu výšku podpory, ktorú má komisia prideliť pre danú menšinu (pozri východiskovú periodickú správu, s. 42). Zdá sa, že tento záväzok je splnený.

„g) napomáhať a/alebo ul'ahčiť vytvorenie jedného alebo viacerých orgánov poverených zbierať, archivovať a uvádzať alebo vydávať diela vytvorené v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

172. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou ministerstvo kultúry prostredníctvom grantov podporuje aktivity mimovládnych organizácií, ktorých úlohou je zbierať, archivovať a vydávať diela vytvorené v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Jednou z najvýznamnejších inštitúcií, ktorá plní túto úlohu, je Fórum inštitút pre výskum menšín v Šamoríne, ktorý od ministerstva kultúry dostal 880 000 Sk. Výboru expertov nie je celkom jasné, ako uvedený inštitút vykonáva činnosti uvedené v tomto záväzku s osobitným zreteľom na rómsky jazyk. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby tento bod objasnili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

V oblastiach, kde sa tradične nepoužívajú regionálne alebo menšinové jazyky, zmluvné strany sa zaväzujú, ak na to oprávňuje počet užívateľov regionálneho alebo menšinového jazyka, umožniť, podporiť a/alebo zabezpečiť vhodné kultúrne aktivity alebo zariadenia podľa predchádzajúceho odseku.”

173. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 3

Zmluvné strany sa zaväzujú pri uplatňovaní svojej kultúrnej politiky v zahraničí vytvoriť vhodný priestor aj regionálnym alebo menšinovým jazykom a ich kultúrnym prejavom.”

174. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou ministerstvo kultúry poskytlo podporu speváckej a tanečnej skupine „Ternipen”, rómskemu umeleckému súboru, pri prezentácii rómskeho umenia v Českej republike a v Nemecku. Výboru expertov však nie je jasné, či a ako sú rómsky jazyk a kultúra prezentované ako súčasť slovenského kultúrneho dedičstva v iných relevantných kontextoch, ako sú medzinárodné výstavy, turistické materiály, a v aktivitách zameraných na propagáciu Slovenska na turistické účely všeobecne. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto bodu a žiada slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe poskytli ďalšie informácie.

Článok 13 – Hospodársky a sociálny život

„Odsek 1

Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany na celom svojom území zaväzujú:

- a) **vylúčiť zo svojho právneho poriadku všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života, najmä v pracovných zmluvách a v technických dokumentoch, ako sú návody na používanie výrobkov alebo zariadení;**

175. Podľa východiskovej periodickej správy (pozri s. 45) v slovenskom právnom poriadku neexistuje žiadne ustanovenie typu uvedeného v tomto záväzku a v tejto súvislosti neboli prijaté žiadne sťažnosti. Zdá sa však, že § 8 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku ustanovuje povinnosť používať slovenčinu v rade prípadov, ktoré sú relevantné z hľadiska tohto záväzku, napr. v právnych dokumentoch v pracovnoprávnom vzťahu, finančnej a technickej dokumentácii, stanovách združení, spolkov a obchodných spoločností. Evidentne sa to javí ako obmedzenie používania regionálneho alebo menšinového jazyka, napr. rómčiny. Slovenské orgány neposkytli Výboru expertov žiadne zdôvodnenie tohto obmedzenia. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva verejné orgány, aby z právneho poriadku vylúčili všetky ustanovenia, ktoré bez náležitého zdôvodnenia zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch súvisiacich s ekonomickým alebo sociálnym životom.

- „b) **zakázať uvádzanie klauzúl vylučujúcich alebo obmedzujúcich používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v interných predpisoch podnikov a v osobných spisoch aspoň medzi užívateľmi rovnakého jazyka;**”

176. Výbor expertov nebol informovaný o žiadnom takomto zákaze. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

- „c) **postaviť sa proti postupom, ktoré smerujú k odradeniu od používania regionálnych alebo menšinových jazykov v oblasti ekonomických a sociálnych aktivít;**”

177. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany zaväzujú, ak sú verejné orgány na to kompetentné, na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, a ak je to možné:

- c) **zabezpečiť, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako nemocnice, domovy dôchodcov a útulky, poskytovali možnosť prijatia a opatrovania vo vlastnom jazyku tým osobám, ktoré používajú regionálny alebo menšinový jazyk, ak tieto potrebujú opateru zo zdravotných dôvodov, z dôvodu vysokého veku alebo z iných dôvodov;**

178. Paragraf 8 ods. 4 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku ustanovuje:

“Celá agenda zdravotníckych zariadení sa vedie v štátnom jazyku. Styk zdravotníckeho personálu s pacientmi sa vedie spravidla v štátnom jazyku; ak ide o občana alebo cudzinca neovládajúceho štátny jazyk, aj v jazyku, v ktorom sa možno s pacientom porozumieť.”

179. Výbor expertov je toho názoru, že toto ustanovenie je v rozpore so záväzkom, ktorý prijalo Slovensko, keďže komunikáciu v inom ako úradnom jazyku v zdravotníckych zariadeniach umožňuje len v tých prípadoch, keď dotknutá osoba neovláda slovenský jazyk. Okrem toho, hoci východisková periodická správa (pozri s. 45) všeobecne uvádza, že zariadenia poskytujúce sociálne služby prijímajú klientov a poskytujú im starostlivosť v ich vlastnom jazyku, Výbor expertov nedostal žiadne informácie svedčiacie o tom, že v kontexte tohto záväzku sa používa rómsky jazyk. Skutočne sa môže stať, že mnohí Rómovia, najmä obyvatelia osád,

slovenčinu dostatočne neovládajú a preto sa na nich môže vzťahovať toto právne ustanovenie. Výbor expertov bol počas návštevy skutočne informovaný, že práve z tohto dôvodu by bolo používanie rómčiny v kontexte zdravotníckej politiky veľmi užitočné. Odhliadnuc od právneho aspektu sa však Výbor expertov počas návštevy stretol aj so sťažnosťami, podľa ktorých v tejto oblasti neexistuje žiadna štruktúrovaná politika. Je pravda, že samotní predstavitelia slovenských orgánov počas návštevy vysvetľovali, že hoci asistenti lekárov by mali spĺňať jazykovú požiadavku, nie je to podmienkou, a kompetentné orgány zastávajú názor, že nemôžu odmietnuť schopných uchádzačov len z toho dôvodu, že nemajú potrebné jazykové znalosti. Napriek tomu slovenské orgány oznámili úmysel zaviesť znalosť rómčiny ako kvalifikačný predpoklad a pri prijímaní uprednostňovať osoby hovoriace po rómsky.

180. Počas návštevy sa spomínali aj prípady údajnej sterilizácie rómskych žien bez ich súhlasu a skutočnosť, že obeť tejto údajnej praxe kvôli jazykovým ťažkostiam nechápali, čo sa s nimi deje. Výbor nemôže rozhodnúť o pravdivosti týchto tvrdení a oceňuje, že v tejto veci prebieha súdne konanie; slovenské orgány však žiada, aby v nasledujúcej správe uviedli informácie, ktoré bude možné o tejto veci poskytnúť.

181. Hoci nie je jasné, či medzi zdravotníckymi zariadeniami uvádzanými v § 8 ods. 4 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku patria aj domovy dôchodcov a útulky, Výbor expertov zastáva názor, že podľa článku 13 ods. 2 písm. c) by štátne orgány mali zabezpečiť isté výsledky. Riadne uplatňovanie slovenskej legislatívy by však bránilo dosiahnutiu týchto výsledkov a osobám hovoriacim po rómsky by uprelo možnosti, ktoré im tento článok má zaručiť. Navyše dokonca aj v prípadoch, na ktoré by sa uvedená legislatíva mohla vzťahovať, t. j. keby osoby hovoriace po rómsky mali oficiálny nárok na používanie rómčiny z dôvodu nedostatočného ovládania slovenčiny, toto formálne ustanovenie je vzhľadom na neprítomnosť opatrení v tejto súvislosti prakticky nepoužiteľné. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby oficiálne zabezpečili, že zariadenia poskytujúce sociálnu starostlivosť, ako sú nemocnice, domovy dôchodcov a útulky, môžu pri prijímaní a poskytovaní starostlivosti dotknutým osobám používať rómčinu aj v prípade, že tieto ovládajú slovenčinu, a aby prijali štruktúrovanú politiku zameranú na zabezpečenie tejto možnosti v praxi vo všetkých oblastiach, kde sú osoby hovoriace po rómsky tradične prítomné v dostatočnom počte na účely tohto záväzku.

Článok 14 – Cezhraničná spolupráca

„Zmluvné strany sa zaväzujú:

- a) ***uplatňovať platné dvojstranné a mnohostranné dohody, ktorými sú viazané aj štáty, v ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe, alebo ak je to potrebné, snažiť sa o uzavretie takých dohôd, ktoré by mali podporiť kontakty medzi užívateľmi rovnakého jazyka v príslušných štátoch v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania;***

182. Východisková periodická správa (pozri s. 46) všeobecne odkazuje na viaceré zmluvné dokumenty: Zmluvu o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou z roku 1995, Zmluvu medzi Českou a Slovenskou Federatívnou Republikou a Poľskou republikou o dobrom susedstve, solidarite a priateľskej spolupráci z roku 1991, Zmluvu medzi Českou a Slovenskou Federatívnou Republikou a Spolkovou republikou Nemecko o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci z roku 1992, a napokon Zmluvu medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o dobrom susedstve, priateľských vzťahoch a spolupráci z roku 1992. Nie je však jasné, či tieto dohody podporujú aj kontakty medzi osobami hovoriacimi po rómsky žijúcimi v týchto krajinách. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby tento bod objasnili v nasledujúcej periodickej správe.

2.2.2 Maďarský jazyk²

Článok 8 – Vzdelávanie

„Odsek 1

V oblasti vzdelávania sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa také jazyky používajú, podľa situácie každého z týchto jazykov a bez ujmy na výučbe oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu:

- a) i) ***umožniť predškolskú výchovu v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch,***
- b) i) ***umožniť vyučovanie na základnom stupni v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch;***

183. Podľa informácií poskytnutých Výboru expertov základný model vzdelávania pre maďarský jazyk predpokladá, že všetky predmety sa vyučujú v maďarčine a vyučujú ich učitelia hovoriaci po maďarsky. Vyučuje sa samozrejme aj slovenský jazyk a slovenská literatúra (1 h denne, 4 až 5 h týždenne, vrátane hodín konverzácie zameraných na spoločenské vedy).

184. Východisková správa obsahuje podrobné údaje. Na predškolskej úrovni sa v 277 štátnych materských školách uplatňuje model, v ktorom sa maďarčina používa ako hlavný výchovný jazyk, zatiaľ čo v 101 štátnych materských školách sa uplatňuje skôr dvojazyčný model. Na Slovensku je aj 55 súkromných škôl, z ktorých niektoré používajú maďarčinu ako vyučovací jazyk v bližšie nešpecifikovanom rozsahu. Pokiaľ ide o základný stupeň, 259 škôl používa maďarčinu ako hlavný vyučovací jazyk a 29 z nich uplatňuje dvojazyčný model. Maďarčina sa ako hlavný vyučovací jazyk používa aj v 12 cirkevných školských ustanovizniach.

185. Používatelia maďarského jazyka Výbor expertov počas návštevy informovali, že dopyt po vyučovaní v maďarčine možno v zásade považovať za uspokojený (ak osoby hovoriace po maďarsky tvoria na miestnej úrovni menšinu, zabezpečuje sa to vytvorením triedy v rámci školy s vyučovacím jazykom slovenským). Navyše vo väčších mestských oblastiach, ako je Bratislava alebo Košice, ale aj v prípade menších dedín alebo rozptýlených komunít, sa na uľahčenie prístupu zabezpečuje doprava školskými autobusmi, ktorá je spolufinancovaná z verejných zdrojov (ako príklad najlepšej praxe sa uvádzalo používanie školského autobusu na južnom Slovensku, ktoré spoločne financuje štát a dve maďarské nadácie). Na druhej strane sa objavili aj obavy z toho, že z finančných dôvodov bude možno potrebné zrušiť malé školy v menších obciach.

186. Výbor expertov považuje tieto záväzky za splnené, avšak v nasledujúcej periodickej správe by uvítal vysvetlenie o situácii menších škôl. V tejto súvislosti pripomína, že rušenie alebo zlučovanie škôl, v ktorých sa používa regionálny alebo menšinový vyučovací jazyk, môže mať negatívne dôsledky na používanie regionálneho alebo menšinového jazyka v komunite, a že školy majú kľúčovú úlohu pri udržiavaní menšinových jazykov (pozri druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov Maďarskom, ods. 56).

- „c) i) ***umožniť vyučovanie na stredných školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch;***

187. V prípade stredných škôl sa uplatňuje podobný model ako v predškolských zariadeniach a na základných školách, v ktorých sa ako hlavný vyučovací jazyk používa maďarčina. Vyučuje sa v nich aj slovenčina a slovenská literatúra, a v predmete chémia sa terminológia vyučuje paralelne aj v slovenčine.

188. Počet týchto stredných škôl je však oveľa nižší než počet predškolských zariadení a základných škôl. Maďarčina sa ako hlavný vyučovací jazyk používa len v 11 stredných školách na Slovensku a zdá sa, že v 8 z nich sa uplatňuje dvojazyčný model vzdelávania. Maďarčina sa používa aj v jednom súkromnom gymnáziu a v 4 cirkevných školách.

189. Počas návštevy bol Výbor expertov informovaný, že sieť stredných škôl by mohla byť hustejšia, keďže pomerne veľká vzdialenosť niektorých škôl od miesta bydliska môže mať za následok, že niektorí rodičia svoje po maďarsky hovoriace deti nebudú posielat' do takýchto vzdialených škôl. Tento problém sa pociťuje ako

² Citované ustanovenia uvedené tučnou kurzívou predstavujú záväzky, ktoré prijala Slovenská republika.

obzvlášť závažný na východnom Slovensku, kde existuje silnejší asimilačný proces. Výbor expertov žiada slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe objasnili situáciu stredných škôl.

190. Výbor expertov považuje tento záväzok za čiastočne splnený.

„d) i) umožniť vyučovanie na odborných školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

191. Podľa údajov poskytnutých vo východiskovej periodickej správe existuje 6 odborných škôl a 8 učňovských škôl (3 z nich sú súkromné), ktoré používajú maďarčinu ako hlavný vyučovací jazyk, a 14 odborných škôl a 24 učňovských škôl (2 z nich sú súkromné), kde sa podľa všetkého uplatňuje dvojazyčný model. Výbor expertov bol však informovaný, že v niektorých prípadoch je ťažké zabezpečiť vyučovanie odborných predmetov v maďarskom jazyku. V takomto prípade sa žiaci môžu zapísať na tieto predmety v slovenčine, pričom niektoré predmety sa v maďarčine vôbec nevyučujú. Na vyriešenie tohto problému boli preto zriadené aspoň niektoré vyššie uvedené súkromné školy, hoci v poslednom čase sa zaznamenal istý pokrok aj v sektore štátnych škôl (od 3. septembra 2004 pôsobí nová odborná škola v trnavskom regióne, kde predtým žiadna podobná škola neexistovala). Výbor expertov žiada slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe objasnili situáciu v oblasti technického a odborného vzdelávania.

192. Výbor expertov považuje tento záväzok za čiastočne splnený.

„e) i) umožniť vyučovanie na univerzitách a na iných vysokých školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

193. Maďarčina sa vyučuje ako predmet na Pedagogickej fakulte univerzity J. Selyeho v Komárne, ako aj na Fakulte stredoeurópskych štúdií Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre zriadenej v roku 2003 a na Katedre maďarského jazyka a literatúry Univerzity Komenského v Bratislave. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou sa v maďarskom jazyku vyučuje na Univerzite J. Selyeho v Komárne, kde sa vyučujú ekonomické vedy, vedy o riadení a teológia. Na činnosť univerzity prispievajú aj maďarské finančné zdroje. Základné vzdelávanie učiteľov v maďarskom jazyku ponúka aj univerzita v Nitre.

194. Výbor expertov vyjadruje uznanie slovenským orgánom za opatrenia, ktoré prijali s cieľom podporiť vyučovanie maďarčiny a v maďarčine na univerzitách a v ostatných vysokoškolských inštitúciách. Výbor expertov síce zdôrazňuje, že ich považuje len za prvé kroky k rozšíreniu ponuky vyššieho vzdelávania v maďarčine, ale záväzok považuje za splnený.

„f) i) zabezpečiť poskytnutie priebežného vzdelávania alebo vzdelávacích kurzov pre dospelých prevažne alebo úplne v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

195. V tejto súvislosti slovenské orgány neposkytli žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby túto otázku spresnili v nasledujúcej periodickej správe.

„g) prijať opatrenia na zabezpečenie vyučovania dejín a kultúry, ktoré ovplyvnili regionálny alebo menšinový jazyk;”

196. Výbor expertov v prvom rade pripomína, že tento záväzok sa týka nielen vzdelávania žiakov hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom, ale aj vzdelávania osôb nehovoriacich týmito jazykmi, s dôrazom na osobitné dejiny a tradície a ich odraz v regionálnych alebo menšinových jazykoch používaných na relevantnom území. Zvyčajne to znamená, že do celoštátnych učebných osnov, alebo aspoň do osnov pre slovensky hovoriacich žiakov na dotknutých územiach, sa zaradia prvky dejín a kultúry, ktoré sa odrážajú v regionálnom alebo menšinovom jazyku (pozri druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom, ECRML 2005 (3), ods. 100).

197. V tomto ohľade Výbor expertov dostal len veľmi málo informácií. Hoci nedostal žiadne osobitné sťažnosti týkajúce sa vzdelávania žiakov hovoriacich po maďarsky, používatelia maďarčiny ho informovali, že pri vyučovaní slovenských žiakov patriacich k väčšinovej populácii o prítomnosti po maďarsky hovoriacej menšiny na Slovensku sa nepoužívajú jednotné metódy, a že závisia od konkrétneho učiteľa.

198. Výbor expertov preto nemôže v tejto súvislosti urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby mu v nasledujúcej periodickej správe poskytli ďalšie informácie.

„h) zabezpečiť základné a ďalšie vzdelávanie učiteľov potrebných na realizáciu tých písmen od a) po g), ktoré zmluvná strana prijala;“

199. Základnú prípravu učiteľov v maďarskom jazyku zabezpečuje Pedagogická fakulta Univerzity J. Seyleho v Komárne, kde maďarský jazyk a literatúru a pedagogiku pre predškolskú výchovu a vyučovanie na základnom stupni prednáša 27 interných a 26 externých učiteľov (v roku 2004), ako aj Fakulta stredoeurópskych štúdií Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre zriadená v roku 2003 s cieľom zoskupiť už predtým existujúce maďarské sekcie jednotlivých fakúlt do jednej fakulty s vlastnými samosprávnymi akademickými orgánmi zodpovednými za prípravu učiteľov pre školy s vyučovaním v maďarskom jazyku. Podľa informácií poskytnutých Výboru expertov je jedným z pilierov fakulty v Nitre príprava učiteľov v maďarskom jazyku na všetky špecializácie pre základné a stredné školy s vyučovaním v maďarskom jazyku a príprava ostatných odborníkov pre kultúrnu a sociálnu sféru (ďalším pilierom je príprava odborníkov pre samosprávne orgány, štátne inštitúcie, súkromný sektor a mimovládny sektor, ktorí budú pôsobiť na etnicky zmiešaných územiach s cieľom prispieť k ich rozvoju v rámci procesu európskej integrácie). Vyučovanie v slovenskom jazyku však aj tak predstavuje 30% učebného programu. Nitrianska univerzita využíva každoročne pridelované prostriedky na výučbu regionálnych alebo menšinových jazykov. Prípravu učiteľov pre školy s vyučovacím jazykom maďarským zabezpečuje aj detašované pracovisko nitrianskej univerzity v Dunajskej Strede a Odbor maďarského jazyka a literatúry Univerzity Komenského v Bratislave.

200. Podľa dodatočných informácií poskytnutých Výboru expertov na základných a stredných školách a/alebo v triedach s vyučovaním v maďarskom jazyku pôsobí dovedna okolo 4 000 učiteľov. Z analýzy, ktorú uskutočnila nitrianska univerzita, vyplýva, že z vysokých škôl by malo ročne vychádzať 150 až 170 učiteľov a ďalších špecialistov hovoriacich po maďarsky.

201. Informácie, ktoré Výbor expertov dostal od samotnej nitrianskej univerzity, však svedčia o nedostatku kvalifikovaných učiteľov najmä na druhom stupni základných škôl (ročníky 5 až 9) a o prebytku učiteľov na prvom stupni základných škôl (ročníky 1 až 4). Tento prebytok je zrejme spôsobený vyšším počtom absolventov, ktorí získali učiteľské vzdelanie na detašovaných konzultačných strediskách univerzít z Maďarskej republiky v Komárne ponúkajúcich diaľkové štúdium. Ten istý zdroj udáva, že ak k tomuto počtu pripočítame absolventov diaľkového štúdia učiteľstva z nitrianskej univerzity, približne 60% všetkých učiteľov vyučujúcich v maďarskom jazyku získalo diplom prostredníctvom diaľkového štúdia. Na základe toho nitrianska univerzita dospela k záveru, že táto skutočnosť bude mať negatívny účinok na úroveň výučby na prvom stupni základných škôl s vyučovaním v maďarskom jazyku. Obavy týkajúce sa úrovne ovládania maďarského jazyka u učiteľov boli vyjadrené aj počas návštevy. Navyše existuje aj nedostatok učiteľov s vedeckou hodnosťou, kvôli čomu sa využívajú vysokoškolskí učitelia z Maďarska. Hoci existujú dôkazy o tom, že istá časť prípravy učiteľov zameraná na iné predmety než na maďarský jazyk sa sčasti poskytuje aj v maďarčine, zrejme to nepostačuje na zabezpečenie potrieb vyučovania v maďarčine na Slovensku.

202. Pokiaľ ide o ďalšie vzdelávanie učiteľov, informácie poskytnuté Výboru expertov počas návštevy poukazujú na nedostatočnosť súčasnej ponuky. Niekoľko kurzov organizuje aj Združenie maďarských učiteľov na Slovensku vo forme letnej školy, ale len pre určité skupiny. Navyše sa zdá, že nie je k dispozícii ani dostatok odborníkov na ďalšie vzdelávanie. Údajne vznikol nový ústav, ktorý má však len dvoch stálych pracovníkov a zdá sa, že nemá dostatok financií. V skutočnosti to vyzerá tak, že na ďalšie vzdelávanie učiteľov nie sú vyčlenené žiadne konkrétne finančné zdroje.

203. Počas návštevy bolo vyslovené želanie, aby sa vytvorila jednotná štruktúra pre prípravu učiteľov hovoriacich po maďarsky.

204. Hoci Výbor expertov uznáva, že ponuka základnej prípravy učiteľov pre vyučovanie v maďarskom jazyku má v súčasnosti solídnu štruktúru, podľa jeho názoru si veľmi náročné záväzky, ktoré SR prijala v oblasti vzdelávania, vyžadujú zabezpečiť širšiu ponuku učiteľskej prípravy, zahŕňajúceho najmä vyučovanie v maďarskom jazyku iných ako čisto pedagogických predmetov na vysokých školách. Výbor expertov považuje tento záväzok za čiastočne splnený, ale so záujmom berie na vedomie plán, o ktorom sa hovorí vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 23) o založení vysokej školy pre vzdelávanie osôb hovoriacich po maďarsky.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby rozšírili ponuku vzdelávania v maďarčine s cieľom zahrnúť doň širší okruh predmetov, vrátane odborných. Slovenské orgány tiež vyzýva, aby prijali štruktúrovaný prístup k ďalšiemu vzdelávaniu učiteľov.

- „i) **vytvoriť jeden alebo viac kontrolných orgánov zodpovedných za kontrolu prijatých opatrení a za pokrok dosiahnutý pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov a vypracovanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia.**”

205. Zdá sa, že neexistuje žiadny orgán, ktorý by bol konkrétne zodpovedný za kontrolu prijatých opatrení a pokroku dosiahnutého pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov alebo v týchto jazykoch, a za vypracúvanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby zriadili orgán dohľadu zodpovedný za kontrolu prijatých opatrení a pokroku dosiahnutého pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorými sa hovorí na Slovensku, alebo výučby v týchto jazykoch, a za vypracúvanie pravidelných správ, ktoré sa zverejnia.

Článok 9 – Súdnictvo

206. Ako vyplýva z posúdenia predbežnej otázky súvisiacej s 20-percentnou hranicou (pozri ods. 40 - 47), článok 9 sa vzťahuje aj na oblasti, kde podiel osôb hovoriacich po maďarsky nedosahuje 20%, ale pritom je dostatočný na účely uplatňovania článku 9 charty. Pripúšťajú to aj samotné slovenské orgány. Ďalej, ako Výboru expertov potvrdili oficiálne zdroje, súdne obvody sa nezhodujú s územiami obcí, na ktoré sa vzťahuje 20-percentná hranica.

„Odsek 1

Zmluvné strany sa zaväzujú v súdnych obvodoch, v ktorých počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, podľa situácie jednotlivých jazykov a za podmienky, že využitie možností uvedených v tomto odseku nebude sudca pokladať za prekážku riadneho výkonu súdництва:

- a) **v trestnom konaní:**
- ii) **zaručiť obžalovanému právo používať jeho regionálny alebo menšinový jazyk, a/alebo**
 - iii) **zabezpečiť, aby sa žiadosti a dôkazy, písomné alebo ústne, nepokladali za neprijateľné len z dôvodu, že boli predložené v regionálnom alebo menšinovom jazyku,**

v prípade potreby využitím tlmočníkov a prostredníctvom prekladov, ktoré by pre dotknutú osobu neznamenal žiadne ďalšie výdavky;”

207. Paragraf 2 ods. 14 Trestného poriadku ustanovuje, že „Každý je oprávnený používať pred orgánmi činnými v trestnom konaní svoj materinský jazyk”. Navyše, podľa § 28 Trestného poriadku, „Ak treba pretlmočiť obsah výpovede alebo písomnosti alebo ak obvinený vyhlási, že neovláda jazyk, v ktorom sa konanie vedie, priberie sa tlmočník; tlmočník môže byť súčasne zapisovateľom”. Podľa východiskovej periodickej správy sa tieto ustanovenia vzťahujú aj na obdobie predchádzajúce začatiu trestného stíhania, najmä na podanie trestného oznámenia podľa § 59 v spojení s § 158 ods. 1 Trestného poriadku.

208. V dodatočných informáciách poskytnutých Výboru expertov slovenská vláda výslovne uviedla, že tlmočenie do regionálneho alebo menšinového jazyka alebo z tohto jazyka sa poskytuje len vtedy, ak obvinený dostatočne neovláda slovenský jazyk.

209. Navyše § 55 ods. 3 Trestného poriadku ustanovuje:

„V slovenskom jazyku sa spíše aj zápisnica o výpovedi osoby, ktorá nevie po slovensky; ak záleží na doslovnom znení výpovede, zapíše zapisovateľ alebo tlmočník do zápisnice príslušnú časť výpovede tiež v jazyku, v ktorom táto osoba vypovedá.“

210. Podľa relevantnej judikatúry, o ktorej hovorí východisková periodická správa (pozri s. 80 a nasl.), to znamená, že tlmočník sa musí pribrať a súvisiace náklady musí znášať štát len v prípade, že osoba podávajúca výpoveď neovláda slovenčinu. Podobne treba poskytnúť aj preklad všetkých listinných dôkazov, ktoré sú v inom ako slovenskom jazyku. Inými slovami, zdá sa, že žiadosti a dôkazy v regionálnom alebo menšinovom jazyku vrátane maďarčiny nie sú prijateľné, ak ich predkladateľ ovláda slovenský jazyk.

211. Zdá sa, že neexistuje žiadne konkrétne ustanovenie vzťahujúce sa na písomné svedectvá alebo žiadosti v akejkoľvek forme.

212. Podľa názoru Výboru expertov nie je jasné, aký je presný rozsah uvedeného práva použiť svoj materinský jazyk v trestnom konaní. Z praktických informácií získaných počas návštevy možno usudzovať, že sudca, prokurátor alebo policajt venuje pozornosť tomu, či obvinený dostatočne ovláda slovenčinu. Aj v prípade, že obvinený dostatočne ovláda slovenčinu, mu sudca na základe vlastnej úvahy môže povoliť tlmočníka, čo by s veľkou pravdepodobnosťou aj urobil. Zostáva však skutočnosťou, že právo obvineného použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk bez ohľadu na stupeň ovládania slovenčiny nie je zrejme jednoznačne zaručené. Navyše oficiálne zdroje počas návštevy Výbor expertov informovali, že v predvolaniach sa jazykové práva nespomínajú, keďže sa predpokladá, že ich všetci poznajú. Vo vznesení obvinenia sa síce spomína všeobecné právo na tlmočenie, ale príslušný policajt jednoducho sám vyhodnotí, či osoba *potrebuje* tlmočníka.

213. Na druhej strane Výbor expertov dostal počas návštevy informáciu, že v okresoch s veľkým počtom obyvateľov hovoriacich po maďarsky sa nevyskytujú žiadne reálne problémy vzhľadom na vysokú pravdepodobnosť, že pracovníci súdu ovládajú maďarčinu. Zdá sa, že to potvrdzujú aj údaje poskytnuté Výboru expertov ministerstvom spravodlivosti, ktoré hovoria o počte sudcov a administratívnych pracovníkov s určitou znalosťou maďarčiny vo viacerých súdnych obvodoch (pozri prílohu II k východiskovej periodickej správe), hoci ich rozloženie je pomerne nevyvážené.

214. Berúc do úvahy určitý stupeň implementácie tohto záväzku v praxi, prinajmenšom v niektorých oblastiach, Výbor expertov považuje tento záväzok v prípade maďarčiny za čiastočne splnený. Zostáva však treba sprítniť a dopracovať právny rámec.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby:

- zaručili právo obvineného používať maďarský jazyk v trestnom konaní nezávisle od toho, či ovláda aj slovenčinu, a aby zabezpečili, že obvinený je o tomto práve konkrétne poučený hneď na začiatku trestného stíhania,

- prijali právnu úpravu umožňujúcu predkladať žiadosti a dôkazy aj v maďarčine a zaručujúcu, že používanie tlmočníkov a prekladov v prípade potreby nebude pre dotknutú osobu znamenať žiadne ďalšie výdavky ani vtedy, ak ovláda slovenčinu.

„b) v občianskoprávnom konaní:

- ii) umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo**
- iii) umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch,**

v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov,

c) v konaní pred súdmi v správnych veciach:

- ii) **umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo**
- iii) **umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch,**

v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov;”

215. Paragraf 18 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje:

„Účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie. Majú právo konať pred súdom vo svojej materčine. Súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv.”

216. Navyše, § 141 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje, že:

„Trovy dôkazov, ktoré nie sú kryté preddavkom, ako aj hotové výdavky ustanoveného zástupcu, ktorý nie je advokátom, a trovy spojené s tým, že účastník koná vo svojej materčine, platí štát.”

217. Podľa informácií poskytnutých vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 81) vyššie uvedené ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku sa vzťahujú aj na konanie pred správnymi súdmi.

218. Možnosť pribrať tlmočníka bez dodatočných nákladov s cieľom umožniť strane v občianskoprávnom alebo správnom konaní použiť svoj materinský jazyk potvrdzuje aj judikatúra (pozri s. 33 východiskovej periodickej správy). Avšak podľa viacerých zdrojov, vrátane oficiálnych, tieto ustanovenia predstavujú uplatnenie všeobecného práva osôb nehovoriacich po slovensky na tlmočenie v občianskoprávnom (a správnom) konaní, ktoré zaručuje článok 47 ods. 4 Ústavy SR, ale ktoré nie je k dispozícii osobám používajúcim regionálny alebo menšinový jazyk ovládajúcim aj slovenčinu.

219. Berúc do úvahy určitý stupeň praktickej implementácie v kontexte ústneho kontaktu so súdmi Výbor expertov považuje tieto záväzky za čiastočne splnené.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby v legislatíve výslovne ustanovili, že vždy, keď je strana povinná osobne vystúpiť pred súdom v občianskoprávnom alebo správnom konaní, môže používať maďarský jazyk bez toho, že by jej tým vznikli dodatočné výdavky, a že dôkazy a dokumenty možno predkladať v maďarčine, v prípade potreby prostredníctvom tlmočníkov a prekladov, aj keď osoba hovoriaca po maďarsky ovláda slovenský jazyk.

- „d) **prijat' opatrenia, ktoré zabezpečia, že uplatnenie písmena b) bodov i, ii a písmena c) bodov i, ii a každé potrebné využitie tlmočníkov a prekladov nebude mať za následok vznik dodatočných nákladov dotknutých osôb.”**

220. Vo svetle záverov týkajúcich sa článku 9 ods. 1 písm. a) bodu ii, písm. a) bodu iii, písm. b) bodu ii, písm. b) bodu iii, písm. c) bodu ii, písm. c) bodu iii považuje Výbor expertov tento záväzok za nesplnený.

„Odsek 2

Zmluvné strany sa zaväzujú:

- a) **neodmietnuť platnosť právnych dokumentov vyhotovených v štáte iba preto, že sú vyhotovené v regionálnom alebo menšinovom jazyku;”**

221. Vo východiskovej periodickej správe sa uvádza, že platnosť právnych dokumentov predložených fyzickými alebo právnickými osobami v regionálnom alebo menšinovom jazyku (ako sú žiadosti, testamenty, návrhy, splnomocnenia atď.) sa apriórne nespochybňuje. Na základe právneho posúdenia dôležitosti alebo relevantnosti predložených právnych dokumentov však súd môže aj napriek tomu požiadať o preklad, ak to je potrebné na prijatie právoplatného rozhodnutia (pozri s. 82 východiskovej periodickej správy). Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

„Odsek 3

Zmluvné strany sa zaväzujú sprístupniť v regionálnych alebo menšinových jazykoch najdôležitejšie vnútroštátne právne predpisy a tie, ktoré sa dotýkajú osôb používajúcich tieto jazyky, ak predmetné texty neboli sprístupnené inak.”

222. Východisková periodická správa (pozri s. 82) sa obmedzuje len na to, že odkazuje na bod C uznesenia vlády SR č. 27/2001, ktorým sa podpredsedovi vlády pre ľudské a menšinové práva a regionálny rozvoj ukladá vypracovať komplexnú správu o legislatívnych, finančných a iných opatreniach prijatých na splnenie tohto záväzku. Východisková periodická správa však pripúšťa, že tento záväzok by si vyžadoval vyčlenenie značných finančných prostriedkov. Podľa mimovládneho zdroja sa texty uvedené v tomto ustanovení v maďarčine uverejňujú väčšinou s podporou súkromných finančných zdrojov. Výbor expertov považuje tento záväzok za nespĺnený.

Článok 10 – Správne orgány a verejné služby

Predbežná poznámka

223. Na základe poskytnutých informácií sa Výbor expertov domnieva, že 20-percentné pravidlo je priamo relevantné práve pre sféru miestnych orgánov štátnej správy a samosprávy. Zdá sa teda, že relevantná legislatíva sa nevzťahuje na regionálne orgány, s tým dôsledkom, že používanie regionálnych alebo menšinových jazykov nie je pred nimi oficiálne povolené. Hoci Ústava SR ustanovuje, že „Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje aj právo používať ich jazyk v úradnom styku” (pozri článok 34 ods. 2 písm. b)), podľa slovenského právneho poriadku nie je oficiálne možné uplatňovať niektoré relevantné ustanovenia v prípadoch, že táto hranica nie je dosiahnutá. To znamená, že existuje formálna prekážka k riadnemu plneniu týchto záväzkov. Výbor expertov však napriek tomu zaznamenal príklady praktického plnenia tohto záväzku aj v prípadoch, keď táto hranica nebola dosiahnutá, a zistil, že v týchto prípadoch dochádza k čiastočnému plneniu.

224. Odhliadnuc od ďalších problémov náležité dodržiavanie ďalej uvedených záväzkov nevyhnutne vyžaduje prehodnotiť 20-percentné pravidlo, aby sa relevantné záväzky podľa článku 10 ods. 1 a 2 charty mohli plniť aj v prípadoch, keď osoby hovoriace po maďarsky tvoria síce menej ako 20% obyvateľstva obce, ale pritom sú tradične prítomné v dostatočnom počte na účely záväzkov, ktoré SR prijala v oblasti miestnej a regionálnej verejnej správy. Úlohu vyhodnotiť, v ktorých oblastiach žije dostatočný počet týchto osôb nedosahujúci 20-percentnú hranicu, majú predovšetkým slovenské orgány (pozri ods. 40-47).

„Odsek 1

V správnych celkoch štátu, kde počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, a podľa situácie každého z jazykov sa zmluvné strany zaväzujú, ak je to možné:

- a) ii) **zabezpečiť, aby úradníci, prichádzajúci do styku s verejnosťou, používali regionálne alebo menšinové jazyky vo vzťahu k osobám, ktoré sa na nich obrátia v týchto jazykoch;”**

225. Podľa informácií, ktoré Výboru expertov poskytli oficiálne zdroje, miestnymi orgánmi štátnej správy sú okresné úrady ako prvostupňové orgány; krajské úrady pôsobia ako odvolacie orgány. Ďalšími miestnymi zložkami štátnej správy sú špecializované orgány štátnej správy, napr. daňové a colné úrady.

226. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie týkajúce sa dodržiavania tohto záväzku miestnymi orgánmi štátnej správy, hoci niektoré informácie poukazujú napríklad na veľmi nízke povedomie štátnych úradníkov o povinnostiach vyplývajúcich z charty, a vo východiskovej periodickej správe sa výslovne uvádza, že žiadosti týkajúce sa úradných dokumentov a dokladov (napr. občianskych preukazov, vodičských oprávnení atď.; pozri s. 84 východiskovej periodickej správy) sa príslušným orgánom na miestnej úrovni nemôžu predkladať v maďarskom jazyku. Poukázalo sa však na skutočnosť, že okolo 10% matrikárov ovláda maďarčinu a že obrady uzatvárania manželstva v jazykovo zmiešaných oblastiach sa vykonávajú v oboch jazykoch. Okrem toho nie je jasné, či sa v prípade miestnych orgánov štátnej správy uplatňuje 20-percentná požiadavka.

227. Hoci informácie, ktoré má Výbor expertov k dispozícii, poukazujú na nedostatočné plnenie, nepostačujú na to, aby mohol urobiť záver k tomuto bodu. Slovenské orgány by sa preto mali k tomuto bodu vyjadriť v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

Čo sa týka miestnych a regionálnych orgánov, na území, kde sídli taký počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorý odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, zmluvné strany sa zaväzujú umožniť a/alebo podporiť:

a) používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v sústave miestnych a regionálnych orgánov;”

228. Podľa informácií z východiskovej periodickej správy (pozri s. 84 and a nasl.) sa z hľadiska tohto záväzku zdajú byť relevantné ďalej uvádzané možnosti existujúce v obciach, kde osoby hovoriace po maďarsky tvoria aspoň 20% obyvateľstva:

- označovanie úradných budov v maďarčine,
- používanie maďarského jazyka na tabuliach obsahujúcich dôležité informácie (upozornenia, ochrana zdravia).

229. Informácie získané Výborom expertov počas návštevy potvrdzujú, že v praxi sa tieto možnosti využívajú aj v prípade obcí s vysokým podielom obyvateľstva hovoriaceho po maďarsky. Nemusí to však platiť pre tie obce, kde osoby hovoriace po maďarsky tvoria menej ako 20% obyvateľstva. Ďalším problémom, na ktorý bol Výbor expertov upozornený, bola skutočnosť, že maďarská verzia administratívnych značení je v súlade s nariadením vlády k zákonu o štátnom jazyku (zákon č. 270/1995) napísaná menším písmom. Slovenské orgány to potvrdili.

230. Oficiálne zdroje Výbor expertov tiež informovali, že uvedená legislatíva sa nevzťahuje na regionálne orgány.

231. Výbor expertov zdôrazňuje, že tento záväzok predpokladá aj používanie maďarčiny v praxi miestnych a regionálnych orgánov. O tejto oblasti používania sa vo východiskovej periodickej správe nehovorí. Výbor expertov bol však počas návštevy informovaný, že v niektorých oblastiach sa maďarčina v praxi miestnych orgánov skutočne používa aj bez ohľadu na legislatívu. Výbor expertov žiada slovenské orgány, aby v ďalšej správe poskytli viac informácií v tomto smere.

232. Vzhľadom na uvedené skutočnosti Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený v prípade regionálnych orgánov a len za čiastočne splnený v prípade miestnych orgánov.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia, ktorými by umožnili alebo povzbudili širšie používanie maďarčiny v rámci všetkých aspektov činnosti regionálnych alebo miestnych orgánov, a aby vytvorili právny základ na zavedenie používania maďarčiny na regionálnej úrovni tam, kde sú osoby ňou hovoriace prítomné v dostatočnom počte.

„b) možnosť, aby osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch;”

233. Podľa východiskovej periodickej správy (pozri s. 84) osoby hovoriace po maďarsky môžu predkladať písomné žiadosti v maďarčine obecným orgánom v tých obciach, kde tvoria najmenej 20% obyvateľstva. Zdá sa, že existujú najmä tieto možnosti:

- vydanie rozhodnutí v správnom konaní v maďarčine na vlastnú žiadosť,
- vydanie formulárov na vlastnú žiadosť.

234. Východisková periodická správa neobsahuje žiadne konkrétne informácie týkajúce sa ústnych žiadostí, ale podľa informácií z iných zdrojov za rovnakých okolností existuje aj táto možnosť. Tento záväzok sa v praxi do istej miery plní aj tam, kde osoby hovoriace po maďarsky tvoria menej ako 20% obyvateľstva, ale bez toho, že by tu existovala nejaká záruka. Východisková periodická správa (pozri s. 85) každopádne naznačuje, že

tento typ žiadostí sa v maďarčine nepodáva veľmi často. Navyše, na regionálnej úrovni podobná možnosť neexistuje.

235. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený len čiastočne na miestnej úrovni a za nesplnený na regionálnej úrovni.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby:

- prijali potrebné opatrenia umožňujúce osobám hovoriacim po maďarsky podávať ústne alebo písomné žiadosti v maďarčine aj v tých obciach, kde osoby hovoriace po maďarsky tvoria menej ako 20% obyvateľstva obce, ale ich počet je prítom dostatočný na účely tohto záväzku,
- vytvorili právny základ umožňujúci osobám hovoriacim po maďarsky predkladať ústne alebo písomné žiadosti v maďarčine aj v styku s regionálnymi orgánmi tam, kde sú tieto osoby prítomné v dostatočnom počte.

„c) uverejnenie úradných dokumentov regionálnych orgánov takisto v príslušných regionálnych alebo v menšinových jazykoch,

d) uverejnenie úradných dokumentov miestnych orgánov takisto v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

236. Paragraf 3 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku Slovenskej republiky ustanovuje, že „v štátnom jazyku sa: a) vydávajú zákony, nariadenia vlády a ostatné všeobecne záväzné právne predpisy vrátane predpisov orgánov územnej samosprávy, rozhodnutia a iné verejné listiny; (...) c) vedie celá úradná agenda (matriky, zápisnice, uznesenia, štatistiky, evidencie, bilancie, úradné záznamy, informácie určené pre verejnosť a pod.)”.

237. Paragraf 4 ods. 2 a 3 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi tvoria najmenej 20% obyvateľstva, „sa dôležité informácie, najmä výstražné, upozorňujúce a zdravotnícke, uvádzajú na miestach prístupných pre verejnosť okrem štátneho jazyka aj v jazyku menšiny”. Okrem toho podľa § 1 ods. 1, § 5 ods. 1 písm. e) a § 6 ods. 5 zákona č. 211/2000 (zákon o slobode informácií), majú uvedené obce povinnosť zverejniť v príslušnom regionálnom alebo menšinovom jazyku aj prehľad ďalej uvedených informácií: predpisy, pokyny, inštrukcie, výkladové stanoviská, podľa ktorých obec rozhoduje, alebo ktoré upravujú práva a povinnosti fyzických osôb a právnických osôb vo vzťahu k obci. V roku 1999 boli vydané usmernenia pre všeobecné útvary vnútornej správy, živnostenské úrady a útvary požiarnej ochrany týkajúce sa používania menšinových jazykov v úradnom styku.

238. Za vyššie uvedených podmienok však možno uverejniť len prehľad a nie úradný dokument ako taký. Navyše žiadna taká možnosť neexistuje vo vzťahu k regionálnym orgánom. A napokon, táto možnosť nie je zaručená pre tie obce, kde osoby hovoriace po maďarsky tvoria menej ako 20% obyvateľstva. Výbor expertov bol informovaný, že v praxi aj napriek tomu miestne orgány v oblastiach s vyššou koncentráciou osôb hovoriacich po maďarsky v niektorých prípadoch uverejňujú úradné dokumenty aj v maďarčine.

239. Podľa názoru Výboru expertov právny rámec teda nespĺňa požiadavky vyplývajúce zo záväzkov, avšak vzhľadom na dôkazy o používaní maďarčiny v praxi Výbor expertov považuje záväzok za čiastočne splnený vo vzťahu k miestnym orgánom a za nesplnený vo vzťahu k regionálnym orgánom.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia umožňujúce a/alebo povzbudzujúce zverejňovanie úradných dokumentov miestnych a regionálnych orgánov (nielen ich prehľadu) aj v príslušnom regionálnom alebo menšinovom jazyku.

„f) používanie regionálnych alebo menšinových jazykov na rokovaní miestnych orgánov, nevylučujúc však tým použitie oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu;”

240. Paragraf 3 ods. 2 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín ustanovuje, že poslanci obecného zastupiteľstva v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom

tvoria najmenej 20% obyvateľstva, majú právo používať na rokovaní tohto orgánu jazyk menšiny, a že tlmočenie musí zabezpečiť obec. Zasadnutia obecného zastupiteľstva sa môžu viesť aj v maďarčine, ak s tým súhlasia všetci prítomní (nie je však jasné, či sa to vzťahuje len na interné zasadnutia alebo aj na verejné schôdze).

241. Výbor expertov bol informovaný, že maďarčina sa používa na rokovaní miestnych zastupiteľstiev v obciach, kde osoby hovoriace po maďarsky tvoria väčšinu. Výbor expertov však nemá praktické informácie o tom, do akej miery sa maďarčina používa v iných situáciách, a najmä v obciach, kde osoby hovoriace po maďarsky netvoria väčšinu obyvateľstva. V každom prípade skutočnosť, že toto právo sa obmedzuje len na obce, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom tvoria najmenej 20% obyvateľstva, jednoznačne obmedzuje plnenie tohto záväzku.

242. Výbor expertov obzvlášť znepokojuje aj podmienka, že rokovanie miestneho zastupiteľstva sa môže viesť v maďarčine len vtedy, ak s tým súhlasia všetci prítomní (pozri ods. 240).

243. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený len čiastočne.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia, ktorými by zabezpečili, že právo používať maďarčinu na rokovaní obecných zastupiteľstiev bude zaručené aj v obciach, kde osoby hovoriace po maďarsky tvoria menej ako 20% obyvateľstva, ale kde je ich počet pritom dostatočný na účely tohto záväzku. Ďalej by sa mala zrušiť podmienka, aby sa zasadnutie miestneho zastupiteľstva mohlo viesť v maďarčine len vtedy, ak s tým súhlasia všetci prítomní; maďarčina alebo slovenčina by sa mala používať v súlade so želaním používateľov týchto jazykov a mali by sa prijať primerané opatrenia na preklady a/alebo tlmočenie počas zasadnutia.

„g) používanie alebo prevzatie tradičných a správnych miestnych názvov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, a ak je to potrebné, spoločne s pomenovaním v oficiálnom(ych) jazyku(och).“

244. Výbor expertov pripomína, že povinnosť vyplývajúca z tohto ustanovenia má osobitný význam, pretože patrí k najúčinnjším spôsobom plného zviditeľnenia regionálneho alebo menšinového jazyka na území, kde je tradične prítomný. Medzi základnou definíciou teritoriálnych regionálnych alebo menšinových jazykov v zmysle charty obsiahnutej v článku 1 písm. a) a b) a týmto záväzkom teda existuje ideálne prepojenie. Navyše, plné zviditeľnenie regionálneho alebo menšinového jazyka na území, kde sa ním tradične hovorí, prostredníctvom používania alebo zavádzania dvojazyčných miestnych názvov, je jednoznačne faktorom, ktorý pomáha zvyšovať verejnú prestíž regionálneho alebo menšinového jazyka, čo je zasa kľúčovým faktorom jeho ochrany a podpory (pozri druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom, ods. 152).

245. Týmto bodom sa zaoberá viacero právnych predpisov. Paragraf 4 ods. 1 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom tvoria najmenej 20% obyvateľstva, sa názvy ulíc a iné miestne geografické značenia môžu uvádzať v regionálnom alebo menšinovom jazyku. Avšak podľa informácií poskytnutých Výboru expertov z oficiálnych zdrojov bol do zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku Slovenskej republiky už predtým zapracovaný zákon č. 191/1994 o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín v tom zmysle, že výraz „miestne geografické značenie“ sa vzťahuje na názvy obcí, ale nie na ich časti. Navyše dodatok k zákonu o štátnom jazyku z roku 1995 obsahuje zoznam obcí, v ktorých sa majú používať tabule s označením názvov obcí v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Tento zoznam obsahuje v prípade maďarského jazyka 425 obcí, hoci zoznam obcí, v ktorých osoby hovoriace po maďarsky dosahujú 20-percentnú hranicu pripojený k zákonu o jazykoch národnostných menšín z roku 1999, uvádza počet 512 obcí.

246. Podľa názoru Výboru expertov sa v dôsledku 20-percentnej požiadavky vynecháva rad ďalších obcí, kde osoby hovoriace po maďarsky nedosahujú túto hranicu, ale kde ich počet môže byť pritom významný vzhľadom na účely tohto záväzku. Okrem toho § 3 ods. 3 zákona z roku 1994 ustanovuje, že táto možnosť sa nevzťahuje na tie obce, ktorých názov bol zmenený v rokoch 1867 až 1918 a v rokoch 1938 až 1945.

247. Informácie, ktoré má Výbor expertov k dispozícii, mu neumožňujú pochopiť dôvod pre vyššie uvedený rozdiel medzi počtom obcí, na ktoré sa vzťahujú dvojazyčné geografické značenia, uvedených v zozname

pripojenom k zákonu z roku 1994 a v zozname pripojenom k zákonu z roku 1999 uplatňujúcom 20-percentné kritérium. A ďalej, hoci Výbor expertov chápe citlivosť tejto legislatívy, nevie, či obmedzenie obsiahnuté v § 3 ods. 3 zákona z roku 1994 fakticky nebráni používaniu tradičných maďarských geografických značení.

248. Výbor expertov Slovenské orgány by preto mali tieto otázky objasniť v nasledujúcej periodickej správe. Napriek tomu Výbor expertov môže považovať tento záväzok za čiastočne splnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia umožňujúce alebo povzbudzujúce používanie alebo zavádzanie, v prípade potreby aj v spojení s názvom v úradnom jazyku, tradičných a správnych foriem miestnych názvov v maďarčine aj v tých obciach, kde osoby hovoriace po maďarsky tvoria menej ako 20% obyvateľstva, ale kde je ich počet prítom dostatočný na účely tohto záväzku. Slovenské orgány taktiež nabáda, aby takúto možnosť zabezpečili aj vo vzťahu k menším územným jednotkám v rámci obcí.

„Odsek 3

S ohľadom na verejné služby poskytované správnymi orgánmi alebo inými osobami konajúcimi v ich mene sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, v súlade s postavením každého jazyka a ak je to možné:

- b) umožniť užívateľom regionálnych alebo menšinových jazykov predložiť žiadosť a dostať odpoveď v týchto jazykoch, alebo**
- c) umožniť užívateľom regionálnych alebo menšinových jazykov predložiť žiadosť v týchto jazykoch.”**

249. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že v prípade písm. b) a c) ods. 3 článku 10 charty SR vo svojej ratifikačnej listine nešpecifikovala, ktorá z týchto dvoch možností by mala platiť. Dve možnosti uvedené v týchto bodoch v skutočnosti predstavujú odlišné alternatívy a zmluvné strany sa musia rozhodnúť pre jednu z nich. Výbor expertov uplatňuje prax, že ak si štát nezvolí jednu z viacerých dostupných možností, zvyčajne z „úradnej moci“ aplikuje optimálnu možnosť z hľadiska ochrany a podpory jazyka, pokiaľ táto možnosť nie je vzhľadom na špecifické okolnosti zjavne nezlučiteľná s potrebami dotknutého regionálneho alebo menšinového jazyka a/alebo s výslovným želaním osôb, ktoré ho používajú (pozri napr. druhú hodnotiacu správu Výboru expertov o implementácii charty Maďarskom, ods. 95). V tomto prípade nevidí Výbor expertov žiadny dôvod na to, aby sa odchýlil od svojej zvyčajnej praxe, a preto bude uplatňovať optimálnu možnosť, t. j. ods. 3 písm. b) článku 10.

250. V tejto súvislosti sa východisková periodická správa (pozri s. 86) obmedzuje len na vyhlásenie, že maďarčinu možno používať vo všetkých oblastiach činnosti, kde osoby hovoriace po maďarsky tvoria najmenej 20% obyvateľstva, a dodáva, že v tejto súvislosti neboli doteraz podané žiadne sťažnosti. Podľa informácií poskytnutých z iných oficiálnych zdrojov sú verejné služby zahrnuté vo výraze „verejnoprávny orgán“, ktorý sa používa v zákone č. 270/1995 o štátnom jazyku Slovenskej republiky. Vychádzajúc z tohto výkladu by v styku s týmito orgánmi nebolo možné použiť iný než slovenský jazyk.

251. Výbor expertov nepovažuje túto informáciu za dostatočnú na to, aby mohol urobiť záver k tomuto bodu. Preto slovenské orgány žiada, aby v nasledujúcej periodickej správe poskytli podrobnejšie informácie.

„Odsek 4

Zmluvné strany sa zaväzujú na účel zabezpečenia ustanovení odsekov 1, 2 a 3, ktoré prijali, prijať jedno alebo viac nasledujúcich opatrení:

- a) poskytovať preklad alebo tlmočenie, ak sa požadujú;”**

252. Východisková periodická správa (pozri s. 86) všeobecne odkazuje na prijímanie pracovníkov hovoriacich po maďarsky a na skutočnosť, že v regiónoch s maďarsky hovoriacim obyvateľstvom ovláda maďarčinu okolo 20% dotknutých pracovníkov. Na základe týchto obmedzených informácií Výbor expertov nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe podrobnejšie opísali tento bod a poskytli

praktické informácie, a to aj v súvislosti s oblasťami, kde osoby hovoriace po maďarsky netvoria 20% obyvateľstva obce, ale kde je ich počet pritom dostatočný na účely tohto záväzku.

„c) ak je to možné, vyhovieť žiadostiam zamestnancov verejných služieb ovládajúcich regionálny alebo menšinový jazyk byť vymenovaní na území, kde sa tento jazyk používa.“

253. V tejto súvislosti neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 5

Zmluvné strany sa zaväzujú, na základe požiadavky dotknutých osôb, umožniť im používanie alebo prevzatie priezviska v regionálnych alebo menšinových jazykoch.“

254. Podľa § 2 ods. 1 zákona č. 300/1993 môže osoba narodená na území Slovenskej republiky dostať viac mien, a to aj cudzojazyčných, najviac však tri. Okrem toho § 19 ods. 3 a 5 až 7 zákona č. 154/1994 o matrikách umožňuje zmeniť zapísané meno v matrike a uviesť ženské priezvisko bez koncovky slovenského prechýľovania, ak o to požiadava osoba inej ako slovenskej národnosti (tento úkon nepodlieha poplatkovej povinnosti; pozri východiskovú periodickú správu, s. 86).

255. Avšak podľa informácií poskytnutých Výboru expertov z oficiálnych zdrojov okresné matriky vykladajú relevantné ustanovenia v tom zmysle, že používanie ženského priezviska v matrike alebo výpise z matriky bez koncovky slovenského prechýľovania podľa pravidiel slovenského pravopisu je možné len v prípade priezviska, ktoré v súčasnosti žiadateľka používa, ale nie v prípade rodného priezviska (pozri závery zo stretnutia pracovníkov útvarov pre štátne občianstvo a matrik okresných úradov z 13. a 14. októbra 1994 v Bardejove, ktorými sa riadia okresné matriky). V praxi to znamená, že osoba ženského pohlavia hovoriaca po maďarsky môže napr. používať priezvisko svojho manžela bez koncovky slovenského prechýľovania, ale túto koncovku musí používať v prípade jej rodného priezviska (ktorého uvedenie v istých prípadoch vyžaduje viacero právnych predpisov).

256. Keďže právo používať alebo prijímať priezviská v maďarčine je nepodmienečne priznané len mužom, ale nie ženám, tento záväzok nie je splnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia umožňujúce vo všetkých prípadoch na žiadosť dotknutých osôb používať alebo prijímať priezviská v regionálnych alebo menšinových jazykoch.

Článok 11 – Média

„Odsek 1

Zmluvné strany sa zaväzujú pre užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov na územiach, kde sa tieto jazyky používajú, a podľa situácie každého z jazykov v rozsahu, v akom sú verejné orgány priamo alebo nepriamo kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu, rešpektujúc pritom zásady nezávislosti a samostatnosti médií:

a) ak rozhlas a televízia plnia úlohu verejnoprávnych médií:

iii) prijať vhodné opatrenia, aby prevádzkovatelia ponúkali programy v regionálnych alebo menšinových jazykoch;“

257. Východisková periodická správa (pozri s. 88) uvádza, že pre osoby hovoriace po maďarsky štúdio Slovenskej televízie v Bratislave zabezpečuje vysielanie v rozsahu 17,58 hodín spravodajských relácií ročne a 44,63 hodín národnostného magazínu ročne. Osobitne treba uviesť 5-minútové správy, ktoré sa vysielajú každý deň o 18.50 h a opakujú sa na ďalší deň. V rámci série programov pre menšiny sa vysielala aj 26-

minútový dokumentárny program a od septembra 2004 sa raz mesačne neskoro večer vysiela 40-minútový program. V roku 2005 sa malo odvysielať 20 takýchto programov.

258. Výbor expertov bol však upozornený na to, že programy v maďarčine nie je možné vysielať „naživo“, pretože podľa zákona o štátnom jazyku (zákon č. 270/1995) všetky televízne programy musia mať titulky v slovenčine. Osoby hovoriace po maďarsky to vnímajú ako nevyužitú príležitosť, pretože programy vysielať naživo majú vyššiu sledovanosť. V tejto súvislosti poukazovali na najlepšiu prax, ktorá existuje v Rumunsku, kde technické riešenie divákovi umožňuje vybrať si jazyk.

259. Pokiaľ ide o rozhlasové programy, „Rádio Patria“, ktoré má najdlhšiu tradíciu maďarského národnostného vysielať a je súčasťou verejnoprávneho rozhlasu, sa delí na dve časti: jedna sa nachádza v Bratislave a druhá je časťou redakcie národnostného a etnického vysielať v Košiciach. Každá z nich má oddelenú prenosovú sieť a v roku 2003 obe vysielať výlučne na stredných vlnách. Stanica sa dnes presúva do pásma VKV, ale nemá k dispozícii dostatok vysielačov. Pokrýva južné Slovensko a väčšiu časť zvyšku krajiny.

260. Jej programy majú rovnakú štruktúru ako programy hlavnej rozhlasovej stanice. Týždenný vysielať čas Rádía Patria je 56 hodín a 10 minút; vysielať od 10.30 h do 12.00 h, a potom od 13.00 h do 18.00 h. V sobotu a nedeľu vysielať od 7.00 h do 18.00h bez prestávky. Zameriava sa na správy a publicistiku, ale vysielať aj rôzne reportáže, hudobné a dramatické relácie. Ako pramene používa tlačové agentúry na Slovensku. Počúvanosť je vysoká: v roku 2002 predstavovala v priemere 150 000 osôb a v roku 2003 v priemere 170 000 osôb.

261. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený. Napriek tomu slovenským orgánom odporúča hľadať cesty, ako uspokojiť záujem osôb hovoriacich po maďarsky o živé vysielať v maďarčine. Výbor expertov do istej miery chápe argument, ktorý v tejto súvislosti poskytli slovenské orgány, a podľa ktorého povinnosť vyrobiť slovenské titulky pre televízne programy dáva slovensky hovoriacemu väčšinovému obyvateľstvu možnosť zoznamovať sa s maďarčinou ako s regionálnym alebo menšinovým jazykom. Obzvlášť relevantné je to z hľadiska článku 7 ods. 3 charty (pozri ods. 77 - 84). Výbor expertov však prihliada aj na to, že ak sa vôbec neumožní živé vysielať v maďarčine, pre tento jazyk to znamená zmarenú príležitosť. Preto by sa v tejto súvislosti mohlo hľadať vyvážené riešenie.

„b) ii) podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielať rozhlasových programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

262. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že účelom tohto záväzku je povzbudiť alebo uľahčiť pravidelné súkromné vysielať rozhlasových programov v maďarčine (pozri prvú hodnotiacu správu Výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 426).

263. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na splnenie tohto záväzku, hoci počas návštevy bolo poukázané na to, že súkromné rozhlasové stanice na Slovensku vysielať v maďarčine sa neudržali. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto bodu a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe. Mala by sa však zohľadniť skutočnosť, že povinnosť súkromných rozhlasových staníc dať celé vysielať preložiť do slovenčiny predstavuje pre komerčnú rozhlasovú stanicu nespornú záťaž. Počas návštevy samotné slovenské orgány odkazovali na novelu pripravovanú ministerstvom kultúry, ktorej cieľom je zrušiť túto povinnosť.

„c) ii) podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielať televíznych programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

264. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že účelom tohto záväzku je povzbudiť alebo uľahčiť pravidelné súkromné vysielať televíznych programov v maďarčine (pozri prvú hodnotiacu správu Výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 430).

265. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na plnenie tohto záväzku. Preto nemôže urobiť záver k tomuto bodu a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe. Treba však prihliadnuť na skutočnosť, ktorú počas návštevy pripustili aj samotné slovenské orgány, že povinnosť zabezpečiť slovenské titulky pre všetky programy predstavuje dodatočné náklady. Používanie titulkov je z hľadiska charty nesporné zaujímavé (pozri ods. 261), ale mali by sa hľadať finančne primerané riešenia, aby sa zabránilo znevýhodneniu súkromných

televíznych staníc, ktoré chcú vysielat' aj v maďarčine, v porovnaní so súkromnými televíznymi stanicami vysielajúcimi len v slovenčine.

„d) podporovať a/alebo ul'ahčiť výrobu a šírenie zvukových a audiovizuálnych diel v regionálnych a menšinových jazykoch;”

266. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„e) i) podporovať a/alebo ul'ahčiť založenie a/alebo udržanie aspoň jedných novín v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

267. V maďarčine vychádza na Slovensku jeden denník, „Új Szó”, ktorý dostáva dotácie od ministerstva kultúry. Vychádzajú aj mesačníky, napr. pre ženy a mládež, a existujú aj dvojce regionálne noviny. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou ministerstvo kultúry poskytuje finančné prostriedky najmä týmto periodikám (týždenníky alebo magazíny): kultúrna príloha k denníku Új Szó, týždenník Vasárnap, Katedra, Kalligram, Žitný ostrov-Csallökóz, Komárňanské listy, Új Nő, Irodalmi Szemle, Jó Gazda, Gömörország, Tábortűz a Szabad Újság.

268. Výbor expertov sa však počas návštevy stretol so sťažnosťami, že finančné prostriedky ministerstva kultúry sa rozdeľujú na základe projektov (ktoré sa podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou predkladajú na jednotlivé kalendárne roky) a pokrývajú len veľmi malú časť nákladov. Navyše, keďže zadávatelia reklám sa riadia pravidelnými prieskumami, v ktorých sa porovnávajú všetky noviny vrátane väčších slovenských novín, zameriavajú sa pochopiteľne práve na tie posledné. Podľa osôb hovoriacich po maďarsky maďarská tlač prežíva len vďaka peniazom prichádzajúcim z Maďarska. A napokon oficiálne zdroje pripustili, že hoci vychádza aj tlač v regionálnych alebo menšinových jazykoch, na jej vydávanie neexistuje jednoznačný právny základ. Tlač vydávaná v regionálnych alebo menšinových jazykoch je financovaná z rozpočtu ministerstva kultúry prostredníctvom osobitného prevodu vyčlenených prostriedkov a v súlade s pravidlami, ktoré vypracovalo ministerstvo.

269. Podľa názoru Výboru expertov sa tento záväzok v súčasnosti plní. Osoby hovoriace po maďarsky však vyjadrili obavy súvisiace s neexistenciou jednoznačného právneho základu a štruktúrovanej politiky financovania. Výbor expertov uznáva, že na podporu publikácií v regionálnom alebo menšinovom jazyku môžu mať vplyv politické zmeny, ktoré by sa mohli odraziť v plnení povinností vyplývajúcich z charty. Slovenské orgány by preto mali zvážiť spôsob, ako zlepšiť túto situáciu tak, aby sa zabezpečila pevná báza na systematické poskytovanie podpory. Výbor expertov ich tiež žiada, aby sa v nasledujúcej periodickej správe vyjadrili k spôsobu zadávania verejnej reklamy (pozri, *mutatis mutandis*, už uvedenú prvú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Španielskom, ods. 573).

„f) i) uhrádzať mimoriadne náklady tých médií v regionálnych alebo menšinových jazykoch, kdekoľvek všeobecne zákon pripúšťa finančnú podporu médií;”

270. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

Zmluvné strany sa zaväzujú zaručiť slobodu priameho príjmu rozhlasových alebo televíznych vysielaní susedných krajín v jazyku, ktorý sa používa v rovnakej alebo blízkej podobe regionálneho alebo menšinového jazyka a nebrániť prenosu rozhlasových a televíznych vysielaní zo susedných krajín v uvedenom jazyku. Ďalej sa zaväzujú zabezpečiť, aby sa nevyskytli žiadne obmedzenia slobody prejavu a voľného obehu informácií v tlači používajúcej jazyk v identickej podobe alebo v podobe blízkej regionálnemu alebo menšinovému jazyku. Výkon uvedenej slobody, pretože obsahuje povinnosti a zodpovednosti, môže podliehať istým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon a sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejného poriadku na predchádzanie neporiadku a na prevenciu zločinnosti, ochranu zdravia a morálky, ochranu povestí alebo práv iných, zabránenie šírenia dôverných informácií alebo na udržanie autority a nestrannosti súdництва.”

271. Informácie poskytnuté vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 88) a počas návštevy svedčia o tom, že v tejto oblasti neexistujú žiadne ťažkosti. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

„Odsek 3

Zmluvné strany sa zaväzujú zabezpečiť, aby záujmy užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov boli zastúpené alebo aspoň zohľadnené v orgánoch, ktoré možno vytvoriť v súlade so zákonom na účel zaručenia slobody a plurality médií.”

272. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

Článok 12 – Kultúrne činnosti a zariadenia

„Odsek 1

Vo vzťahu ku kultúrnym aktivitám a kultúrnym zariadeniam – najmä ku knižniciam, k videotékam, ku kultúrnym centrom, k múzeám, archívom, akadémiám, divadlám a ku kinám, ako aj k literárnym dielam a ku kinematografickej produkcii, k ľudovému kultúrnemu prejavu, festivalom, ku kultúrnemu priemyslu vrátane, inter alia, použitia nových technológií - zmluvné strany sa zaväzujú na územiach, kde sa uvedené jazyky používajú, v rozsahu, v akom sú verejné orgány kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu:

- a) **podporovať prejavy a aktivity charakteristické pre regionálne alebo menšinové jazyky, ako aj podporovať rozličné prístupy k dielam vytvoreným v týchto jazykoch;”**

273. Východisková periodická správa sa zameriava na financujúcu úlohu ministerstva kultúry, najmä jeho sekcie pre menšinovú kultúru, ktoré je hlavným prvkom politiky slovenskej vlády v oblasti podpory regionálnych alebo menšinových jazykov (pozri s. 90 a nasl. východiskovej periodickej správy, ktorá obsahuje podrobnú tabuľku na s. 91). Ministerstvo kultúry taktiež priamo financuje viacero kultúrnych inštitúcií a najmä košické Divadlo Thália, Jókaiho divadlo v Komárne, Múzeum maďarskej kultúry a Podunajska, Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku nachádzajúce sa v Bratislave a súbor Iľjú Szívek („Mladé srdcia”). Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou ministerstvo kultúry poskytuje finančné prostriedky viacerým vydavateľstvám, ktoré vydávajú aj literatúru v maďarskom jazyku (Kalligram s.r.o., Liliium Aurum s.r.o., NAP Kiadó s.r.o., LOAR s.r.o., Madách-Posonium s.r.o., Petit Press s.r.o., Gabriel Méry-RATIO, Francis Attila-AB Art a KT s.r.o.).

274. Výbor expertov však dostal sťažnosti, podľa ktorých je táto podpora motivovaná politicky a nemá žiadny právny základ.

275. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený, ale v nasledujúcej periodickej správe by uvítal vyjadrenia k uvedeným sťažnostiam.

- „b) **v rozličnej forme podporovať v iných jazykoch prístup k dielam vytvoreným v regionálnych alebo menšinových jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov,**
- c) **podporovať v regionálnych alebo menšinových jazykoch prístup k dielam vytvoreným v iných jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov;”**

276. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

- “d) **zabezpečiť, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie rôznych foriem kultúrnych aktivít brali primeraný ohľad na začlenenie poznatkov a používanie regionálnych alebo menšinových jazykov a kultúr do aktivít, ktoré organizujú alebo ktoré podporujú;”**

277. Vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 90) sa opisujú hlavné prvky systému, ktorý ministerstvo kultúry zaviedlo s cieľom podporovať regionálne alebo menšinové jazyky. Tento systém tvoria najmä usmernenia na poskytovanie a zúčtovanie dotácií a organizačný a rokovací poriadok Komisie účelového transferu na podporu kultúry menšín. Úlohou tejto komisie, ktorú tvoria najmä zástupcovia jednotlivých dotknutých menšín (pozri ods. 279), je vyhodnocovať žiadosti o poskytnutie finančných prostriedkov od jednotlivých skupín používateľov menšinových jazykov, a väčšinovým hlasovaním vypracúvať pre ministra odporúčania o výške dotácií, ktoré by sa mali prideliť. Zdá sa teda, že tento záväzok je splnený.

„e) presadzovať opatrenia, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie kultúrnych aktivít mali k dispozícii personál dokonale ovládajúci príslušný regionálny alebo menšinový jazyk, ako aj jazyk(y) ostatných obyvateľov;”

278. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou bude za výber personálu uvedeného v tomto záväzku zodpovedný Kabinet kultúr národnostných menšín, ktorý má byť vytvorený v rámci Národného osvetového centra, organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva kultúry. Výbor expertov však nedostal žiadne informácie o pracovníkoch, ktorých majú v súčasnosti k dispozícii orgány zodpovedné za organizáciu alebo podporu takýchto aktivít. Preto žiada slovenské orgány, aby tieto informácie poskytli v nasledujúcej správe.

„f) podporovať priamu účasť zástupcov užívateľov daného regionálneho alebo menšinového jazyka pri vytváraní kultúrnych zariadení a plánovaní kultúrnych aktivít;”

279. Komisiu účelového transferu na podporu kultúry menšín, ktorá je poradným orgánom ministra kultúry o týchto otázkach (pozri ods. 227), tvorí 11 zástupcov dotknutých menšín, ktorých menuje minister kultúry. Tajomník komisie je zamestnancom ministerstva kultúry. Komisia má subkomisie pre jednotlivé menšiny. Každá subkomisia má za úlohu vypracovať priority a navrhnúť konkrétnu výšku podpory, ktorú má komisia prideliť pre danú menšinu (pozri východiskovú periodickejšiu správu, s. 42). Zdá sa, že tento záväzok je splnený.

„g) napomáhať a/alebo ul'ahčiť vytvorenie jedného alebo viacerých orgánov poverených zbierať, archivovať a uvádzať alebo vydávať diela vytvorené v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

280. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou ministerstvo kultúry udeľuje granty na podporu činnosti mimovládnych organizácií, ktorých úlohou je zhromažďovať, archivovať a uverejňovať diela v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Jednou z najvýznamnejších inštitúcií, ktorá plní túto úlohu, je Fórum inštitút pre výskum menšín v Šamoríne, ktorý v roku 2003 dostal od ministerstva kultúry 880 000 Sk. Výboru expertov nie je jasné, akým spôsobom tento inštitút vykonáva činnosti uvedené v tomto záväzku s osobitným zreteľom na maďarský jazyk. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby tento bod objasnili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

V oblastiach, kde sa tradične nepoužívajú regionálne alebo menšinové jazyky, zmluvné strany sa zaväzujú, ak na to oprávňuje počet užívateľov regionálneho alebo menšinového jazyka, umožniť, podporiť a/alebo zabezpečiť vhodné kultúrne aktivity alebo zariadenia podľa predchádzajúceho odseku.”

281. V tejto súvislosti sa slovenská vláda obmedzila len na zmienku o budúcom Kabinete kultúr národnostných menšín (pozri ods. 278). Táto informácia nie je postačujúca na to, aby Výbor expertov mohol urobiť záver k tomuto bodu. Slovenské orgány by preto mali poskytnúť ďalšie informácie v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 3

Zmluvné strany sa zaväzujú pri uplatňovaní svojej kultúrnej politiky v zahraničí vytvoriť vhodný priestor aj regionálnym alebo menšinovým jazykom a ich kultúrnym prejavom.”

282. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou súbor Ifjú Szívek („Mladé srdcia”), ktorý riadi priamo ministerstvo kultúry, prezentuje maďarský jazyk a kultúru na Slovensku nielen v susednom Maďarsku, ale aj v iných krajinách. Súbor v posledných rokoch uskutočnil napr. turné po Spojených štátoch a Austrálii. Ministerstvo kultúry prispelo na turné po Spojených štátoch sumou 1 200 000 Sk.

283. Okrem toho Výbor expertov dostal počas návštevy turistické brožúry a mapy zamerané na propagáciu prírodných krás slovensko-maďarského pohraničného regiónu. Niektoré z nich sú publikované v trojjazyčnej slovensko-maďarsko-anglickej verzii, ďalšie sú k dispozícii aj v maďarčine.

284. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený. Zdôrazňuje, že obzvlášť vhodnou praxou je vydávanie turistických brožúr zvyrazňujúcich multikulturálnu povahu oblastí, kde tradične žijú používatelia menšinových jazykov, pričom sa poskytuje primeraný priestor aj pre daný regionálny alebo menšinový jazyk (v tomto prípade maďarčinu).

Článok 13 – Hospodársky a spoločenský život

„Odsek 1

Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany na celom svojom území zaväzujú:

- a) **vylúčiť zo svojho právneho poriadku všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života, najmä v pracovných zmluvách a v technických dokumentoch, ako sú návody na používanie výrobkov alebo zariadení;**

285. Podľa východiskovej periodickej správy (pozri s. 93) v slovenskom právnom poriadku neexistuje žiadne ustanovenie typu uvedeného v tomto záväzku a v tejto súvislosti výbor nedostal žiadne sťažnosti. Zdá sa však, že § 8 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku ukladá povinnosť používať slovenčinu v rade prípadov, ktoré sú relevantné na účely tohto záväzku, ako sú: právne dokumenty v pracovnoprávnom vzťahu, finančná a technická dokumentácia, stanovky združení, spolkov a obchodných spoločností. Evidentne sa to javí ako obmedzenie používania regionálneho alebo menšinového jazyka, akým je napr. maďarčina. Slovenské orgány neposkytli Výboru expertov žiadne zdôvodnenie tohto obmedzenia. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nespĺnený.

Výbor expertov vyzýva príslušné orgány, aby z právneho poriadku vylúčili všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života.

- „b) **zakázať uvádzanie klauzúl vylučujúcich alebo obmedzujúcich používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v interných predpisoch podnikov a v osobných spisoch aspoň medzi užívateľmi rovnakého jazyka;**”

286. Výbor expertov nebol informovaný o žiadnom takomto zákaze. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nespĺnený.

- „c) **postaviť sa proti postupom, ktoré smerujú k odradeniu od používania regionálnych alebo menšinových jazykov v oblasti ekonomických a sociálnych aktivít;**”

287. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany zaväzujú, ak sú verejné orgány na to kompetentné, na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, a ak je to možné:

- c) **zabezpečiť, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako nemocnice, domovy dôchodcov a útulky, poskytovali možnosť prijatia a opatrovania vo vlastnom jazyku tým osobám, ktoré používajú regionálny alebo menšinový jazyk, ak tieto potrebujú opateru zo zdravotných dôvodov, z dôvodu vysokého veku alebo z iných dôvodov;**”

288. Paragraf 8 ods. 4 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku ustanovuje:

“Celá agenda zdravotníckych zariadení sa vedie v štátnom jazyku. Styk zdravotníckeho personálu s pacientmi sa vedie spravidla v štátnom jazyku; ak ide o občana alebo cudzinca neovládajúceho štátny jazyk, aj v jazyku, v ktorom sa možno s pacientom porozumieť.”

289. Výbor expertov je toho názoru, že pokiaľ toto ustanovenie povoľuje v zdravotníckych zariadeniach komunikáciu v inom ako štátnom jazyku len v prípade, že dotknutá osoba neovláda slovenský jazyk, je v rozpore so záväzkom, ktorý prijala Slovenská republika. Na druhej strane sa zdá, že záväzok sa v praxi do istej miery implementuje, najmä pokiaľ ide o maďarský jazyk, ktorý ovládajú mnohí lekári a ošetrojúci personál (pozri aj s. 93 východiskovej periodickej správy, v ktorej sa všeobecne tvrdí, že zariadenia poskytujúce sociálne služby zabezpečujú príjem a starostlivosť o svojich klientov v ich jazykoch). Takisto platí, že niektorí starší ľudia z maďarskej jazykovej oblasti nie vždy dostatočne ovládajú slovenčinu a preto sa na nich môže vzťahovať uvedené zákonné ustanovenie. Odhliadnuc od právneho aspektu sa však Výbor expertov počas návštevy stretol aj so sťažnosťami, podľa ktorých v tejto oblasti neexistuje žiadna štruktúrovaná politika.

290. Hoci nie je jasné, či medzi zdravotníckymi zariadeniami uvádzanými v § 8 ods. 4 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku patria aj domovy dôchodcov a útulky, a napriek tomu, že osoby hovoriace po maďarsky maďarčinu v praxi skutočne používajú (v zjavnom rozpore so zákonom), článok 13 ods. 2 písm. c) podľa názoru Výboru expertov požaduje, aby príslušné orgány zabezpečili určité výsledky. Riadne uplatňovanie slovenskej legislatívy by však bránilo dosiahnutiu týchto výsledkov a osobám hovoriacim po maďarsky by uprelo možnosti, ktoré im tento článok má zaručiť. Výbor expertov preto tento záväzok považuje za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby oficiálne zabezpečili, že zariadenia poskytujúce sociálnu starostlivosť, ako sú nemocnice, domovy dôchodcov a útulky, môžu pri prijímaní a poskytovaní starostlivosti dotknutým osobám používať maďarčinu aj v prípade, že tieto ovládajú slovenčinu, a aby prijali štruktúrovanú politiku zameranú na zabezpečenie tejto možnosti v praxi vo všetkých oblastiach, kde sú osoby hovoriace po maďarsky tradične prítomné v dostatočnom počte na účely tohto záväzku.

Článok 14 – Cezhraničná spolupráca

„Zmluvné strany sa zaväzujú:

- a) **uplatňovať platné dvojstranné a mnohostranné dohody, ktorými sú viazané aj štáty, v ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe, alebo ak je to potrebné, snažiť sa o uzavretie takých dohôd, ktoré by mali podporiť kontakty medzi užívateľmi rovnakého jazyka v príslušných štátoch v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania;”**

291. Zmluva medzi Maďarskou republikou a Slovenskou republikou o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci bola uzavretá v Paríži dňa 19. marca 1995 a nadobudla platnosť 15. mája 1996. Článok 15 zmluvy obsahuje rozsiahle ustanovenia venované ochrane menšín a príslušných menšinových jazykov. V nadväznosti na túto zmluvu bolo vytvorených jedenásť spoločných slovensko-maďarských komisií. Jedna z nich je špecificky zameraná na menšiny, zatiaľ čo iné sa vzťahujú na oblasti, ktoré sú tiež relevantné z hľadiska charty (ako je vzdelávanie, kultúra, tlač alebo zdravotníctvo; pozri aj s. 94 východiskovej periodickej správy). Nevyskytli sa žiadne sťažnosti na uplatňovanie tejto zmluvy. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

- „b) **umožniť a/alebo podporiť cezhraničnú spoluprácu najmä medzi regionálnymi alebo miestnymi orgánmi v prospech regionálnych alebo menšinových jazykov, na územiach ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe.”**

292. „Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami alebo orgánmi” bola uzavretá v apríli 2001. Podľa východiskovej periodickej správy (pozri s. 94) sa tak povzbudzujú cezhraničné kontakty v oblasti kultúry, školstva, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania. Na základe článku 8 dohody bola vytvorená medzivládna spoločná slovensko-maďarská komisia pre cezhraničnú spoluprácu. Rada Európy s príspevom slovenského ministerstva vnútra podporila medzinárodnú konferenciu o slovensko-maďarskej spolupráci, ktorá sa v septembri 1999 konala v Lučenci (Slovensko) a v Salgótarjáne (Maďarsko).

293. Vo východiskovej periodickej správe sa uvádza, že slovensko-maďarská cezhraničná spolupráca sa dobre rozvíja, čo potvrdzuje aj skutočnosť, že na obidvoch stranách hranice v poslednom období vzniklo niekoľko „euroregiónov”, z ktorých niektoré sa rozprestierajú na území viacerých krajín (pozri s. 95 východiskovej periodickej správy). Bolo vytvorených aj viacero tzv. mikroregiónov, ktoré tvoria susediace pohraničné obce.

294. Informácie, ktoré získal Výbor expertov počas návštevy, potvrdzujú existenciu intenzívnej ekonomickej aj kultúrnej spolupráce na miestnej úrovni; výbor však dostal aj sťažnosť, že až na isté finančné prostriedky pridelené ministerstvom kultúry na ňu slovenské ústredné orgány finančne neprispievajú. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený, ale v nasledujúcej periodickej správe by uvítal vyjadrenia k uvedenej sťažnosti.

2.2.3 Hodnotenie uplatňovania časti III v prípade nemeckého jazyka³

Článok 8 – Vzdelávanie

„Odsek 1

V oblasti vzdelávania sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa také jazyky používajú, podľa situácie každého z týchto jazykov a bez ujmy na výučbe oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu:

- a) i) *umožniť predškolskú výchovu v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch,*
- ii) *umožniť, aby prevažná časť predškolskej výchovy bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo*
- iii) **prijat' jedno z vyššie uvedených opatrení podľa bodov i a ii aspoň pre žiakov z rodín, ktoré prejavia záujem, za predpokladu dostatočného počtu žiakov;”**

295. Podľa informácií vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 24) existuje len jedna materská škola, v ktorej sa popri slovenčine čiastočne používa aj nemčina. Na základe informácií, ktoré má Výbor expertov k dispozícii, táto ponuka jednoznačne nestačí na uspokojenie požiadaviek osôb hovoriacich po nemecky, o ktorých Výbor expertov informovali počas návštevy. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby zabezpečili aspoň podstatnú časť predškolskej výchovy v nemčine pre žiakov, ktorých rodiny o to požiadajú, ak sa ich počet považuje za dostatočný.

- „b) iii) **zabezpečiť, aby na základnom stupni bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov;”**

296. Podľa informácií poskytnutých vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 25) existuje 5 základných škôl s triedami, v ktorých sa ako vyučovací jazyk používa nemčina aj slovenčina, a 1 základná škola, ktorá ako vyučovací jazyk používa najmä nemčinu. Podľa údajov vo východiskovej periodickej správe v školskom roku 2001/2002 navštevovalo tieto školy 1 001 žiakov.

297. Podľa sťažností, ktoré Výbor expertov dostal počas návštevy, je dokonca aj v miestach relatívne vysokej koncentrácie osôb hovoriacich po nemecky ťažké získať prístup k primeranému vyučovaniu nemčiny počas celého základného vzdelávania, ktoré by zodpovedalo špecifickým potrebám žiakov s nemčinou ako materinským jazykom. Navyše pre prvý a druhý ročník nie sú údaje k dispozícii žiadne učebné materiály.

298. Výbor expertov poukazuje na tieto sťažnosti a zdôrazňuje, že je dôležité prispôsobiť vyučovanie nemčiny v súlade s príslušnou metodikou a učebnými cieľmi pre žiakov, ktorí majú alebo by chceli mať nemčinu ako materinský jazyk. Výbor expertov žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto bodu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

- „c) i) *umožniť vyučovanie na stredných školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch; alebo*
- ii) *umožniť, aby prevažná časť vyučovania na stredných školách bola zabezpečená v regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo*
- iii) **zabezpečiť, aby na stredných školách stupni bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov;”**

³ Citované ustanovenia uvedené tučnou kurzívou predstavujú záväzky, ktoré prijala Slovenská republika.

299. Vo východiskovej periodickej správe sa nehovorí o žiadnom stredoškolskom vzdelávaní, v ktorom je vyučovanie nemčiny neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov. Počas návštevy bol však Výbor expertov informovaný o existencii tzv. nemeckého gymnázia v Bratislave s vyčlenenými triedami v Košiciach, kde je možné získať *Abitur* (maturitu) v nemčine, ktorá sa uznáva aj v Nemecku. Výbor expertov bol však informovaný, že vyčlenené triedy v Košiciach, ktoré slúžia pre región tradične obývaný osobami hovoriacimi po nemecky, neprihliadajú na špecifické potreby detí, pre ktoré je nemčina materinským jazykom (pozri ods. 297 a 298). Výbor expertov žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto bodu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

- „d) i) *umožniť vyučovanie na odborných školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo*
- ii) *umožniť, aby prevažná časť vyučovania na odborných školách bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo*
- iii) ***zabezpečiť, aby na odborných školách bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov;***”

300. Vychádzajúc z informácií poskytnutých Výboru expertov na Slovensku zrejme neexistuje žiadna odborná alebo technická škola, ktorá by poskytovala výučbu nemčiny ako neoddeliteľnú súčasť učebných osnov. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby vypracovali ponuku technického a odborného vzdelávania zabezpečujúceho vyučovanie nemčiny ako neoddeliteľnú súčasť učebných osnov.

- „e) i) *umožniť vyučovanie na univerzitách a na iných vysokých školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo*”
- ii) ***zabezpečiť prostriedky na štúdium týchto jazykov ako odborných predmetov univerzitného a iného vysokoškolského štúdia;***”

301. Nemčina sa vyučuje na Katedre germanistiky Filozofickej fakulty a na Pedagogickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, na Katedre germanistiky, nederlandistiky a škandinavistiky a Katedre nemeckého jazyka a literatúry Univerzity Komenského v Bratislave, na Prešovskej univerzite v Prešove a na Katolíckej univerzite v Ružomberku. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

- „f) i) *zabezpečiť poskytnutie priebežného vzdelávania alebo vzdelávacích kurzov pre dospelých prevažne alebo úplne v regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo*”
- ii) ***umožniť, aby sa tieto jazyky stali predmetmi vzdelávania dospelých alebo súčasťou priebežného vzdelávania;***”

302. V tejto súvislosti neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby sa k plneniu tohto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

- „g) ***prijat' opatrenia na zabezpečenie vyučovania dejín a kultúry, ktoré ovplyvnili regionálny alebo menšinový jazyk;***”

303. Výbor expertov v prvom rade pripomína, že tento záväzok sa týka nielen vzdelávania žiakov hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom, ale aj vzdelávania osôb nehovoriacich týmito jazykmi, s dôrazom na osobitné dejiny a tradície a ich odraz v regionálnych alebo menšinových jazykoch používaných na relevantnom území. Zvyčajne to znamená, že do celoštátnych učebných osnov, alebo aspoň do osnov pre slovensky hovoriacich žiakov na dotknutých územiach, sa zaradia prvky dejín a kultúry, ktoré sa odrážajú v regionálnom alebo menšinovom jazyku (pozri druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom, ECRML 2005 (3), ods. 100).

304. V tejto súvislosti Výbor expertov dostal len veľmi málo informácií. Počas návštevy sa však objavili aj zmienky o tom, že na Slovensku stále existujú výrazné predsudky proti užívateľom nemeckého jazyka, a že

historický kontext 20. storočia ešte stále rezonuje spôsobom, ktorý je pre nich nepriaznivý (pozri aj ods. 19). Z tohto dôvodu Výbor expertov pripisuje osobitný význam tomuto záväzku v prípade nemčiny ako dôležitej súčasti snáh o zvyšovanie povedomia väčšinového po slovensky hovoriaceho obyvateľstva (pozri ods. 303). Výbor expertov preto nemôže v tejto súvislosti urobiť záver a žiada slovenské orgány o poskytnutie ďalších informácií v nasledujúcej periodickej správe.

„h) zabezpečiť základné a ďalšie vzdelávanie učiteľov potrebných na realizáciu tých písmen od a) po g), ktoré zmluvná strana prijala;”

305. Slovenské orgány poskytli v tejto súvislosti len málo informácií a v podstate sa zmienili len o už uvedených univerzitných katedrách (pozri ods. 301) a o skutočnosti, že vzdelávanie učiteľov pre prvý stupeň základných škôl sa zabezpečuje predovšetkým prostredníctvom štúdia germanistiky na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. Počas návštevy Výbor expertov dostal sťažnosti o absencii riadneho systému vzdelávania učiteľov nemeckého jazyka v SR a o tom, že neexistujú vhodné učebnice. Poukazovalo sa aj na skutočnosť, že v niektorých obciach je nedostatok učiteľov pre základné školy, a že osoby hovoriace po nemecky musia preto využívať učiteľov na dôchodku zo susedných obcí. Neboli poskytnuté žiadne informácie týkajúce sa ďalšieho vzdelávania učiteľov.

306. Výbor expertov konštatuje, že v tejto oblasti jednoznačne existuje nedostatok učiteľov a že v nej absentuje seriózne plánovanie. Preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby naplánovali a zabezpečili základné aj ďalšie vzdelávanie učiteľov v rozsahu potrebnom na splnenie záväzkov, ktoré SR prijala v rámci článku 8.

„i vytvoriť jeden alebo viac kontrolných orgánov zodpovedných za kontrolu prijatých opatrení a za pokrok dosiahnutý pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov a vypracovanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia.”

307. Zdá sa, že neexistuje žiadny orgán, ktorý by bol konkrétne zodpovedný za kontrolu prijatých opatrení a pokroku dosiahnutého pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov alebo v týchto jazykoch, a za vypracúvanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby zriadili orgán dohľadu zodpovedný za kontrolu prijatých opatrení a pokroku dosiahnutého pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorými sa hovorí na Slovensku, alebo výučby v týchto jazykoch, a za vypracúvanie pravidelných správ, ktoré sa zverejnia.

Článok 9 – Súdnictvo

308. Ako vyplýva z posúdenia predbežnej otázky súvisiacej s 20-percentnou hranicou (pozri ods. 40-47), článok 9 sa vzťahuje aj na tie oblasti, kde je počet osôb hovoriacich po nemecky nižší ako 20%, ale je pritom dostatočný na účely uplatňovania článku 9 charty. Uznávajú to aj samotné slovenské orgány. Ďalej, ako Výbor expertov potvrdili oficiálne zdroje, súdne obvody sa nezhodujú s územiaми obcí, na ktoré sa vzťahuje 20-percentná hranica. Treba prihliadnuť aj na skutočnosť, že osoby hovoriace po nemecky tvoria 20% obyvateľstva len v jednej obci (pozri aj ods. 45).

„Odsek 1

Zmluvné strany sa zaväzujú v súdnych obvodoch, v ktorých počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, podľa

situácie jednotlivých jazykov a za podmienky, že využitie možností uvedených v tomto odseku nebude sudca pokladať za prekážku riadneho výkonu súdnictva:

a) v trestnom konaní:

ii) zaručiť obžalovanému právo používať jeho regionálny alebo menšinový jazyk, a/alebo

iii) zabezpečiť, aby sa žiadosti a dôkazy, písomné alebo ústne, nepokladali za neprijateľné len z dôvodu, že boli predložené v regionálnom alebo menšinovom jazyku, a/alebo

v prípade potreby využitím tlmočníkov a prostredníctvom prekladov, ktoré by pre dotknutú osobu neznamenal žiadne ďalšie výdavky;"

309. Paragraf 2 ods. 14 Trestného poriadku ustanovuje, že „Každý je oprávnený používať pred orgánmi činnými v trestnom konaní svoj materinský jazyk“. Navyše, podľa § 28 Trestného poriadku, „Ak treba pretlmočiť obsah výpovede alebo písomnosti alebo ak obvinený vyhlási, že neovláda jazyk, v ktorom sa konanie vedie, priberie sa tlmočník; tlmočník môže byť súčasne zapisovateľom“. Podľa východiskovej periodickej správy sa tieto ustanovenia vzťahujú aj na obdobie predchádzajúce začatiu trestného stíhania, najmä na podanie trestného oznámenia podľa § 59 v spojení s § 158 ods. 1 Trestného poriadku.

310. Podľa dodatočných informácií poskytnutých Výboru expertov však slovenská vláda výslovne uviedla, že tlmočenie do regionálneho alebo menšinového jazyka alebo z tohto jazyka sa poskytuje len vtedy, ak obvinený dostatočne neovláda slovenský jazyk.

311. Okrem toho § 55 ods. 3 Trestného poriadku ustanovuje:

„V slovenskom jazyku sa spíše aj zápisnica o výpovedi osoby, ktorá nevie po slovensky; ak záleží na doslovnom znení výpovede, zapíše zapisovateľ alebo tlmočník do zápisnice príslušnú časť výpovede tiež v jazyku, v ktorom táto osoba vypovedá.“

312. Podľa relevantnej judikatúry, ako sa hovorí vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 31 a nasl.), to znamená, že tlmočník sa musí pribrať a štát musí znášať s tým spojené trovy len v prípade, že osoba podávajúca výpoveď neovláda slovenčinu. Podobne treba poskytnúť aj preklad všetkých listinných dôkazov, ktoré sú v inom ako slovenskom jazyku. Inými slovami, zdá sa, že žiadosti a dôkazy v regionálnom alebo menšinovom jazyku vrátane nemčiny nie sú prijateľné, ak ich predkladateľ ovláda slovenský jazyk.

313. Zdá sa, že neexistuje žiadne konkrétne ustanovenie vzťahujúce sa na písomné svedectvá alebo žiadosti v akejkoľvek forme.

314. Podľa názoru Výboru expertov nie je jasné, aký je presný rozsah uvedeného práva použiť svoj materinský jazyk v trestnom konaní. Z praktických informácií získaných počas návštevy možno usudzovať, že sudca, prokurátor alebo policajt venuje pozornosť tomu, či obvinený dostatočne ovláda slovenčinu. Aj v prípade, že obvinený dostatočne ovláda slovenčinu, mu sudca na základe vlastnej úvahy môže povoliť tlmočníka, čo by s veľkou pravdepodobnosťou aj urobil. Zostáva však skutočnosťou, že právo obvineného použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk bez ohľadu na stupeň ovládania slovenčiny nie je zrejme jednoznačne zaručené. Navyše oficiálne zdroje počas návštevy Výbor expertov informovali, že v predvolaniach sa jazykové práva nespomínajú, keďže sa predpokladá, že ich všetci poznajú. Vo vznesení obvinenia sa síce spomína všeobecné právo na tlmočenie, ale príslušný policajt jednoducho sám vyhodnotí, či osoba *potrebuje* tlmočníka.

315. Na druhej strane podľa dodatočných informácií, ktoré Výboru expertov poskytli slovenské orgány, niektorí pracovníci súdov by boli schopní použiť nemčinu v súdnom konaní. Zdá sa, že to potvrdzujú aj údaje poskytnuté Výboru expertov ministerstvom spravodlivosti, ktoré hovoria o počte sudcov a administratívnych pracovníkov s určitou znalosťou nemčiny v mnohých súdnych obvodoch (pozri prílohu II k východiskovej periodickej správe), aj keď ich rozloženie je pomerne nevyvážené. Ako vyplýva z týchto tabuliek, v niektorých prípadoch (napr. v Banskej Bystrici) je počet pracovníkov súdov s určitou znalosťou nemčiny oveľa vyšší ako počet pracovníkov súdov ovládajúcich maďarčinu, hoci sa neuvádza porovnanie veľkosti skupín používateľov obidvoch jazykov. Zdá sa však, že nemčina sa v konaní pred súdmi v praxi nepoužíva.

316. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby:

- **zaručili právo obvineného používať nemecký jazyk v trestnom konaní nezávisle od toho, či ovláda aj slovenčinu, a aby zabezpečili, že obvinený je o tomto práve konkrétne poučený hneď na začiatku trestného stíhania,**
- **prijali právnu úpravu umožňujúcu predkladať žiadosti a dôkazy aj v nemčine a zaručujúcu, že používanie tlmočníkov a prekladov v prípade potreby nebude pre dotknutú osobu znamenať žiadne ďalšie výdavky ani vtedy, ak ovláda slovenčinu.**

„b) v občianskoprávnom konaní:

- ii) umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo**
- iii) umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch,**

v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov,

c) v konaní pred súdmi v správnych veciach:

- ii) umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo**
- iii) umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch,**

v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov;”

317. Paragraf 18 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje:

„Účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie. Majú právo konať pred súdom vo svojej materčine. Súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv.”

318. Navyše, § 141 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje, že:

„Trovy dôkazov, ktoré nie sú kryté preddavkom, ako aj hotové výdavky ustanoveného zástupcu, ktorý nie je advokátom, a trovy spojené s tým, že účastník koná vo svojej materčine, platí štát.”

319. Podľa informácií poskytnutých vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 33) sa vyššie uvedené ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku vzťahujú aj na konanie pred správnymi súdmi.

320. Možnosť pribrať tlmočníka bez dodatočných nákladov s cieľom umožniť strane v občianskoprávnom alebo správnom konaní použiť svoj materinský jazyk potvrdzuje aj judikatúra (pozri s. 33 východiskovej periodickej správy). Avšak podľa viacerých zdrojov, vrátane oficiálnych, tieto ustanovenia predstavujú uplatnenie všeobecného práva osôb nehovoriacich po slovensky na tlmočenie v občianskoprávnom (a správnom) konaní, ktoré zaručuje článok 47 ods. 4 Ústavy SR, ale ktoré nie je k dispozícii osobám používajúcim regionálny alebo menšinový jazyk ovládajúcim aj slovenčinu.

321. Podľa informácií, ktoré dostal Výbor expertov, sa v občianskoprávnom ani správnom konaní nemčina v praxi nepoužíva. Výbor expertov považuje tieto záväzky za nesplnené.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby v legislatíve výslovne ustanovili, že vždy, keď je strana povinná osobne vystúpiť pred súdom v občianskoprávnom alebo správnom konaní, môže používať nemecký jazyk bez toho, že by jej tým vznikli dodatočné výdavky, a že dôkazy a dokumenty možno predkladať v nemčine, v prípade potreby prostredníctvom tlmočníkov a prekladov, aj keď osoba hovoriaca po nemecky ovláda slovenský jazyk.

„d) prijať opatrenia, ktoré zabezpečia, že uplatnenie písmena b) bodov i, ii a písmena c) bodov i, ii a každé potrebné využitie tlmočníkov a prekladov nebude mať za následok vznik dodatočných nákladov dotknutých osôb.“

322. Vo svetle záverov týkajúcich sa článku 9 ods. 1 písm. a) bodu ii, písm. a) bodu iii, písm. b) bodu ii, písm. b) bodu iii, písm. c) bodu ii, písm. c) bodu iii Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Článok 10 – Správne orgány a verejné služby

Predbežná poznámka

323. Na základe poskytnutých informácií sa Výbor expertov domnieva, že 20-percentné pravidlo je priamo relevantné práve pre sféru miestnych orgánov štátnej správy a samosprávy. Zdá sa teda, že relevantná legislatíva sa nevzťahuje na regionálne orgány, s tým dôsledkom, že používanie regionálnych alebo menšinových jazykov nie je pred nimi oficiálne povolené. Hoci Ústava SR ustanovuje, že „Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje aj právo používať ich jazyk v úradnom styku“ (pozri článok 34 ods. 2 písm. b)), podľa slovenského právneho poriadku nie je oficiálne možné uplatňovať niektoré relevantné ustanovenia v prípadoch, že táto hranica nie je dosiahnutá. To znamená, že existuje formálna prekážka k riadnemu plneniu týchto záväzkov.

324. Odhliadnuc od ďalších problémov, náležité dodržiavanie ďalej uvedených záväzkov nevyhnutne vyžaduje prehodnotiť 20-percentné pravidlo, aby sa relevantné záväzky podľa článku 10 ods. 1 a 2 charty mohli implementovať aj v tých prípadoch, keď osoby hovoriace po nemecky tvoria menej ako 20% obyvateľstva obce, ale pritom sú v nej tradične prítomné v dostatočnom počte na účely záväzkov, ktoré SR prijala v oblasti miestnej a regionálnej verejnej správy. Vyhodnotenie oblastí, v ktorých existuje dostatočný počet týchto osôb pod 20-percentnou hranicou, je v prvom rade úlohou slovenských orgánov (pozri ods. 40 - 47). Táto otázka je obzvlášť relevantná v prípade nemeckého jazyka, pretože – ako sa uvádza vyššie – existuje len jedna obec, kde osoby hovoriace po nemecky dosahujú 20-percentnú hranicu (pozri ods. 45).

„Odsek 1

V správnych celkoch štátu, kde počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, a podľa situácie každého z jazykov sa zmluvné strany zaväzujú, ak je to možné:

- a) **iii) zabezpečiť, aby osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti, ako aj dostať odpoveď v týchto jazykoch, alebo**
- iv) zabezpečiť, aby osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch;”**

325. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že v prípade písm. a) bodov iii a iv ods. 1 článku 10 charty SR vo svojej ratifikačnej listine nešpecifikovala, ktorá z týchto dvoch možností by mala platiť. Dve možnosti uvedené v týchto bodoch v skutočnosti predstavujú odlišné alternatívy a zmluvné strany sa musia rozhodnúť pre jednu z nich. Výbor expertov uplatňuje prax, že ak si štát nezvolí jednu z viacerých dostupných možností, zvyčajne z „úradnej moci“ aplikuje optimálnu možnosť z hľadiska ochrany a podpory jazyka, pokiaľ táto možnosť nie je vzhľadom na špecifické okolnosti zjavne nezlučiteľná s potrebami dotknutého regionálneho alebo menšinového jazyka a/alebo s výslovným želaním osôb, ktoré ho používajú (pozri napr. druhú hodnotiacu správu Výboru expertov o implementácii charty Maďarskom, ods. 95). V tomto prípade nevidí

Výbor expertov žiadny dôvod na to, aby sa odchyľil od svojej zvyčajnej praxe, a preto bude uplatňovať optimálnu možnosť, t. j. ods. 1 písm. a) bod iii článku 10.

326. Podľa informácií, ktoré Výboru expertov poskytli oficiálne zdroje, miestnymi orgánmi štátnej správy sú okresné úrady ako prvostupňové orgány; krajské úrady pôsobia ako odvolacie orgány. Ďalšími miestnymi zložkami štátnej správy sú špecializované orgány štátnej správy, napr. daňové a colné úrady.

327. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie týkajúce sa dodržiavania tohto záväzku miestnymi orgánmi štátnej správy, hoci niektoré informácie poukazujú napríklad na veľmi nízke povedomie štátnych úradníkov o povinnostiach vyplývajúcich z charty, a vo východiskovej periodickej správe sa výslovne uvádza, že príslušným orgánom na miestnej úrovni sa v nemčine nesmú predkladať žiadosti týkajúce sa úradných dokumentov a dokladov (napr. občianskych preukazov, vodičských oprávnení atď.; pozri s. 35 východiskovej periodickej správy). Okrem toho nie je jasné, či sa 20-percentná požiadavka vzťahuje aj na miestne orgány štátnej správy. Keby tomu tak bolo, s ohľadom na špecifickú demografickú situáciu nemeckého jazyka na Slovensku by bolo pre Výbor expertov obzvlášť dôležité dozvedieť sa, v ktorých oblastiach sú bez ohľadu na 20-percentnú hranicu tradične prítomné osoby hovoriace po nemecky v dostatočnom počte na účely záväzku prijatého v rámci článku 10 ods. 1 písm. a) bodu iii charty. V skutočnosti existuje len jedna obec, kde osoby hovoriace po nemecky tvoria 20% obyvateľstva, ale v tejto obci sa nenachádza žiadny úrad štátnej správy.

328. Hoci informácie, ktoré má Výbor expertov k dispozícii, poukazujú na nedostatočné plnenie, nepostačujú na to, aby mohol urobiť záver k tomuto bodu. Slovenské orgány by sa preto mali k tomuto bodu vyjadriť v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

Čo sa týka miestnych a regionálnych orgánov, na území, kde sídli taký počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorý odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, zmluvné strany sa zaväzujú umožniť a/alebo podporiť:

- b) možnosť, aby osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch;”**

329. Podľa východiskovej periodickej správy (pozri s. 35) osoby hovoriace po nemecky môžu používať svoj jazyk v úradnom styku (čo sa zrejme vzťahuje aj na ústne žiadosti) a môžu v ňom tiež podávať žiadosti miestnym orgánom verejnej správy, s výnimkou úradných listín a dokladov. Vzhľadom na 20-percentné pravidlo táto možnosť nie je v súčasnosti formálne zaručená vo väčšine oblastí, kde sú tradične prítomné osoby hovoriace po nemecky. Navyše, žiadne podobné možnosti neexistujú na regionálnej úrovni. Hoci Výbor expertov nemá k dispozícii informácie o praxi uplatňovanej v jedinej obci, kde osoby hovoriace po nemecky tvoria 20% obyvateľstva, aj tak považuje tento záväzok za nespĺnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby:

- prijali potrebné opatrenia umožňujúce osobám hovoriacim po nemecky podávať ústne alebo písomné žiadosti v nemčine aj v tých obciach, kde osoby hovoriace po nemecky tvoria menej ako 20% obyvateľstva obce, ale ich počet je pritom dostatočný na účely tohto záväzku,**
- vytvorili právny základ umožňujúci osobám hovoriacim po nemecky predkladať ústne alebo písomné žiadosti v nemčine aj vo vzťahu k regionálnym orgánom tam, kde sú tieto osoby prítomné v dostatočnom počte.**

- „c) **uverejnenie úradných dokumentov regionálnych orgánov takisto v príslušných regionálnych alebo v menšinových jazykoch,**

- d) **uverejnenie úradných dokumentov miestnych orgánov takisto v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”**

330. Paragraf 3 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku slovenskej republiky ustanovuje, že „v úradnom jazyku sa a) vydávajú zákony, nariadenia vlády a ostatné všeobecne záväzné právne predpisy vrátane predpisov orgánov územnej samosprávy, rozhodnutia a iné verejné listiny; (...) c) vedie celá úradná agenda (matriky, zápisnice, uznesenia, štatistiky, evidencie, bilancie, úradné záznamy, informácie určené pre verejnosť a pod.)”.

331. Paragraf 4 ods. 2 a 3 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi tvoria najmenej 20% obyvateľstva, „sa dôležité informácie, najmä výstražné, upozorňujúce a zdravotnícke, uvádzajú na miestach prístupných pre verejnosť okrem štátneho jazyka aj v jazyku menšiny“. Navyše podľa § 1 ods. 1, § 5 ods. 1 písm. e) a § 6 ods. 5 zákona č. 211/2000 (zákon o slobode informácií), majú uvedené obce povinnosť zverejniť ďalej uvedené informácie aj v príslušnom regionálnom alebo menšinovom jazyku: predpisy, pokyny, inštrukcie, výkladové stanoviská, podľa ktorých obec rozhoduje, alebo ktoré upravujú práva a povinnosti fyzických osôb a právnických osôb vo vzťahu k obci. V roku 1999 boli vydané usmernenia pre všeobecné útvary vnútornej správy, živnostenské úrady a útvary požiarnej ochrany týkajúce sa používania menšinových jazykov v úradnom styku.

332. Za vyššie uvedených podmienok však možno uverejniť len prehľad a nie úradný dokument ako taký. Navyše žiadna taká možnosť neexistuje vo vzťahu k regionálnym orgánom. A napokon, táto možnosť sa nezaručuje pre tie obce, kde osoby hovoriace po nemecky tvoria menej ako 20% obyvateľstva, t. j. až na jednu výnimku (pozri ods. 327) všetky obce, kde sú tieto osoby tradične prítomné.

333. Hoci Výbor expertov nemá k dispozícii informácie o praxi uplatňovanej v jedinej obci, kde osoby hovoriace po nemecky tvoria 20% obyvateľstva, považuje tieto záväzky za nesplnené.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia umožňujúce a/alebo povzbudzujúce zverejňovanie úradných dokumentov miestnych a regionálnych orgánov (nielen ich prehľadu) aj v príslušnom regionálnom alebo menšinovom jazyku.

„f) používanie regionálnych alebo menšinových jazykov na rokovaní miestnych orgánov, nevylučujúc však tým použitie oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu;”

334. Paragraf 3 ods. 2 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín ustanovuje, že poslanci obecného zastupiteľstva v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom tvoria najmenej 20% obyvateľstva, majú právo používať na rokovaní tohto orgánu jazyk menšiny, a že tlmočenie musí zabezpečiť obec. Zasadnutia obecného zastupiteľstva sa môžu viesť aj v nemčine, ak s tým súhlasia všetci prítomní (nie je však jasné, či sa to vzťahuje len na interné zasadnutia alebo aj na verejné schôdze).

335. Podľa názoru Výboru expertov skutočnosť, že toto právo sa obmedzuje len na obce, kde počet osôb hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom dosahuje aspoň 20-percentnú hranicu, má sama osebe vplyv na plnenie tohto záväzku. Výbor expertov však pritom nemá praktické informácie o tom, do akej miery samotné osoby hovoriace po nemecky využívajú túto možnosť v praxi. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby uvedené praktické informácie poskytli v nasledujúcej periodickej správe.

336. Osobitné znepokojenie Výboru expertov každopádne vyvoláva podmienka, že rokovanie miestneho zastupiteľstva sa môže viesť v nemčine len vtedy, ak s tým súhlasia všetci prítomní. Táto podmienka je zbytočná a diskriminačná (pozri aj ods. 334).

„g) používanie alebo prevzatie tradičných a správnych miestnych názvov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, a ak je to potrebné, spoločne s pomenovaním v oficiálnom(ych) jazyku(och).”

337. Výbor expertov pripomína, že povinnosť vyplývajúca z tohto ustanovenia má osobitný význam, pretože patrí k najúčinnjším spôsobom plného zviditeľnenia regionálneho alebo menšinového jazyka na území, kde je tradične prítomný. Medzi základnou definíciou teritoriálnych regionálnych alebo menšinových jazykov v zmysle charty obsiahnutou v článku 1 písm. a) a b) a týmto záväzkom teda existuje ideálne prepojenie. Navyše, plné zviditeľnenie regionálneho alebo menšinového jazyka na území, kde sa ním tradične hovorí, prostredníctvom používania alebo zavádzania dvojjazyčných miestnych názvov, je jednoznačne faktorom, ktorý pomáha zvyšovať verejnú prestíž regionálneho alebo menšinového jazyka, čo je zasa kľúčovým faktorom jeho ochrany a podpory (pozri druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom, ods. 152).

338. Týmto bodom sa zaoberá viacero právnych predpisov. Paragraf 4 ods. 1 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom tvoria najmenej 20% obyvateľstva, sa názvy ulíc a iné miestne geografické značenia môžu uvádzať v regionálnom alebo menšinovom jazyku. Avšak podľa informácií poskytnutých Výboru expertov z oficiálnych zdrojov bol do zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku Slovenskej republiky už predtým zapracovaný zákon č. 191/1994 o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín v tom zmysle, že výraz „miestne geografické značenie“ sa vzťahuje na názvy obcí, ale nie na ich časti. Navyše dodatok k zákonu o štátnom jazyku z roku 1995 obsahuje zoznam obcí, v ktorých sa majú používať tabule s označením názvov obcí v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Tento zoznam obsahuje v prípade nemeckého jazyka 2 obce, hoci v zozname obcí, v ktorých osoby hovoriace po nemecky tvoria 20% obyvateľstva, pripojenom k zákonu o jazykoch národnostných menšín z roku 1999, sa uvádza len 1 obec.

339. Podľa názoru Výboru expertov je vzhľadom na 20-percentnú požiadavku vynechaná prevažná väčšina obcí, kde tradične žijú používatelia nemeckého jazyka, a kde tvoria dostatočný počet na účely tohto záväzku. Hoci § 3 ods. 2 a 3 zákona č. 191/1994 ustanovuje, že obec sa môže v referende svojich obyvateľov rozhodnúť o zmene označenia obce uvedenej v prílohe k tomuto zákonu a môže touto formou určiť označenie obce, ak sa v prílohe k tomuto zákonu toto označenie nenachádza, referendum je platné len vtedy, ak sa na ňom zúčastní nadpolovičná väčšina obyvateľov obce oprávnených voliť a rozhodnutie je prijaté, len ak zaň právoplatne hlasovalo aspoň 80% obyvateľov obce. Čo je najdôležitejšie, § 3 ods. 3 zákona z roku 1994 ustanovuje, že táto možnosť sa nevzťahuje na tie obce, ktorých názov bol zmenený v rokoch 1867 až 1918 a v rokoch 1938 až 1945.

340. Informácie, ktoré má Výbor expertov k dispozícii, mu neumožňujú pochopiť dôvod pre vyššie uvedené rozdiel medzi počtom obcí, na ktoré sa vzťahujú dvojazyčné geografické značenia, uvedených v zozname pripojenom k zákonu z roku 1994 a v zozname pripojenom k zákonu z roku 1999 uplatňujúcim 20-percentné kritérium. A ďalej, hoci Výbor expertov chápe citlivosť tejto legislatívy, nevie, či obmedzenie obsiahnuté v § 3 ods. 3 zákona z roku 1994 fakticky nebráni používaniu tradičných nemeckých geografických značení.

341. Slovenské orgány by preto mali tieto otázky objasniť v nasledujúcej periodickej správe. Napriek tomu Výbor expertov môže tento záväzok považovať za čiastočne splnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia umožňujúce alebo povzbudzujúce používanie a/alebo zavádzanie, v prípade potreby aj v spojení s názvom v úradnom jazyku, tradičných a správnych foriem miestnych názvov v nemčine aj v tých obciach, kde osoby hovoriace po nemecky tvoria menej ako 20% obyvateľstva, ale kde je ich počet pritom dostatočný na účely tohto záväzku. Slovenské orgány taktiež nabáda, aby takúto možnosť zabezpečili aj vo vzťahu k menším územným jednotkám v rámci obcí.

„Odsek 3

S ohľadom na verejné služby poskytované správnymi orgánmi alebo inými osobami konajúcimi v ich mene sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, v súlade s postavením každého jazyka a ak je to možné:

- c) umožniť užívateľom regionálnych alebo menšinových jazykov predložiť žiadosť v týchto jazykoch.***

342. Podľa informácií poskytnutých oficiálnymi zdrojmi sú verejné služby zahrnuté vo výraze „verejnoprávny orgán“, ktorý sa používa v zákone č. 270/1995 o štátnom jazyku Slovenskej republiky. Vychádzajúc z tohto výkladu by v styku s týmito orgánmi nebolo možné použiť iný než slovenský jazyk. Východisková periodická správa (pozri s. 36 a nasl.) sa obmedzuje len na odkaz na § 2 ods. 3 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín, ktorý zaručuje všeobecné právo podávať písomné podania orgánu štátnej správy a orgánu územnej samosprávy v obci. Výbor expertov nepovažuje túto informáciu za dostatočnú na to, aby mohol urobiť záver k tomuto bodu. Preto žiada slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe predložili informácie, ktoré sa konkrétne týkajú verejných orgánov.

„Odsek 4

Zmluvné strany sa zaväzujú na účel zabezpečenia ustanovení odsekov 1, 2 a 3, ktoré prijali, prijať jedno alebo viac nasledujúcich opatrení:

a) poskytovať preklad alebo tlmočenie, ak sa požadujú;”

343. Východisková periodická správa sa obmedzuje na vyhlásenie, že miestne orgány štátnej správy alebo zariadenia poskytujúce sociálne služby môžu v prípade potreby alebo na požiadanie dotknutej osoby zabezpečiť tlmočenie (pozri s. 37 východiskovej periodickej správy). Výbor expertov nepovažuje túto informáciu za dostatočnú na to, aby mohol urobiť záver k tomuto bodu. Preto žiada slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe poskytli podrobnejšie informácie.

„c) ak je to možné, vyhovieť žiadostiam zamestnancov verejných služieb ovládajúcich regionálny alebo menšinový jazyk byť vymenovaní na území, kde sa tento jazyk používa.”

344. V tejto súvislosti neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 5

Zmluvné strany sa zaväzujú, na základe požiadavky dotknutých osôb, umožniť im používanie alebo prevzatie priezviska v regionálnych alebo menšinových jazykoch.”

345. Podľa § 2 ods. 1 zákona č. 300/1993 môže osoba narodená na území Slovenskej republiky dostať viac mien, a to aj cudzojazyčných, najviac však tri. Okrem toho § 19 ods. 3 a 5 až 7 zákona č. 154/1994 o matrikách umožňuje zmeniť zapísané meno v matrike a uviesť ženské priezvisko bez koncovky slovenského prechýľovania, ak o to požiadava osoba inej ako slovenskej národnosti (tento úkon nepodlieha poplatkovej povinnosti; pozri východiskovú periodickú správu, s. 86).

346. Avšak podľa informácií poskytnutých Výboru expertov z oficiálnych zdrojov okresné matriky vykladajú relevantné ustanovenia v tom zmysle, že používanie ženského priezviska v matrike alebo výpise z matriky bez koncovky slovenského prechýľovania podľa pravidiel slovenského pravopisu je možné len v prípade priezviska, ktoré v súčasnosti žiadateľka používa, ale nie v prípade rodného priezviska (pozri závery zo stretnutia pracovníkov útvarov pre štátne občianstvo a matrik okresných úradov z 13. a 14. októbra 1994 v Bardejove, ktorými sa riadia okresné matriky). V praxi to znamená, že osoba ženského pohlavia hovoriaca po nemecky môže napr. používať priezvisko svojho manžela bez koncovky slovenského prechýľovania, ale túto koncovku musí používať v prípade jej rodného priezviska (ktorého uvedenie v istých prípadoch vyžaduje viacero právnych predpisov).

347. Keďže právo používať alebo prijímať priezviská v nemčine je nepodmienečne priznané len mužom, ale nie ženám, tento záväzok nie je splnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia umožňujúce vo všetkých prípadoch na žiadosť dotknutých osôb používať alebo prijímať priezviská v regionálnych alebo menšinových jazykoch.

Článok 11 – Médiá

„Odsek 1

Zmluvné strany sa zaväzujú pre užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov na územiach, kde sa tieto jazyky používajú, a podľa situácie každého z jazykov v rozsahu, v akom sú verejné orgány priamo alebo nepriamo kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu, rešpektujú pritom zásady nezávislosti a samostatnosti médií:

a) ak rozhlas a televízia plnia úlohu verejnoprávnych médií:

iii) prijať vhodné opatrenia, aby prevádzkovatelia ponúkali programy v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

348. Pokiaľ ide o verejnoprávny rozhlas, vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 38) sa hovorí o vysielaní programu určeného pre národnostné menšiny („národnostné a etnické vysielanie”). Toto vysielanie pripravuje osobitná hlavná redakcia, ktorá má špecializované redakcie pre každý z dotknutých jazykov. Vysielací čas závisí od výsledkov najnovšieho sčítania obyvateľstva. Vysielaniu v nemeckom jazyku je v súčasnosti venovaných 30 minút týždenne. Programy sa vysielajú na stredných vlnách (Prešov 1071 kHz a Stakčín 864 kHz).

349. Pokiaľ ide o verejnoprávnu televíziu, program v nemeckom jazyku pozostáva z magazínu vysielaného 4 krát do roka s celkovým vysielacím časom 1,9 hodiny. Vzhľadom na význam elektronických médií, najmä televízie, v modernej spoločnosti Výbor expertov považuje tento časový rozsah za nedostatočný.

350. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený, pokiaľ ide o rozhlas, ale za nesplnený, pokiaľ ide o televíziu.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby zvýšili frekvenciu časových intervalov určených na vysielanie v nemeckom jazyku vo verejnoprávnej televízii.

„b) ii) podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie rozhlasových programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

351. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že účelom tohto záväzku je povzbudiť alebo uľahčiť pravidelné súkromné vysielanie rozhlasových programov v nemčine (pozri prvú hodnotiacu správu Výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 426).

352. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na plnenie tohto záväzku. Preto nemôže urobiť záver k tomuto bodu a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe. Mala by sa však zohľadniť skutočnosť, že povinnosť súkromných rozhlasových staníc dať celé vysielanie preložiť do slovenčiny predstavuje pre komerčnú rozhlasovú stanicu nespornú záťaž. Počas návštevy samotné slovenské orgány odkazovali na novelu pripravovanú ministerstvom kultúry, ktorej cieľom je zrušiť túto povinnosť.

“c) ii) podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie televíznych programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

353. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že účelom tohto záväzku je povzbudiť alebo uľahčiť pravidelné súkromné vysielanie televíznych programov v nemčine (pozri prvú hodnotiacu správu Výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 430).

354. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na plnenie tohto záväzku. Nemôže preto urobiť záver k tomuto bodu a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe. Treba však prihliadnuť na skutočnosť, ktorú počas návštevy pripustili aj samotné slovenské orgány, že povinnosť zabezpečiť slovenské titulky pre všetky programy predstavuje dodatočné náklady. Používanie titulkov je z hľadiska charty nesporne zaujímavé (pozri ods. 261), ale mali by sa hľadať finančne primerané riešenia, aby sa zabránilo znevýhodneniu súkromných televíznych staníc, ktoré chcú vysielat' aj v nemčine, v porovnaní so súkromnými televíznymi stanicami vysielajúcimi len v slovenčine.

„d) podporovať a/alebo uľahčiť výrobu a šírenie zvukových a audiovizuálnych diel v regionálnych a menšinových jazykoch;”

355. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„e) i) podporovať a/alebo uľahčiť založenie a/alebo udržanie aspoň jedných novín v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

356. Ministerstvo kultúry financuje ďalej uvádzané periodiká vydávané v nemčine: Karpatenblatt, na ktorý v roku 2003 pridelo 820 000 Sk, a magazín IkeJA, na ktorý v roku 2003 pridelo 82 000 Sk. Pritom Karpatenblatt, ktorý obsahom aj formátom zodpovedá charakteru novín, vychádza len raz za štyri týždne, čo nepostačuje na to, aby sa považoval za noviny na účely tohto záväzku. Navyše počas návštevy dostal Výbor expertov sťažnosti na oneskorené prideľovanie finančných prostriedkov. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali primerané opatrenia s cieľom umožniť vydávanie aspoň jedných novín v nemčine s dostatočnou frekvenciou.

„f) ii) uplatňovať existujúce opatrenia o finančnej podpore tiež na výrobu audiovizuálnych diel v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

357. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

Zmluvné strany sa zaväzujú zaručiť slobodu priameho príjmu rozhlasových alebo televíznych vysielaní susedných krajín v jazyku, ktorý sa používa v rovnakej alebo blízkej podobe regionálneho alebo menšinového jazyka a nebrániť prenosu rozhlasových a televíznych vysielaní zo susedných krajín v uvedenom jazyku. Ďalej sa zaväzujú zabezpečiť, aby sa nevyskytli žiadne obmedzenia slobody prejavu a voľného obehu informácií v tlači používajúcej jazyk v identickej podobe alebo v podobe blízkej regionálnemu alebo menšinovému jazyku. Výkon uvedenej slobody, pretože obsahuje povinnosti a zodpovednosti, môže podliehať istým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon a sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejného poriadku na predchádzanie neporiadku a na prevenciu zločinnosti, ochranu zdravia a morálky, ochranu povestí alebo práv iných, zabránenie šírenia dôverných informácií alebo na udržanie autority a nestrannosti súdnictva.”

358. Informácie poskytnuté vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 39) a počas návštevy svedčia o tom, že v tejto oblasti neexistujú žiadne ťažkosti. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

„Odsek 3

Zmluvné strany sa zaväzujú zabezpečiť, aby záujmy užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov boli zastúpené alebo aspoň zohľadnené v orgánoch, ktoré možno vytvoriť v súlade so zákonom na účel zaručenia slobody a plurality médií.”

359. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

Článok 12 – Kultúrne činnosti a zariadenia

„Odsek 1

Vo vzťahu ku kultúrnym aktivitám a kultúrnym zariadeniam – najmä ku knižniciam, k videotékam, ku kultúrnym centrom, k múzeám, archívom, akadémiám, divadlám a ku kinám, ako aj k literárnym dielam a ku kinematografickej produkcii, k ľudovému kultúrnemu prejavu, festivalom, ku kultúrnemu priemyslu vrátane, inter alia, použitia nových technológií - zmluvné strany sa zaväzujú na územiach,

kde sa uvedené jazyky používajú, v rozsahu, v akom sú verejné orgány kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu:

- a) podporovať prejavy a aktivity charakteristické pre regionálne alebo menšinové jazyky, ako aj podporovať rozličné prístupy k dielam vytvoreným v týchto jazykoch;"**

360. Východisková periodická správa sa zameriava na financujúcu úlohu ministerstva kultúry, najmä jeho sekcie pre menšinovú kultúru, ako na hlavný prvok politiky slovenskej vlády v oblasti podpory regionálnych alebo menšinových jazykov (pozri s. 41 a nasl. východiskovej periodickej správy, ktorá obsahuje aj podrobnú tabuľku na s. 43). Ministerstvo kultúry priamo financuje aj Múzeum kultúry karpatských Nemcov (v r. 2002 mu bolo pridelených 2 050 000 Sk).

361. Osoby, s ktorými Výbor expertov hovoril počas návštevy, zdôraznili, že špecifický nemecký dialekt regiónu je osobitne živý v oblasti kultúry (napr. v scénkach, piesňach a hrách). Výbor expertov však dostal sťažnosti, podľa ktorých sa finančné prostriedky pridelujú len na základe projektov, a najmä že peniaze prichádzajú veľmi neskoro, z čoho vyplýva potreba financovať plánované udalosti prostredníctvom pôžičiek. Údajne sa pripravuje zákon na riešenie tohto problému, ktorého prijatie by osoby hovoriace po nemecky veľmi uvítali.

362. Výbor expertov považuje tento záväzok v súčasnosti za splnený a žiada slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe poskytli ďalšie informácie a vyjadrili sa k uvedeným sťažnostiam.

- „b) v rozličnej forme podporovať v iných jazykoch prístup k dielam vytvoreným v regionálnych alebo menšinových jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov,**
- c) podporovať v regionálnych alebo menšinových jazykoch prístup k dielam vytvoreným v iných jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov;"**

363. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

- „d) zabezpečiť, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie rôznych foriem kultúrnych aktivít brali primeraný ohľad na začlenenie poznatkov a používanie regionálnych alebo menšinových jazykov a kultúr do aktivít, ktoré organizujú alebo ktoré podporujú;"**

364. Vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 42) sa opisujú hlavné prvky systému, ktorý ministerstvo kultúry zaviedlo s cieľom podporovať regionálne alebo menšinové jazyky. Tento systém tvoria najmä usmernenia na poskytovanie a zúčtovanie dotácií a organizačný a rokovací poriadok Komisie účelového transferu na podporu kultúry menšín. Úlohou tejto komisie, ktorú tvoria najmä zástupcovia jednotlivých dotknutých menšín (pozri ods. 366), je vyhodnocovať žiadosti o poskytnutie finančných prostriedkov od jednotlivých skupín používateľov menšinových jazykov, a väčšinovým hlasovaním vypracúvať pre ministra odporúčania o výške dotácií, ktoré by sa mali prideliť. Zdá sa teda, že tento záväzok je splnený.

- „e) presadzovať opatrenia, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie kultúrnych aktivít mali k dispozícii personál dokonale ovládajúci príslušný regionálny alebo menšinový jazyk, ako aj jazyk(y) ostatných obyvateľov;"**

365. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou bude za výber personálu uvedeného v tomto záväzku zodpovedný Kabinet kultúr národnostných menšín, ktorý má byť vytvorený v rámci Národného osvetového centra, organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva kultúry. Výbor expertov však nedostal žiadne informácie o pracovníkoch, ktorých majú v súčasnosti k dispozícii orgány zodpovedné za organizáciu alebo podporu takýchto aktivít. Preto žiada verejné orgány, aby tieto informácie poskytli v nasledujúcej správe.

- „f) podporovať priamu účasť zástupcov užívateľov daného regionálneho alebo menšinového jazyka pri vytváraní kultúrnych zariadení a plánovaní kultúrnych aktivít;"**

366. Komisiu účelového transferu na podporu kultúry menšín, ktorá je poradným orgánom ministra kultúry o týchto otázkach (pozri ods. 364), tvorí 11 zástupcov dotknutých menšín, ktorých menuje minister kultúry.

Tajomník komisie je zamestnancom ministerstva kultúry. Komisia má subkomisie pre jednotlivé menšiny. Každá subkomisia má za úlohu vypracovať priority a navrhnúť konkrétnu výšku podpory, ktorú má komisia prideliť pre danú menšinu (pozri východiskovú periodickú správu, s. 42). Zdá sa, že tento záväzok je splnený.

„g) *napomáhať a/alebo ul'ahčiť vytvorenie jedného alebo viacerých orgánov poverených zbierať, archívovať a uvádzať alebo vydávať diela vytvorené v regionálnych alebo menšinových jazykoch;*”

367. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou ministerstvo kultúry prostredníctvom grantov povzbudzuje činnosť mimovládnych organizácií, ktorých úlohou je zhromažďovať, archívovať a uverejňovať diela v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Jednou z najvýznamnejších inštitúcií, ktorá plní túto úlohu, je Fórum inštitút pre výskum menšín v Samoríne, ktorý od ministerstva kultúry dostal 880 000 Sk. Výbor expertov presne nevie, ako uvedený inštitút vykonáva činnosti uvedené v tomto záväzku s osobitným zreteľom na nemecký jazyk. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby tento bod objasnili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

***V oblastiach, kde sa tradične nepoužívajú regionálne alebo menšinové jazyky, zmluvné strany sa zaväzujú, ak na to oprávňuje počet užívateľov regionálneho alebo menšinového jazyka, umožniť, podporiť a/alebo zabezpečiť vhodné kultúrne aktivity alebo zariadenia podľa predchádzajúceho odseku.*”**

368. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 3

***Zmluvné strany sa zaväzujú pri uplatňovaní svojej kultúrnej politiky v zahraničí vytvoriť vhodný priestor aj regionálnym alebo menšinovým jazykom a ich kultúrnym prejavom.*”**

369. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie týkajúce sa nemeckého jazyka. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

Článok 13 – Hospodársky a spoločenský život

„Odsek 1

Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany na celom svojom území zaväzujú:

a) *vylúčiť zo svojho právneho poriadku všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života, najmä v pracovných zmluvách a v technických dokumentoch, ako sú návody na používanie výrobkov alebo zariadení;*”

370. Podľa východiskovej periodickej správy (pozri s. 93) v slovenskom právnom poriadku neexistuje žiadne ustanovenie typu, aké sa uvádza v tomto záväzku, a v tejto súvislosti neboli prijaté žiadne sťažnosti. Zdá sa však, že § 8 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku ustanovuje povinnosť používať slovenčinu v rade prípadov, ktoré sú relevantné z hľadiska tohto záväzku, napr. v právnych dokumentoch v pracovnoprávnom vzťahu, finančnej a technickej dokumentácii, stanovách združení, spolkov a obchodných spoločností. Evidentne sa to javí ako obmedzenie používania regionálneho alebo menšinového jazyka, akým je napr. nemčina. Slovenské orgány neposkytli Výboru expertov žiadne zdôvodnenie tohto obmedzenia. Výbor expertov preto tento záväzok považuje za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva príslušné orgány, aby z právneho poriadku vylúčili všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života.

„b) zakázať uvádzanie klauzúl vylučujúcich alebo obmedzujúcich používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v interných predpisoch podnikov a v osobných spisoch aspoň medzi užívateľmi rovnakého jazyka;”

371. Výbor expertov nebol informovaný o žiadnom takomto zákaze. Výbor expertov preto tento záväzok považuje za nesplnený.

„c) postaviť sa proti postupom, ktoré smerujú k odradeniu od používania regionálnych alebo menšinových jazykov v oblasti ekonomických a sociálnych aktivít;”

372. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany zaväzujú, ak sú verejné orgány na to kompetentné, na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, a ak je to možné:

c) zabezpečiť, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako nemocnice, domovy dôchodcov a útulky, poskytovali možnosť prijatia a opatrovania vo vlastnom jazyku tým osobám, ktoré používajú regionálny alebo menšinový jazyk, ak tieto potrebujú opateru zo zdravotných dôvodov, z dôvodu vysokého veku alebo z iných dôvodov;”

373. Paragraf 8 ods. 4 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku ustanovuje:

„Celá agenda zdravotníckych zariadení sa vedie v štátnom jazyku. Styk zdravotníckeho personálu s pacientmi sa vedie spravidla v štátnom jazyku; ak ide o občana alebo cudzinca neovládajúceho štátny jazyk, aj v jazyku, v ktorom sa možno s pacientom porozumieť.”

374. Výbor expertov je toho názoru, že pokiaľ toto ustanovenie povoľuje v zdravotníckych zariadeniach komunikáciu v inom ako štátnom jazyku len v prípade, že dotknutá osoba neovláda slovenský jazyk, je v rozpore so záväzkom, ktorý prijala Slovenská republika. Na druhej strane sa zdá, že záväzok sa v praxi do istej miery plní, najmä pokiaľ ide o nemecký jazyk, keďže Výbor expertov bol počas návštevy informovaný, že lekári ovládajúci nemčinu sú k dispozícii (pozri tiež s. 45 východiskovej periodickej správy, v ktorej sa všeobecne tvrdí, že zariadenia poskytujúce sociálne služby zabezpečujú príjem a starostlivosť o svojich klientov v ich jazyku). Takisto platí, že niektorí starší ľudia z nemeckého jazykového prostredia nemusia dostatočne ovládať slovenčinu, a preto sa na nich môže vzťahovať uvedené zákonné ustanovenie.

375. Hoci nie je jasné, či medzi zdravotníckymi zariadeniami uvádzanými v § 8 ods. 4 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku patria aj domovy dôchodcov a útulky, a napriek tomu, že osoby hovoriace po nemecky nemčinu v praxi skutočne používajú (v zjavnom rozpore so zákonom), článok 13 ods. 2 písm. c) podľa názoru Výboru expertov požaduje, aby príslušné orgány zabezpečili určité výsledky. Riadne uplatňovanie slovenskej legislatívy by však bránilo dosiahnutiu týchto výsledkov a osobám hovoriacim po nemecky by uprelo možnosti, ktoré im tento článok má zaručiť. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby oficiálne zabezpečili, že zariadenia poskytujúce sociálnu starostlivosť, ako sú nemocnice, domovy dôchodcov a útulky, môžu pri prijímaní a poskytovaní starostlivosti dotknutým osobám používať nemčinu aj v prípade, že tieto ovládajú slovenčinu, a aby prijali štruktúrovanú politiku zameranú na zabezpečenie tejto možnosti v praxi vo všetkých oblastiach, kde sú osoby hovoriace po nemecky tradične prítomné v dostatočnom počte na účely tohto záväzku.

Článok 14 – Cezhraničná spolupráca

„Zmluvné strany sa zaväzujú:

- a) ***uplatňovať platné dvojstranné a mnohostranné dohody, ktorými sú viazané aj štáty, v ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe, alebo ak je to potrebné, snažiť sa o uzavretie takých dohôd, ktoré by mali podporiť kontakty medzi užívateľmi rovnakého jazyka v príslušných štátoch v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania;***

376. Podľa východiskovej periodickej správy (pozri s. 47) slovenské ministerstvo vnútra vypracovalo dohodu o cezhraničnej spolupráci medzi slovenskou a rakúskou vládou, ktorá už bola notifikovaná rakúskemu ministerstvu zahraničných vecí. V návrhu dohody sa ustanovuje, že sa majú povzbudzovať všetky kontakty medzi používateľmi slovenského a nemeckého jazyka obidvoch krajín v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odborného a celoživotného vzdelávania.

377. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený, pokiaľ ide o Rakúsko, ale v nasledujúcej periodickej správe by uvítal informáciu o výsledku návrhu dohody, ako aj o všetkých existujúcich alebo plánovaných dohodách s ostatnými krajinami, v ktorých sa hovorí po nemecky.

- „b) ***umožniť a/alebo podporiť cezhraničnú spoluprácu najmä medzi regionálnymi alebo miestnymi orgánmi v prospech regionálnych alebo menšinových jazykov, na územiach ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe.***”

378. Vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 47) sa uvádza, že slovensko-rakúska cezhraničná spolupráca sa naďalej rozširuje, čo potvrdzuje aj vznik Euroregiónu Pomoravie na území troch krajín (vrátane časti územia Českej republiky), a že pokračujú prípravy na vytvorenie Euroregiónu Bratislava-Viedeň-Győr (vrátane časti územia Maďarska). Okrem toho slovenská vláda v spolupráci s Radou Európy zorganizovala konferenciu o slovensko-rakúskej cezhraničnej spolupráci, ktorá sa v dňoch 24. a 25. októbra 2001 konala v mestách Piešťany (na Slovensku) a Baden bei Wien (v Rakúsku). Nie je však jasné, nakoľko prospešné sú tieto formy cezhraničnej spolupráce pre nemecký jazyk na Slovensku. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto bodu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

2.2.4 Hodnotenie uplatňovania časti III v prípade rusínskeho jazyka⁴

Článok 8 – Vzdelávanie

„Odsek 1

V oblasti vzdelávania sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa také jazyky používajú, podľa situácie každého z týchto jazykov a bez ujmy na výučbe oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu:

- a) ii) *umožniť, aby prevažná časť predškolskej výchovy bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch;***

379. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou v sieti materských škôl nie je zabezpečená predškolská výchova v rusínčine, pretože rodičia o ňu nežiadajú. Počas návštevy slovenské orgány opätovne zdôraznili, že keď sa po ukončení kodifikácie rusínskeho jazyka v rokoch 1997-1998 zaviedlo vyučovanie tohto jazyka, jeho používatelia nežiadali, aby sa rusínčina používala aj ako vyučovací jazyk. Osoby hovoriace po rusínsky počas návštevy potvrdili absenciu predškolskej výchovy v rusínskom jazyku, čo však vôbec neprípisovali nedostatočnému záujmu zo strany rodičov.

380. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

- „b) ii) *umožniť, aby prevažná časť vyučovania na základných školách bola zabezpečená v regionálnych alebo menšinových jazykoch;***

381. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou sa rusínsky jazyk a literatúra vyučuje na 8 základných školách. V rusínčine sa však nevyučuje ani jeden predmet. Navyše, predmet rusínsky jazyk a literatúra je k dispozícii len ako voliteľný. Počas návštevy osoby hovoriace po rusínsky zdôrazňovali rozdiel od ukrajinského jazyka, ktorého výučba je povinná a ktorý sa používa aj ako vyučovací jazyk. Navyše školský zákon (zákon č. 29/1984 v znení zákona č. 350/1994 a novelizovaný zákonom č. 334/2002) spomína rusínčinu ako cudzí jazyk a nie ako materinský jazyk. Výbor expertov bol počas návštevy informovaný aj o prípade dieťaťa, ktoré sa muselo namiesto rusínčiny učiť ukrajinčinu (ministerstvo školstva údajne zasiahlo až po dvoch rokoch, keď rodičia odmietli poslať dieťa do školy).

382. Výbor expertov poznamenáva, že účelom tohto záväzku je zabezpečiť podstatnú časť základného vzdelávania v rusínčine, čo znamená, že okrem výučby tohto jazyka sa musia v tomto jazyku vyučovať aj ďalšie predmety. Ich zabezpečenie sa musí samozrejme stať neoddeliteľnou súčasťou učebných osnov. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

- „c) ii) *umožniť, aby prevažná časť vyučovania na stredných školách bola zabezpečená v regionálnych alebo menšinových jazykoch;***

383. Existuje len jedno gymnázium, kde sa rusínsky jazyk a literatúra vyučuje ako voliteľný predmet. Výbor expertov poznamenáva, že účelom tohto záväzku je zabezpečiť podstatnú časť stredoškolského vzdelávania v rusínčine, čo znamená, že okrem výučby tohto jazyka sa musia v tomto jazyku vyučovať aj ďalšie predmety. Ich zabezpečenie sa musí samozrejme stať neoddeliteľnou súčasťou učebných osnov. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

- „d) ii) *umožniť, aby prevažná časť vyučovania na odborných školách bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch;***

384. Na základe poskytnutých informácií Výbor expertov usudzuje, že nie je zabezpečené technické alebo odborné vzdelávanie, ktorého podstatná časť sa poskytuje v rusínskom jazyku. Výbor expertov poznamenáva, že účelom tohto záväzku je zabezpečiť podstatnú časť technického a odborného vzdelávania v rusínčine, čo znamená, že okrem výučby tohto jazyka sa musia v tomto jazyku vyučovať aj ďalšie predmety. Ich zabezpečenie sa musí samozrejme stať neoddeliteľnou súčasťou učebných osnov. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

⁴ Citované ustanovenia uvedené tučnou kurzívou predstavujú záväzky, ktoré prijala Slovenská republika.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali opatrenia na zabezpečenie podstatnej časti predškolskej výchovy a vyučovania na základných, stredných, technických a odborných školách v rusínčine.

- „e) ii) **zabezpečiť prostriedky na štúdium týchto jazykov ako odborných predmetov univerzitného a iného vysokoškolského štúdia;**”

385. Počas návštevy bol Výbor expertov informovaný, že akademický senát, ktorý má príslušné kompetencie na vysokoškolskej úrovni, predbežne štúdium rusínskeho jazyka nepodporil. V skutočnosti neexistuje ani jedna vysokoškolská katedra venovaná rusínčine a údajne neexistuje žiadna možnosť študovať rusínsky jazyk a kultúru. Nepriamo to potvrdzujú aj dodatočné informácie poskytnuté slovenskou vládou, podľa ktorých sa na Prešovskej univerzite má zaviesť nový študijný odbor, „rusínsky jazyk a literatúra”. Hoci Výbor expertov túto iniciatívu víta, musí urobiť záver, že tento záväzok v súčasnosti nie je splnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia na urýchléné zavedenie možnosti študovať rusínsky jazyk a kultúru.

- „f) i) **zabezpečiť poskytnutie priebežného vzdelávania alebo vzdelávacích kurzov pre dospelých prevažne alebo úplne v regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo**
- ii) **umožniť, aby sa tieto jazyky stali predmetmi vzdelávania dospelých alebo súčasťou priebežného vzdelávania;**”

386. V tejto súvislosti neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

- „g) **prijat' opatrenia na zabezpečenie vyučovania dejín a kultúry, ktoré ovplyvnili regionálny alebo menšinový jazyk;**”

387. V tejto súvislosti neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

- „h) **zabezpečiť základné a ďalšie vzdelávanie učiteľov potrebných na realizáciu tých písmen od a) po g), ktoré zmluvná strana prijala;**”

388. Prešovská univerzita pripravuje učiteľov pre prvý stupeň základných škôl (1.-4. ročník). Informácie, ktoré dostal Výbor expertov počas návštevy, však svedčia o veľmi závažnom nedostatku kvalifikovaných učiteľov a ich nedostatočnom finančnom zabezpečení. Paradoxom je, že problémom zrejme nie je nedostatok učebných materiálov (pozri ods. 70), ale skôr nedostatok učiteľov schopných ich používať. Problém prípravy učiteľov zrejme prehľbuje aj skutočnosť, že rusínčina sa nedá študovať ako predmet univerzitného alebo iného vysokoškolského vzdelávania (pozri ods. 385). Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali naliehavé a zásadné opatrenia na prijatie štruktúrovaného a komplexného prístupu k príprave učiteľov pre rusínsky jazyk.

- „i) **vytvoriť jeden alebo viac kontrolných orgánov zodpovedných za kontrolu prijatých opatrení a za pokrok dosiahnutý pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov a vypracovanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia.**”

389. Zdá sa, že neexistuje žiadny orgán, ktorý by bol konkrétne zodpovedný za kontrolu prijatých opatrení a pokroku dosiahnutého pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov alebo v týchto jazykoch, a za vypracúvanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby zriadili orgán dohľadu zodpovedný za kontrolu prijatých opatrení a pokroku dosiahnutého pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorými sa hovorí na Slovensku, alebo výučby v týchto jazykoch, a za vypracúvanie pravidelných správ, ktoré sa zverejnia.

Článok 9 – Súdnictvo

390. Ako vyplýva z posúdenia predbežnej otázky súvisiacej s 20-percentnou hranicou (pozri ods. 40 - 47), článok 9 sa vzťahuje aj na tie oblasti, kde podiel osôb hovoriacich po rusínsky nedosahuje 20%, ale ich počet je pritom dostatočný na účely uplatňovania článku 9 charty. Uznávajú to aj samotné slovenské orgány. Ďalej, ako Výboru expertov potvrdili oficiálne zdroje, súdne obvody sa nezhodujú s územiami obcí, na ktoré sa vzťahuje 20-percentná hranica.

„Odsek 1

Zmluvné strany sa zaväzujú v súdnych obvodoch, v ktorých počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, podľa situácie jednotlivých jazykov a za podmienky, že využitie možností uvedených v tomto odseku nebude sudca pokladať za prekážku riadneho výkonu súdництва:

a) **v trestnom konaní:**

ii) **zaručiť obžalovanému právo používať jeho regionálny alebo menšinový jazyk, a/alebo**

iii) **zabezpečiť, aby sa žiadosti a dôkazy, písomné alebo ústne, nepokladali za neprijateľné len z dôvodu, že boli predložené v regionálnom alebo menšinovom jazyku, a/alebo,**

v prípade potreby využitím tlmočníkov a prostredníctvom prekladov, ktoré by pre dotknutú osobu neznamenal žiadne ďalšie výdavky;”

391. Paragraf 2 ods. 14 Trestného poriadku ustanovuje, že „Každý je oprávnený používať pred orgánmi činnými v trestnom konaní svoj materinský jazyk”. Navyše, podľa § 28 Trestného poriadku, „Ak treba pretlmočiť obsah výpovede alebo písomnosti alebo ak obvinený vyhlási, že neovláda jazyk, v ktorom sa konanie vedie, priberie sa tlmočník; tlmočník môže byť súčasne zapisovateľom”. Podľa východiskovej periodickej správy sa tieto ustanovenia vzťahujú aj na obdobie predchádzajúce začatiu trestného stíhania, najmä na podanie trestného oznámenia podľa § 59 v spojení s § 158 ods. 1 Trestného poriadku.

392. Podľa dodatočných informácií poskytnutých Výboru expertov slovenská vláda výslovne uviedla, že tlmočenie do regionálneho alebo menšinového jazyka alebo z tohto jazyka sa poskytuje len vtedy, ak obvinený dostatočne neovláda slovenský jazyk.

393. Okrem toho § 55 ods. 3 Trestného poriadku ustanovuje:

„V slovenskom jazyku sa spíše aj zápisnica o výpovedi osoby, ktorá nevie po slovensky; ak záleží na doslovnom znení výpovede, zapíše zapisovateľ alebo tlmočník do zápisnice príslušnú časť výpovede tiež v jazyku, v ktorom táto osoba vypovedá.”

394. Podľa relevantnej judikatúry, ako sa hovorí vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 31 a nasl.), to znamená, že tlmočník sa musí pribrať a štát musí znášať s tým spojené trovy len v prípade, že osoba podávajúca výpoveď neovláda slovenčinu. V týchto prípadoch treba poskytnúť aj preklad všetkých listinných

dôkazov, ktoré sú v inom ako slovenskom jazyku. Inými slovami, zdá sa, že žiadosti a dôkazy v regionálnom alebo menšinovom jazyku vrátane rusínčiny nie sú prijateľné, ak ich predkladateľ ovláda slovenský jazyk.

395. Zdá sa, že neexistuje žiadne konkrétne ustanovenie vzťahujúce sa na písomné svedectvá alebo žiadosti v akejkoľvek forme.

396. Podľa názoru Výboru expertov nie je jasné, aký je presný rozsah uvedeného práva použiť svoj materinský jazyk v trestnom konaní. Z praktických informácií získaných počas návštevy možno usudzovať, že sudca, prokurátor alebo policajt venuje pozornosť tomu, či obvinený dostatočne ovláda slovenčinu. Aj v prípade, že obvinený dostatočne ovláda slovenčinu, mu sudca na základe vlastnej úvahy môže povoliť tlmočníka, čo by s veľkou pravdepodobnosťou aj urobil. Zostáva však skutočnosťou, že právo obvineného použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk bez ohľadu na stupeň ovládania slovenčiny nie je zrejme jednoznačne zaručené. Navyše oficiálne zdroje počas návštevy Výbor expertov informovali, že v predvolaniach sa jazykové práva nespomínajú, keďže sa predpokladá, že ich všetci poznajú. Vo vznesení obvinenia sa síce spomína všeobecné právo na tlmočenie, ale príslušný policajt jednoducho sám vyhodnotí, či osoba *potrebuje* tlmočníka.

397. A napokon, podľa informácií poskytnutých Výboru expertov počas návštevy sa v trestnom konaní pred súdom rusínčina používa len veľmi málo. Je pravda, že hoci niektorí pracovníci súdov na Slovensku do istej miery ovládajú rusínčinu (pozri prílohu III k východiskovej periodickej správe), väčšina ľudí s výnimkou niekoľkých starších ľudí má tendenciu používať slovenčinu. Výbor expertov považuje tieto záväzky v prípade rusínčiny za nesplnené.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby:

- **zaručili právo obvineného používať rusínsky jazyk v trestnom konaní nezávisle od toho, či ovláda aj slovenčinu, a aby zabezpečili, že obvinený je o tomto práve konkrétne poučený hneď na začiatku trestného stíhania,**
- **prijali právnu úpravu umožňujúcu predkladať žiadosti a dôkazy aj v rusínčine a zaručujúcu, že používanie tlmočníkov a prekladov v prípade potreby nebude pre dotknutú osobu znamenať žiadne ďalšie výdavky ani vtedy, ak ovláda slovenčinu.**

„b) v občianskoprávnom konaní:

- ii) **umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo**
- iii) **umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch,**

v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov,

c) v konaní pred súdmi v správnych veciach:

- ii) **umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo**
- iii) **umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch,**

v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov;”

398. § 18 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje:

„Účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie. Majú právo konať pred súdom vo svojej materčine. Súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv.”

399. Navyše, § 141 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje, že:

„Troy dôkazov, ktoré nie sú kryté preddavkom, ako aj hotové výdavky ustanoveného zástupcu, ktorý nie je advokátom, a troy spojené s tým, že účastník koná vo svojej materčine, platí štát.“

400. Podľa informácií poskytnutých vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 33) sa vyššie uvedené ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku vzťahujú aj na konanie pred správnymi súdmi.

401. Možnosť pribrať tlmočníka bez dodatočných nákladov s cieľom umožniť strane v občianskoprávnom alebo správnom konaní použiť svoj materinský jazyk potvrdzuje aj judikatúra (pozri s. 33 východiskovej periodickej správy). Avšak podľa viacerých zdrojov, vrátane oficiálnych, tieto ustanovenia predstavujú uplatnenie všeobecného práva osôb nehovoriacich po slovensky na tlmočenie v občianskoprávnom (a správnom) konaní, ktoré zaručuje článok 47 ods. 4 Ústavy SR, ale ktoré nie je k dispozícii osobám používajúcim regionálny alebo menšinový jazyk ovládajúcim aj slovenčinu.

402. A napokon, podľa informácií poskytnutých Výboru expertov počas návštevy sa v občianskoprávnom konaní pred súdom rusínčina používa len veľmi málo. Je pravda, že hoci niektorí pracovníci súdov na Slovensku do istej miery ovládajú rusínčinu (pozri prílohu III k východiskovej periodickej správe), väčšina ľudí s výnimkou niekoľkých starších ľudí má tendenciu používať slovenčinu. Výbor expertov považuje tieto záväzky za nesplnené.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby v legislatíve výslovne ustanovili, že vždy, keď je strana povinná osobne vystúpiť pred súdom v občianskoprávnom alebo správnom konaní, môže používať rusínsky jazyk bez toho, že by jej tým vznikli dodatočné výdavky, a že dôkazy a dokumenty možno predkladať v rusínčine, v prípade potreby prostredníctvom tlmočníkov a prekladov, aj keď osoba hovoriaca po rusínsky ovláda slovenský jazyk.

„d) prijať opatrenia, ktoré zabezpečia, že uplatnenie písmena b) bodov i, ii a písmena c) bodov i, ii a každé potrebné využitie tlmočníkov a prekladov nebude mať za následok vznik dodatočných nákladov dotknutých osôb.“

403. Hoci sa zdá, že staršie osoby hovoriace po rusínsky, ktoré dostatočne neovládajú slovenčinu, majú zrejme k dispozícii tlmočenie alebo preklady, vzhľadom na závery urobené na základe článku 9 ods. 1 písm. a) bodu ii, písm. a) bodu iii, písm. b) bodu ii, písm. b) bodu iii, písm. c) bodu ii, písm. c) bodu iii Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

„Odsek 3

Zmluvné strany sa zaväzujú sprístupniť v regionálnych alebo menšinových jazykoch najdôležitejšie vnútroštátne právne predpisy a tie, ktoré sa dotýkajú osôb používajúcich tieto jazyky, ak predmetné texty neboli sprístupnené inak.“

404. Východisková periodická správa (pozri s. 82) sa obmedzuje len na to, že odkazuje na bod C uznesenia vlády SR č. 27/2001, ktorým sa podpredsedovi vlády pre ľudské a menšinové práva a regionálny rozvoj ukladá vypracovať komplexnú správu o legislatívnych, finančných a iných opatreniach prijatých na splnenie tohto záväzku. Východisková periodická správa však pripúšťa, že tento záväzok by si vyžadoval vyčlenenie značných finančných prostriedkov. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Článok 10 – Správne orgány a verejné služby

Predbežná poznámka

405. Na základe poskytnutých informácií sa Výbor expertov domnieva, že 20-percentné pravidlo je priamo relevantné práve pre sféru miestnych orgánov štátnej správy a samosprávy. Zdá sa teda, že relevantná legislatíva sa nevzťahuje na regionálne orgány, s tým dôsledkom, že používanie regionálnych alebo menšinových jazykov nie je pred nimi oficiálne povolené. Hoci Ústava SR ustanovuje, že „Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje aj právo používať ich jazyk v úradnom styku“ (pozri článok 34 ods. 2 písm. b)), podľa slovenského právneho

poriadku nie je oficiálne možné uplatňovať niektoré relevantné ustanovenia v prípadoch, že táto hranica nie je dosiahnutá. To znamená, že existuje formálna prekážka k riadnemu plneniu týchto záväzkov.

406. Odhliadnuc od ďalších problémov náležité dodržiavanie ďalej uvedených záväzkov nevyhnutne vyžaduje prehodnotiť 20-percentné pravidlo, aby relevantné záväzky podľa článku 10 ods. 1 a 2 charty bolo možné implementovať aj v tých prípadoch, keď osoby hovoriace po rusínsky tvoria menej ako 20% obyvateľstva obce, ale pritom sú v nej tradične prítomné v dostatočnom počte na účely záväzkov, ktoré SR prijala v oblasti miestnej a regionálnej verejnej správy. Vyhodnotenie oblastí, v ktorých existuje dostatočný počet týchto osôb pod 20-percentnou hranicou, je v prvom rade úlohou slovenských orgánov (pozri ods. 40-47).

„Odsek 1

V správnych celkoch štátu, kde počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, a podľa situácie každého z jazykov sa zmluvné strany zaväzujú, ak je to možné:

- a) ***iii) zabezpečiť, aby osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti, ako aj dostať odpoveď v týchto jazykoch;***
- iv) zabezpečiť, aby osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch;***

407. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že v prípade písm. a) bodov iii a iv ods. 1 článku 10 charty SR vo svojej ratifikačnej listine nešpecifikovala, ktorá z týchto dvoch možností by mala platiť. Dve možnosti uvedené v týchto bodoch v skutočnosti predstavujú odlišné alternatívy a zmluvné strany sa musia rozhodnúť pre jednu z nich. Výbor expertov uplatňuje prax, že ak si štát nezvolí jednu z viacerých dostupných možností, zvyčajne z „úradnej moci“ aplikuje optimálnu možnosť z hľadiska ochrany a podpory jazyka, pokiaľ táto možnosť nie je vzhľadom na špecifické okolnosti zjavne nezlučiteľná s potrebami dotknutého regionálneho alebo menšinového jazyka a/alebo s výslovným želaním osôb, ktoré ho používajú (pozri napr. druhú hodnotiacu správu Výboru expertov o implementácii charty Maďarskom, ods. 95). V tomto prípade nevidí Výbor expertov žiadny dôvod na to, aby sa odchyľil od svojej zvyčajnej praxe, a preto bude uplatňovať optimálnu možnosť, t. j. ods. 1 písm. a) bod iii článku 10.

408. Podľa informácií, ktoré Výboru expertov poskytli oficiálne zdroje, miestnymi orgánmi štátnej správy sú okresné úrady ako prvostupňové orgány; krajské úrady pôsobia ako odvolacie orgány. Ďalšími miestnymi zložkami štátnej správy sú špecializované orgány štátnej správy, napr. daňové a colné úrady.

409. Výbor expertov dostal len málo informácií týkajúcich sa plnenia tohto záväzku miestnymi orgánmi štátnej správy. Vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 60) sa uvádza, že podľa § 2 ods. 1 a 3 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín môžu osoby hovoriace po rusínsky používať rusínčinu v úradnom styku a predkladať žiadosti, ako aj dostať odpoveď v tomto jazyku. Počas návštevy bol však Výbor expertov informovaný, že rusínčina sa v tejto oblasti používa len veľmi málo a vo východiskovej periodickej správe sa výslovne uvádza, že žiadosti o vydanie úradných dokumentov a dokladov (napr. občianskych preukazov, vodičských oprávnení, pasov atď.; pozri s. 60 východiskovej periodickej správy) sa príslušným orgánom na miestnej úrovni nemôžu predkladať v rusínskom jazyku. Ďalšie informácie, ktoré dostal Výbor expertov, poukazujú na veľmi nízke povedomie štátnych úradníkov o povinnostiach vyplývajúcich z charty. Okrem toho nie je jasné, či sa 20-percentná požiadavka vzťahuje aj na miestne orgány štátnej správy. Na druhej strane sa v druhej periodickej správe (pozri s. 60) v súvislosti s týmto záväzkom uvádza, že rusínčina sa používa v 68 obciach, a dokonca sa spomína aj skutočnosť, že jedna z obcí, v ktorých žijú osoby hovoriace po rusínsky (Medzilaborce), je okresným mestom.

410. Hoci informácie, ktoré má Výbor expertov k dispozícii, poukazujú na nedostatočné plnenie, nepostačujú na to, aby mohol urobiť záver k tomuto bodu. Slovenské orgány by sa preto mali k tomuto bodu vyjadriť v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

Čo sa týka miestnych a regionálnych orgánov, na území, kde sídli taký počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorý odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, zmluvné strany sa zaväzujú umožniť a/alebo podporiť:

b) možnosť, aby osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch;

411. Podľa východiskovej periodickej správy (pozri s. 60) osoby hovoriace po rusínsky môžu používať svoj jazyk v úradnom styku (čo sa zrejme vzťahuje aj na ústne žiadosti) a môžu v ňom tiež podávať žiadosti miestnym orgánom verejnej správy, s výnimkou úradných listín a dokladov. Samozrejme táto možnosť nie je v súčasnosti formálne zaručená v oblastiach, kde osoby hovoriace po rusínsky tvoria 20% obyvateľstva. Navyše, žiadne podobné možnosti neexistujú na regionálnej úrovni. Informácie, ktoré boli Výboru expertov poskytnuté počas návštevy v skutočnosti naznačujú, že rusínčina sa na úrovni regionálnych alebo miestnych orgánov používa len veľmi málo, najmä vzhľadom na formálnu bariéru, ktorú predstavuje 20-percentné pravidlo. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby:

- **prijali potrebné opatrenia umožňujúce osobám hovoriacim po rusínsky podávať ústne alebo písomné žiadosti v rusínčine aj v tých obciach, kde osoby hovoriace po rusínsky tvoria menej ako 20% obyvateľstva obce, ale ich počet je pritom dostatočný na účely tohto záväzku,**
- **vytvorili právny základ umožňujúci osobám hovoriacim po rusínsky predkladať ústne alebo písomné žiadosti v rusínčine aj vo vzťahu k regionálnym orgánom tam, kde sú tieto osoby prítomné v dostatočnom počte.**

„c) uverejnenie úradných dokumentov regionálnych orgánov takisto v príslušných regionálnych alebo v menšinových jazykoch,

d) uverejnenie úradných dokumentov miestnych orgánov takisto v regionálnych alebo menšinových jazykoch;

412. Paragraf 3 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku Slovenskej republiky ustanovuje, že „v štátnom jazyku sa: a) vydávajú zákony, nariadenia vlády a ostatné všeobecné záväzné právne predpisy vrátane predpisov orgánov územnej samosprávy, rozhodnutia a iné verejné listiny; (...) c) vedie celá úradná agenda (matriky, zápisnice, uznesenia, štatistiky, evidencie, bilancie, úradné záznamy, informácie určené pre verejnosť a pod.)”.

413. Paragraf 4 ods. 2 a 3 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi tvoria najmenej 20% obyvateľstva, „sa dôležité informácie, najmä výstražné, upozorňujúce a zdravotnícke, uvádzajú na miestach prístupných pre verejnosť okrem štátneho jazyka aj v jazyku menšiny”. Okrem toho podľa § 1 ods. 1, § 5 ods. 1 písm. e) a § 6 ods. 5 zákona č. 211/2000 (zákon o slobode informácií), majú uvedené obce povinnosť zverejniť prehľad ďalej uvedených informácií aj v dotknutom regionálnom alebo menšinovom jazyku: predpisy, pokyny, inštrukcie, výkladové stanoviská, podľa ktorých obec rozhoduje, alebo ktoré upravujú práva a povinnosti fyzických osôb a právnických osôb vo vzťahu k obci. V roku 1999 boli vydané usmernenia pre všeobecné útvary vnútornej správy, živnostenské úrady a útvary požiarnej ochrany týkajúce sa používania menšinových jazykov v úradnom styku.

414. Za vyššie uvedených podmienok však možno uverejniť len prehľad a nie úradný dokument ako taký. Navyše žiadna taká možnosť neexistuje vo vzťahu k regionálnym orgánom. A napokon, táto možnosť sa nezaručuje pre tie obce, kde osoby hovoriace po rusínsky tvoria menej ako 20% obyvateľstva, ale kde sú pritom prítomné v dostatočnom počte na účely týchto záväzkov.

415. Podľa všetkého sa v skutočnosti v rusínčine nezverejňujú žiadne úradné dokumenty na obecnej ani na regionálnej úrovni. Výbor expertov považuje tieto záväzky za nesplnené.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia umožňujúce a/alebo povzbudzujúce zverejňovanie úradných dokumentov miestnych a regionálnych orgánov (nielen ich prehľadu) aj v príslušnom regionálnom alebo menšinovom jazyku.

„f) používanie regionálnych alebo menšinových jazykov na rokovaní miestnych orgánov, nevylučujú však tým použitie oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu;”

416. Paragraf 3 ods. 2 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín ustanovuje, že poslanci obecného zastupiteľstva v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom tvoria najmenej 20% obyvateľstva, majú právo používať na rokovaní tohto orgánu jazyk menšiny, a že tlmočenie musí zabezpečiť obec. Zasadnutia obecného zastupiteľstva sa môžu viesť aj v rusínčine, ak s tým súhlasia všetci prítomní (nie je však jasné, či sa to vzťahuje len na interné zasadnutia alebo aj na verejnú schôdzu).

417. Podľa názoru Výboru expertov skutočnosť, že toto právo sa obmedzuje len na obce, kde počet osôb hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom dosahuje aspoň 20-percentnú hranicu, má sama osebe vplyv na plnenie tohto záväzku. Výbor expertov však pritom nemá praktické informácie o tom, do akej miery samotné osoby hovoriace po rusínsky využívajú túto možnosť v praxi. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby uvedené praktické informácie poskytli v nasledujúcej periodickej správe.

418. Osobitné znepokojenie Výboru expertov každopádne vyvoláva podmienka, že rokovanie miestneho zastupiteľstva sa môže viesť v rusínčine len vtedy, ak s tým súhlasia všetci prítomní. Táto podmienka je zbytočná a diskriminačná (pozri aj ods. 416).

„g) používanie alebo prevzatie tradičných a správnych miestnych názvov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, a ak je to potrebné, spoločne s pomenovaním v oficiálnom(ych) jazyku(och).”

419. Toto ustanovenie si vyžaduje osobitné preskúmanie. Výbor expertov pripomína, že povinnosť vyplývajúca z tohto ustanovenia má osobitný význam, pretože patrí k najúčinnejším spôsobom plného zviditeľnenia regionálneho alebo menšinového jazyka na území, kde je tradične prítomný. Medzi základnou definíciou teritoriálnych regionálnych alebo menšinových jazykov v zmysle charty obsiahnutou v článku 1 písm. a) a b) a týmto záväzkom teda existuje ideálne prepojenie. Navyše, plné zviditeľnenie regionálneho alebo menšinového jazyka na území, kde sa ním tradične hovorí, prostredníctvom používania alebo zavádzania dvojjazyčných miestnych značení, je jednoznačne faktorom, ktorý pomáha zvyšovať verejnú prestíž regionálneho alebo menšinového jazyka, čo je zasa kľúčovým faktorom jeho ochrany a podpory (pozri druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom, ods. 152).

420. Táto otázka je upravená vo viacerých právnych predpisoch. Paragraf 4 ods. 1 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom tvoria najmenej 20% obyvateľstva, sa názvy ulíc a iné miestne geografické značenia môžu uvádzať v regionálnom alebo menšinovom jazyku. Avšak podľa informácií poskytnutých Výboru expertov z oficiálnych zdrojov bol do zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku Slovenskej republiky už predtým zapracovaný zákon č. 191/1994 o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín v tom zmysle, že výraz „miestne geografické značenie” sa vzťahuje na názvy obcí, ale nie na ich časti. Navyše dodatok k zákonu o štátnom jazyku z roku 1995 obsahuje zoznam obcí, v ktorých sa majú používať tabule s označením názvov obcí v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Zoznam obsahuje 96 obcí, pričom sa nerozlišuje medzi rusínskym a ukrajinským jazykom. Na druhej strane podľa informácií, ktoré Výboru expertov poskytli oficiálne zdroje, sa v zozname obcí pripojenom k zákonu o jazykoch národnostných menšín z roku 1999, uvádza počet 86 obcí, pričom ani tu sa nerozlišuje medzi rusínčinou a ukrajínčinou.

421. Podľa názoru Výboru expertov sa v dôsledku 20-percentnej požiadavky vynecháva rad ďalších obcí, kde osoby hovoriace po rusínsky túto hranicu síce nedosahujú, ale kde ich počet môže byť pritom významný na účely tohto záväzku. Okrem toho § 3 ods. 3 zákona z roku 1994 ustanovuje, že táto možnosť sa nevzťahuje na tie obce, ktorých názov bol zmenený v rokoch 1867 až 1918 a v rokoch 1938 až 1945.

422. Informácie, ktoré má Výbor expertov k dispozícii, mu neumožňujú pochopiť dôvod pre vyššie uvedený rozdiel medzi počtom obcí, na ktoré sa vzťahujú dvojjazyčné geografické značenia, uvedených v zozname pripojenom k zákonu z roku 1994 a v zozname pripojenom k zákonu z roku 1999 uplatňujúcim 20-percentné kritérium. Výbor expertov nie je schopný určiť ani to, v koľkých obciach sa pri dvojjazyčných miestnych označeniach používa rusínsky jazyk na rozdiel od obcí, kde sa používa ukrajinský jazyk. A ďalej, hoci Výbor expertov chápe citlivosť tejto legislatívy, nevie, či obmedzenie obsiahnuté v § 3 ods. 3 zákona z roku 1994 fakticky nebráni používaniu tradičných rusínskych geografických značení.

423. Slovenské orgány by preto mali tieto otázky objasniť v nasledujúcej periodickej správe. Napriek tomu Výbor expertov môže považovať tento záväzok za čiastočne splnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia umožňujúce alebo povzbudzujúce používanie alebo zavádzanie, v prípade potreby aj v spojení s názvom v úradnom jazyku, tradičných a správnych foriem miestnych názvov v rusínčine aj v tých obciach, kde osoby hovoriace rusínskym jazykom tvoria menej ako 20% obyvateľstva, ale kde je ich počet pritom dostatočný na účely tohto záväzku. Slovenské orgány taktiež nabáda, aby takúto možnosť zabezpečili aj vo vzťahu k menším územným jednotkám v rámci obcí.

„Odsek 3

S ohľadom na verejné služby poskytované správnymi orgánmi alebo inými osobami konajúcimi v ich mene sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, v súlade s postavením každého jazyka a ak je to možné:

- c) umožniť užívateľom regionálnych alebo menšinových jazykov predložiť žiadosť v týchto jazykoch.”**

424. Podľa informácií z oficiálnych zdrojov sú verejné služby zahrnuté vo výraze „verejnoprávny orgán”, ktorý sa používa v zákone č. 270/1995 o štátnom jazyku Slovenskej republiky. Podľa tohto výkladu by v styku s týmito orgánmi nebolo možné použiť iný než slovenský jazyk. Východisková periodická správa (pozri s. 61 a nasl.) sa obmedzuje len na odkaz na § 2 ods. 3 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín, ktorý zaručuje všeobecné právo podávať písomné podania orgánu štátnej správy a orgánu územnej samosprávy v obci. Výbor expertov považuje túto informáciu za nedostatočnú na to, aby mohol urobiť záver k tomuto bodu. Preto žiada slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe poskytli informácie týkajúce sa špecificky verejných služieb.

„Odsek 4

Zmluvné strany sa zaväzujú na účel zabezpečenia ustanovení odsekov 1, 2 a 3, ktoré prijali, prijať jedno alebo viac nasledujúcich opatrení:

- a) poskytovať preklad alebo tlmočenie, ak sa požadujú;”**

425. Východisková periodická správa sa obmedzuje na vyhlásenie, že miestne orgány štátnej správy alebo zariadenia poskytujúce sociálne služby môžu v prípade potreby alebo na požiadanie dotknutej osoby zabezpečiť tlmočenie (pozri s. 62 východiskovej periodickej správy). Výbor expertov považuje túto informáciu za nedostatočnú na to, aby mohol urobiť záver k tomuto bodu. Preto slovenské orgány žiada, aby v nasledujúcej periodickej správe poskytli podrobnejšie informácie.

- „c) ak je to možné, vyhovieť žiadostiam zamestnancov verejných služieb ovládajúcich regionálny alebo menšinový jazyk byť vymenovaní na území, kde sa tento jazyk používa.”**

426. V tejto súvislosti neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 5

Zmluvné strany sa zaväzujú, na základe požiadavky dotknutých osôb, umožniť im používanie alebo prevzatie priezviska v regionálnych alebo menšinových jazykoch.”

427. Podľa § 2 ods. 1 zákona č. 300/1993 môže osoba narodená na území Slovenskej republiky dostať viac mien, a to aj cudzojazyčných, najviac však tri. Okrem toho § 19 ods. 3 a 5 až 7 zákona č. 154/1994 o matrikách umožňuje zmeniť zapísané meno v matrike a uviesť ženské priezvisko bez koncovky slovenského prechýľovania, ak o to požiadala osoba inej ako slovenskej národnosti (tento úkon nepodlieha poplatkovej povinnosti; pozri východiskovú periodickú správu, s. 86).

428. Avšak podľa informácií poskytnutých Výboru expertov z oficiálnych zdrojov okresné matriky vykladajú relevantné ustanovenia v tom zmysle, že používanie ženského priezviska v matrike alebo výpise z matriky bez

koncovky slovenského prechýľovania podľa pravidiel slovenského pravopisu je možné len v prípade priezviska, ktoré v súčasnosti žiadateľka používa, ale nie v prípade rodného priezviska (pozri závery zo stretnutia pracovníkov útvarov pre štátne občianstvo a matrik okresných úradov z 13. a 14. októbra 1994 v Bardejove, ktorými sa riadia okresné matriky).

429. Výboru expertov nie je známe, či koncovky ženských priezvisk sú podľa pravidiel rusínskeho pravopisu prakticky rovnaké ako v slovenčine; v takomto prípade by sa vyššie uvedené ustanovenia v zásade nedotýkali žien hovoriacich po rusínsky. Nie je však jasné ani to, či je povolené používať rusínsku abecedu (ako tomu je v Maďarsku, čo Výbor expertov považuje za najlepšiu prax; pozri druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní dohovoru Maďarskom, ods. 115-117). Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto bodu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

Článok 11 – Médiá

„Odsek 1

Zmluvné strany sa zaväzujú pre užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov na územiach, kde sa tieto jazyky používajú, a podľa situácie každého z jazykov v rozsahu, v akom sú verejné orgány priamo alebo nepriamo kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu, rešpektujúc pritom zásady nezávislosti a samostatnosti médií:

a) ak rozhlas a televízia plnia úlohu verejnoprávných médií:

iii) prijať vhodné opatrenia, aby prevádzkovatelia ponúkali programy v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

430. Vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 63 a nasl.) sa spomína „národnostné a etnické vysielanie Slovenského rozhlasu. V rámci hlavnej redakcie národnostného a etnického vysielania existujú osobitné redakcie pre jednotlivé národnostné menšiny, vrátane vysielania v rusínskom jazyku. Programy sa vysielajú na stredných vlnách na frekvencii 1071 kHz v Prešove a 864 kHz v Stakčine.

431. Rozhlasové vysielanie je určené spoločne pre rusínčinu a ukrajinčinu v časovom rozsahu 13,5 hodiny týždenne. Výbor expertov dostal rozporuplné informácie týkajúce sa rozdelenia vysielacieho času medzi rusínčinou a ukrajinčinou.

432. Počas návštevy však Výbor expertov dostal informácie, ktoré sú zjavne v rozpore s tvrdeniami uvedenými vo východiskovej periodickej správe. Hoci od 1. septembra 2003 Slovenský rozhlas založil rusínsku redakciu v Košiciach, čo osoby hovoriace po rusínsky považujú za pozitívny vývoj, zdá sa, že vysielanie sa v praxi stále uskutočňuje v ukrajinčine a osoby hovoriace po rusínsky sú naďalej predstavované ako príslušníci ukrajinskej skupiny.

433. Pokiaľ ide o televíziu, vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 64) sa hovorí, že rusínsky národnostný magazín sa vysiela 7 krát do roka, v celkovom trvaní 3,7 hodín. Na druhej strane bol počas návštevy Výbor expertov informovaný, že národnostné programy by sa mali v zásade vysielat' raz týždenne, ale že v praxi táto periodicita neexistuje a neexistujú ani presne stanovené vysielacie časy.

434. Rozporuplné informácie, ktoré má Výbor expertov k dispozícii, mu neumožňujú urobiť záver k týmto záväzkom. Slovenské orgány by preto mali tieto otázky objasniť v nasledujúcej periodickej správe.

„b) ii) podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie rozhlasových programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

435. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že účelom tohto záväzku je povzbudiť alebo uľahčiť pravidelné súkromné vysielanie rozhlasových programov v rusínčine (pozri prvú hodnotiacu správu Výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 426).

436. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na plnenie tohto záväzku. Nemôže preto urobiť záver k tomuto bodu a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe. Mala by sa však zohľadniť skutočnosť, že povinnosť súkromných rozhlasových staníc dať celé vysielanie preložiť do slovenčiny predstavuje pre komerčnú rozhlasovú stanicu

nespornú záťaž. Počas návštevy samotné slovenské orgány odkazovali na novelu pripravovanú ministerstvom kultúry, ktorej cieľom je zrušiť túto povinnosť.

„c) ii) podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie televíznych programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

437. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že účelom tohto záväzku je povzbudiť alebo uľahčiť pravidelné súkromné vysielanie televíznych programov v rusínčine (pozri prvú hodnotiacu správu Výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 430).

438. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na plnenie tohto záväzku. Preto nemôže urobiť záver k tomuto bodu a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe. Treba však prihliadnuť na skutočnosť, ktorú počas návštevy pripustili aj samotné slovenské orgány, že povinnosť zabezpečiť slovenské titulky pre všetky programy predstavuje dodatočné náklady. Používanie titulkov je z hľadiska charty nesporne zaujímavé (pozri ods. 261), ale mali by sa hľadať finančne primerané riešenia, aby sa zabránilo znevýhodneniu súkromných televíznych staníc, ktoré chcú vysielat' aj v rusínčine, v porovnaní so súkromnými televíznymi stanicami vysielajúcimi len v slovenčine.

„d) podporovať a/alebo uľahčiť výrobu a šírenie zvukových a audiovizuálnych diel v regionálnych a menšinových jazykoch;”

439. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„e) i) podporovať a/alebo uľahčiť založenie a/alebo udržanie aspoň jedných novín v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

440. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou ministerstvo kultúry financuje časopis Rusín (500 000 Sk v roku 2003) a noviny Národné novinky (1 100 000 Sk v roku 2003). Výbor expertov však nevie, či niektoré z týchto periodík spĺňajú charakteristiku „novín” podľa uvedeného ustanovenia charty. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby tento bod objasnili v nasledujúcej periodickej správe.

„f) ii) uplatňovať existujúce opatrenia o finančnej podpore tiež na výrobu audiovizuálnych diel v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

441. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

Zmluvné strany sa zaväzujú zaručiť slobodu priameho príjmu rozhlasových alebo televíznych vysielaní susedných krajín v jazyku, ktorý sa používa v rovnakej alebo blízkej podobe regionálneho alebo menšinového jazyka a nebrániť prenosu rozhlasových a televíznych vysielaní zo susedných krajín v uvedenom jazyku. Ďalej sa zaväzujú zabezpečiť, aby sa nevyskytli žiadne obmedzenia slobody prejavu a voľného obehu informácií v tlači používajúcej jazyk v identickej podobe alebo v podobe blízkej regionálnemu alebo menšinovému jazyku. Výkon uvedenej slobody, pretože obsahuje povinnosti a zodpovednosti, môže podliehať istým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon a sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejného poriadku na predchádzanie neporiadku a na prevenciu zločinnosti, ochranu zdravia a morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenie šírenia dôverných informácií alebo na udržanie autority a nestrannosti súdництва.”

442. Na základe informácií poskytnutých vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 64) a počas návštevy možno usúdiť, že v tejto oblasti všeobecne neexistujú žiadne ťažkosti. Výbor expertov však nevie, či osoby hovoriace po rusínsky na Slovensku majú možnosť prijímať rusínske vysielanie rozhlasových a/alebo televíznych staníc zo susedných štátov. Nemôže preto urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby tento bod objasnili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 3

Zmluvné strany sa zaväzujú zabezpečiť, aby záujmy užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov boli zastúpené alebo aspoň zohľadnené v orgánoch, ktoré možno vytvoriť v súlade so zákonom na účel zaručenia slobody a plurality médií.”

443. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

Článok 12 – Kultúrne činnosti a zariadenia

„Odsek 1

Vo vzťahu ku kultúrnym aktivitám a kultúrnym zariadeniam – najmä ku knižniciam, k videotékam, ku kultúrnym centrom, k múzeám, archívom, akadémiám, divadlám a ku kinám, ako aj k literárnym dielam a ku kinematografickej produkcii, k ľudovému kultúrnemu prejavu, festivalom, ku kultúrnemu priemyslu vrátane, inter alia, použitia nových technológií - zmluvné strany sa zaväzujú na územiach, kde sa uvedené jazyky používajú, v rozsahu, v akom sú verejné orgány kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu:

- a) **podporovať prejavy a aktivity charakteristické pre regionálne alebo menšinové jazyky, ako aj podporovať rozličné prístupy k dielam vytvoreným v týchto jazykoch;”**

444. Východisková periodická správa sa zameriava na financujúcu úlohu ministerstva kultúry, najmä jeho sekcie pre menšinovú kultúru, ako na hlavný prvok politiky slovenskej vlády v oblasti podpory regionálnych alebo menšinových jazykov (pozri s. 65 a nasl. východiskovej periodickej správy). Východisková periodická správa (pozri s. 67) obsahuje aj celkové údaje o financovaní menšinových kultúr, vrátane rusínskej. Okrem vyššie uvedených publikácií (pozri ods. 440) však nie je jasné, aké druhy prejavu, ktoré sú špecifické pre rusínsky jazyk, sa podporujú. Je pravdou, že vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 67) sa hovorí o financovaní Múzea rusínsko-ukrajinskej kultúry vo Svidníku, a že dodatočné informácie od slovenskej vlády uvádzajú aj podporu pre Divadlo Alexandra Duchnoviča v Prešove, ktoré je prezentované ako „divadlo rusínskej a ukrajinskej menšiny”. V dodatočných informáciách od slovenskej vlády sa spomína aj organizovanie podujatia z iniciatívy používateľov rusínskeho jazyka v medzinárodnom dome umenia pre deti Bibiana a séria podujatí organizovaných Zväzom Rusínov a Ukrajincov na Slovensku (Festival drámy a umeleckého slova v Medzilaborciach, Slávnosti kultúry vo Svidníku, Festival duchovnej piesne v Snine a festival Makovická struna v Bardejove).

445. Výbor expertov však počas návštevy dostal sťažnosti, podľa ktorých mnohé z týchto podujatí majú čisto folklórny charakter a sú prezentované v ukrajínčine alebo v slovenčine. Navyše, Múzeum rusínsko-ukrajinskej kultúry sa zrejme zameriava najmä na ukrajinský jazyk. Pozoruhodnú výnimku, na ktorú bol upozornený Výbor expertov, však predstavuje divadlo so sídlom v Prešove, ktoré plne podporuje rusínsku kultúru. Na druhej strane bol Výbor expertov informovaný, že toto divadlo má nedostatok financií. V tejto súvislosti sa objavila všeobecnejšia sťažnosť, že finančné prostriedky prichádzajú príliš neskoro a že podujatia preto treba financovať prostredníctvom úverov alebo osobných pôžičiek.

446. Výbor expertov je toho názoru, že vzhľadom na rozporuplné informácie, ktoré má k dispozícii, nemôže urobiť záver k týmto záväzkom. Vyzyva preto slovenské orgány, aby tieto otázky objasnili v nasledujúcej periodickej správe. Už teraz však treba zdôrazniť, že osoby hovoriace po rusínsky si jednoznačne želajú, aby sa ich jazyk plne uznal ako jazyk odlišný od ukrajínčiny, a aby sa k nemu takto pristupovalo aj v oblasti kultúry.

- „b) **v rozličnej forme podporovať v iných jazykoch prístup k dielam vytvoreným v regionálnych alebo menšinových jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov,**
- c) **podporovať v regionálnych alebo menšinových jazykoch prístup k dielam vytvoreným v iných jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov;”**

447. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„d) zabezpečiť, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie rôznych foriem kultúrnych aktivít brali primeraný ohľad na začlenenie poznatkov a používanie regionálnych alebo menšinových jazykov a kultúr do aktivít, ktoré organizujú alebo ktoré podporujú;”

448. Vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 66) sa opisujú hlavné prvky systému, ktorý ministerstvo kultúry zaviedlo s cieľom podporovať regionálne alebo menšinové jazyky. Tento systém tvoria najmä usmernenia týkajúce sa prideľovania a zúčtovania dotácií a organizačný a rokovací poriadok Komisie účelového transferu na podporu kultúry menšín. Úlohou tejto komisie, ktorú tvoria najmä zástupcovia jednotlivých dotknutých menšín (pozri ods. 450), je vyhodnocovať žiadosti o poskytnutie finančných prostriedkov od jednotlivých skupín používateľov menšinových jazykov, a väčšinovým hlasovaním vypracovať pre ministra odporúčania o výške dotácií, ktoré by sa mali prideliť. Vzhľadom na celkovú situáciu charakterizujúcu rusínsky jazyk na Slovensku žiadame slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe vysvetlili, či má v tejto komisii osobitné zastúpenie tak rusínsky ako aj ukrajinský jazyk.

„e) presadzovať opatrenia, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie kultúrnych aktivít mali k dispozícii personál dokonale ovládajúci príslušný regionálny alebo menšinový jazyk, ako aj jazyk(y) ostatných obyvateľov;”

449. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou bude za výber personálu uvedeného v tomto záväzku zodpovedný Kabinet kultúr národnostných menšín, ktorý má byť vytvorený v rámci Národného osvetového centra, organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva kultúry. Výbor expertov však nedostal žiadne informácie o pracovníkoch, ktorých majú v súčasnosti k dispozícii orgány zodpovedné za organizáciu alebo podporu takýchto aktivít. Preto žiada verejné orgány, aby tieto informácie poskytli v nasledujúcej správe.

„f) podporovať priamu účasť zástupcov užívateľov daného regionálneho alebo menšinového jazyka pri vytváraní kultúrnych zariadení a plánovaní kultúrnych aktivít;”

450. Komisiu účelového transferu na podporu kultúry menšín, ktorá je poradným orgánom ministra kultúry o týchto otázkach (pozri ods. 448), tvorí 11 zástupcov dotknutých menšín, ktorých menuje minister kultúry. Tajomník komisie je zamestnancom ministerstva kultúry. Komisia má subkomisie pre jednotlivé menšiny. Každá subkomisia má za úlohu vypracovať priority a navrhnúť konkrétnu výšku podpory, ktorú má komisia prideliť pre danú menšinu (pozri východiskovú periodicкую správu, s. 42). Vzhľadom na celkovú situáciu charakterizujúcu rusínsky jazyk na Slovensku žiadame slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe vysvetlili, či má v tejto komisii osobitné zastúpenie tak rusínsky ako aj ukrajinský jazyk. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby tento bod objasnili v nasledujúcej periodickej správe.

„g) napomáhať a/alebo uľahčiť vytvorenie jedného alebo viacerých orgánov poverených zbierať, archivovať a uvádzať alebo vydávať diela vytvorené v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

451. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou ministerstvo kultúry prostredníctvom grantov povzbudzuje činnosť mimovládnych organizácií, ktorých úlohou je zhromažďovať, archivovať a uverejňovať diela v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Jednou z najvýznamnejších inštitúcií, ktorá plní túto úlohu, je Fórum inštitút pre výskum menšín v Samoríne, ktorý od ministerstva kultúry dostal 880 000 Sk. Výbor expertov presne nevie, akým spôsobom uvedený inštitút vykonáva činnosti uvedené v tomto záväzku s osobitným zreteľom na rusínsky jazyk. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby tento bod objasnili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

V oblastiach, kde sa tradične nepoužívajú regionálne alebo menšinové jazyky, zmluvné strany sa zaväzujú, ak na to oprávňuje počet užívateľov regionálneho alebo menšinového jazyka, umožniť, podporiť a/alebo zabezpečiť vhodné kultúrne aktivity alebo zariadenia podľa predchádzajúceho odseku.”

452. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 3

Zmluvné strany sa zaväzujú pri uplatňovaní svojej kultúrnej politiky v zahraničí vytvoriť vhodný priestor aj regionálnym alebo menšinovým jazykom a ich kultúrnym prejavom.”

453. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

Článok 13 – Hospodársky a spoločenský život

„Odsek 1

Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany na celom svojom území zaväzujú:

- a) vylúčiť zo svojho právneho poriadku všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života, najmä v pracovných zmluvách a v technických dokumentoch, ako sú návody na používanie výrobkov alebo zariadení;”**

454. Podľa východiskovej periodickej správy (pozri s. 69) v slovenskom právnom poriadku neexistuje žiadne ustanovenie typu, aké sa uvádza v tomto záväzku, a v tejto súvislosti neboli prijaté žiadne sťažnosti. Zdá sa však, že § 8 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku ustanovuje povinnosť používať slovenčinu v rade prípadov, ktoré sú relevantné z hľadiska tohto záväzku, napr. v právnych dokumentoch v pracovnoprávnom vzťahu, finančnej a technickej dokumentácii, stanovách združení, spolkov a obchodných spoločností. Evidentne sa to javí ako obmedzenie používania regionálneho alebo menšinového jazyka, ako je rusínčina. Slovenské orgány neposkytli Výboru expertov žiadne zdôvodnenie tohto obmedzenia. Výbor expertov preto tento záväzok považuje za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva príslušné orgány, aby z právneho poriadku vylúčili všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života.

- „b) zakázať uvádzanie klauzúl vylučujúcich alebo obmedzujúcich používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v interných predpisoch podnikov a v osobných spisoch aspoň medzi užívateľmi rovnakého jazyka;”**

455. Výbor expertov nebol informovaný o žiadnom takomto zákaze. Výbor expertov preto tento záväzok považuje za nesplnený.

- „c) postaviť sa proti postupom, ktoré smerujú k odradeniu od používania regionálnych alebo menšinových jazykov v oblasti ekonomických a sociálnych aktivít;”**

456. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany zaväzujú, ak sú verejné orgány na to kompetentné, na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, a ak je to možné:

- c) zabezpečiť, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako nemocnice, domovy dôchodcov a útulky, poskytovali možnosť prijatia a opatrovania vo vlastnom jazyku tým osobám, ktoré používajú regionálny alebo menšinový jazyk, ak tieto potrebujú opateru zo zdravotných dôvodov, z dôvodu vysokého veku alebo z iných dôvodov;”**

457. Paragraf 8 ods. 4 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku ustanovuje:

“Celá agenda zdravotníckych zariadení sa vedie v štátnom jazyku. Styk zdravotníckeho personálu s pacientmi sa vedie spravidla v štátnom jazyku; ak ide o občana alebo cudzinca neovládajúceho štátny jazyk, aj v jazyku, v ktorom sa možno s pacientom porozumieť.”

458. Výbor expertov je toho názoru, že pokiaľ toto ustanovenie povoľuje v zdravotníckych zariadeniach komunikáciu v inom ako štátnom jazyku len v prípade, že dotknutá osoba neovláda slovenský jazyk, je v rozpore so záväzkom, ktorý prijala Slovenská republika. Okrem toho, hoci východisková periodická správa (pozri s. 45) všeobecne uvádza, že zariadenia poskytujúce sociálne služby prijímajú klientov a poskytujú im starostlivosť v ich vlastnom jazyku, Výbor expertov nedostal žiadne informácie nasvedčujúce tomu, že v kontexte tohto záväzku sa používa rusínsky jazyk.

459. Hoci nie je jasné, či medzi zdravotnícke zariadenia uvádzané v § 8 ods. 4 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku patria aj domovy dôchodcov a útulky, článok 13 ods. 2 písm. c) podľa názoru Výboru expertov požaduje, aby príslušné orgány zabezpečili určité výsledky. Riadne uplatňovanie slovenskej legislatívy by však bránilo dosiahnutiu týchto výsledkov a osobám hovoriacim po rusínsky by uprelo možnosti, ktoré im tento článok má zaručiť. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby oficiálne zabezpečili, že zariadenia poskytujúce sociálnu starostlivosť, ako sú nemocnice, domovy dôchodcov a útulky, môžu pri prijímaní a poskytovaní starostlivosti dotknutým osobám používať rusínčinu aj v prípade, že tieto ovládajú slovenčinu, a aby prijali štruktúrovanú politiku zameranú na zabezpečenie tejto možnosti v praxi vo všetkých oblastiach, kde sú osoby hovoriace po rusínsky tradične prítomné v dostatočnom počte na účely tohto záväzku.

Článok 14 – Cezhraničná spolupráca

„Zmluvné strany sa zaväzujú:

- a) ***uplatňovať platné dvojstranné a mnohostranné dohody, ktorými sú viazané aj štáty, v ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe, alebo ak je to potrebné, snažiť sa o uzavretie takých dohôd, ktoré by mali podporiť kontakty medzi užívateľmi rovnakého jazyka v príslušných štátoch v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania;***

460. Vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 70 a nasl.) sa spomína Zmluva o dobrom susedstve, priateľských vzťahoch a spolupráci medzi Slovenskou republikou a Ukrajinou z roku 1993. Uvádza sa aj Dohoda medzi vládou SR a Kabinetom ministrov Ukrajiny o cezhraničnej spolupráci uzavretá 5. decembra 2002. Podľa slovenskej vlády táto dohoda vytvorila priaznivé podmienky na rozvoj užšej spolupráce medzi orgánmi územnej samosprávy a miestnej štátnej správy a poskytuje všestrannú podporu kontaktom medzi osobami hovoriacimi po slovensky, rusínsky a ukrajinsky v oboch štátoch v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania. Na základe dohody sa navrhlo vytvorenie pracovnej skupiny pre cezhraničnú spoluprácu v rámci slovensko-ukrajinskej komisie pre vedecko-technický rozvoj. Výboru expertov však nie je jasné, akým spôsobom sa v uvedenom rámci a na základe ďalších súvisiacich zmlúv posilňujú kontakty medzi používateľmi rusínskeho jazyka na Slovensku a a používateľmi rusínskeho jazyka na Ukrajine a v iných štátoch, kde sa hovorí po rusínsky. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby poskytli ďalšie informácie v nasledujúcej periodickej správe.

2.2.5 Hodnotenie uplatňovania časti III v prípade ukrajinského jazyka⁵

Článok 8 – Vzdelávanie

„Odsek 1

V oblasti vzdelávania sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa také jazyky používajú, podľa situácie každého z týchto jazykov a bez ujmy na výučbe oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu:

- a) ii) *umožniť, aby prevažná časť predškolskej výchovy bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch;***

461. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou sa ukrajinský jazyk používa v 27 predškolských zariadeniach. Hoci Výboru expertov nie je známe, v akom rozsahu sa v týchto zariadeniach ukrajinčina používa, a najmä či sa v ukrajinčine skutočne zabezpečuje „prevažná časť“ výchovy (čo znamená, že popri slovenčine sa ukrajinčina používa ako vyučovací jazyk), Výbor expertov sa v tejto súvislosti nestretol so žiadnymi sťažnosťami. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za splnený.

- „b) ii) *umožniť, aby prevažná časť vyučovania na základných školách bola zabezpečená v regionálnych alebo menšinových jazykoch;***

462. V súčasnosti existuje 18 škôl, v ktorých sa podstatná časť vyučovania zabezpečuje v ukrajinskom jazyku (čo znamená, že popri výučbe tohto jazyka sa niektoré predmety, konkrétne hudobná a výtvarná výchova, vyučujú v ukrajinčine). Výbor expertov sa však počas návštevy stretol so sťažnosťami, že situácia sa zhoršila, keďže v minulosti sa v ukrajinčine vyučovali všetky predmety.

463. Napriek tomu, že Výbor expertov považuje tento záväzok v súčasnosti za splnený, nabáda slovenské orgány, aby zvážili možnosť zvýšiť rozsah predmetov, ktoré sa vyučujú v ukrajinskom jazyku.

- „c) ii) *umožniť, aby prevažná časť vyučovania na stredných školách bola zabezpečená v regionálnych alebo menšinových jazykoch;***

464. Existuje jedno gymnázium v Prešove, kde sa uplatňuje podobný model ako na základných školách. Sťažnosti o zhoršujúcej sa situácii sa však týkajú najmä stredoškolského vyučovania. Je pravdou, že vzhľadom na problémy pri prijímacích skúškach na vysoké školy sa viaceré odborné predmety prestali vyučovať v ukrajinčine. Ďalšie problémy v súčasnosti predstavuje nutnosť vyučovať popri slovenčine aj angličtinu.

465. Napriek tomu, že Výbor expertov považuje tento záväzok v súčasnosti za splnený, nabáda slovenské orgány, aby zvážili možnosť zvýšiť rozsah predmetov, ktoré sa vyučujú v ukrajinskom jazyku.

- „d) ii) *umožniť, aby prevažná časť vyučovania na odborných školách bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch;***

466. Existuje jedna stredná odborná škola – Stredná zdravotná škola v Humennom. Avšak vzhľadom na vysoký stupeň špecializácie tejto školy nie je jasné, akým spôsobom je ukrajinčina zabezpečená v iných technických a odborných oblastiach. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby tento bod objasnili v nasledujúcej periodickej správe.

- „e) i) *umožniť vyučovanie na univerzitách a na iných vysokých školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo***

- ii) *zabezpečiť prostriedky na štúdium týchto jazykov ako odborných predmetov univerzitného a iného vysokoškolského štúdia;***

467. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou pomerne dlhá tradícia štúdia ukrajinčiny existuje na Prešovskej univerzite. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

- „f) i) *zabezpečiť poskytnutie priebežného vzdelávania alebo vzdelávacích kurzov pre dospelých prevažne alebo úplne v regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo***

⁵ Citované ustanovenia uvedené tučnou kurzívou predstavujú záväzky, ktoré prijala Slovenská republika.

ii) umožniť, aby sa tieto jazyky stali predmetmi vzdelávania dospelých alebo súčasťou priebežného vzdelávania;

468. V tejto súvislosti neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„g) prijať opatrenia na zabezpečenie vyučovania dejín a kultúry, ktoré ovplyvnili regionálny alebo menšinový jazyk;”

469. V tejto súvislosti neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„h) zabezpečiť základné a ďalšie vzdelávanie učiteľov potrebných na realizáciu tých písmen od a) po g), ktoré zmluvná strana prijala;”

470. V súvislosti s týmto dôležitým záväzkom dostal Výbor expertov len veľmi málo informácií. Výbor expertov počas návštevy dostal sťažnosti, podľa ktorých existuje čoraz väčší nedostatok učiteľov a učebných materiálov. Informácie, ktoré má Výbor expertov k dispozícii, nie sú podľa jeho názoru dostatočné na to, aby mohol urobiť záver a preto žiada slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe poskytli ďalšie informácie.

„i vytvoriť jeden alebo viac kontrolných orgánov zodpovedných za kontrolu prijatých opatrení a za pokrok dosiahnutý pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov a vypracovanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia.”

471. Zdá sa, že neexistuje žiadny orgán, ktorý by bol konkrétne zodpovedný za kontrolu prijatých opatrení a pokroku dosiahnutého pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov alebo v týchto jazykoch, a za vypracúvanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia. Výbor expertov považuje tento záväzok za nespĺnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby zriadili orgán dohľadu zodpovedný za kontrolu prijatých opatrení a pokroku dosiahnutého pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorými sa hovorí na Slovensku, alebo výučby v týchto jazykoch, a za vypracúvanie pravidelných správ, ktoré sa zverejnia.

Článok 9 – Súdnictvo

472. Ako vyplýva z posúdenia predbežnej otázky súvisiacej s 20-percentnou hranicou (pozri ods. 40 - 47), článok 9 sa vzťahuje aj na tie oblasti, kde podiel osôb hovoriacich po ukrajinsky nedosahuje 20%, ale je pritom dostatočný na účely uplatňovania článku 9 charty. 9 charty. Uznávajú to aj samotné slovenské orgány. Ďalej, ako Výboru expertov potvrdili oficiálne zdroje, súdne obvody sa nezhodujú s územiami obcí, na ktoré sa vzťahuje 20-percentná hranica.

„Odsek 1

Zmluvné strany sa zaväzujú v súdnych obvodoch, v ktorých počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, podľa situácie jednotlivých jazykov a za podmienky, že využitie možností uvedených v tomto odseku nebude sudca pokladať za prekážku riadneho výkonu súdництва:

a) v trestnom konaní:

ii) zaručiť obžalovanému právo používať jeho regionálny alebo menšinový jazyk, a/alebo

iii) zabezpečiť, aby sa žiadosti a dôkazy, písomné alebo ústne, nepokladali za neprijateľné len z dôvodu, že boli predložené v regionálnom alebo menšinovom jazyku, a/alebo,

v prípade potreby využitím tlmočníkov a prostredníctvom prekladov, ktoré by pre dotknutú osobu neznamenal žiadne ďalšie výdavky;"

473. Paragraf 2 ods. 14 Trestného poriadku ustanovuje, že „Každý je oprávnený používať pred orgánmi činnými v trestnom konaní svoj materinský jazyk“. Navyše, podľa § 28 Trestného poriadku, „Ak treba pretlmočiť obsah výpovede alebo písomnosti alebo ak obvinený vyhlási, že neovláda jazyk, v ktorom sa konanie vedie, priberie sa tlmočník; tlmočník môže byť súčasne zapisovateľom“. Podľa východiskovej periodickej správy sa tieto ustanovenia vzťahujú aj na obdobie predchádzajúce začatiu trestného stíhania, najmä na podanie trestného oznámenia podľa § 59 v spojení s § 158 ods. 1 Trestného poriadku.

474. Podľa dodatočných informácií poskytnutých Výboru expertov slovenská vláda výslovne uviedla, že tlmočenie do regionálneho alebo menšinového jazyka alebo z tohto jazyka sa poskytuje len vtedy, ak obvinený dostatočne neovláda slovenský jazyk.

475. Okrem toho § 55 ods. 3 Trestného poriadku ustanovuje:

„V slovenskom jazyku sa spíše aj zápisnica o výpovedi osoby, ktorá nevie po slovensky; ak záleží na doslovnom znení výpovede, zapíše zapisovateľ alebo tlmočník do zápisnice príslušnú časť výpovede tiež v jazyku, v ktorom táto osoba vypovedá.“

476. Podľa relevantnej judikatúry, ako sa hovorí vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 31 a nasl.), to znamená, že tlmočník sa musí pribrať a štát musí znášať s tým spojené trovy len v prípade, že osoba podávajúca výpoveď neovláda slovenčinu. V týchto prípadoch treba poskytnúť aj preklad všetkých listinných dôkazov, ktoré sú v inom ako slovenskom jazyku. Inými slovami, zdá sa, že žiadosti a dôkazy v regionálnom alebo menšinovom jazyku vrátane ukrajinčiny nie sú prijateľné, ak ich predkladateľ ovláda slovenský jazyk.

477. Zdá sa, že neexistuje žiadne konkrétne ustanovenie vzťahujúce sa na písomné svedectvá alebo žiadosti v akejkoľvek forme.

478. Podľa názoru Výboru expertov nie je jasné, aký je presný rozsah uvedeného práva použiť svoj materinský jazyk v trestnom konaní. Z praktických informácií získaných počas návštevy možno usudzovať, že sudca, prokurátor alebo policajt venuje pozornosť tomu, či obvinený dostatočne ovláda slovenčinu. Aj v prípade, že obvinený dostatočne ovláda slovenčinu, mu sudca na základe vlastnej úvahy môže povoliť tlmočníka, čo by s veľkou pravdepodobnosťou aj urobil. Zostáva však skutočnosťou, že právo obvineného použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk bez ohľadu na stupeň ovládania slovenčiny nie je zrejme jednoznačne zaručené. Navyše oficiálne zdroje počas návštevy Výbor expertov informovali, že v predvolaniach sa jazykové práva nespomínajú, keďže sa predpokladá, že ich všetci poznajú. Vo vznesení obvinenia sa síce spomína všeobecné právo na tlmočenie, ale príslušný policajt jednoducho sám vyhodnotí, či osoba *potrebuje* tlmočníka.

479. A napokon, ukrajinčina sa podľa všetkého v trestnom konaní pred súdom zrejme vôbec nepoužíva, že hoci niektorí pracovníci súdov na Slovensku do istej miery ukrajinčinu ovládajú (pozri prílohu III k východiskovej periodickej správe). Výbor expertov považuje tieto záväzky v prípade ukrajinčiny za nesplnené.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby:

- zaručili právo obvineného používať ukrajinský jazyk v trestnom konaní nezávisle od toho, či ovláda aj slovenčinu, a aby zabezpečili, že obvinený je o tomto práve konkrétne poučený hneď na začiatku trestného stíhania;**
- prijali právnu úpravu umožňujúcu predkladať žiadosti a dôkazy aj v ukrajinčine a zaručujúcu, že používanie tlmočníkov a prekladov v prípade potreby nebude pre dotknutú osobu znamenať žiadne ďalšie výdavky ani vtedy, ak ovláda slovenčinu.**

„b) v občianskoprávnom konaní:

- ii) umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo**
- iii) umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch,**

v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov,

c) v konaní pred súdmi v správnych veciach:

- ii) umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo**
- iii) umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch,**

v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov;”

480. Paragraf 18 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje:

„Účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie. Majú právo konať pred súdom vo svojej materčine. Súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv.”

481. Navyše, § 141 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje, že:

„Trovy dôkazov, ktoré nie sú kryté preddavkom, ako aj hotové výdavky ustanoveného zástupcu, ktorý nie je advokátom, a trovy spojené s tým, že účastník koná vo svojej materčine, platí štát.”

482. Podľa informácií poskytnutých vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 33) sa vyššie uvedené ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku vzťahujú aj na konanie pred správnymi súdmi.

483. Možnosť pribrať tlmočníka bez dodatočných nákladov s cieľom umožniť strane v občianskoprávnom alebo správnom konaní použiť svoj materinský jazyk potvrdzuje aj judikatúra (pozri s. 33 východiskovej periodickej správy). Avšak podľa viacerých zdrojov, vrátane oficiálnych, tieto ustanovenia predstavujú uplatnenie všeobecného práva osôb nehovoriacich po slovensky na tlmočenie v občianskoprávnom (a správnom) konaní, ktoré zaručuje článok 47 ods. 4 Ústavy SR, ale ktoré nie je k dispozícii osobám používajúcim regionálny alebo menšinový jazyk ovládajúcim aj slovenčinu.

484. A napokon, ukrajinčina sa zrejme vôbec nepoužíva v občianskoprávnom ani správnom konaní, hoci niektorí pracovníci súdov na Slovensku ukrajinčinu do istej miery ovládajú (pozri prílohu III k východiskovej periodickej správe). Výbor expertov považuje tieto záväzky v prípade ukrajinčiny za nesplnené.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby v legislatíve výslovne ustanovili, že vždy, keď je strana povinná osobne vystúpiť pred súdom v občianskoprávnom alebo správnom konaní, môže používať ukrajinský jazyk bez toho, že by jej tým vznikli dodatočné výdavky, a že dôkazy a dokumenty možno predkladať v ukrajinčine, v prípade potreby prostredníctvom tlmočníkov a prekladov, aj keď osoba hovoriaca po ukrajinsky ovláda slovenský jazyk.

„d) prijať opatrenia, ktoré zabezpečia, že uplatnenie písmena b) bodov i, ii a písmena c) bodov i, ii a každé potrebné využitie tlmočníkov a prekladov nebude mať za následok vznik dodatočných nákladov dotknutých osôb.”

485. Vo svetle záverov týkajúcich sa článku 9 ods. 1 písm. a) bodu ii, písm. a) bodu iii, písm. b) bodu ii, písm. b) bodu iii, písm. c) bodu ii, písm. c) bodu iii Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

„Odsek 3

Zmluvné strany sa zaväzujú sprístupniť v regionálnych alebo menšinových jazykoch najdôležitejšie vnútroštátne právne predpisy a tie, ktoré sa dotýkajú osôb používajúcich tieto jazyky, ak predmetné texty neboli sprístupnené inak.”

486. Východisková periodická správa (pozri s. 82) sa obmedzuje len na to, že odkazuje na bod C uznesenia vlády SR č. 27/2001, ktorým sa podpredsedovi vlády pre ľudské a menšinové práva a regionálny rozvoj ukladá vypracovať komplexnú správu o legislatívnych, finančných a iných opatreniach prijatých na splnenie tohto záväzku. Východisková periodická správa však pripúšťa, že tento záväzok by si vyžadoval vyčlenenie značných finančných prostriedkov. Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Článok 10 – Správne orgány a verejné služby

Predbežná poznámka

487. Na základe poskytnutých informácií sa Výbor expertov domnieva, že 20-percentné pravidlo je priamo relevantné práve pre sféru miestnych orgánov štátnej správy a samosprávy. Zdá sa teda, že relevantná legislatíva sa nevzťahuje na regionálne orgány, s tým dôsledkom, že používanie regionálnych alebo menšinových jazykov nie je pred nimi oficiálne povolené. Hoci Ústava SR ustanovuje, že „Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje aj právo používať ich jazyk v úradnom styku” (pozri článok 34 ods. 2 písm. b)), podľa slovenského právneho poriadku nie je oficiálne možné uplatňovať niektoré relevantné ustanovenia v prípadoch, že táto hranica nie je dosiahnutá. To znamená, že existuje formálna prekážka k riadnemu plneniu týchto záväzkov.

488. Odhliadnuc od ďalších problémov náležité dodržiavanie ďalej uvedených záväzkov nevyhnutne vyžaduje prehodnotiť 20-percentné pravidlo, aby relevantné záväzky podľa článku 10 ods. 1 a 2 charty bolo možné implementovať aj v tých prípadoch, keď osoby hovoriace po ukrajinsky tvoria menej ako 20% obyvateľstva obce, ale pritom sú v nej tradične prítomné v dostatočnom počte na účely záväzkov, ktoré SR prijala v oblasti miestnej a regionálnej verejnej správy. Vyhodnotenie oblastí, v ktorých existuje dostatočný počet týchto osôb pod 20-percentnou hranicou, je v prvom rade úlohou slovenských orgánov (pozri ods. 40-47).

„Odsek 1

V správnych celkoch štátu, kde počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliacich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, a podľa situácie každého z jazykov sa zmluvné strany zaväzujú, ak je to možné:

- a) **iii) zabezpečiť, aby osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti, ako aj dostať odpoveď v týchto jazykoch,**
- iv) zabezpečiť, aby osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch;”**

489. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že v prípade písm. a) bodov iii a iv ods. 1 článku 10 charty SR vo svojej ratifikačnej listine nešpecifikovala, ktorá z týchto dvoch možností by mala platiť. Dve možnosti uvedené v týchto bodoch v skutočnosti predstavujú odlišné alternatívy a zmluvné strany sa musia rozhodnúť pre jednu z nich. Výbor expertov uplatňuje prax, že ak si štát nezvolí jednu z viacerých dostupných možností, zvyčajne z „úradnej moci” aplikuje optimálnu možnosť z hľadiska ochrany a podpory jazyka, pokiaľ táto možnosť nie je vzhľadom na špecifické okolnosti zjavne nezlučiteľná s potrebami dotknutého regionálneho alebo menšinového jazyka a/alebo s výslovným želaním osôb, ktoré ho používajú (pozri napr. druhú hodnotiacu správu Výboru expertov o implementácii charty Maďarskom, ods. 95). V tomto prípade nevidí Výbor expertov žiadny dôvod na to, aby sa odchyľil od svojej zvyčajnej praxe, a preto bude uplatňovať optimálnu možnosť, t. j. ods. 1 písm. a) bod iii článku 10.

490. Podľa informácií, ktoré Výboru expertov poskytli oficiálne zdroje, miestnymi orgánmi štátnej správy sú okresné úrady ako prvostupňové orgány; krajské úrady pôsobia ako odvolacie orgány. Ďalšími miestnymi zložkami štátnej správy sú špecializované orgány štátnej správy, napr. daňové a colné úrady.

491. Výbor expertov dostal len málo informácií týkajúcich sa plnenia tohto záväzku miestnymi orgánmi štátnej správy. Vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 60) sa uvádza, že podľa zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín môžu osoby hovoriace po ukrajinsky používať ukrajinčinu v úradnom styku

a predkladať žiadosti, ako aj dostať odpoveď v tomto jazyku. Výboru expertov však nie je jasné, do akej miery sa ukrajinčina v tejto oblasti skutočne používa a vo východiskovej periodickej správe sa výslovne uvádza, že žiadosti o vydanie úradných dokumentov a dokladov (napr. občianskych preukazov, vodičských oprávnení, pasov atď.; pozri s. 60 východiskovej periodickej správy) sa príslušným orgánom na miestnej úrovni nemôžu predkladať v ukrajinskom jazyku. Ďalšie informácie, ktoré dostal Výbor expertov, poukazujú na veľmi nízke povedomie štátnych úradníkov o povinnostiach vyplývajúcich z charty. Okrem toho nie je jasné, či sa 20-percentná požiadavka vzťahuje aj na miestne orgány štátnej správy. Na druhej strane sa vo východiskovej periodickej správe uvádza, že ukrajinčina sa v súvislosti s týmto záväzkom používa v 18 obciach.

492. Informácie, ktoré má Výbor expertov k dispozícii, nepostačujú na to, aby mohol urobiť záver k tomuto bodu. Slovenské orgány by sa preto k tomuto bodu mali vyjadriť v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

Čo sa týka miestnych a regionálnych orgánov, na území, kde sídli taký počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorý odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, zmluvné strany sa zaväzujú umožniť a/alebo podporiť:

- b) **možnosť, aby osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch;**

493. Podľa východiskovej periodickej správy (pozri s. 60) osoby hovoriace po ukrajinsky môžu používať svoj jazyk v úradnom styku (čo sa zrejme vzťahuje aj na ústne žiadosti) a môžu v ňom tiež podávať žiadosti miestnym orgánom verejnej správy, s výnimkou úradných listín a dokladov. Samozrejme táto možnosť nie je v súčasnosti formálne zaručená v oblastiach, kde osoby hovoriace po ukrajinsky netvoria 20% obyvateľstva. Navyše, žiadne podobné možnosti neexistujú na regionálnej úrovni. Keďže Výbor expertov nedostal žiadne informácie o situácii, aká v praxi existuje v obciach, kde osoby hovoriace po ukrajinsky nedosahujú 20-percentnú hranicu, tento záväzok považuje za splnený len čiastočne.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby:

- **prijali potrebné opatrenia umožňujúce osobám hovoriacim po ukrajinsky podávať ústne alebo písomné žiadosti v ukrajinčine aj v tých obciach, kde osoby hovoriace po ukrajinsky tvoria menej ako 20% obyvateľstva obce, ale ich počet je pritom dostatočný na účely tohto záväzku,**
- **vytvorili právny základ umožňujúci osobám hovoriacim po ukrajinsky predkladať ústne alebo písomné žiadosti v ukrajinčine aj vo vzťahu k regionálnym orgánom tam, kde sú tieto osoby prítomné v dostatočnom počte.**

- „c) **uverejnenie úradných dokumentov regionálnych orgánov takisto v príslušných regionálnych alebo v menšinových jazykoch,**

- d) **uverejnenie úradných dokumentov miestnych orgánov takisto v regionálnych alebo menšinových jazykoch;**

494. Paragraf 3 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku Slovenskej republiky ustanovuje, že „v štátnom jazyku sa: a) vydávajú zákony, nariadenia vlády a ostatné všeobecné záväzné právne predpisy vrátane predpisov orgánov územnej samosprávy, rozhodnutia a iné verejné listiny; (...) c) vedie celá úradná agenda (matriky, zápisnice, uznesenia, štatistiky, evidencie, bilancie, úradné záznamy, informácie určené pre verejnosť a pod.)”.

495. Paragraf 4 ods. 2 a 3 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi tvoria najmenej 20% obyvateľstva, „sa dôležité informácie, najmä výstražné, upozorňujúce a zdravotnícke, uvádzajú na miestach prístupných pre verejnosť okrem štátneho jazyka aj v jazyku menšiny”. Okrem toho podľa § 1 ods. 1, § 5 ods. 1 písm. e) a § 6 ods. 5 zákona č. 211/2000 (zákon o slobode informácií), majú uvedené obce povinnosť zverejniť prehľad ďalej uvedených informácií aj v dotknutom regionálnom alebo menšinovom jazyku: predpisy, pokyny, inštrukcie, výkladové stanoviská, podľa ktorých obec rozhoduje, alebo ktoré upravujú práva a povinnosti fyzických osôb a právnických osôb vo vzťahu k obci. V roku 1999 boli vydané usmernenia pre všeobecné útvary vnútornej správy, živnostenské úrady a útvary požiarnej ochrany týkajúce sa používania menšinových jazykov v úradnom styku.

496. Za vyššie uvedených podmienok však možno uverejniť len prehľad a nie úradný dokument ako taký. Navyše žiadna taká možnosť neexistuje vo vzťahu k regionálnym orgánom. A napokon, táto možnosť sa nezaručuje pre tie obce, kde osoby hovoriace po ukrajinsky tvoria menej ako 20% obyvateľstva, ale kde sú pritom prítomné v dostatočnom počte na účely týchto záväzkov.

497. V skutočnosti sa zdá, že v ukrajinčine sa nezvereňujú žiadne úradné dokumenty na obecnej ani regionálnej úrovni. Výbor expertov považuje tieto záväzky za nespĺnené.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia umožňujúce a/alebo povzbudzujúce zverejňovanie úradných dokumentov miestnych a regionálnych orgánov (nielen ich prehľadu) aj v príslušnom regionálnom alebo menšinovom jazyku.

„f) používanie regionálnych alebo menšinových jazykov na rokovaní miestnych orgánov, nevylučujúc však tým použitie oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu;”

498. Paragraf 3 ods. 2 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín ustanovuje, že poslanci obecného zastupiteľstva v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom tvoria najmenej 20% obyvateľstva, majú právo používať na rokovaní tohto orgánu jazyk menšiny, a že tlmočenie musí zabezpečiť obec. Zasadnutia obecného zastupiteľstva sa môžu viesť aj v ukrajinčine, ak s tým súhlasia všetci prítomní (nie je však jasné, či sa to vzťahuje len na interné zasadnutia alebo aj na verejné schôdze).

499. Podľa názoru Výboru expertov skutočnosť, že toto právo sa obmedzuje len na obce, kde počet osôb hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom dosahuje aspoň 20-percentnú hranicu, má sama osebe vplyv na plnenie tohto záväzku. Výbor expertov pritom nemá praktické informácie o tom, do akej miery samotné osoby hovoriace po ukrajinsky využívajú túto možnosť v praxi. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby uvedené praktické informácie poskytli v nasledujúcej periodickej správe.

500. Osobitné znepokojenie Výboru expertov každopádne vyvoláva podmienka, že rokovanie miestneho zastupiteľstva sa môže viesť v ukrajinčine len vtedy, ak s tým súhlasia všetci prítomní. Táto podmienka je zbytočná a diskriminačná (pozri aj ods. 498).

„g) používanie alebo prevzatie tradičných a správnych miestnych názvov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, a ak je to potrebné, spoločne s pomenovaním v oficiálnom(ych) jazyku(och).”

501. Toto ustanovenie si vyžaduje osobitné preskúmanie. Výbor expertov pripomína, že povinnosť vyplývajúca z tohto ustanovenia má osobitný význam, pretože patrí k najúčinnnejším spôsobom plného zviditeľnenia regionálneho alebo menšinového jazyka na území, kde je tradične prítomný. Medzi základnou definíciou teritoriálnych regionálnych alebo menšinových jazykov v zmysle charty obsiahnutou v článku 1 písm. a) a b) a týmto záväzkom teda existuje ideálne prepojenie. Navyše, plné zviditeľnenie regionálneho alebo menšinového jazyka na území, kde sa ním tradične hovorí, prostredníctvom používania alebo zavádzania dvojjazyčných miestnych názvov, je jednoznačne faktorom, ktorý pomáha zvyšovať verejnú prestíž regionálneho alebo menšinového jazyka, čo je zasa kľúčovým faktorom jeho ochrany a podpory (pozri druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom, ods. 152).

502. Táto otázka je predmetom viacerých právnych predpisov. Paragraf 4 ods. 1 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín ustanovuje, že v obciach, kde osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom tvoria najmenej 20% obyvateľstva, sa názvy ulíc a iné miestne geografické značenia môžu uvádzať v regionálnom alebo menšinovom jazyku. Avšak podľa informácií poskytnutých Výboru expertov z oficiálnych zdrojov bol do zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku Slovenskej republiky už predtým zapracovaný zákon č. 191/1994 o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín v tom zmysle, že výraz „miestne geografické značenie” sa vzťahuje na názvy obcí, ale nie na ich časti. Navyše dodatok k zákonu o štátnom jazyku z roku 1995 obsahuje zoznam obcí, v ktorých sa majú používať tabule s označením názvov obcí v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Zoznam obsahuje 96 obcí, avšak v tomto počte je bez rozlíšenia zahrnutý rusínsky aj ukrajinský jazyk. Na druhej strane podľa informácií, ktoré Výboru expertov poskytli oficiálne zdroje, sa v zozname obcí pripojenom k zákonu o jazykoch národnostných menšín z roku 1999, uvádza počet 86 obcí, pričom ani tu sa nerozlišuje medzi rusínčinou a ukrajinčinou.

503. Podľa názoru Výboru expertov sa v dôsledku 20-percentnej požiadavky vynecháva rad ďalších obcí, kde osoby hovoriace po ukrajinsky túto hranicu síce nedosahujú, ale kde ich počet môže byť pritom významný z hľadiska tohto záväzku. Okrem toho § 3 ods. 3 zákona z roku 1994 ustanovuje, že táto možnosť sa nevzťahuje na tie obce, ktorých názov bol zmenený v rokoch 1867 až 1918 a v rokoch 1938 až 1945.

504. Informácie, ktoré má Výbor expertov k dispozícii, mu neumožňujú pochopiť dôvod pre vyššie uvedený rozdiel medzi počtom obcí, na ktoré sa vzťahujú dvojjazyčné geografické značenia, uvedených v zozname pripojenom k zákonu z roku 1994 a v zozname pripojenom k zákonu z roku 1999 uplatňujúcim 20-percentné kritérium. Výbor expertov nie je schopný určiť ani to, v koľkých obciach sa pri dvojjazyčných miestnych názvoch používa ukrajinský jazyk na rozdiel od obcí, kde sa používa rusínsky jazyk. Hoci Výbor expertov chápe citlivosť tejto legislatívy, nevie, či obmedzenie obsiahnuté v § 3 ods. 3 zákona z roku 1994 fakticky nebráni používaniu tradičných ukrajinských geografických značení.

505. Slovenské orgány by preto mali tieto otázky objasniť v nasledujúcej periodickej správe. Napriek tomu Výbor expertov môže považovať tento záväzok za čiastočne splnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia umožňujúce alebo povzbudzujúce používanie alebo zavádzanie, v prípade potreby aj v spojení s názvom v úradnom jazyku, tradičných a správnych foriem miestnych názvov v ukrajinčine aj v tých obciach, kde osoby hovoriace ukrajinským jazykom tvoria menej ako 20% obyvateľstva, ale kde je ich počet pritom dostatočný na účely tohto záväzku. Slovenské orgány taktiež nabáda, aby takúto možnosť zabezpečili aj vo vzťahu k menším územným jednotkám v rámci obcí.

„Odsek 3

S ohľadom na verejné služby poskytované správnymi orgánmi alebo inými osobami konajúcimi v ich mene sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, v súlade s postavením každého jazyka a ak je to možné:

- c) umožniť užívateľom regionálnych alebo menšinových jazykov predložiť žiadosť v týchto jazykoch.”**

506. Podľa informácií poskytnutých z iných oficiálnych zdrojov sú verejné služby zahrnuté vo výraze „verejnoprávny orgán“, ktorý sa používa v zákone č. 270/1995 o štátnom jazyku Slovenskej republiky. Podľa tohto výkladu by v styku s týmito orgánmi nebolo možné použiť iný než slovenský jazyk. Východisková periodická správa (pozri s. 61 a nasl.) sa obmedzuje len na odkaz na § 2 ods. 3 zákona č. 184/1999 o používaní jazykov národnostných menšín, ktorý zaručuje všeobecné právo podávať písomné podania orgánu štátnej správy a orgánu územnej samosprávy. Výbor expertov považuje túto informáciu za nedostatočnú na to, aby mohol urobiť záver k tomuto bodu. Preto žiada slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe poskytli informácie týkajúce sa špecificky verejných služieb.

„Odsek 4

Zmluvné strany sa zaväzujú na účel zabezpečenia ustanovení odsekov 1, 2 a 3, ktoré prijali, prijať jedno alebo viac nasledujúcich opatrení:

- a) poskytovať preklad alebo tlmočenie, ak sa požadujú;”**

507. Východisková periodická správa sa obmedzuje na vyhlásenie, že miestne orgány štátnej správy alebo zariadenia poskytujúce sociálne služby môžu v prípade potreby alebo na požiadanie dotknutej osoby zabezpečiť tlmočenie (pozri s. 62 východiskovej periodickej správy). Výbor expertov považuje túto informáciu za nedostatočnú na to, aby mohol urobiť záver k tomuto bodu. Preto slovenské orgány žiada, aby v nasledujúcej periodickej správe poskytli podrobnejšie informácie.

- „c) ak je to možné, vyhovieť žiadostiam zamestnancov verejných služieb ovládajúcich regionálny alebo menšinový jazyk byť vymenovaní na území, kde sa tento jazyk používa.”**

508. V tejto súvislosti neboli poskytnuté žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 5

Zmluvné strany sa zaväzujú, na základe požiadavky dotknutých osôb, umožniť im používanie alebo prevzatie priezviska v regionálnych alebo menšinových jazykoch.”

509. Podľa § 2 ods. 1 zákona č. 300/1993 môže osoba narodená na území Slovenskej republiky dostať viac mien, a to aj cudzojazyčných, najviac však tri. Okrem toho § 19 ods. 3 a 5 zákona č. 154/1994 o matrikách umožňuje opraviť prvé uvedenie mena v matrike a zapísanie ženského priezviska bez koncovky slovenského prechýľovania, ak o to požiada osoba inej ako slovenskej národnosti (za tento úkon sa neplatia žiadne poplatky; pozri východiskovú periodickú správu, s. 86).

510. Avšak podľa informácií poskytnutých Výboru expertov z oficiálnych zdrojov okresné matriky vykladajú relevantné ustanovenia v tom zmysle, že používanie ženského priezviska v matrike alebo výpise z matriky bez koncovky slovenského prechýľovania podľa pravidiel slovenského pravopisu je možné len v prípade priezviska, ktoré v súčasnosti žiadateľka používa, ale nie v prípade rodného priezviska (pozri závery zo stretnutia pracovníkov útvarov pre štátne občianstvo a matrik okresných úradov z 13. a 14. októbra 1994 v Bardejove, ktorými sa riadia okresné matriky).

511. Výboru expertov nie je známe, či koncovky ženských priezvisk sú podľa pravidiel ukrajinského pravopisu prakticky rovnaké ako v slovenčine; v takomto prípade by sa vyššie uvedené ustanovenia v zásade nedotýkali žien hovoriacich po ukrajinsky. Nie je však jasné ani to, či je povolené používať ukrajinskú abecedu (ako tomu je v Maďarsku, čo Výbor expertov považuje za najlepšiu prax; pozri druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní dohovoru Maďarskom, ods. 115-117). Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto bodu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

Článok 11 – Médiá

„Odsek 1

Zmluvné strany sa zaväzujú pre užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov na územiach, kde sa tieto jazyky používajú, a podľa situácie každého z jazykov v rozsahu, v akom sú verejné orgány priamo alebo nepriamo kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu, rešpektujú pritom zásady nezávislosti a samostatnosti médií:

a) ak rozhlas a televízia plnia úlohu verejnoprávných médií:

iii) prijať vhodné opatrenia, aby prevádzkovatelia ponúkali programy v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

512. Vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 63 a nasl.) sa spomína „národnostné a etnické vysielanie” Slovenského rozhlasu. V rámci hlavnej redakcie národnostného a etnického vysielania existujú osobitné redakcie pre jednotlivé národnostné menšiny, vrátane vysielania v ukrajinskom jazyku. Programy sa vysielajú na stredných vlnách na frekvencii 1071 kHz v Prešove a 864 kHz v Stakčíne.

513. Rozhlasové vysielanie je určené spoločne pre rusínčinu a ukrajinčinu v časovom rozsahu 13,5 hodiny týždenne. Výbor expertov dostal rozporuplné informácie týkajúce sa rozdelenia vysielacieho času medzi rusínčinou a ukrajinčinou.

514. Vzhľadom na rozporuplné informácie, ktoré Výbor expertov dostal o rusínskom a ukrajinskom jazyku (pozri ods. 513), výbor nemôže urobiť záver v súvislosti s rozhlasovým vysielaním a žiada slovenské orgány, aby túto situáciu objasnili v nasledujúcej periodickej správe.

515. Pokiaľ ide o televíziu, vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 64) sa hovorí, že ukrajinský národnostný magazín sa vysiela 12 krát do roka v celkovom trvaní 5,5 hodín. Vzhľadom na význam elektronických médií, najmä televízie, v modernej spoločnosti Výbor expertov považuje tento časový rozsah za nedostatočný. Výbor expertov preto považuje tento záväzok v prípade televízie za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby zvýšili frekvenciu časových intervalov určených na vysielanie v ukrajinskom jazyku vo verejnoprávnej televízii.

„b) ii) podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie rozhlasových programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

516. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že účelom tohto záväzku je povzbudiť alebo uľahčiť pravidelné súkromné vysielanie rozhlasových programov v ukrajinčine (pozri prvú hodnotiacu správu Výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 426).

517. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na plnenie tohto záväzku. Preto nemôže urobiť záver k tomuto bodu a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe. Mala by sa však zohľadniť skutočnosť, že povinnosť súkromných rozhlasových staníc dať celé vysielanie preložiť do slovenčiny predstavuje pre komerčnú rozhlasovú stanicu nespornú záťaž. Počas návštevy samotné slovenské orgány odkazovali na novelu pripravovanú ministerstvom kultúry, ktorej cieľom je zrušiť túto povinnosť.

„c) ii) podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie televíznych programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

518. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že účelom tohto záväzku je povzbudiť alebo uľahčiť pravidelné súkromné vysielanie televíznych programov v ukrajinčine (pozri prvú hodnotiacu správu Výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 430).

519. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na plnenie tohto záväzku. Preto nemôže urobiť záver k tomuto bodu a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe. Treba však prihliadnuť na skutočnosť, ktorú počas návštevy pripustili aj samotné slovenské orgány, že povinnosť zabezpečiť slovenské titulky pre všetky programy predstavuje dodatočné náklady. Používanie titulkov je z hľadiska charty nesporne zaujímavé (pozri ods. 261), ale mali by sa hľadať finančne primerané riešenia, aby sa zabránilo znevýhodneniu súkromných televíznych staníc, ktoré chcú vysielat' aj v ukrajinčine, v porovnaní so súkromnými televíznymi stanicami vysielajúcimi len v slovenčine.

„d) podporovať a/alebo uľahčiť výrobu a šírenie zvukových a audiovizuálnych diel v regionálnych a menšinových jazykoch;”

520. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„e) i) podporovať a/alebo uľahčiť založenie a/alebo udržanie aspoň jedných novín v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

521. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou ministerstvo kultúry financuje magazín Dukla (ktorý v roku 2003 dostal 380 000 Sk) a magazín Nove Žytt'a (ktorý v roku 2003 dostal 590 000 Sk). Výbor expertov však nevie, či niektoré z týchto periodík spĺňajú charakteristiku „novín” podľa uvedeného ustanovenia charty. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby tento bod objasnili v nasledujúcej periodickej správe.

„f) ii) uplatňovať existujúce opatrenia o finančnej podpore tiež na výrobu audiovizuálnych diel v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

522. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„**Odsek 2**

Zmluvné strany sa zaväzujú zaručiť slobodu priameho príjmu rozhlasových alebo televíznych vysielaní susedných krajín v jazyku, ktorý sa používa v rovnakej alebo blízkej podobe regionálneho alebo menšinového jazyka a nebrániť prenosu rozhlasových a televíznych vysielaní zo susedných krajín v uvedenom jazyku. Ďalej sa zaväzujú zabezpečiť, aby sa nevyskytli žiadne obmedzenia slobody prejavu a voľného obehu informácií v tlači používajúcej jazyk v identickej podobe alebo v podobe blízkej regionálnemu alebo menšinovému jazyku. Výkon uvedenej slobody, pretože obsahuje povinnosti a zodpovednosti, môže podliehať istým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon a sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejného poriadku na predchádzanie neporiadku a na prevenciu zločinností, ochranu zdravia a morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenie šírenia dôverných informácií alebo na udržanie autority a nestrannosti súdnictva.”

523. Informácie poskytnuté vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 39) a počas návštevy svedčia o tom, že v tejto oblasti neexistujú žiadne ťažkosti. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

„**Odsek 3**

Zmluvné strany sa zaväzujú zabezpečiť, aby záujmy užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov boli zastúpené alebo aspoň zohľadnené v orgánoch, ktoré možno vytvoriť v súlade so zákonom na účel zaručenia slobody a plurality médií.”

524. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

Článok 12 – Kultúrne činnosti a zariadenia

„**Odsek 1**

Vo vzťahu ku kultúrnym aktivitám a kultúrnym zariadeniam – najmä ku knižniciam, k videotékam, ku kultúrnym centrám, k múzeám, archívom, akadémiám, divadlám a ku kinám, ako aj k literárnym dielam a ku kinematografickej produkcii, k ľudovému kultúrnemu prejavu, festivalom, ku kultúrnemu priemyslu vrátane, inter alia, použitia nových technológií – zmluvné strany sa zaväzujú na územiach, kde sa uvedené jazyky používajú, v rozsahu, v akom sú verejné orgány kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu:

- a) **podporovať prejavy a aktivity charakteristické pre regionálne alebo menšinové jazyky, ako aj podporovať rozličné prístupy k dielam vytvoreným v týchto jazykoch;”**

525. Východisková periodická správa sa zameriava na financujúcu úlohu ministerstva kultúry, najmä jeho sekcie pre menšinovú kultúru, ako na hlavný prvok politiky slovenskej vlády v oblasti podpory regionálnych alebo menšinových jazykov (pozri s. 65 a nasl. východiskovej periodickej správy). Východisková periodická správa (pozri s. 67) poskytuje aj celkové údaje o financovaní menšinových kultúr, vrátane ukrajinskej kultúry. Okrem vyššie uvedených publikácií (pozri ods. 521) a podpory, ktorá sa zrejme poskytuje, aj keď nepravidelne, pre revue autorov píšucich po ukrajinsky a časopis pre deti, však nie je jasné, aké ďalšie typy prejavu špecifické pre ukrajinský jazyk sa podporujú. Je pravda, že vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 67) sa hovorí o financovaní Múzea rusínsko-ukrajinskej kultúry vo Svidníku, a že dodatočné informácie od slovenskej vlády uvádzajú aj podporu pre Divadlo Alexandra Duchnoviča v Prešove, ktoré je prezentované ako „divadlo rusínskej a ukrajinskej menšiny”. V dodatočných informáciách od slovenskej vlády sa spomína aj séria podujatí organizovaných Zväzom Rusínov a Ukrajincov na Slovensku (Festival drámy a umeleckého slova v Medzilaborciach, Slávnosti kultúry vo Svidníku, Festival duchovnej piesne v Snine a festival Makovická struna v Bardejove). Počas návštevy bol Výbor expertov informovaný aj o existencii vydavateľstva pre ukrajinský jazyk.

526. Avšak aj s ohľadom na nejasnú situáciu týkajúcu sa rusínskeho a ukrajinského jazyka (pozri ods. 444 a 445) Výbor expertov nemôže urobiť záver ani v súvislosti s ukrajinským jazykom a žiada slovenské orgány, aby túto situáciu objasnili v nasledujúcej periodickej správe.

- „b) v rozličnej forme podporovať v iných jazykoch prístup k dielam vytvoreným v regionálnych alebo menšinových jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov,**
- c) podporovať v regionálnych alebo menšinových jazykoch prístup k dielam vytvoreným v iných jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov;”**

527. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

- „d) zabezpečiť, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie rôznych foriem kultúrnych aktivít brali primeraný ohľad na začlenenie poznatkov a používanie regionálnych alebo menšinových jazykov a kultúr do aktivít, ktoré organizujú alebo ktoré podporujú;”**

528. Vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 42) sa opisujú hlavné prvky systému, ktorý ministerstvo kultúry zaviedlo s cieľom podporovať regionálne alebo menšinové jazyky. Tento systém tvoria najmä usmernenia týkajúce sa pridelenia a účtovania dotácií a organizačný a rokovací poriadok Komisie účelového transferu na podporu kultúry menšín. Úlohou tejto komisie, ktorú tvoria najmä zástupcovia jednotlivých dotknutých menšín (pozri ods. 530), je vyhodnocovať žiadosti o poskytnutie finančných prostriedkov od jednotlivých skupín používateľov menšinových jazykov, a väčšinovým hlasovaním vypracúvať pre ministra odporúčania o výške dotácií, ktoré by sa mali prideliť. Vzhľadom na celkovú situáciu charakterizujúcu ukrajinský a rusínsky jazyk na Slovensku žiadame slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe vysvetlili, či má v tejto komisii osobitné zastúpenie tak rusínsky ako aj ukrajinský jazyk.

- „e) presadzovať opatrenia, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie kultúrnych aktivít mali k dispozícii personál dokonale ovládajúci príslušný regionálny alebo menšinový jazyk, ako aj jazyk(y) ostatných obyvateľov;”**

529. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou bude za výber personálu uvedeného v tomto záväzku zodpovedný Kabinet kultúr národnostných menšín, ktorý má byť vytvorený v rámci Národného osvetového centra, organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva kultúry. Výbor expertov však nedostal žiadne informácie o pracovníkoch, ktorých majú v súčasnosti k dispozícii orgány zodpovedné za organizáciu alebo podporu takýchto aktivít. Preto žiada verejné orgány, aby tieto informácie poskytli v nasledujúcej správe.

- „f) podporovať priamu účasť zástupcov užívateľov daného regionálneho alebo menšinového jazyka pri vytváraní kultúrnych zariadení a plánovaní kultúrnych aktivít;”**

530. Komisiu účelového transferu na podporu kultúry menšín, ktorá je poradným orgánom ministra kultúry o týchto otázkach (pozri ods. 528), tvorí 11 zástupcov dotknutých menšín, ktorých menuje minister kultúry. Tajomník komisie je zamestnancom ministerstva kultúry. Komisia má subkomisie pre jednotlivé menšiny. Každá subkomisia má za úlohu vypracovať priority a navrhnúť konkrétnu výšku podpory, ktorú má komisia prideliť pre danú menšinu (pozri východiskovú periodickejšiu správu, s. 42). Vzhľadom na celkovú situáciu charakterizujúcu ukrajinský a rusínsky jazyk na Slovensku žiadame slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe vysvetlili, či má v tejto komisii osobitné zastúpenie tak rusínsky ako aj ukrajinský jazyk. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby tento bod objasnili v nasledujúcej periodickej správe.

- „g) napomáhať a/alebo ul'ahčiť vytvorenie jedného alebo viacerých orgánov poverených zbierať, archivovať a uvádzať alebo vydávať diela vytvorené v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”**

531. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou ministerstvo kultúry prostredníctvom grantov povzbudzuje činnosť mimovládnych organizácií, ktorých úlohou je zhromažďovať, archivovať a uverejňovať diela v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Jednou z najvýznamnejších inštitúcií, ktorá plní túto úlohu, je Fórum inštitút pre výskum menšín v Samoríne, ktorý od ministerstva kultúry dostal 880 000 Sk. Výbor expertov presne nevie, akým spôsobom uvedený inštitút vykonáva činnosť uvedenú v tomto záväzku s osobitným zreteľom na ukrajinský jazyk. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby tento bod objasnili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

V oblastiach, kde sa tradične nepoužívajú regionálne alebo menšinové jazyky, zmluvné strany sa zaväzujú, ak na to oprávňuje počet užívateľov regionálneho alebo menšinového jazyka, umožniť, podporiť a/alebo zabezpečiť vhodné kultúrne aktivity alebo zariadenia podľa predchádzajúceho odseku.

532. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 3

Zmluvné strany sa zaväzujú pri uplatňovaní svojej kultúrnej politiky v zahraničí vytvoriť vhodný priestor aj regionálnym alebo menšinovým jazykom a ich kultúrnym prejavom.

533. V dodatočných informáciách sa slovenská vláda zmienila o podpore, ktorú poskytla umeleckému súboru účinkujúcemu v ukrajinskom jazyku, „Speváckemu zboru Tarasa Ševčenka“, počas jeho turné po Ukrajine. Výboru expertov však nie je jasné, či a akým spôsobom sa ukrajinský jazyk a kultúra prezentujú ako súčasť slovenského kultúrneho dedičstva v iných relevantných kontextoch, ako sú medzinárodné výstavy, turistické materiály a vôbec aktivity zamerané na propagáciu Slovenska na účely cestovného ruchu. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto bodu a žiada slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe poskytli ďalšie informácie.

Článok 13 – Hospodársky a sociálny život

„Odsek 1

Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany na celom svojom území zaväzujú:

- a) *vylúčiť zo svojho právneho poriadku všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života, najmä v pracovných zmluvách a v technických dokumentoch, ako sú návody na používanie výrobkov alebo zariadení;***

534. Podľa východiskovej periodickej správy (pozri s. 69) v slovenskom právnom poriadku neexistuje žiadne ustanovenie typu, aké sa uvádza v tomto záväzku, a v tejto súvislosti neboli prijaté žiadne sťažnosti. Paragraf 8 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku však ukladá povinnosť používať slovenčinu vo viacerých prípadoch, ktoré sú relevantné vzhľadom na tento záväzok, napr. v právnych dokumentoch v pracovnoprávnom vzťahu, finančnej a technickej dokumentácii, stanovách združení, spolkov a obchodných spoločností. Evidentne sa to javí ako obmedzenie používania regionálneho alebo menšinového jazyka, ako je ukrajinčina. Slovenské orgány neposkytli Výboru expertov žiadne zdôvodnenie tohto obmedzenia. Výbor expertov preto tento záväzok považuje za nesplnený.

Výbor expertov nabáda príslušné orgány, aby z právneho poriadku vylúčili všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života.

- „b) *zakázať uvádzanie klauzúl vylučujúcich alebo obmedzujúcich používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v interných predpisoch podnikov a v osobných spisoch aspoň medzi užívateľmi rovnakého jazyka;***

535. Výbor expertov nebol informovaný o žiadnom takomto zákaze. Výbor expertov preto tento záväzok považuje za nesplnený.

- „c) *postaviť sa proti postupom, ktoré smerujú k odradeniu od používania regionálnych alebo menšinových jazykov v oblasti ekonomických a sociálnych aktivít;***

536. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany zaväzujú, ak sú verejné orgány na to kompetentné, na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, a ak je to možné:

- c) **zabezpečiť, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako nemocnice, domovy dôchodcov a útulky, poskytovali možnosť prijatia a opatrovania vo vlastnom jazyku tým osobám, ktoré používajú regionálny alebo menšinový jazyk, ak tieto potrebujú opateru zo zdravotných dôvodov, z dôvodu vysokého veku alebo z iných dôvodov;**”

537. Paragraf 8 ods. 4 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku ustanovuje:

“Celá agenda zdravotníckych zariadení sa vedie v štátnom jazyku. Styk zdravotníckeho personálu s pacientmi sa vedie spravidla v štátnom jazyku; ak ide o občana alebo cudzinca neovládajúceho štátny jazyk, aj v jazyku, v ktorom sa možno s pacientom porozumieť.”

538. Výbor expertov je toho názoru, že pokiaľ toto ustanovenie povoľuje v zdravotníckych zariadeniach komunikáciu v inom ako štátnom jazyku len v prípade, že dotknutá osoba neovláda slovenský jazyk, je v rozpore so záväzkom, ktorý prijala Slovenská republika. Navyše, hoci východisková periodická správa (pozri s. 45) obsahuje všeobecné vyhlásenie, že v zariadeniach sociálnej starostlivosti je zabezpečený príjem a starostlivosť o ich klientov v ich jazyku, Výbor expertov nedostal žiadne informácie nasvedčujúce tomu, že ukrajinčina sa v súvislosti s týmto záväzkom skutočne používa.

539. Hoci nie je jasné, či medzi zdravotníckymi zariadeniami uvádzanými v § 8 ods. 4 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku patria aj domovy dôchodcov a útulky, článok 13 ods. 2 písm. c) podľa názoru Výboru expertov požaduje, aby príslušné orgány zabezpečili určité výsledky. Riadne uplatňovanie slovenskej legislatívy by však bránilo dosiahnutiu týchto výsledkov a osobám hovoriacim po ukrajinsky by uprelo možnosti, ktoré im tento článok má zaručiť. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby oficiálne zabezpečili, že zariadenia poskytujúce sociálnu starostlivosť, ako sú nemocnice, domovy dôchodcov a útulky, môžu pri prijímaní a poskytovaní starostlivosti dotknutým osobám používať ukrajinčinu aj v prípade, že tieto ovládajú slovenčinu, a aby prijali štruktúrovanú politiku zameranú na zabezpečenie tejto možnosti v praxi vo všetkých oblastiach, kde sú osoby hovoriace po ukrajinsky tradične prítomné v dostatočnom počte na účely tohto záväzku.

Článok 14 – Cezhraničná spolupráca

„Zmluvné strany sa zaväzujú:

- a) **uplatňovať platné dvojstranné a mnohostranné dohody, ktorými sú viazané aj štáty, v ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe, alebo ak je to potrebné, snažiť sa o uzavretie takých dohôd, ktoré by mali podporiť kontakty medzi užívateľmi rovnakého jazyka v príslušných štátoch v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania;**”

540. Vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 70 a nasl.) sa spomína Zmluva o dobrom susedstve, priateľských vzťahoch a spolupráci medzi Slovenskou republikou a Ukrajinou z roku 1993. Uvádza sa aj Dohoda medzi vládou SR a Kabinetom ministrov Ukrajiny o cezhraničnej spolupráci uzavretá 5. decembra 2002. Podľa slovenskej vlády táto dohoda vytvorila priaznivé podmienky na rozvoj užšej spolupráce medzi orgánmi územnej samosprávy a miestnej štátnej správy a poskytuje všestrannú podporu kontaktom medzi osobami hovoriacimi po slovensky, rusinsky a ukrajinsky v oboch štátoch v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania. Na základe dohody sa navrhuje vytvorenie pracovnej skupiny pre cezhraničnú spoluprácu v rámci slovensko-ukrajinskej komisie pre vedecko-technický rozvoj. Výboru expertov však nie je jasné, akým spôsobom sa v uvedenom rámci a na základe ďalších

súvisiacich zmlúv posilňujú kontakty medzi používateľmi ukrajinského jazyka na Slovensku a jeho používateľmi na Ukrajine a v iných štátoch, kde sa hovorí po ukrajinsky. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby poskytli ďalšie informácie v nasledujúcej periodickej správe.

„b) umožniť a/alebo podporiť cezhraničnú spoluprácu najmä medzi regionálnymi alebo miestnymi orgánmi v prospech regionálnych alebo menšinových jazykov, na územiach ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe.”

541. Podľa východiskovej periodickej správy (pozri s. 70) sa slovensko-ukrajinská spolupráca rozvíja aj v rámci karpatského euroregiónu, ktorý sa rozprestiera aj na území ďalších štátov. Na podporu tejto spolupráce sa v máji 2002 konala Medzinárodná konferencia o slovensko-ukrajinskej cezhraničnej spolupráci v mestách Michalovce (na Slovensku) a Užhorode (na Ukrajine), ktorú organizovalo slovenské ministerstvo vnútra v spolupráci s Radou Európy. Nie je však jasné, aký úžitok vyplýva z uvedených foriem spolupráce a iniciatív pre ukrajinský jazyk na Slovensku. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby tento bod objasnili v nasledujúcej periodickej správe.

2.2.6 Hodnotenie uplatňovania časti III v prípade českého jazyka⁶

Predbežná poznámka

542. Výbor expertov opätovne odkazuje na pripomienky, ktoré urobil už v prvej kapitole tejto správy v tom zmysle, že časť III charty možno v prípade českého jazyka riadne uplatňovať a Výbor expertov môže jej plnenie monitorovať len vtedy, ak slovenské orgány vyhodnotia, v ktorých oblastiach sú osoby hovoriace po česky tradične prítomné v dostatočnom počte na účely záväzkov, ktoré Slovensko prijalo v časti III charty (pozri ods. 40-47).

543. Paragraf 6 zákona č. 184/1999 ustanovuje, že pri uplatňovaní tohto zákona „používanie českého jazyka v úradnom styku spĺňa požiadavku základnej zrozumiteľnosti so štátnym jazykom, ak medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná, neustanovuje inak“. Podľa oficiálnych zdrojov týmto ustanovením dostal český jazyk štatút „kvázi-úradného“ jazyka.

Článok 8 – Vzdelávanie

„Odsek 1

V oblasti vzdelávania sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa také jazyky používajú, podľa situácie každého z týchto jazykov a bez ujmy na výučbe oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu:

- a) i) *umožniť predškolskú výchovu v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo,*
- ii) *umožniť, aby prevažná časť predškolskej výchovy bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo*
- iii) ***prijat' jedno z vyššie uvedených opatrení podľa bodov i a ii aspoň pre žiakov z rodín, ktoré prejavia záujem, za predpokladu dostatočného počtu žiakov,***
- b) iii) ***zabezpečiť, aby na základnom stupni bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov,***
- c) iii) ***zabezpečiť, aby na stredných školách stupni bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov,***
- d) iii) ***zabezpečiť, aby na odborných školách bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov, alebo***
- e) i) *umožniť vyučovanie na univerzitách a na iných vysokých školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo*
- ii) ***zabezpečiť prostriedky na štúdium týchto jazykov ako odborných predmetov univerzitného a iného vysokoškolského štúdia,***
- f) i) *zabezpečiť poskytnutie priebežného vzdelávania alebo vzdelávacích kurzov pre dospelých prevažne alebo úplne v regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo*
- ii) ***umožniť, aby sa tieto jazyky stali predmetmi vzdelávania dospelých alebo súčasťou priebežného vzdelávania;”***

544. Podľa informácií, ktoré dostal Výbor expertov, na žiadnom stupni školského vzdelávania sa neponúka vyučovanie češtiny alebo v češtine. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou sa čeština vzhľadom na jej mimoriadnu blízkosť k slovenčine nevyučuje ani na vysokoškolskej úrovni. Výbor expertov bol však počas návštevy informovaný, že v súčasnosti neexistuje žiadna požiadavka zo strany osôb hovoriacich týmto jazykom na uplatňovanie relevantných ustanovení tohto článku. Vzhľadom na túto skutočnosť a na

⁶ Citované ustanovenia uvedené tučnou kurzívou predstavujú záväzky, ktoré prijala Slovenská republika.

osobitné postavenie českého jazyka, o ktorom sa hovorí v predchádzajúcom odseku, Výbor expertov nepovažuje za potrebné urobiť v prípade českého jazyka záver k tomuto záväzku. Avšak v prípade, že sa vyskytne uvedená požiadavka, Výbor expertov sa k tejto otázke znova vráti.

„g) prijať opatrenia na zabezpečenie vyučovania dejín a kultúry, ktoré ovplyvnili regionálny alebo menšinový jazyk;”

545. Výbor expertov v prvom rade pripomína, že tento záväzok sa týka nielen výučby žiakov hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom, ale aj výučby osôb nehovoriacich týmito jazykmi, s dôrazom na osobitné dejiny a tradície a ich odraz v regionálnych alebo menšinových jazykoch používaných na relevantnom území. Normálne to znamená, že celoštátne učebné osnovy, alebo aspoň osnovy pre slovensky hovoriacich žiakov na dotknutých územiach by mali zahŕňať prvky dejín a kultúry, ktoré majú odraz v regionálnom alebo menšinovom jazyku (pozri druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom, ECRML (2005) 3, ods. 100).

546. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o tom, čo sa osoby hovoriace po česky učia o odraze dejín a kultúry v českom jazyku, ani o obsahu výučby väčšinovej školskej populácie o dejinách a tradíciách česky hovoriacich osôb žijúcich na Slovensku, prinajmenšom pokiaľ ide o osnovy pre slovensky hovoriacich žiakov na dotknutých územiach. Hoci možno predpokladať, že v tejto oblasti sa nevyskytuje žiadny skutočný problém, keďže tieto dve skupiny až donedávna žili v jednom štáte a rozdelili sa pokojným a kooperatívnym spôsobom, Výbor expertov nevie urobiť záver týkajúci sa tohto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu konkrétne vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„h) zabezpečiť základné a ďalšie vzdelávanie učiteľov potrebných na realizáciu tých pismen od a) po g), ktoré zmluvná strana prijala;”

547. Vo svetle predchádzajúceho záveru (pozri ods. 564) Výbor expertov nepovažuje za potrebné urobiť záver ani k tomuto záväzku.

„i) vytvoriť jeden alebo viac kontrolných orgánov zodpovedných za kontrolu prijatých opatrení a za pokrok dosiahnutý pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov a vypracovanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia.”

548. Zdá sa, že neexistuje žiadny orgán, ktorý by bol konkrétne zodpovedný za kontrolu prijatých opatrení a pokroku dosiahnutého pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov alebo v týchto jazykoch, a za vypracúvanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia. Výbor expertov považuje takýto orgán za relevantný aj pre český jazyk vzhľadom na to, že nemožno vylúčiť, že jedného dňa sa osoby používajúce český jazyk môžu rozhodnúť, že si želajú vyučovanie češtiny a v češtine. Výbor expertov preto tento záväzok považuje za nespĺnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby zriadili orgán dohľadu zodpovedný za kontrolu prijatých opatrení a pokroku dosiahnutého pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorými sa hovorí na Slovensku, alebo výučby v týchto jazykoch, a za vypracúvanie pravidelných správ, ktoré sa zverejnia.

Článok 9 – Súdnictvo

549. Ako vyplýva z posúdenia predbežnej otázky súvisiacej s 20-percentnou hranicou (pozri ods. 40-47), článok 9 sa vzťahuje aj na tie oblasti, kde je podiel osôb hovoriacich po česky nižší ako 20%, ale je pritom dostatočný na účely uplatňovania článku 9 charty. Uznávajú to aj samotné slovenské orgány. Ďalej, ako Výboru expertov potvrdili oficiálne zdroje, súdne obvody sa nezhodujú s územiami obcí, na ktoré sa vzťahuje 20-percentná hranica.

„Odsek 1

Zmluvné strany sa zaväzujú v súdnych obvodoch, v ktorých počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, podľa

situácie jednotlivých jazykov a za podmienky, že využitie možností uvedených v tomto odseku nebude sudca pokladať za prekážku riadneho výkonu súdnictva:

a) v trestnom konaní:

ii) zaručiť obžalovanému právo používať jeho regionálny alebo menšinový jazyk, a/alebo

iii) zabezpečiť, aby sa žiadosti a dôkazy, písomné alebo ústne, nepokladali za neprijateľné len z dôvodu, že boli predložené v regionálnom alebo menšinovom jazyku, a/alebo

v prípade potreby využitím tlmočníkov a prostredníctvom prekladov, ktoré by pre dotknutú osobu neznamenal žiadne ďalšie výdavky;"

550. Paragraf 2 ods. 14 Trestného poriadku ustanovuje, že „Každý je oprávnený používať pred orgánmi činnými v trestnom konaní svoj materinský jazyk“. Navyše, podľa § 28 Trestného poriadku, „Ak treba pretlmočiť obsah výpovede alebo písomnosti alebo ak obvinený vyhlási, že neovláda jazyk, v ktorom sa konanie vedie, priberie sa tlmočník; tlmočník môže byť súčasne zapisovateľom“. Podľa východiskovej periodickej správy sa tieto ustanovenia vzťahujú aj na obdobie predchádzajúce začatiu trestného stíhania, najmä na podanie trestného oznámenia podľa § 59 v spojení s § 158 ods. 1 Trestného poriadku.

551. Podľa dodatočných informácií poskytnutých Výboru expertov slovenská vláda výslovne uviedla, že tlmočenie do regionálneho alebo menšinového jazyka alebo z tohto jazyka sa poskytuje len vtedy, ak obvinený dostatočne neovláda slovenský jazyk .

552. Okrem toho § 55 ods. 3 Trestného poriadku ustanovuje:

„V slovenskom jazyku sa spíše aj zápisnica o výpovedi osoby, ktorá nevie po slovensky; ak záleží na doslovnom znení výpovede, zapíše zapisovateľ alebo tlmočník do zápisnice príslušnú časť výpovede tiež v jazyku, v ktorom táto osoba vypovedá.“

553. Podľa relevantnej judikatúry, ako sa hovorí vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 31 a nasl.), to znamená, že tlmočník sa musí pribrať a štát musí znášať s tým spojené trovy len v prípade, že osoba podávajúca výpoveď neovláda slovenčinu. V týchto prípadoch treba poskytnúť aj preklad všetkých listinných dôkazov, ktoré sú v inom ako slovenskom jazyku. Inými slovami, zdá sa, že žiadosti a dôkazy v regionálnom alebo menšinovom jazyku vrátane češtiny nie sú prijateľné, ak ich predkladateľ ovláda slovenský jazyk.

554. Zdá sa, že neexistuje žiadne konkrétne ustanovenie vzťahujúce sa na písomné svedectvá alebo žiadosti v akejkoľvek forme.

555. Podľa názoru Výboru expertov nie je jasné, aký je presný rozsah uvedeného práva použiť svoj materinský jazyk v trestnom konaní. Z praktických informácií získaných počas návštevy možno usudzovať, že sudca, prokurátor alebo policajt venuje pozornosť tomu, či obvinený dostatočne ovláda slovenčinu. Aj v prípade, že obvinený dostatočne ovláda slovenčinu, mu sudca na základe vlastnej úvahy môže povoliť tlmočníka, čo by s veľkou pravdepodobnosťou aj urobil. Zostáva však skutočnosťou, že právo obvineného použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk bez ohľadu na stupeň ovládania slovenčiny nie je zrejme jednoznačne zaručené. Navyše oficiálne zdroje počas návštevy Výbor expertov informovali, že v predvolaniach sa jazykové práva nespomínajú, keďže sa predpokladá, že ich všetci poznajú. Vo vznesení obvinenia sa síce spomína všeobecné právo na tlmočenie, ale príslušný policajt jednoducho sám vyhodnotí, či osoba *potrebuje* tlmočníka.

556. Počas návštevy bol Výbor expertov informovaný, že v praxi neexistuje žiadny problém vzhľadom na vysokú schopnosť vzájomnej komunikácie medzi osobami hovoriacimi po česky a osobami hovoriacimi po slovensky. Zdá sa, že to potvrdzujú aj údaje poskytnuté Výboru expertov ministerstvom spravodlivosti, ktoré hovoria o počte sudcov a administratívnych pracovníkov s určitou znalosťou češtiny vo viacerých súdnych obvodoch (pozri prílohu II k východiskovej periodickej správe), hoci ich rozloženie je pomerne nevyvážené.

557. Berúc do úvahy určitý stupeň implementácie tohto záväzku v praxi Výbor expertov považuje tento záväzok v prípade češtiny za čiastočne splnený. Naďalej je však potrebné spresniť a dopracovať právny rámec.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby:

- **zaručili právo obvineného používať český jazyk v trestnom konaní nezávisle od toho, či ovláda aj slovenčinu, a aby zabezpečili, že obvinený je o tomto práve konkrétne poučený hneď na začiatku trestného stíhania,**
- **prijali právnu úpravu umožňujúcu predkladať žiadosti a dôkazy aj v češtine a zaručujúcu, že používanie tlmočníkov a prekladov v prípade potreby nebude pre dotknutú osobu znamenať žiadne ďalšie výdavky ani vtedy, ak ovláda slovenčinu.**

„b) v občianskoprávnom konaní:

- ii) umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo**
- iii) umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch,**

v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov,

c) v konaní pred súdmi v správnych veciach:

- ii) umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo**
- iii) umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch,**

v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov;”

558. Paragraf 18 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje:

„Účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie. Majú právo konať pred súdom vo svojej materčine. Súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv.”

559. Navyše, § 141 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje, že:

„Trovy dôkazov, ktoré nie sú kryté preddavkom, ako aj hotové výdavky ustanoveného zástupcu, ktorý nie je advokátom, a trovy spojené s tým, že účastník koná vo svojej materčine, platí štát.”

560. Podľa informácií poskytnutých vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 33) sa vyššie uvedené ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku vzťahujú aj na konanie pred správnymi súdmi.

561. Možnosť pribrať tlmočníka bez dodatočných nákladov s cieľom umožniť strane v občianskoprávnom alebo správnom konaní použiť svoj materinský jazyk potvrdzuje aj judikatúra (pozri s. 33 východiskovej periodickej správy). Avšak podľa viacerých zdrojov, vrátane oficiálnych, tieto ustanovenia predstavujú uplatnenie všeobecného práva osôb nehovoriacich po slovensky na tlmočenie v občianskoprávnom (a správnom) konaní, ktoré zaručuje článok 47 ods. 4 Ústavy SR, ale ktoré nie je k dispozícii osobám používajúcim regionálny alebo menšinový jazyk ovládajúcim aj slovenčinu.

562. Berúc do úvahy určitý stupeň praktickej implementácie vďaka vysokej miere, do akej sú osoby hovoriace po česky schopné komunikovať s osobami hovoriacimi po slovensky, Výbor expertov považuje tieto záväzky za čiastočne splnené.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby v legislatíve výslovne ustanovili, že vždy, keď je strana povinná osobne vystúpiť pred súdom v občianskoprávnom alebo správnom konaní, môže používať český jazyk bez toho, že by jej tým vznikli dodatočné výdavky, a že dôkazy a dokumenty možno predkladať v češtine, v prípade potreby prostredníctvom tlmočníkov a prekladov, aj keď osoba hovoriaca po česky ovláda slovenský jazyk.

- „d) prijať opatrenia, ktoré zabezpečia, že uplatnenie písmena b) bodov i, ii a písmena c) bodov i, ii a každé potrebné využitie tlmočníkov a prekladov nebude mať za následok vznik dodatočných nákladov dotknutých osôb.“**

563. Napriek vyššie uvedeným nedostatkom právneho rámca Výbor expertov váha urobiť záver k tomuto záväzku vzhľadom na vysokú schopnosť vzájomnej komunikácie medzi osobami hovoriacimi po česky a osobami hovoriacimi po slovensky, zjavne bez potreby tlmočenia alebo prekladu. Výbor expertov by však uvítal, keby slovenské orgány v nasledujúcej periodickej správe poskytli bližšie vysvetlenie.

Článok 10 – Správne orgány a verejné služby

„Odsek 1

V správnych celkoch štátu, kde počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, a podľa situácie každého z jazykov sa zmluvné strany zaväzujú, ak je to možné:

- a) iii) **zabezpečiť, aby osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti, ako aj dostať odpoveď v týchto jazykoch, alebo**
- iv) **zabezpečiť, aby osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch;**

Odsek 2

Čo sa týka miestnych a regionálnych orgánov, na území, kde sídli taký počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorý odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, zmluvné strany sa zaväzujú umožniť a/alebo podporiť:

- b) **možnosť, aby osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch,**
- c) **uverejnenie úradných dokumentov regionálnych orgánov takisto v príslušných regionálnych alebo v menšinových jazykoch,**
- d) **uverejnenie úradných dokumentov miestnych orgánov takisto v regionálnych alebo menšinových jazykoch,**
- f) **používanie regionálnych alebo menšinových jazykov na rokovaní miestnych orgánov, nevylučujúc však tým použitie oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu,**
- g) **používanie alebo prevzatie tradičných a správnych miestnych názvov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, a ak je to potrebné, spoločne s pomenovaním v oficiálnom(ych) jazyku(och).**

Odsek 3

S ohľadom na verejné služby poskytované správnymi orgánmi alebo inými osobami konajúcimi v ich mene sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, v súlade s postavením každého jazyka a ak je to možné:

- c) **umožniť užívateľom regionálnych alebo menšinových jazykov predložiť žiadosť v týchto jazykoch.**

Odsek 4

Zmluvné strany sa zaväzujú na účel zabezpečenia ustanovení odsekov 1, 2 a 3, ktoré prijali, prijať jedno alebo viac nasledujúcich opatrení:

- a) **poskytovať preklad alebo tlmočenie, ak sa požadujú,**
- c) **ak je to možné, vyhovieť žiadostiam zamestnancov verejných služieb ovládajúcich regionálny alebo menšinový jazyk byť vymenovaní na území, kde sa tento jazyk používa.**

Odsek 5

Zmluvné strany sa zaväzujú, na základe požiadavky dotknutých osôb, umožniť im používanie alebo prevzatie priezviska v regionálnych alebo menšinových jazykoch.”

564. Paragraf 6 ustanovuje, že pri uplatňovaní tohto zákona „používanie českého jazyka v úradnom styku spĺňa požiadavku základnej zrozumiteľnosti so štátnym jazykom, ak medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná, neustanovuje inak”. Podľa oficiálnych zdrojov prostredníctvom tohto ustanovenia dostal český jazyk štatút „kvázi-úradného” jazyka. Navyše počas návštevy používateľa českého jazyka vyhlásili, že používanie češtiny nespôsobuje v správnej oblasti žiadne problémy vďaka podobnosti oboch jazykov. Výbor expertov považuje tieto záväzky za splnené.

Článok 11 – Médiá

„Odsek 1

Zmluvné strany sa zaväzujú pre užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov na územiach, kde sa tieto jazyky používajú, a podľa situácie každého z jazykov v rozsahu, v akom sú verejné orgány priamo alebo nepriamo kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu, rešpektujú pritom zásady nezávislosti a samostatnosti médií:

- a) **ak rozhlas a televízia plnia úlohu verejnoprávnych médií:**
- iii) **prijať vhodné opatrenia, aby prevádzkovatelia ponúkali programy v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”**

565. Pokiaľ ide o verejnoprávny rozhlas, vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 38) sa hovorí o vysielaní programu určeného pre národnostné menšiny („národnostné a etnické vysielanie”). Toto vysielanie pripravuje osobitná hlavná redakcia, ktorá má špecializované redakcie pre každý z dotknutých jazykov. Vysielací čas závisí od výsledkov najnovšieho sčítania obyvateľstva. Vysielaniu v českom jazyku je v súčasnosti venovaných 30 minút raz za 4 týždne (podľa používateľov češtiny dvakrát mesačne). Programy sa vysielajú na stredných vlnách (Prešov 1071 kHz a Stakčín 864 kHz).

566. Pokiaľ ide o verejnoprávnu televíziu, program v českom jazyku pozostáva z magazínu vysielaného 12 krát do roka s celkovým vysielacím časom 5,7 hodiny.

567. Počas návštevy používateľa českého jazyka neprejavili záujem o rozšírenie rozsahu vysielania vo verejnoprávnych médiách. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

- „b) ii) **podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie rozhlasových programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”**

568. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že účelom tohto záväzku je povzbudiť alebo uľahčiť pravidelné súkromné vysielanie rozhlasových programov v češtine (pozri prvú hodnotiacu správu Výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 426).

569. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na plnenie tohto záväzku. Preto nemôže urobiť záver k tomuto bodu a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe. Mala by sa však zohľadniť skutočnosť, že povinnosť súkromných rozhlasových staníc dať celé vysielanie preložiť do slovenčiny predstavuje pre komerčnú rozhlasovú stanicu nespornú záťaž. Počas návštevy samotné slovenské orgány odkazovali na novelu pripravovanú ministerstvom kultúry, ktorej cieľom je zrušiť túto povinnosť.

„c) ii) podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie televíznych programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

570. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že účelom tohto záväzku je povzbudiť alebo uľahčiť pravidelné súkromné vysielanie televíznych programov v češtine (pozri prvú hodnotiacu správu Výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 430).

571. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na plnenie tohto záväzku. Preto nemôže urobiť záver k tomuto bodu a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe. Treba však prihliadnuť na skutočnosť, ktorú počas návštevy pripustili aj samotné slovenské orgány, že povinnosť zabezpečiť slovenské titulky pre všetky programy predstavuje dodatočné náklady. Používanie titulkov je z hľadiska charty nesporne zaujímavé (pozri ods. 261), ale mali by sa hľadať finančne primerané riešenia s cieľom zabrániť znevýhodneniu súkromných televíznych staníc, ktoré chcú vysielat' aj v češtine, v porovnaní so súkromnými televíznymi stanicami vysielajúcimi len v slovenčine.

„d) podporovať a/alebo uľahčiť výrobu a šírenie zvukových a audiovizuálnych diel v regionálnych a menšinových jazykoch;”

572. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„e) i) podporovať a/alebo uľahčiť založenie a/alebo udržanie aspoň jedných novín v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

573. Výbor expertov bol informovaný, že slovenské ministerstvo kultúry a české ministerstvo kultúry financujú mesačník pre používateľov češtiny na Slovensku. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou zrejme existujú dva časopisy: „Česká beseda” a „Info-Zpravodaj”. Napr. v roku 2003 boli na prvý z nich pridelené verejné dotácie vo výške 1 087 000 Sk a na druhý dotácie vo výške 19 000 Sk. Hoci jeden z nich sa prestal vydávať v roku 2004, podľa používateľov češtiny by malo byť jeho vydávanie čoskoro obnovené. Osoby hovoriace po česky považujú toto periodikum za dôležité vzhľadom na ich rozptýlenosť po území celej krajiny, ale aj kvôli udržaniu ich jazyka. Napriek tomu nie je jasné, či niektoré z týchto periodík možno označiť za „noviny” v zmysle tohto ustanovenia. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány o objasnenie tohto bodu v nasledujúcej periodickej správe.

„f) ii) uplatňovať existujúce opatrenia o finančnej podpore tiež na výrobu audiovizuálnych diel v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

574. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

Zmluvné strany sa zaväzujú zaručiť slobodu priameho príjmu rozhlasových alebo televíznych vysielaní susedných krajín v jazyku, ktorý sa používa v rovnakej alebo blízkej podobe regionálneho alebo menšinového jazyka a nebrániť prenosu rozhlasových a televíznych vysielaní zo susedných krajín v uvedenom jazyku. Ďalej sa zaväzujú zabezpečiť, aby sa nevyskytli žiadne obmedzenia slobody prejavu a voľného obehu informácií v tlači používajúcej jazyk v identickej podobe alebo v podobe blízkej regionálnemu alebo menšinovému jazyku. Výkon uvedenej slobody, pretože obsahuje povinnosti a zodpovednosti, môže podliehať istým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon a sú nevyhnutné v demokracickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejného poriadku na predchádzanie neporiadku a na prevenciu zločinnosti,

ochranu zdravia a morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenie šírenia dôverných informácií alebo na udržanie autority a neustrannosti súdnictva.”

575. Počas návštevy osoby hovoriace po česky veľmi zdôrazňovali možnosť prijímať rozhlasové a televízne vysielanie z Českej republiky. V tejto súvislosti sa zmienili o tom, že signál predbežne stále pokrýva západné a stredné Slovensko, hoci sa zdá, že z komerčných dôvodov to už nebude možné. Výbor expertov nemôže v tejto súvislosti urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto bodu vyjadrili vo svojej v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 3

Zmluvné strany sa zaväzujú zabezpečiť, aby záujmy užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov boli zastúpené alebo aspoň zohľadnené v orgánoch, ktoré možno vytvoriť v súlade so zákonom na účel zaručenia slobody a plurality médií.”

576. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

Článok 12 – Kultúrne činnosti a zariadenia

„Odsek 1

Vo vzťahu ku kultúrnym aktivitám a kultúrnym zariadeniam – najmä ku knižniciam, k videotékam, ku kultúrnym centrám, k múzeám, archívom, akadémiám, divadlám a ku kinám, ako aj k literárnym dielam a ku kinematografickej produkcii, k ľudovému kultúrnemu prejavu, festivalom, ku kultúrnemu priemyslu vrátane, inter alia, použitia nových technológií - zmluvné strany sa zaväzujú na územiach, kde sa uvedené jazyky používajú, v rozsahu, v akom sú verejné orgány kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu:

- a) podporovať prejavy a aktivity charakteristické pre regionálne alebo menšinové jazyky, ako aj podporovať rozličné prístupy k dielam vytvoreným v týchto jazykoch;”**

577. Východisková periodická správa sa zameriava na financujúcu úlohu ministerstva kultúry, najmä jeho sekcie pre menšinovú kultúru, ako na hlavný prvok politiky slovenskej vlády v oblasti podpory regionálnych alebo menšinových jazykov (pozri s. 41 a nasl. východiskovej periodickej správy). Ministerstvo kultúry financuje najmä Múzeum českej kultúry pri Slovenskom národnom múzeu – Etnografické múzeum v Martine, ako aj Dokumentačné stredisko českej kultúry na Slovensku. Východisková periodická správa (pozri s. 43) navyše obsahuje aj celkové údaje o financovaní menšinových kultúr, vrátane českej kultúry. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

- „b) v rozličnej forme podporovať v iných jazykoch prístup k dielam vytvoreným v regionálnych alebo menšinových jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov,**
- c) podporovať v regionálnych alebo menšinových jazykoch prístup k dielam vytvoreným v iných jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov;”**

578. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

- „d) zabezpečiť, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie rôznych foriem kultúrnych aktivít brali primeraný ohľad na začlenenie poznatkov a používanie regionálnych alebo menšinových jazykov a kultúr do aktivít, ktoré organizujú alebo ktoré podporujú;”**

579. Vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 42) sa opisujú hlavné prvky systému, ktorý ministerstvo kultúry zaviedlo s cieľom podporovať regionálne alebo menšinové jazyky. Tento systém tvoria najmä usmernenia týkajúce sa pridelenia a účtovania dotácií a organizačný a rokovací poriadok Komisie účelového

transferu na podporu kultúry menšín. Úlohou tejto komisie, ktorú tvoria najmä zástupcovia jednotlivých dotknutých menšín (pozri ods. 581), je vyhodnocovať žiadosti o poskytnutie finančných prostriedkov od jednotlivých skupín používateľov menšinových jazykov, a väčšinovým hlasovaním vypracúvať pre ministra odporúčania o výške dotácií, ktoré by sa mali prideliť. Zdá sa teda, že tento záväzok je splnený.

„e) presadzovať opatrenia, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie kultúrnych aktivít mali k dispozícii personál dokonale ovládajúci príslušný regionálny alebo menšinový jazyk, ako aj jazyk(y) ostatných obyvateľov;”

580. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou bude za výber personálu uvedeného v tomto záväzku zodpovedný Kabinet kultúr národnostných menšín, ktorý má byť vytvorený v rámci Národného osvetového centra, organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva kultúry. Výbor expertov však nedostal žiadne informácie o pracovníkoch, ktorých majú v súčasnosti k dispozícii orgány zodpovedné za organizáciu alebo podporu takýchto aktivít. Preto žiada verejné orgány, aby tieto informácie poskytli v nasledujúcej správe.

„f) podporovať priamu účasť zástupcov užívateľov daného regionálneho alebo menšinového jazyka pri vytváraní kultúrnych zariadení a plánovaní kultúrnych aktivít;”

581. Komisiu účelového transferu na podporu kultúry menšín, ktorá je poradným orgánom ministra kultúry o týchto otázkach (pozri ods. 579), tvorí 11 zástupcov dotknutých menšín, ktorých menuje minister kultúry. Tajomník komisie je zamestnancom ministerstva kultúry. Komisia má subkomisie pre jednotlivé menšiny. Každá subkomisia má za úlohu vypracovať priority a navrhnúť konkrétnu výšku podpory, ktorú má komisia prideliť pre danú menšinu (pozri východiskovú periodickú správu, s. 42). Zdá sa, že tento záväzok je splnený.

„g) napomáhať a/alebo ul'ahčiť vytvorenie jedného alebo viacerých orgánov poverených zbierať, archivovať a uvádzať alebo vydávať diela vytvorené v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

582. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou ministerstvo kultúry podporuje prostredníctvom grantov aktivity mimovládnych organizácií, ktorých úlohou je zbierať, archivovať a vydávať diela vytvorené v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Jednou z najvýznamnejších inštitúcií, ktorá plní túto úlohu, je Fórum inštitút pre výskum menšín v Šamoríne, ktorý od ministerstva kultúry dostal 880 000 Sk. Výbor expertov presne nevie, ako uvedený inštitút vykonáva činnosti uvedené v tomto záväzku s osobitným zreteľom na český jazyk. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby tento bod objasnili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

V oblastiach, kde sa tradične nepoužívajú regionálne alebo menšinové jazyky, zmluvné strany sa zaväzujú, ak na to oprávňuje počet užívateľov regionálneho alebo menšinového jazyka, umožniť, podporiť a/alebo zabezpečiť vhodné kultúrne aktivity alebo zariadenia podľa predchádzajúceho odseku.”

583. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 3

Zmluvné strany sa zaväzujú pri uplatňovaní svojej kultúrnej politiky v zahraničí vytvoriť vhodný priestor aj regionálnym alebo menšinovým jazykom a ich kultúrnym prejavom.”

584. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie, pokiaľ ide o český jazyk. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

Článok 13 – Hospodársky a sociálny život

„Odsek 1

Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany na celom svojom území zaväzujú:

- a) **vylúčiť zo svojho právneho poriadku všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života, najmä v pracovných zmluvách a v technických dokumentoch, ako sú návody na používanie výrobkov alebo zariadení;”**

585. Podľa východiskovej periodickej správy (pozri s. 45) v slovenskom právnom poriadku neexistuje žiadne ustanovenie typu, aké sa uvádza v tomto záväzku, a v tejto súvislosti neboli prijaté žiadne sťažnosti. Paragraf 8 zákona č. Zdá sa však, že § 8 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku ukladá povinnosť používať slovenčinu v rade prípadov, ktoré sú relevantné na účely tohto záväzku, ako sú: právne dokumenty v pracovnoprávnom vzťahu, finančná a technická dokumentácia, stanovky združení, spolkov a obchodných spoločností. Evidentne sa to javí ako obmedzenie používania regionálneho alebo menšinového jazyka, ako je čeština. Slovenské orgány neposkytli Výboru expertov žiadne zdôvodnenie tohto obmedzenia. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva príslušné orgány, aby z právneho poriadku vylúčili všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života.

- „b) **zakázať uvádzanie klauzúl vylučujúcich alebo obmedzujúcich používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v interných predpisoch podnikov a v osobných spisoch aspoň medzi užívateľmi rovnakého jazyka;”**

586. Výbor expertov nebol informovaný o žiadnom takomto zákaze. Výbor expertov preto tento záväzok považuje za nesplnený.

- „c) **postaviť sa proti postupom, ktoré smerujú k odradeniu od používania regionálnych alebo menšinových jazykov v oblasti ekonomických a sociálnych aktivít;”**

587. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany zaväzujú, ak sú verejné orgány na to kompetentné, na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, a ak je to možné:

- c) **zabezpečiť, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako nemocnice, domovy dôchodcov a útulky, poskytovali možnosť prijatia a opatrovania vo vlastnom jazyku tým osobám, ktoré používajú regionálny alebo menšinový jazyk, ak tieto potrebujú opateru zo zdravotných dôvodov, z dôvodu vysokého veku alebo z iných dôvodov;”**

588. Paragraf 8 ods. 4 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku ustanovuje:

“Celá agenda zdravotníckych zariadení sa vedie v štátnom jazyku. Styk zdravotníckeho personálu s pacientmi sa vedie spravidla v štátnom jazyku; ak ide o občana alebo cudzinca neovládajúceho štátny jazyk, aj v jazyku, v ktorom sa možno s pacientom porozumieť” (nie je jasné, či medzi zdravotníckymi zariadeniami uvádzanými v tomto ustanovení patria aj domovy dôchodcov a útulky).

589. Výbor expertov je toho názoru, že pokiaľ toto ustanovenie povoľuje v zdravotníckych zariadeniach komunikáciu v inom ako štátnom jazyku len v prípade, že dotknutá osoba neovláda slovenský jazyk, je v rozpore so záväzkom, ktorý prijala Slovenská republika (hoci sa zdá, že v praxi používatelia českého jazyka nemajú v tejto oblasti komunikácie žiadne problémy). Nie je však jasné, či ustanovenie obsiahnuté v § 6 zákona č. 184/1999, a ktorým sa češtine udeľuje štatút „kvázi úradného” jazyka (pozri ods. 543), nahrádza § 8

ods. 4 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a slovenské orgány vyzývajú, aby túto otázku objasnili v nasledujúcej periodickej správe.

Článok 14 – Cezhraničná spolupráca

„Zmluvné strany sa zaväzujú:

- a) *uplatňovať platné dvojstranné a mnohostranné dohody, ktorými sú viazané aj štáty, v ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe, alebo ak je to potrebné, snažiť sa o uzavretie takých dohôd, ktoré by mali podporiť kontakty medzi užívateľmi rovnakého jazyka v príslušných štátoch v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania;***

590. Podľa východiskovej periodickej správy (pozri s. 47) slovenská a česká vláda uzavreli dňa 2. novembra 2000 dohodu o cezhraničnej spolupráci, ktorá povzbudzuje tradičné kontakty medzi používateľmi slovenského a českého jazyka v obidvoch krajinách v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania. Na základe čl. 8 tejto dohody bola riadená slovensko-česká komisia o cezhraničnej spolupráci. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

- „b) *umožniť a/alebo podporiť cezhraničnú spoluprácu najmä medzi regionálnymi alebo miestnymi orgánmi v prospech regionálnych alebo menšinových jazykov, na územiach ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe.***

591. Podľa východiskovej periodickej správy (pozri s. 47) v júni 1999 slovenské ministerstvo vnútra zorganizovalo medzinárodnú konferenciu o slovensko-českej cezhraničnej spolupráci v spolupráci s Radou Európy. Konferencia sa konala v mestách Skalica (Slovensko) a Strážnice (Česká republika). Východisková periodická správa zdôrazňuje pozitívne výsledky tejto spolupráce a hovorí o vytvorení troch euroregiónov: Beskydy (pokrývajúceho územie troch krajín vrátane Českej republiky), Biele Karpaty a Pomoravie. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

2.2.7 Hodnotenie uplatňovania časti III v prípade bulharského, poľského a chorvátskeho jazyka⁷

Predbežná poznámka

592. Výbor expertov je toho názoru, že rozhodnutie rozšíriť ochranu podľa časti III charty na bulharský, poľský a chorvátsky jazyk bolo veľmi ambicióznym krokom.

593. Výbor expertov víta tento pevný dlhodobý záväzok, ale zároveň pripomína, že musí vyhodnotiť súčasnú úroveň plnenia konkrétnych záväzkov, ktoré SR prijala na základe časti III v súvislosti s bulharským, poľským a chorváckym jazykom. Toto hodnotenie jednoznačne poukazuje na významný rozdiel medzi mnohými z prijatých záväzkov a úrovňou ich plnenia z aspektu vnútroštátneho právneho rámca aj praxe.

594. Výbor expertov ďalej upozorňuje na svoje vyhlásenia z prvej kapitole tejto správy, že ak sa má zabezpečiť riadne uplatňovanie časti III charty na bulharčinu, poľštinu a chorvátčinu, a ak má Výbor expertov monitorovať toto uplatňovanie, slovenské orgány musia vyhodnotiť, v ktorých oblastiach sú osoby hovoriace po bulharsky, poľsky a chorvácky tradične prítomné v dostatočnom počte na účely záväzkov, ktoré prijala SR na základe časti III charty (pozri ods. 40 – 47).

Článok 8 – Vzdelávanie

„Odsek 1

V oblasti vzdelávania sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa také jazyky používajú, podľa situácie každého z týchto jazykov a bez ujmy na výučbe oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu:

- a) i) *umožniť predškolskú výchovu v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch,*
- ii) *umožniť, aby prevažná časť predškolskej výchovy bola zabezpečená v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo*
- iii) ***prijat' jedno z vyššie uvedených opatrení podľa bodov i a ii aspoň pre žiakov z rodín, ktoré prejavia záujem, za predpokladu dostatočného počtu žiakov;***"

595. Osoby hovoriace po bulharsky nemajú k dispozícii vzdelávanie, ktoré sa prevažne alebo v značnej miere poskytuje v bulharčine. Zástupca osôb hovoriacich po bulharsky však Výbor expertov počas návštevy informoval, že takúto potrebu ani nepociťujú. To je dôvod, pre ktorý doteraz nebola na príslušné orgány podaná žiadna žiadosť o predškolskú výchovu v bulharčine. Výbor expertov je toho názoru, že keď SR tento záväzok prijala, mala vypracovať štruktúrovanú politiku na posilnenie možností zabezpečenia predškolskej výchovy v bulharčine napr. informovaním osôb hovoriacich po bulharsky o tejto možnosti. Výbor expertov nebol informovaný o tom, že by slovenské orgány urobili takéto opatrenia. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

596. Pokiaľ ide o poľštinu, informácie poskytnuté slovenskou vládou sa obmedzujú na vyhlásenie, že predškolská výchova, pri ktorej sa používa poľský jazyk, sa poskytuje v závislosti od záujmu rodičov. Počas návštevy bol Výbor expertov informovaný, že takáto predškolská výchova nie je k dispozícii, nakoľko počet žiakov (maximálne 5 alebo 6) zrejme nepostačuje na vytvorenie triedy. Informácie, ktoré má Výbor expertov k dispozícii, nie sú podľa jeho názoru dostatočné na to, aby mohol urobiť záver a preto žiada slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe poskytli podrobnejšie informácie a spresnili, aký minimálny počet žiakov je potrebný na vytvorenie triedy na predškolskej úrovni.

597. Pokiaľ ide o chorvátčinu, Výbor expertov dostal len veľmi málo informácií o plnení vyššie uvedených záväzkov. Dodatočné informácie, ktoré poskytla slovenská vláda, sa obmedzujú na vyhlásenie, že predškolská výchova, pri ktorej sa používa chorvátsky jazyk, sa zabezpečuje v závislosti od záujmu rodičov. Podľa názoru Výboru expertov informácia týkajúca sa chorvátčiny nie je dostatočná na to, aby mohol urobiť záver k tomuto základnému záväzku a žiada slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe poskytli podrobnejšie informácie.

⁷ Citované ustanovenia uvedené tučnou kurzívou predstavujú záväzky, ktoré prijala Slovenská republika.

- „b) iii) **zabezpečiť, aby na základnom stupni bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov;**
- c) iii) **zabezpečiť, aby na stredných školách stupni bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov;”**

598. Podľa viacerých informácií poskytnutých Výboru expertov v Bratislave existuje súkromná bilingválna slovensko-bulharská základná škola a gymnázium. Tieto školy financuje Bulharsko, ale môžu ich navštevovať všetky deti bez ohľadu na jazykový pôvod. V Košiciach sa bulharčina vôbec nevyučuje, ale podľa informácií získaných Výborom expertov počas návštevy doteraz o to ani nikto nežiadal. Výboru expertov však nie je známe, či slovenské orgány nejakým spôsobom prispievajú na financovanie uvedených škôl. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku v prípade bulharčiny a žiada slovenské orgány, aby tento bod spresnili v nasledujúcej periodickej správe.

599. Pokiaľ ide o poľštinu, informácie poskytnuté slovenskou vládou sa obmedzujú na vyhlásenie, že základné a stredné vzdelávanie, pri ktorom sa používa poľský jazyk, sa poskytuje v závislosti od záujmu rodičov, a že neexistuje žiadna škola, v ktorej sa vyučuje poľština.

600. Na druhej strane bol počas návštevy Výbor expertov informovaný, že poľština sa v slovenských štátnych školách vôbec nepoužíva z toho dôvodu, že počet žiakov nepostačuje na vytvorenie triedy. Niekoľko súkromných škôl vzniklo pod záštitou poľského veľvyslanectva. Nie sú však akreditované ako riadne školy a nezabezpečujú ani riadne vyučovanie. Sú určené pre vekové skupiny od 7 do 13 rokov a fungujú mimo riadneho vyučovacieho času v súkromných zariadeniach. Ich cieľom je vyučovať základy poľského jazyka, histórie, literatúry a čiastočne aj zemepisu.

601. Výbor expertov považuje tieto záväzky v prípade poľštiny za nesplnené.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby na relevantných územiach zabezpečili vyučovanie poľštiny v rámci základného a stredného školstva ako neoddeliteľnej súčasti učebných osnov.

602. V súvislosti s chorvátčinou dostal Výbor expertov o plnení vyššie uvedených záväzkov len veľmi málo informácií. Dodatočné informácie poskytnuté slovenskou vládou sa obmedzujú na vyhlásenie, že základné a stredné vzdelávanie, v ktorom sa používa chorvátsky jazyk, sa poskytuje v závislosti od záujmu rodičov, a že chorvátčina sa nevyučuje v žiadnej škole. Výbor expertov nepovažuje túto informáciu za dostatočnú na to, aby mohol urobiť záver k týmto základným záväzkom v prípade chorvátčiny a žiada slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe o nich poskytli podrobnejšie informácie.

- „d) iii) **zabezpečiť, aby na odborných školách bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov;”**

603. Bulharský jazyk sa v rámci technického alebo odborného vzdelávania nevyučuje. Počas návštevy sa spomínal istý dopyt po kurzoch bulharského jazyka. Nie je však jasné, či sa tento dopyt vzťahuje aj na technické alebo odborné školy. Výbor expertov považuje tento záväzok v prípade bulharčiny za nesplnený.

604. Pokiaľ ide o poľštinu, informácie poskytnuté slovenskou vládou sa obmedzujú na vyhlásenie, že predškolské, základné a stredné vzdelávanie, pri ktorom sa používa poľský jazyk, sa poskytuje v závislosti od záujmu rodičov, a že poľština sa nevyučuje v žiadnej škole. Výbor expertov považuje tento záväzok v prípade poľštiny za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby na relevantných územiach zabezpečili vyučovanie poľštiny v rámci technického a odborného školstva ako neoddeliteľnej súčasti učebných osnov.

605. Pokiaľ ide o chorvátčinu, Výbor expertov dostal len veľmi málo informácií o plnení tohto záväzku a považuje ich za nedostatočné na to, aby mohol urobiť záver k tomuto záväzku. Výbor expertov žiada slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe poskytli podrobnejšie informácie.

- „e) i) *umožniť vyučovanie na univerzitách a na iných vysokých školách v príslušných regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo*
- ii) ***zabezpečiť prostriedky na štúdium týchto jazykov ako odborných predmetov univerzitého a iného vysokoškolského štúdia;***”

606. Bulharčina sa vyučuje na Univerzite Komenského v Bratislave a na Univerzite Mateja Béla v Banskej Bystrici. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

607. Podľa informácií, ktoré dostal Výbor expertov z oficiálnych zdrojov, poľština sa vyučuje ako odbor vysokoškolského štúdia na univerzite v Bratislave. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

608. Pokiaľ ide o chorvátčinu, Výbor expertov dostal len veľmi málo informácií o plnení tohto záväzku a považuje ich za nedostatočné na to, aby mohol urobiť záver k tomuto záväzku. Výbor expertov žiada slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe poskytli podrobnejšie informácie.

- „f) i) *zabezpečiť poskytnutie priebežného vzdelávania alebo vzdelávacích kurzov pre dospelých prevažne alebo úplne v regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo*
- ii) ***umožniť, aby sa tieto jazyky stali predmetmi vzdelávania dospelých alebo súčasťou priebežného vzdelávania;***”

609. Pokiaľ ide o bulharčinu, Výbor expertov nedostal v tejto súvislosti žiadne konkrétne informácie, hoci počas návštevy sa objavila zmienka o dopyte po kurzoch bulharského jazyka, ktorý sa zrejme týka najmä kurzov pre dospelých. Výbor expertov nemôže v tejto súvislosti urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto bodu bližšie vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

610. Výbor expertov dostal o plnení tohto záväzku v prípade chorvátčiny a poľštiny len veľmi málo informácií alebo žiadne informácie. Preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

- „g) ***prijat' opatrenia na zabezpečenie vyučovania dejín a kultúry, ktoré ovplyvnili regionálny alebo menšinový jazyk;***”

611. Výbor expertov v prvom rade pripomína, že tento záväzok sa týka nielen vzdelávania žiakov hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom, ale aj vzdelávania osôb nehovoriacich týmito jazykmi, s dôrazom na osobitné dejiny a tradície a ich odraz v regionálnych alebo menšinových jazykoch používaných na relevantnom území. Zvyčajne to znamená, že do celoštátnych učebných osnov, alebo aspoň do osnov pre slovensky hovoriacich žiakov na dotknutých územiach, sa zaradia prvky dejín a kultúry, ktoré sa odrážajú v regionálnom alebo menšinovom jazyku (pozri druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní charty Chorvátskom, ECRML 2005 (3), ods. 100).

612. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o tom, čo sa osoby hovoriace po bulharsky, poľsky alebo chorvátsky učia o odraze dejín a kultúry v týchto jazykoch, ani o obsahu výučby väčšinovej školskej populácie o dejinách a tradíciách osôb hovoriacich týmito jazykmi žijúcich na Slovensku, prinajmenšom pokiaľ ide o osnovy pre slovensky hovoriacich žiakov na dotknutých územiach. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

- „h) ***zabezpečiť základné a ďalšie vzdelávanie učiteľov potrebných na realizáciu tých písmen od a) po g), ktoré zmluvná strana prijala;***”

613. Pokiaľ ide o bulharčinu, Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o plnení tohto dôležitého záväzku okrem všeobecných informácií týkajúcich sa vyučovania bulharčiny ako odboru vysokoškolského štúdia (pozri ods. 606). Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe poskytli konkrétne informácie.

614. Pokiaľ ide o poľštinu a chorvátčinu, Výbor expertov nedostal žiadne informácie o plnení tohto záväzku, hoci informácie týkajúce sa situácie poľštiny poskytnuté počas návštevy poukazujú na totálnu absenciu akýchkoľvek opatrení v tejto kľúčovej oblasti. Výbor expertov nemôže v tejto súvislosti urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku v prípade poľštiny a chorvátčiny vyjadrili vo svojej v nasledujúcej periodickej správe.

- „i) **vytvoriť jeden alebo viac kontrolných orgánov zodpovedných za kontrolu prijatých opatrení a za pokrok dosiahnutý pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov a vypracovanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia.**”

615. Zdá sa, že neexistuje žiadny orgán, ktorý by bol konkrétne zodpovedný za kontrolu prijatých opatrení a pokroku dosiahnutého pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov alebo v týchto jazykoch, a za vypracúvanie pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia. Výbor expertov považuje tento záväzok za nespĺnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby vytvorili orgán dohľadu zodpovedný za kontrolu prijatých opatrení a pokroku dosiahnutého pri zavádzaní alebo rozvoji výučby regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorými sa hovorí na Slovensku, alebo výučby v týchto jazykoch, a za vypracúvanie pravidelných správ, ktoré sa zverejnia.

Článok 9 – Súdnictvo

616. Ako vyplýva z posúdenia predbežnej otázky súvisiacej s 20-percentnou hranicou (pozri ods. 40-47), článok 9 sa vzťahuje aj na tie oblasti, kde podiel osôb hovoriacich po bulharsky, poľsky alebo chorvátsky nedosahuje 20%, ale je pritom dostatočný na účely uplatňovania článku 9 charty. Uznávajú to aj samotné slovenské orgány. Ďalej, ako Výboru expertov potvrdili oficiálne zdroje, súdne obvody sa nezhodujú s územiaми obcí, na ktoré sa vzťahuje 20-percentná hranica.

„Odsek 1

Zmluvné strany sa zaväzujú v súdnych obvodoch, v ktorých počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, podľa situácie jednotlivých jazykov a za podmienky, že využitie možností uvedených v tomto odseku nebude sudca pokladať za prekážku riadneho výkonu súdnictva:

- a) **v trestnom konaní:**

- ii) **zaručiť obžalovanému právo používať jeho regionálny alebo menšinový jazyk, a/alebo**

v prípade potreby využitím tlmočníkov a prostredníctvom prekladov, ktoré by pre dotknutú osobu neznamenal žiadne ďalšie výdavky,

- iii) **zabezpečiť, aby sa žiadosti a dôkazy, písomné alebo ústne, nepokladali za neprijateľné len z dôvodu, že boli predložené v regionálnom alebo menšinovom jazyku, a/alebo**

v prípade potreby využitím tlmočníkov a prostredníctvom prekladov, ktoré by pre dotknutú osobu neznamenal žiadne ďalšie výdavky;”

617. Paragraf 2 ods. 14 Trestného poriadku ustanovuje, že „Každý je oprávnený používať pred orgánmi činnými v trestnom konaní svoj materinský jazyk”. Navyše, podľa § 28 Trestného poriadku, „Ak treba pretlmočiť obsah výpovede alebo písomnosti alebo ak obvinený vyhlási, že neovláda jazyk, v ktorom sa konanie vedie, priberie sa tlmočník; tlmočník môže byť súčasne zapisovateľom”. Podľa východiskovej periodickej správy sa tieto ustanovenia vzťahujú aj na obdobie predchádzajúce začatiu trestného stíhania, najmä na podanie trestného oznámenia podľa § 59 v spojení s § 158 ods. 1 Trestného poriadku.

618. Podľa dodatočných informácií poskytnutých Výboru expertov slovenská vláda výslovne uviedla, že tlmočenie do regionálneho alebo menšinového jazyka alebo z tohto jazyka sa poskytuje len vtedy, ak obvinený dostatočne neovláda slovenský jazyk.

619. Okrem toho § 55 ods. 3 Trestného poriadku ustanovuje:

„V slovenskom jazyku sa spíše aj zápisnica o výpovedi osoby, ktorá nevie po slovensky; ak záleží na doslovnom znení výpovede, zapíše zapisovateľ alebo tlmočník do zápisnice príslušnú časť výpovede tiež v jazyku, v ktorom táto osoba vypovedá.“

620. Podľa relevantnej judikatúry, ako sa hovorí vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 31 a nasl.), to znamená, že tlmočník sa musí pribrať a štát musí znášať s tým spojené trovy len v prípade, že osoba podávajúca výpoveď neovláda slovenčinu. V týchto prípadoch treba poskytnúť aj preklad všetkých listinných dôkazov, ktoré sú v inom ako slovenskom jazyku. Inými slovami, zdá sa, že žiadosti a dôkazy v regionálnom alebo menšinovom jazyku vrátane bulharčiny, poľštiny a chorvátčiny nie sú prijateľné, ak ich predkladateľ ovláda slovenský jazyk.

621. Zdá sa, že neexistuje žiadne konkrétne ustanovenie vzťahujúce sa na písomné svedectvá alebo žiadosti v akejkoľvek forme.

622. Podľa názoru Výboru expertov nie je jasné, aký je presný rozsah uvedeného práva použiť svoj materinský jazyk v trestnom konaní. Z praktických informácií získaných počas návštevy možno usudzovať, že sudca, prokurátor alebo policajt venuje pozornosť tomu, či obvinený dostatočne ovláda slovenčinu. Aj v prípade, že obvinený dostatočne ovláda slovenčinu, mu sudca na základe vlastnej úvahy môže povoliť tlmočníka, čo by s veľkou pravdepodobnosťou aj urobil. Zostáva však skutočnosťou, že právo obvineného použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk bez ohľadu na stupeň ovládania slovenčiny nie je zrejme jednoznačne zaručené. Navyše oficiálne zdroje počas návštevy Výbor expertov informovali, že v predvolaniach sa jazykové práva nespomínajú, keďže sa predpokladá, že ich všetci poznajú. Vo vznesení obvinenia sa síce spomína všeobecné právo na tlmočenie, ale príslušný policajt jednoducho sám vyhodnotí, či osoba *potrebuje* tlmočníka.

623. Podľa informácií poskytnutých Výboru expertov počas návštevy, v trestnom konaní pred súdom sa nepoužíva bulharčina ani poľština a to ani napriek skutočnosti, že niektorí pracovníci súdov na Slovensku zrejme hovoria po poľsky (pozri prílohu III k východiskovej periodickej správe). Medzi pracovníkmi súdov na Slovensku sa však nenachádza ani jeden používateľ bulharčiny (pozri prílohu III). Výbor expertov považuje tento záväzok v prípade bulharčiny a poľštiny za nesplnený.

624. Hoci Výbor expertov nemá informácie o situácii v praxi, a hoci niektorí členovia pracovníkov súdov na Slovensku hovoria po chorvátsky (pozri prílohu III k východiskovej periodickej správe), Výbor expertov považuje tento záväzok aj v prípade chorvátčiny za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby:

- **zaručili právo obvineného používať bulharský, poľský alebo chorvátsky jazyk v trestnom konaní nezávisle od toho, či ovláda aj slovenčinu, a aby zabezpečili, že obvinený je o tomto práve konkrétne poučený hneď na začiatku trestného stíhania,**
- **prijali právnu úpravu umožňujúcu predkladať žiadosti a dôkazy aj v bulharčine, poľštine a chorvátčine a zaručujúcu, že používanie tlmočníkov a prekladov v prípade potreby nebude pre dotknutú osobu znamenať žiadne ďalšie výdavky ani vtedy, ak ovláda slovenčinu.**

„b) v občianskoprávnom konaní:

- ii) **umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo**
- iii) **umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch,**

v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov,

c) v konaní pred súdmi v správnych veciach:

- ii) umožniť, kedykoľvek strana vystupuje pred súdom, aby mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to bez vzniku dodatočných nákladov pre túto stranu, a/alebo**
- iii) umožniť predloženie dokumentov a dôkazov v regionálnych alebo menšinových jazykoch,**

v prípade potreby využitím tlmočníkov alebo prostredníctvom prekladov;”

625. Paragraf 18 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje:

„Účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie. Majú právo konať pred súdom vo svojej materčine. Súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv.”

626. Navyše, § 141 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku ustanovuje, že:

„Trovy dôkazov, ktoré nie sú kryté preddavkom, ako aj hotové výdavky ustanoveného zástupcu, ktorý nie je advokátom, a trovy spojené s tým, že účastník koná vo svojej materčine, platí štát.”

627. Podľa informácií obsiahnutých vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 33) sa vyššie uvedené ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku vzťahujú aj na konanie pred správnymi súdmi.

628. Možnosť pribrať tlmočníka bez dodatočných nákladov s cieľom umožniť strane v občianskoprávnom alebo správnom konaní použiť svoj materinský jazyk potvrdzuje aj judikatúra (pozri s. 33 východiskovej periodickej správy). Avšak podľa viacerých zdrojov, vrátane oficiálnych, tieto ustanovenia predstavujú uplatnenie všeobecného práva osôb nehovoriacich po slovensky na tlmočenie v občianskoprávnom (a správnom) konaní, ktoré zaručuje článok 47 ods. 4 Ústavy SR, ale ktoré nie je k dispozícii osobám používajúcim regionálny alebo menšinový jazyk ovládajúcim aj slovenčinu.

629. Podľa informácií poskytnutých Výboru expertov počas návštevy sa v občianskoprávnom alebo správnom konaní bulharčina ani poľština v praxi nepoužíva, a to aj napriek tomu, že niektorí pracovníci súdov na Slovensku zrejme ovládajú poľský jazyk. Medzi pracovníkmi súdov na Slovensku však nie je ani jedna osoba hovoriaca po bulharsky (pozri prílohu III k východiskovej periodickej správe).

630. Výbor expertov považuje tieto záväzky v prípade bulharčiny a poľštiny za nesplnené.

631. Hoci Výbor expertov nemá informácie o situácii v praxi, a hoci niektorí členovia pracovníkov súdov na Slovensku hovoria po chorvátsky (pozri prílohu III k východiskovej periodickej správe), Výbor expertov považuje tieto záväzky aj v prípade chorvátčiny za nesplnené.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby v legislatíve výslovne ustanovili, že vždy, keď je strana povinná osobne vystúpiť pred súdom v občianskoprávnom alebo správnom konaní, môže používať jeden z týchto jazykov bez toho, že by jej tým vznikli dodatočné výdavky, a že dôkazy a dokumenty možno predkladať v bulharčine, poľštine alebo chorvátčine, v prípade potreby prostredníctvom tlmočníkov a prekladov, aj keď osoba hovoriaca po bulharsky, poľsky alebo chorvátsky ovláda slovenský jazyk.

- „d) prijať opatrenia, ktoré zabezpečia, že uplatnenie písm. b) bodov i, ii a písm. c) bodov i, ii a každé potrebné využitie tlmočníkov a prekladov nebude mať za následok vznik dodatočných nákladov dotknutých osôb.”**

632. Vo svetle záverov týkajúcich sa článku 9 ods. 1 písm. a) bodu ii, písm. a) bodu iii, písm. b) bodu ii, písm. b) bodu iii, písm. c) bodu ii, písm. c) bodu iii Výbor expertov považuje tento záväzok za nesplnený.

Článok 10 – Správne orgány a verejné služby

Predbežná poznámka

633. Na základe poskytnutých informácií sa Výbor expertov domnieva, že 20-percentné pravidlo je priamo relevantné práve pre sféru miestnych orgánov štátnej správy a samosprávy. Zdá sa teda, že relevantná legislatíva sa nevzťahuje na regionálne orgány, s tým dôsledkom, že používanie regionálnych alebo menšinových jazykov nie je pred nimi oficiálne povolené. Hoci Ústava SR ustanovuje, že „Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje aj právo používať ich jazyk v úradnom styku“ (pozri článok 34 ods. 2 písm. b)), podľa slovenského právneho poriadku nie je oficiálne možné uplatňovať niektoré relevantné ustanovenia v prípadoch, že táto hranica nie je dosiahnutá. To je prípad bulharského, poľského a chorvátskeho jazyka, pretože podiel osôb hovoriacich po bulharsky, poľsky alebo chorvátsky nikde na Slovensku nedosahuje 20-percentnú hranicu. To znamená, že existuje formálna prekážka k riadnemu plneniu týchto záväzkov.

634. Odhliadnuc od iných problémov, riadne dodržiavanie ďalej uvedených záväzkov nevyhnutne vyžaduje prehodnotiť 20-percentné pravidlo a vyhodnotenie oblastí, v ktorých osoby používajúce bulharský, poľský alebo chorvátsky jazyk sú tradične prítomné v dostatočnom počte na účely záväzkov prijatých Slovenskom podľa č. 10 ods. 4 charty (pozri aj ods. 40-47).

635. Podľa informácií od slovenskej vlády to zrejme platí len pre Bratislavu-Čunovo, kde osoby hovoriace po chorvátsky tvoria 16,2% obyvateľstva žijúceho v tejto obci.

„Odsek 1

V správnych celkoch štátu, kde počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, a podľa situácie každého z jazykov sa zmluvné strany zaväzujú, ak je to možné:

- a) ***iii) zabezpečiť, aby osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti, ako aj dostať odpoveď v týchto jazykoch,***
- iv) zabezpečiť, aby osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch;”***

636. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že v prípade písm. a) bodov iii a iv ods. 1 článku 10 charty SR vo svojej ratifikačnej listine nešpecifikovala, ktorá z týchto dvoch možností by mala platiť. Dve možnosti uvedené v týchto bodoch v skutočnosti predstavujú odlišné alternatívy a zmluvné strany sa musia rozhodnúť pre jednu z nich. Výbor expertov uplatňuje prax, že ak si štát nezvolí jednu z viacerých dostupných možností, zvyčajne z „úradnej moci“ aplikuje optimálnu možnosť z hľadiska ochrany a podpory jazyka, pokiaľ táto možnosť nie je vzhľadom na špecifické okolnosti zjavne nezlučiteľná s potrebami dotknutého regionálneho alebo menšinového jazyka a/alebo s výslovným želaním osôb, ktoré ho používajú (pozri napr. druhú hodnotiacu správu Výboru expertov o implementácii charty Maďarskom, ods. 95). V tomto prípade nevidí Výbor expertov žiadny dôvod na to, aby sa odchyľil od svojej zvyčajnej praxe, a preto bude uplatňovať optimálnu možnosť, t. j. ods. 1 písm. a) bod iii článku 10.

637. Podľa informácií, ktoré Výboru expertov poskytli oficiálne zdroje, miestnymi orgánmi štátnej správy sú okresné úrady ako prvostupňové orgány; krajské úrady pôsobia ako odvolacie orgány. Ďalšími miestnymi zložkami štátnej správy sú špecializované orgány štátnej správy, napr. daňové a colné úrady.

638. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie vzťahujúce sa na dodržiavanie tohto záväzku miestnymi orgánmi štátnej správy, hoci niektoré informácie poukazujú na veľmi nízke povedomie štátnych úradníkov o povinnostiach vyplývajúcich z charty, a vo východiskovej periodickej správe sa výslovne uvádza, že žiadosti týkajúce sa oficiálnych právnych dokumentov a dokladov (ako napr. občianske preukazy, vodičské oprávnenia, pasy atď.; pozri s. 35 východiskovej periodickej správy) nie je možné kompetentným orgánom na miestnej úrovni predkladať v bulharskom, poľskom alebo chorvátskom jazyku. Okrem toho nie je jasné, či sa 20-percentná požiadavka vzťahuje aj na miestne orgány štátnej správy. Keby tomu tak bolo, s ohľadom na špecifickú demografickú situáciu bulharského, poľského a chorvátskeho jazyka na Slovensku by pre Výbor expertov bolo obzvlášť dôležité dozvedieť sa, v ktorých oblastiach sú bez ohľadu na 20-percentnú hranicu tradične prítomní používatelia bulharského, poľského alebo chorvátskeho jazyka v dostatočnom počte na účely záväzku prijatého v rámci článku 10 ods. 1 písm. a) bodu iii charty

639. Hoci informácie, ktoré má Výbor expertov k dispozícii, poukazujú na nedostatočné plnenie, nepostačujú na to, aby mohol urobiť záver k tomuto bodu. Slovenské orgány by sa preto mali k tomuto bodu vyjadriť v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

Čo sa týka miestnych a regionálnych orgánov, na území, kde sídli taký počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorý odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, zmluvné strany sa zaväzujú umožniť a/alebo podporiť:

- b) možnosť, aby osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi mohli predložiť ústne alebo písomné žiadosti v týchto jazykoch,**
- c) uverejnenie úradných dokumentov regionálnych orgánov takisto v príslušných regionálnych alebo v menšinových jazykoch,**
- d) uverejnenie úradných dokumentov miestnych orgánov takisto v regionálnych alebo menšinových jazykoch,**
- f) používanie regionálnych alebo menšinových jazykov na rokovaní miestnych orgánov, nevylučujúc však tým použitie oficiálneho(ych) jazyka(ov) štátu,**
- g) používanie alebo prevzatie tradičných a správnych miestnych názvov v regionálnych alebo menšinových jazykoch, a ak je to potrebné, spoločne s pomenovaním v oficiálnom(ych) jazyku(och).**

Odsek 3

S ohľadom na verejné služby poskytované správnymi orgánmi alebo inými osobami konajúcimi v ich mene sa zmluvné strany zaväzujú na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, v súlade s postavením každého jazyka a ak je to možné:

- c) umožniť užívateľom regionálnych alebo menšinových jazykov predložiť žiadosť v týchto jazykoch.**

Odsek 4

Zmluvné strany sa zaväzujú na účel zabezpečenia ustanovení odsekov 1, 2 a 3, ktoré prijali, prijať jedno alebo viac nasledujúcich opatrení:

- a) poskytovať preklad alebo tlmočenie, ak sa požadujú,**
- c) ak je to možné, vyhovieť žiadostiam zamestnancov verejných služieb ovládajúcich regionálny alebo menšinový jazyk byť vymenovaní na území, kde sa tento jazyk používa.”**

640. Pokiaľ ide o bulharčinu a poľštinu, informácie poskytnuté Výboru expertov počas návštevy potvrdili, že v kontexte regionálnej ani miestnej verejnej správy sa bulharčina ani poľština vôbec nepoužíva. Zdá sa, že to isté platí aj pre verejné služby.

641. Relevantná legislatíva ustanovuje, že bulharčinu a poľštinu je možné použiť pri rokovaní obecného zastupiteľstva, ak s tým súhlasia všetci prítomní (nie je však jasné, či ide o interné zasadnutia, alebo aj o verejné zasadnutia; pozri aj ods. 141, 240, 334 a 498).

642. Výbor expertov preto považuje uvedené záväzky v prípade bulharčiny a poľštiny za nesplnené. Znepokojenie Výboru expertov vyvoláva aj podmienka, že rokovanie miestneho zastupiteľstva sa môže viesť v bulharčine alebo v poľštine len vtedy, ak s tým súhlasia všetci prítomní. Táto podmienka je zbytočná a diskriminačná.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia týkajúce sa plnenia záväzkov, ktoré Slovensko prijalo na základe článku 10 ods. 2 až 4 charty, najmä vyhodnotením miest, kde na Slovensku žije dostatočný počet osôb používajúcich bulharský alebo poľský jazyk na účely týchto záväzkov. Ďalej by sa mala zrušiť podmienka, aby sa zasadnutie miestneho zastupiteľstva mohlo viesť v bulharčine alebo v poľštine len vtedy, ak s tým súhlasia všetci prítomní; relevantný regionálny alebo menšinový jazyk alebo slovenský jazyk by sa mal používať v súlade so želaním osôb, ktoré ním hovoria, a mali by sa prijať primerané opatrenia na zabezpečenie prekladov a/alebo tlmočenia počas rokovania.

643. Pokiaľ ide o chorvátčinu, Výbor expertov nedostal žiadne informácie ani od slovenských orgánov ani od osôb hovoriacich po chorvátsky o používaní chorvátčiny v kontexte regionálnej alebo miestnej verejnej správy a verejných služieb. Relevantná legislatíva však ustanovuje, že chorvátčinu je možné použiť pri rokovaní obecného zastupiteľstva, ak s tým súhlasia všetci prítomní (nie je však jasné, či ide o interné zasadnutia, alebo aj o verejné zasadnutia; pozri aj ods. 141, 240, 334 a 498). Každopádne podľa informácií poskytnutých slovenskou vládou na Slovensku existuje len jedna obec (Bratislava-Čunovo), kde sú osoby hovoriace po chorvácky prítomné v dostatočnom počte (16,2% obyvateľov obce) na účely uvedených záväzkov.

644. Podľa názoru Výboru expertov nie je táto informácia dostatočná na to, aby mohol urobiť záver k tomuto záväzku v súvislosti s chorvátčinou a žiada slovenské orgány, aby v nasledujúcej periodickej správe poskytli podrobnejšie informácie. Výbor expertov napriek tomu znepokojuje podmienka, že rokovanie miestneho zastupiteľstva sa môže viesť v chorvátčine len vtedy, ak s tým súhlasia všetci prítomní. Táto podmienka je zbytočná a diskriminačná.

„Odsek 5

Zmluvné strany sa zaväzujú, na základe požiadavky dotknutých osôb, umožniť im používanie alebo prevzatie priezviska v regionálnych alebo menšinových jazykoch.”

645. Podľa § 2 ods. 1 zákona č. 300/1993 môže osoba narodená na území Slovenskej republiky dostať viac mien, a to aj cudzojazyčných, najviac však tri. Okrem toho § 19 ods. 3 a 5 až 7 zákona č. 154/1994 o matrikách umožňuje opraviť prvé uvedenie mena v matrike a zapísanie ženského priezviska bez koncovky slovenského prechýľovania, ak o to požiada osoba inej ako slovenskej národnosti (za tento úkon sa neplatia žiadne poplatky; pozri východiskovú periodickú správu, s. 37).

646. Avšak podľa informácií poskytnutých Výboru expertov z oficiálnych zdrojov okresné matriky vykladajú relevantné ustanovenia v tom zmysle, že používanie ženského priezviska v matrike alebo výpise z matriky bez koncovky slovenského prechýľovania podľa pravidiel slovenského pravopisu je možné len v prípade priezviska, ktoré v súčasnosti žiadateľka používa, ale nie v prípade rodného priezviska (pozri závery zo stretnutia pracovníkov útvarov pre štátne občianstvo a matrík okresných úradov z 13. a 14. októbra 1994 v Bardejove, ktorými sa riadia okresné matriky).

647. Pokiaľ je Výboru expertov známe, koncovky ženských priezvisk v bulharčine sa riadia prakticky rovnakými gramatickými pravidlami ako v slovenčine, takže vyššie uvedené ustanovenia v zásade sa žien hovoriacich po bulharsky nedotýkajú. Nie je však jasné, či je povolené používať bulharskú abecedu (ako v prípade Maďarska, čo Výbor expertov považuje za najlepšiu prax; pozri druhú hodnotiacu správu o uplatňovaní dohovoru Maďarskom, ods. 115-117). Výbor expertov preto nemôže v prípade bulharčiny urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto bodu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

648. Pokiaľ ide o poľštinu a chorvátčinu, vyššie uvedené ustanovenia v praxi znamenajú, že osoba ženského pohlavia hovoriaca po poľsky alebo chorvátsky môže napr. používať priezvisko svojho manžela bez koncovky slovenského prechýľovania, ale túto koncovku musí používať v prípade jej rodného priezviska (ktorého uvedenie v istých prípadoch vyžaduje viacero právnych predpisov).

649. Keďže právo používať alebo prijímať priezviská v poľštine a chorvátčine je nepodmienečne priznané len mužom, ale nie ženám, tento záväzok nie je v prípade poľštiny a chorvátčiny splnený.

Pokiaľ ide o poľštinu a chorvátčinu, Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby prijali potrebné opatrenia umožňujúce dotknutým osobám na ich žiadosť vo všetkých prípadoch používať alebo prijímať priezviská v regionálnych alebo menšinových jazykoch.

Článok 11 – Médiá

„Odsek 1

Zmluvné strany sa zaväzujú pre užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov na územiach, kde sa tieto jazyky používajú, a podľa situácie každého z jazykov v rozsahu, v akom sú verejné orgány priamo alebo nepriamo kompetentné, majú právomocí alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu, rešpektujú pritom zásady nezávislosti a samostatnosti médií:

a) ***ak rozhlas a televízia plnia úlohu verejnoprávnych médií:***

iii) ***prijat' vhodné opatrenia, aby prevádzkovatelia ponúkali programy v regionálnych alebo menšinových jazykoch;***

650. Vo verejnoprávnom rozhlase sa nevysielajú žiadne programy v bulharčine.

651. Pokiaľ ide o televíziu, dvakrát do roka sa vysiela „bulharský národnostný magazín“ v celkovom trvaní 54 minút. Vzhľadom na význam elektronických médií, najmä televízie, v modernej spoločnosti Výbor expertov považuje tento vysielač čas za nedostatočný.

652. Výbor expertov je toho názoru, že tento záväzok sa v prípade bulharčiny neplní.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby v rozhlasovom vysielaní zabezpečili primeranú ponuku programov v bulharskom jazyku. Slovenským orgánom sa takisto odporúča zvýšiť frekvenciu vysielačích časov pre programy v bulharskom jazyku vo verejnoprávnej televízii.

653. Pokiaľ ide o poľské vysielenie verejnoprávneho rozhlasu, vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 38) sa hovorí o vysielaní programu určeného pre národnostné menšiny („národnostné a etnické vysielenie“). Toto vysielenie pripravuje osobitná hlavná redakcia, ktorá má špecializované redakcie pre každý z dotknutých jazykov. Vysielač čas závisí od výsledkov najnovšieho sčítania obyvateľstva. Na vysielenie v poľskom jazyku je v súčasnosti vyčlenených 30 minút raz za štyri týždne. Programy sa vysielaajú na stredných vlnách (Prešov 1071 kHz a Stakčín 864 kHz). Vzhľadom na význam elektronických médií v modernej spoločnosti Výbor expertov považuje tento časový rozsah za nedostatočný.

654. Pokiaľ ide o verejnoprávnu televíziu, v poľskom jazyku sa 5-krát ročne vysiela magazín s celkovým vysielačím časom 2,3 hodiny. Vzhľadom na význam televízie v modernej spoločnosti Výbor expertov považuje aj tento vysielač čas za nedostatočný.

655. Výbor expertov považuje tento záväzok v prípade poľštiny za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby zvýšili frekvenciu vysielenia programov v poľskom jazyku vo verejnoprávnom rozhlase a televízii.

656. Zdá sa, že verejnoprávny rozhlas ani televízia nevysielajú žiadne programy v chorvátskom jazyku. Výbor expertov považuje tento záväzok v prípade chorvátčiny za nesplnený.

Výbor expertov slovenským orgánom odporúča, aby vo vysielacích médiách zabezpečili primeranú ponuku programov v chorvátskom jazyku.

„b) ii) podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie rozhlasových programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

657. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že účelom tohto záväzku je povzbudiť alebo uľahčiť pravidelné súkromné vysielanie rozhlasových programov v bulharčine, poľštine a chorvátčine (pozri prvú hodnotiacu správu Výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 426).

658. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na plnenie tohto záväzku. Z tohto dôvodu nemôže urobiť záver k tomuto bodu a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe. Mala by sa však zohľadniť skutočnosť, že povinnosť súkromných rozhlasových staníc preložiť všetky vysielané programy do slovenčiny je pre komerčné stanice nespornou záťažou. Počas návštevy samotné slovenské orgány odkazovali na novelu vypracúvanú ministerstvom kultúry, ktorou by sa táto povinnosť mala zrušiť.

„c) ii) podporovať a/alebo uľahčiť pravidelné vysielanie televíznych programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

659. Výbor expertov v prvom rade poznamenáva, že účelom tohto záväzku je povzbudiť alebo uľahčiť pravidelné súkromné vysielanie televíznych programov v bulharčine, poľštine a chorvátčine (pozri prvú hodnotiacu správu Výboru expertov o uplatňovaní charty Španielskom, ECRML 2005 (4), ods. 430).

660. Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie o opatreniach zameraných na plnenie tohto záväzku. Z tohto dôvodu nemôže urobiť záver k tomuto bodu a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto záväzku vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe. Treba však prihliadnuť na skutočnosť, ktorú počas návštevy pripustili aj samotné slovenské orgány, že povinnosť zabezpečiť slovenské titulky pre všetky programy predstavuje dodatočné náklady. Používanie titulkov je z hľadiska charty nesporne zaujímavé (pozri ods. 261), ale mali by sa hľadať finančne primerané riešenia, aby sa zabránilo znevýhodneniu súkromných televíznych staníc, ktoré chcú vyselať aj v bulharčine, poľštine a chorvátčine, v porovnaní so súkromnými televíznymi stanicami vysielajúcimi len v slovenčine.

„d) podporovať a/alebo uľahčiť výrobu a šírenie zvukových a audiovizuálnych diel v regionálnych a menšinových jazykoch;”

661. V tejto súvislosti výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„e) i) podporovať a/alebo uľahčiť založenie a/alebo udržanie aspoň jedných novín v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

662. Výbor expertov bol informovaný, že ministerstvo kultúry financuje časopis pre osoby hovoriace po bulharsky v SR („Rodén Glas”), ktorému napr. v roku 2003 prideliť v rámci verejných dotácií sumu 315 000 Sk. Podľa používateľov bulharčiny by bez tejto podpory časopis neprežil. Nie je však jasné, či tento časopis možno považovať za „noviny” v zmysle tohto ustanovenia. Výbor expertov preto nemôže v súvislosti s bulharčinou urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby tento bod spresnili v nasledujúcej periodickej správe.

663. Pokiaľ ide o poľštinu a chorvátčinu, Výbor expertov bol informovaný, že ministerstvo kultúry financuje poľský časopis „Monitor Polonijny” a chorvátsky časopis „Hrvatska Rosa”; napr. v roku 2003 prvému z nich prideliť verejné dotácie vo výške 315 000 Sk a druhému 480 000 Sk. Nie je však jasné, či tieto časopisy možno považovať za „noviny” v zmysle tohto ustanovenia. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby tento bod objasnili v nasledujúcej periodickej správe.

„f) ii) uplatňovať existujúce opatrenia o finančnej podpore tiež na výrobu audiovizuálnych diel v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”

664. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

Zmluvné strany sa zaväzujú zaručiť slobodu priameho príjmu rozhlasových alebo televíznych vysielaní susedných krajín v jazyku, ktorý sa používa v rovnakej alebo blízkej podobe regionálneho alebo menšinového jazyka a nebrániť prenosu rozhlasových a televíznych vysielaní zo susedných krajín v uvedenom jazyku. Ďalej sa zaväzujú zabezpečiť, aby sa nevyskytli žiadne obmedzenia slobody prejavu a voľného obehu informácií v tlači používajúcej jazyk v identickej podobe alebo v podobe blízkej regionálnemu alebo menšinovému jazyku. Výkon uvedenej slobody, pretože obsahuje povinnosti a zodpovednosti, môže podliehať istým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon a sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejného poriadku na predchádzanie neporiadku a na prevenciu zločinnosti, ochranu zdravia a morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenie šírenia dôverných informácií alebo na udržanie autority a nestrannosti súdництва.”

665. Informácie poskytnuté vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 39) a počas návštevy svedčia o tom, že v tejto oblasti neexistujú žiadne ťažkosti. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

„Odsek 3

Zmluvné strany sa zaväzujú zabezpečiť, aby záujmy užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov boli zastúpené alebo aspoň zohľadnené v orgánoch, ktoré možno vytvoriť v súlade so zákonom na účel zaručenia slobody a plurality médií.”

666. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k tomuto záväzku a žiada slovenské orgány, aby sa k nemu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

Článok 12 – Kultúrne činnosti a zariadenia

„Odsek 1

Vo vzťahu ku kultúrnym aktivitám a kultúrnym zariadeniam – najmä ku knižniciam, k videotékam, ku kultúrnym centrámi, k múzeám, archívom, akadémiám, divadlám a ku kinám, ako aj k literárnym dielam a ku kinematografickej produkcii, k ľudovému kultúrnemu prejavu, festivalom, ku kultúrnemu priemyslu vrátane, inter alia, použitia nových technológií - zmluvné strany sa zaväzujú na územiach, kde sa uvedené jazyky používajú, v rozsahu, v akom sú verejné orgány kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu:

- a) **podporovať prejavy a aktivity charakteristické pre regionálne alebo menšinové jazyky, ako aj podporovať rozličné prístupy k dielam vytvoreným v týchto jazykoch;”**

667. Východisková periodická správa sa zameriava na financujúcu úlohu ministerstva kultúry, najmä jeho sekcie pre menšinovú kultúru, ako na hlavný prvok politiky slovenskej vlády v oblasti podpory regionálnych alebo menšinových jazykov (pozri s. 41 a nasl. východiskovej periodickej správy).

668. V súvislosti s bulharčinou však nie je jasné, čo sa okrem vyššie uvedenej podpory magazínu určeného pre osoby hovoriace po bulharsky (pozri ods. 662) robí na povzbudenie foriem prejavu a iniciatív, ktoré sú špecifické pre bulharský jazyk. Výbor expertov bol informovaný o existencii kultúrneho združenia pre osoby hovoriace po bulharsky, ale nie je jasné, či a v akej forme toto združenie dostáva podporu od verejných orgánov. Výbor expertov preto nemôže v súvislosti s bulharčinou urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto bodu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

669. V súvislosti s poľštinou východisková periodická správa (pozri s. 43) popri zmienke o podpore magazínu Monitor Polonijny (pozri ods. 663) obsahuje údaje týkajúce sa financovania menšinových kultúr všeobecne, vrátane poľskej. Podľa tejto správy sa menšinové kultúry financujú z osobitne vyčlenených prostriedkov v rozpočtovej kapitole ministerstva kultúry, ktoré v roku 2002 predstavovali 67 470 800 Sk, z čoho bolo pre poľskú menšinu určených 1 300 000 Sk. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou boli

v Bratislave organizované „dni poľskej kultúry“. Výbor expertov je toho názoru, že tento záväzok sa v prípade poľštiny plní.

670. Ministerstvo kultúry financuje najmä Dokumentačné centrum chorvátskej kultúry pri Slovenskom národnom múzeu v Bratislave. Východisková periodická správa (pozri s. 43) ďalej obsahuje údaje týkajúce sa financovania menšinových kultúr všeobecne, vrátane chorvátskej (podľa správy bola pre chorvátsku menšinu v roku 2002 vyčlenená suma 1 879 000 Sk). Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou sa konala aj výstava o kultúre, dejinách a spôsobe života Chorvátov žijúcich na Slovensku, ktorú pripravil medzinárodný dom umenia pre deti Bibiana. Uvedené prostriedky sa zrejme použili aj na podporu Festivalu chorvátskej hudby organizovaného Kultúrnym zväzom Chorvátov na Slovensku. Výbor expertov nemá informácie o rozsahu, v akom sa v rámci týchto iniciatív používal chorvátsky jazyk. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

- „b) **v rozličnej forme podporovať v iných jazykoch prístup k dielam vytvoreným v regionálnych alebo menšinových jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov,**
- c) **podporovať v regionálnych alebo menšinových jazykoch prístup k dielam vytvoreným v iných jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výrobou titulkov;”**

671. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

- „d) **zabezpečiť, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie rôznych foriem kultúrnych aktivít brali primeraný ohľad na začlenenie poznatkov a používanie regionálnych alebo menšinových jazykov a kultúr do aktivít, ktoré organizujú alebo ktoré podporujú;”**

672. Vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 42) sa opisujú hlavné prvky systému, ktorý ministerstvo kultúry zaviedlo s cieľom podporovať regionálne alebo menšinové jazyky. Tento systém tvoria najmä usmernenia týkajúce sa pridelovania a zúčtovania dotácií a organizačný a rokovací poriadok Komisie účelového transferu na podporu kultúry menšín. Úlohou tejto komisie, ktorú tvoria najmä zástupcovia jednotlivých dotknutých menšín (pozri ods. 674), je vyhodnocovať žiadosti o poskytnutie finančných prostriedkov od jednotlivých skupín používateľov menšinových jazykov, a väčšinovým hlasovaním vypracúvať pre ministra odporúčania o výške dotácií, ktoré by sa mali prideliť. Zdá sa teda, že tento záväzok je splnený.

- „e) **presadzovať opatrenia, aby organizácie zodpovedné za vyvíjanie a podporovanie kultúrnych aktivít mali k dispozícii personál dokonale ovládajúci príslušný regionálny alebo menšinový jazyk, ako aj jazyk(y) ostatných obyvateľov;”**

673. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou bude za výber personálu uvedeného v tomto záväzku zodpovedný Kabinet kultúr národnostných menšín, ktorý má byť vytvorený v rámci Národného osvetového centra, organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva kultúry. Výbor expertov však nedostal žiadne informácie o pracovníkoch, ktorých majú v súčasnosti k dispozícii orgány zodpovedné za organizáciu alebo podporu takýchto aktivít. Preto žiada verejné orgány, aby tieto informácie poskytli v nasledujúcej správe.

- „f) **podporovať priamu účasť zástupcov užívateľov daného regionálneho alebo menšinového jazyka pri vytváraní kultúrnych zariadení a plánovaní kultúrnych aktivít;”**

674. Komisiu účelového transferu na podporu kultúry menšín, ktorá je poradným orgánom ministra kultúry o týchto otázkach (pozri ods. 672), tvorí 11 zástupcov dotknutých menšín, ktorých menuje minister kultúry. Tajomník komisie je zamestnancom ministerstva kultúry. Komisia má subkomisie pre jednotlivé menšiny. Každá subkomisia má za úlohu vypracovať priority a navrhnúť konkrétnu výšku podpory, ktorú má komisia prideliť pre danú menšinu (pozri východiskovú periodickú správu, s. 42). Zdá sa, že tento záväzok je splnený.

- „g) **napomáhať a/alebo ul'ahčiť vytvorenie jedného alebo viacerých orgánov poverených zbierať, archivovať a uvádzať alebo vydávať diela vytvorené v regionálnych alebo menšinových jazykoch;”**

675. Podľa dodatočných informácií poskytnutých slovenskou vládou ministerstvo kultúry prostredníctvom grantov podporuje aktivity mimovládnych organizácií, ktorých úlohou je zbierať, archivovať a vydávať diela vytvorené v regionálnych alebo menšinových jazykoch. Jednou z najvýznamnejších inštitúcií, ktorá plní túto úlohu, je Fórum inštitút pre výskum menšín v Šamoríne, ktorý od ministerstva kultúry dostal 880 000 Sk. Výbor expertov presne nevie, či tento inštitút vykonáva činnosti uvedené v tomto záväzku aj s osobitným zreteľom na bulharský, poľský alebo chorvátsky jazyk. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby tento bod objasnili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

V oblastiach, kde sa tradične nepoužívajú regionálne alebo menšinové jazyky, zmluvné strany sa zaväzujú, ak na to oprávňuje počet užívateľov regionálneho alebo menšinového jazyka, umožniť, podporiť a/alebo zabezpečiť vhodné kultúrne aktivity alebo zariadenia podľa predchádzajúceho odseku.”

„Odsek 3

Zmluvné strany sa zaväzujú pri uplatňovaní svojej kultúrnej politiky v zahraničí vytvoriť vhodný priestor aj regionálnym alebo menšinovým jazykom a ich kultúrnym prejavom.”

676. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie pokiaľ ide o bulharský, poľský a chorvátsky jazyk. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

Článok 13 – Hospodársky a sociálny život

„Odsek 1

Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany na celom svojom území zaväzujú:

- a) *vylúčiť zo svojho právneho poriadku všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života, najmä v pracovných zmluvách a v technických dokumentoch, ako sú návody na používanie výrobkov alebo zariadení;”***

677. Podľa východiskovej periodickej správy (pozri s. 45) v slovenskom právnom poriadku neexistuje žiadne ustanovenie typu, aké sa uvádza v tomto záväzku, a v tejto súvislosti neboli prijaté žiadne sťažnosti. Zdá sa však, že § 8 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku ukladá povinnosť používať slovenčinu v rade prípadov, ktoré sú relevantné na účely tohto záväzku, ako sú: právne dokumenty v pracovnoprávnom vzťahu, finančná a technická dokumentácia, stanovky združení, spolkov a obchodných spoločností. Evidentne sa to javí ako obmedzenie používania regionálneho alebo menšinového jazyka, ako je bulharčina. Slovenské orgány neposkytli Výboru expertov žiadne zdôvodnenie tohto obmedzenia. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov vyzýva príslušné orgány, aby z právneho poriadku vylúčili všetky ustanovenia, ktoré bezdôvodne zakazujú alebo obmedzujú používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v dokumentoch týkajúcich sa ekonomického alebo sociálneho života.

- „b) *zakázať uvádzanie klauzúl vylučujúcich alebo obmedzujúcich používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v interných predpisoch podnikov a v osobných spisoch aspoň medzi užívateľmi rovnakého jazyka;”***

678. Výbor expertov nebol informovaný o žiadnom takomto zákaze. Výbor expertov preto tento záväzok považuje za nesplnený.

- „c) *postaviť sa proti postupom, ktoré smerujú k odradeniu od používania regionálnych alebo menšinových jazykov v oblasti ekonomických a sociálnych aktivít;”***

679. V tejto súvislosti Výbor expertov nedostal žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver k týmto záväzkom a žiada slovenské orgány, aby sa k nim vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

„Odsek 2

Vo vzťahu k ekonomickým a sociálnym aktivitám sa zmluvné strany zaväzujú, ak sú verejné orgány na to kompetentné, na územiach, kde sa používajú regionálne alebo menšinové jazyky, a ak je to možné:

- c) zabezpečiť, aby zariadenia sociálnej starostlivosti, ako nemocnice, domovy dôchodcov a útulky, poskytovali možnosť prijatia a opatrovania vo vlastnom jazyku tým osobám, ktoré používajú regionálny alebo menšinový jazyk, ak tieto potrebujú opateru zo zdravotných dôvodov, z dôvodu vysokého veku alebo z iných dôvodov;”**

680. Paragraf 8 ods. 4 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku ustanovuje:

“Celá agenda zdravotníckych zariadení sa vedie v štátnom jazyku. Styk zdravotníckeho personálu s pacientmi sa vedie spravidla v štátnom jazyku; ak ide o občana alebo cudzinca neovládajúceho štátny jazyk, aj v jazyku, v ktorom sa možno s pacientom porozumieť.”

681. Výbor expertov je toho názoru, že pokiaľ toto ustanovenie povoľuje v zdravotníckych zariadeniach komunikáciu v inom ako štátnom jazyku len v prípade, že dotknutá osoba neovláda slovenský jazyk, je v rozpore so záväzkom, ktorý prijala Slovenská republika. Navyše, hoci východisková periodická správa (pozri s. 45) obsahuje všeobecné vyhlásenie, že v zariadeniach sociálnej starostlivosti je zabezpečený príjem a starostlivosť o ich klientov v ich jazyku, informácie, ktoré Výbor expertov dostal počas návštevy nasvedčujú, že bulharčina, poľština alebo chorvátčina sa v kontexte tohto záväzku nepoužívajú.

682. Hoci nie je jasné, či medzi zdravotníckymi zariadeniami uvádzanými v § 8 ods. 4 zákona č. 270/1995 o štátnom jazyku patria aj domovy dôchodcov a útulky, článok 13 ods. 2 písm. c) podľa názoru Výboru expertov požaduje, aby príslušné orgány zabezpečili určité výsledky. Riadne uplatňovanie slovenskej legislatívy by však bránilo dosiahnutiu týchto výsledkov a osobám hovoriacim po bulharsky, poľsky a chorvátsky by uprelo možnosti, ktoré im tento článok má zaručiť. Výbor expertov preto považuje tento záväzok za nesplnený.

Výbor expertov nabáda slovenské orgány, aby oficiálne zabezpečili, že zariadenia poskytujúce sociálnu starostlivosť, ako sú nemocnice, domovy dôchodcov a útulky, môžu pri prijímaní a poskytovaní starostlivosti dotknutým osobám používať bulharčinu, poľštinu alebo chorvátčinu aj v prípade, že tieto ovládajú slovenčinu, a aby prijali štruktúrovanú politiku zameranú na zabezpečenie tejto možnosti v praxi vo všetkých oblastiach, kde sú osoby hovoriace po bulharsky, poľsky a chorvátsky tradične prítomné v dostatočnom počte na účely tohto záväzku.

Článok 14 – Cezhraničná spolupráca

„Zmluvné strany sa zaväzujú:

- a) uplatňovať platné dvojstranné a mnohostranné dohody, ktorými sú viazané aj štáty, v ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe, alebo ak je to potrebné, snažiť sa o uzavretie takých dohôd, ktoré by mali podporiť kontakty medzi užívateľmi rovnakého jazyka v príslušných štátoch v oblasti kultúry, vzdelávania, informácií, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania;”**

683. V tomto kontexte sa súvislosti s bulharčinou a chorvátčinou neposkytli žiadne konkrétne informácie. Výbor expertov preto nemôže urobiť záver a žiada slovenské orgány, aby sa k tomuto bodu vyjadrili v nasledujúcej periodickej správe.

684. Pokiaľ ide o poľštinu, podľa východiskovej periodickej správy (pozri s. 46) bola dňa 18. augusta 1994 uzavretá dohoda o cezhraničnej spolupráci medzi slovenskou a poľskou vládou. Výsledkom bolo zriadenie slovensko-poľského medzivládneho výboru pre cezhraničnú spoluprácu. Podľa slovenskej vlády táto dohoda prispela k rozvoju kontaktov medzi osobami používajúcimi poľský jazyk v obidvoch krajinách, najmä v oblasti vzdelávania, informácií a kultúry. Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

Platí len pre poľštinu:

„b) umožniť a/alebo podporiť cezhraničnú spoluprácu najmä medzi regionálnymi alebo miestnymi orgánmi v prospech regionálnych alebo menšinových jazykov, na územiach ktorých sa používa rovnaký jazyk v identickej alebo blízkej podobe.”

685. Vo východiskovej periodickej správe (pozri s. 47) sa hovorí predovšetkým o konferencii o slovensko-poľskej cezhraničnej spolupráci, ktorú v máji 2000 organizovala slovenská vláda v spolupráci s Radou Európy v mestách Dolný Kubín (na Slovensku) a Szczawnica (v Poľsku). Vo východiskovej periodickej správe sa hovorí aj o konkrétnych výsledkoch slovensko-poľskej cezhraničnej spolupráce, napr. o vytvorení Euroregiónu Tatry, Karpatského euroregiónu (rozprestierajúcich sa na území niekoľkých krajín) a Euroregiónu Beskydy (na území troch krajín). Výbor expertov považuje tento záväzok za splnený.

Kapitola 3. Zistenia

V tejto časti Výbor expertov predkladá všeobecné zistenia o uplatňovaní charty na Slovensku.

A. Slovenské orgány počas návštevy preukazovali vynikajúcu spoluprácu, za čo im treba vysloviť uznanie. SR sa taktiež rozhodla pre veľmi ambicióznú ratifikačnú listinu, podľa ktorej sa ochrana podľa časti III vzťahuje na všetky regionálne alebo menšinové jazyky používané na Slovensku. Je to obzvlášť pozoruhodné, ak vezmeme do úvahy ťažkosti, s ktorými sa SR v oblasti ochrany regionálnych alebo menšinových jazykov až donedávna stretávala.

B. Vzhľadom na veľké rozdiely v situácii týchto jazykov a na skutočnosť, že niektoré z nich sú na území krajiny zastúpené len vo veľmi malej miere a/alebo sú na ňom rozptýlené (najmä bulharčina, čeština, chorvátčina a poľština), uplatňovanie záväzkov podľa časti III je v týchto prípadoch osobitne ťažké. Pre náležitý monitoring týchto jazykov je navyše potrebné, aby slovenské orgány vyhodnotili, v ktorých oblastiach sú osoby nimi hovoriace prítomné v dostatočnom počte na účely relevantných záväzkov.

C. Výbor expertov identifikoval viacero všeobecných problémov, ktoré sa vzťahujú na všetky jazyky. Prvý problém sa týka podmienky, že na uplatňovanie záväzkov v oblasti správy musia osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom tvoriť najmenej 20% obyvateľstva obce. Takto stanovená hranica vynecháva viaceré obce, kde osoby hovoriace regionálnymi alebo menšinovými jazykmi netvorí 20% obyvateľstva, ale pritom sú v nich prítomné v dostatočnom počte na účely relevantných záväzkov. V prípade niektorých jazykov sa tým úplne vylučuje akékoľvek uplatňovanie článku 10 charty. Túto otázku je preto potrebné riešiť.

D. Druhý všeobecný problém, ktorý sa dotýka viacerých oblastí uplatňovania charty, vyplýva zo skutočnosti, že napriek nadobudnutiu platnosti charty zostáva v platnosti aj zákon o štátnom jazyku. Tento zákon obsahuje viacero reštriktívnych ustanovení, ktoré bránia riadnemu uplatňovaniu niektorých ustanovení charty (okrem iného vo vzťahu k používaniu alebo zavádzaniu dvojjazyčných miestnych značení a k používaniu regionálnych alebo menšinových jazykov v zariadeniach sociálnej starostlivosti). Preto treba tento zákon novelizovať vo svetle záväzkov, ktoré SR prijala pri ratifikácii charty, a zabezpečiť jeho súlad s chartou. Treba tiež prispôbiť aj dopĺňujúce alebo súvisiace právne predpisy, napr. tie, ktoré sa vzťahujú na uverejňovanie úradných dokumentov regionálnymi a miestnymi orgánmi.

E. V súvislosti s viacerými jazykmi zostáva ešte veľa urobiť v oblasti vzdelávania, napr. pri príprave učiteľov. Povedomie o pozitívnych účinkoch dvojjazyčnosti je všeobecne nedostatočné. Navyše neexistujú žiadne orgány, ktoré by boli konkrétne poverené monitoringom prijatých opatrení a pokroku dosiahnutého pri zavádzaní a rozvoji vyučovania regionálnych alebo menšinových jazykov alebo vyučovania v týchto jazykoch, a vypracúvaním pravidelných správ o svojich zisteniach, ktoré sa zverejnia.

F. V oblasti justície je všeobecným problémom neprítomnosť konkrétnych právnych pravidiel týkajúcich sa používania regionálnych alebo menšinových jazykov. Nie je zaručené právo osôb hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom používať svoj jazyk aj v prípade, že rozumejú po slovensky. Hoci v praxi sa môže stať, že vďaka priaznivým miestnym podmienkam sa tieto jazyky do istej miery používajú, legislatívny rámec v oblasti spravodlivosti treba doplniť a zdokonaľiť.

G. V oblasti verejnej správy Výbor expertov zistil všeobecné nedostatky týkajúce sa používania regionálnych alebo menšinových jazykov v rámci regionálnych alebo miestnych orgánov a v styku s týmito orgánmi. Výbor expertov taktiež zistil, že v prípade niektorých jazykov sa právo používať alebo prijať priezvisko v regionálnom alebo menšinovom jazyku nepodmienečne uplatňuje len v prípade osôb mužského pohlavia.

H. V mediálnej oblasti sú menšinové jazyky s výnimkou maďarského jazyka všeobecne nedostatočne zastúpené vo verejnoprávnom rozhlase a verejnoprávnej televízii. Ich zastúpenie je širšie v oblasti kultúry, kde slovenské orgány vybudovali pomerne pevný administratívny rámec. Problémom však je nepravidelné pridelovanie finančných prostriedkov; Výbor expertov tiež zistil, že v prípade niektorých konkrétnych záväzkov sa ešte neurobili žiadne kroky (nezabezpečilo sa napr., aby v kompetentných orgánoch boli k dispozícii pracovníci ovládajúci príslušný regionálny alebo menšinový jazyk).

I. Nedostatočné opatrenia boli doteraz prijaté v oblasti vzdelávania a najmä výučby dejepisu pre žiakov hovoriacich po slovensky a v médiách používajúcich slovenský jazyk s cieľom viesť slovenské väčšinové obyvateľstvo k tomu, aby rešpektovalo a cenilo si regionálne alebo menšinové jazyky ako súčasť jazykového a kultúrneho dedičstva štátu.

J. V súvislosti s rómčinou treba slovenské orgány pochváliť za vypracovanie konkrétneho systému ochrany tohto jazyka podľa časti III. Implementácia záväzkov charty v kľúčovej oblasti vzdelávania je však ešte stále obmedzená na pilotné projekty. Prostredníctvom slovenského príspevku k prijatiu európskej iniciatívy zameranej na koordináciu a financovanie prispôsobiteľných kodifikačných nástrojov a učebných materiálov na európskej úrovni by sa mohol podstatne posilniť proces plného začlenenia vyučovania rómčiny a v rómčine do slovenského školského systému popri vyučovaní slovenčiny ako úradného jazyka a vyučovaní v slovenskom jazyku. Existujú dôkazy o tom, že školy aj naďalej systematicky podkopávajú dopyt po vyučovaní rómskeho jazyka alebo v tomto jazyku, ktorý vyslovuje značný počet rómskych rodín. Navyše pretrvávajú neprijateľná prax zapisovania rómskych detí, ktoré na predškolskej úrovni nespĺňajú niektoré kritériá ovládania slovenčiny, do škôl pre deti s osobitnými potrebami. Rómsky jazyk a kultúra naďalej trpia v dôsledku predsudkov a odmietania slovenskou spoločnosťou.

K. Hoci maďarčina je najsilnejším regionálnym alebo menšinovým jazykom používaným na Slovensku, už uvedené všeobecné problémy sa dotýkajú aj tohto jazyka.

L. Postavenie nemeckého jazyka je dnes na Slovensku veľmi slabé a je poznačené niektorými závažnými nedostatkami v oblasti vzdelávania, najmä pokiaľ ide o predškolskú výchovu, základné a stredné školstvo a prípravu učiteľov.

M. Problémom rusínskeho jazyka je, že hoci je v dotknutých oblastiach významne zastúpený, dostatočne sa neuznáva jeho špecifickosť vo vzťahu k ukrajinskému jazyku. Existujúce možnosti v oblasti vzdelávania nezodpovedajú záväzkom prijatým prakticky na všetkých úrovniach.

N. Situácia ukrajinského jazyka je pomerne priaznivá. Demografické ukazovatele však naznačujú znepokojivý trend a Výbor expertov s obavami zaznamenal známky regresie vo vyučovaní predmetov v ukrajínčine na základných a stredných školách.

O. Vzhľadom na osobitné postavenie českého jazyka a jeho blízkosť k slovenčine sa s používaním tohto jazyka v praxi spája menej problémov.

P. A napokon, veľký počet záväzkov sa neplní v súvislosti s bulharčinou, chorvátčinou a poľštinou. Výbor expertov potrebuje presnejší obraz o situácii týchto jazykov najmä tam, kde sú osoby hovoriace týmito jazykmi prítomné v dostatočnom počte na účely záväzkov prijatých podľa časti III, a o skutočných požiadavkách týchto osôb.

Slovenská vláda bola vyzvaná, aby sa k obsahu tejto správy vyjadrila v súlade s článkom 16.3 charty. Jej vyjadrenia sú pripojené v prílohe II.

Na základe tejto správy a zistení v nej obsiahnutých Výbor expertov predložil Výboru ministrov návrhy na vypracovanie odporúčaní pre Slovenskú republiku. Zároveň zdôraznil, že je nutné, aby slovenské orgány okrem týchto všeobecných odporúčaní prihliadali aj na podrobnejšie pripomienky obsiahnuté v texte správy.

Na svojom 998. zasadnutí dňa 21. februára 2007 Výbor ministrov prijal odporúčanie adresované Slovenskej republike, ktoré obsahuje časť B tohto dokumentu.

Príloha I: Ratifikačná listina

Slovensko:

Vyhlasenie obsiahnuté v splnomocnení udelenom generálnemu tajomníkovi v čase podpisu tohto dokumentu dňa 20. februára 2001 – or. anglicky, a potvrdené pri odovzdávaní ratifikačnej listiny dňa 5. septembra 2001 – or. anglicky.

Slovenská republika vyhlasuje, že prijatú chartu bude uplatňovať v súlade s Ústavou Slovenskej republiky a príslušnými medzinárodnými dohovormi, ktoré zaručujú rovnosť občanov pred zákonom bez ohľadu na ich pôvod, rasu, náboženstvo alebo národnosť, s cieľom podporovať európske jazykové dedičstvo bez ujmy na používaní štátneho jazyka.

Časová platnosť: 1/1/2002 -

Predchádzajúce vyhlásenie sa vzťahuje na článok (články): -

Vyhlasenie obsiahnuté v splnomocnení udelenom generálnemu tajomníkovi v čase podpisu tohto dokumentu dňa 20. februára 2001 – or. anglicky, a potvrdené pri odovzdávaní ratifikačnej listiny dňa 5. septembra 2001 – or. anglicky.

Slovenská republika vyhlasuje podľa článku 1 písm. b) charty, že pojem „územie, na ktorom sa používa regionálny alebo menšinový jazyk“, sa vzťahuje na obce podľa nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 221/1999 Z. z., ktorým sa vydáva zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 20% obyvateľstva, z 25. augusta 1999, a to vrátane uplatňovania článku 10.

Časová platnosť: 1/1/2002 -

Predchádzajúce vyhlásenie sa vzťahuje na článok (články): 1, 10

Vyhlasenie obsiahnuté v splnomocnení udelenom generálnemu tajomníkovi v čase podpisu tohto dokumentu dňa 20. februára 2001 – or. anglicky, a potvrdené pri odovzdávaní ratifikačnej listiny dňa 5. septembra 2001 – or. anglicky.

Podľa článku 3 ods. 1 charty „regionálnymi alebo menšinovými jazykmi“ v Slovenskej republike sú jazyky: bulharský, český, chorvátsky, maďarský, nemecký, poľský, rómsky, rusínsky a ukrajinský. Ustanovenia charty sa budú v súlade s článkom 2 ods. 2 uplatňovať takto:

bulharský, chorvátsky, český, nemecký, poľský a rómsky jazyk:

článok 8, ods. 1 písm. a) bod iii; písm. b) bod iii; písm. c) bod iii; písm. d) bod iii; písm. e) bod ii; písm. f) bod ii; písm. g); písm. h); písm. i);

článok 9, ods. 1 písm. a) body ii a iii; písm. b) body ii a iii; písm. c) body ii a iii; písm. d);

článok 10, ods. 1 písm. a) body iii a iv; ods. 2 písm. b); písm. c); písm. d); písm. f); písm. g); ods. 3 písm. c); ods. 4 písm. a); písm. c); ods. 5;

článok 11, ods. 1 písm. a) bod iii; písm. b) bod ii; písm. c) bod ii; písm. d); písm. e); písm. i); písm. f) bod ii; ods. 2; ods. 3;

článok 12, ods. 1 písm. a); písm. b); písm. c); písm. d); písm. e); písm. f), písm. g); ods. 2; ods. 3;

článok 13, ods. 1 písm. a); písm. b); písm. c); ods. 2 písm. c);

článok 14 písm. a);

článok 14 písm. b), len na český, nemecký a poľský jazyk.

rusínsky a ukrajinský jazyk:

článok 8, ods. 1 písm. a) bod ii; písm. b) bod ii, písm. c) bod ii, písm. d) bod ii, písm. e) bod ii, písm. f) bod ii; písm. g); písm. h); písm. i);

článok 9, ods. 1 písm. a) bod ii/iii; písm. b) bod ii/iii; písm. c) bod ii/iii; písm. d); ods. 3;

článok 10, ods. 1 písm. a) body iii a iv; ods. 2 písm. b); písm. c); písm. d); písm. f); písm. g); ods. 3 písm. c); ods. 4 písm. a); c); ods. 5;
článok 11, ods. 1 písm. a) bod iii; písm. b) bod ii; písm. c) bod ii; písm. d); písm. e) bod i; písm. f) bod ii; ods. 2; ods. 3;
článok 12, ods. 1 písm. a); písm. b); písm. c); písm. d); písm. e); písm. f), písm. g); ods. 2; ods. 3;
článok 13, ods. 1 písm. a); písm. b); písm. c); ods. 2 písm. c);
článok 14 písm. a);
článok 14 písm. b), len na ukrajinský jazyk.

maďarský jazyk:

článok 8, ods. 1 písm. a) bod i; písm. b) bod i; písm. c) bod i; písm. d) bod i; písm. e) bod i; písm. f) bod i; písm. g); písm. h); písm. i);
článok 9, ods. 1 písm. a) bod ii/iii; písm. b) bod ii/iii; písm. c) bod ii/iii; písm. d); ods. 2 písm. a); ods. 3;
článok 10, ods. 1 písm. a) bod ii; ods. 2 písm. a); písm. b); písm. c); písm. d); písm. f); písm. g); ods. 3 písm. b); písm. c); ods. 4 písm. a); písm. c); ods. 5;
článok 11, ods. 1 písm. a) bod iii; písm. b) bod ii; písm. c) bod ii; písm. d); písm. e) bod i; písm. f) bod i; ods. 2; ods. 3;
článok 12, ods. 1 písm. a); písm. b); písm. c); písm. d); písm. e); písm. f), písm. g); ods. 2; ods. 3;
článok 13, ods. 1 písm. a); písm. b); písm. c); ods. 2 písm. c);
článok 14 písm. a); písm. b).
Časová platnosť: 1/1/2002 -

Predchádzajúce vyhlásenie sa vzťahuje na článok (články): 2, 3

Vyhlásenie obsiahnuté v splnomocnení udelenom generálnemu tajomníkovi v čase podpisu tohto dokumentu dňa 20. februára 2001 – or. anglicky, a potvrdené pri odovzdávaní ratifikačnej listiny dňa 5. septembra 2001 – or. anglicky.

Slovenská republika vyhlasuje, že článok 8 ods. 1 písm. e) bod i sa vzťahuje na prípravu pedagógov, teológov, kultúrnych a osvetových pracovníkov bez ujmy na výučbe v štátnom jazyku s tým, že väčšina predmetov vrátane profilových sa zabezpečuje v menšinovom jazyku pri rešpektovaní právnych noriem Slovenskej republiky v oblasti vysokého školstva.

Časová platnosť: 1/1/2002 -

Predchádzajúce vyhlásenie sa vzťahuje na článok (články): 8

Vyhlásenie obsiahnuté v splnomocnení udelenom generálnemu tajomníkovi v čase podpisu tohto dokumentu dňa 20. februára 2001 – or. anglicky, a potvrdené pri odovzdávaní ratifikačnej listiny dňa 5. septembra 2001 – or. anglicky.

Slovenská republika vyhlasuje, že článok 10 ods. 1 písm. a) bod ii, článok 10 ods. 2 písm. a) a článok 10 ods. 3 písm. b) sa budú interpretovať bez ujmy na používaní štátneho jazyka podľa Ústavy Slovenskej republiky a v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky.

Časová platnosť: 1/1/2002 -

Predchádzajúce vyhlásenie sa vzťahuje na článok (články): 10

Vyhlásenie obsiahnuté v splnomocnení udelenom generálnemu tajomníkovi v čase podpisu tohto dokumentu dňa 20. februára 2001 – or. anglicky, a potvrdené pri odovzdávaní ratifikačnej listiny dňa 5. septembra 2001 – or. anglicky.

Slovenská republika vyhlasuje, že článok 12 ods. 1 písm. e) a článok 13 ods. 2 písm. c) možno použiť, ak účinky jeho použitia neodporujú iným ustanoveniam právneho poriadku Slovenskej republiky o zákaze diskriminácie občanov Slovenskej republiky v pracovnoprávných vzťahoch na území Slovenskej republiky.

Časová platnosť: 1/1/2002 -

Predchádzajúce vyhlásenie sa vzťahuje na článok (články): 12, 13

Príloha II: Pripomienky slovenských orgánov

Vyjadrenie k Správe Výboru expertov o uplatňovaní Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov v SR

Na základe ustanovenia článku 16, ods. 3 Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov (ďalej len „Charta“) Slovensko predkladá pripomienky k správe o uplatňovaní ustanovení Charty na Slovensku:

Slovenská republika vyjadruje svoje uznanie práci Výboru expertov Rady Európy pri spracúvaní uvedenej správy a oceňuje snahu o objektívne posúdenie praktického plnenia jednotlivých prijatých záväzkov a spoluprácu s Výborom expertov počas návštevy Slovenska v septembri 2004. Slovensko prevzalo veľmi ambiciózne záväzky, z hľadiska počtu vybratých ustanovení aj z hľadiska počtu vybratých jazykov. Je pochopiteľné, že nie všetky otázky je možné vyriešiť v krátkom čase, respektíve ich realizácia nie je možná okamžite. Slovenská republika bude i naďalej vytvárať pre uplatňovanie existujúcich medzinárodných záväzkov zodpovedajúci právny rámec a podmienky pre ich praktickú implementáciu.

Výbor expertov navrhuje prehodnotenie 20% podielu osôb hovoriacich menšinovými jazykmi na populácii obce, stanoveného ako hranica na používanie menšinových jazykov v úradnom styku. Posúdenie, čo považuje štát ako zmluvná strana Charty za dostatočný počet odôvodňujúci uplatňovanie záväzku umožniť používanie menšinového jazyka v úradnom styku je podľa nášho názoru výlučne právom štátu. K tejto otázke sa Slovensko vráti v rámci prípravy druhej implementačnej správy.

Výkladová správa k Charte v článku 1 ods. b) uvádza: „územím, na ktorom sa používa regionálny alebo menšinový jazyk sa rozumie geografická oblasť, v ktorej je tento jazyk výrazovým prostriedkom určitého počtu ľudí, oprávňujúci prijatie rôznych ochranných a podporných opatrení“ sa rozumie územie, na ktorom sa používa regionálny alebo menšinový jazyk v príznačnom rozsahu, hoci len menšinou, a ktoré korešponduje s jeho historickou bázou. Pretože pojmy používané v charte sú v tomto ohľade flexibilné, je na každom štáte, aby definoval precíznejšie v duchu charty, chápanie pojmu „územie regionálneho alebo menšinového jazyka“, berúc do úvahy ustanovenia článku 7, odsek 1.b týkajúceho sa územia regionálnych a menšinových jazykov. Kľúčový výraz v tomto ustanovení je „počet ľudí oprávňujúci prijatie rôznych ochranných a podporných opatrení“. Autori charty sa vyhlí stanoveniu presného percentuálneho vyjadrenia užívateľov regionálneho alebo menšinového jazyka, na ktoré sa vzťahujú opatrenia stanovené v charte. Uprednostnili ponechať riešenie na štátoch v rámci ducha charty.

Slovenská republika vo svojej deklarácii pri prijímaní Charty stanovila hranicu, ktorú považuje za zodpovedajúcu vo vzťahu k uplatňovaniu záväzkov vyplývajúcich z článku 10 Charty. Táto hranica je vyjadrená percentuálnym podielom 20% osôb patriacich k národnostným menšinám v obci. Slovenská republika pritom brala do úvahy záujmy osôb patriacich k národnostným menšinám na používaní menšinového jazyka v úradnom styku, situáciu jednotlivých menšinových jazykov a reálnu potrebu ich ochrany pred zánikom, ale i úlohy, oprávnené záujmy, potreby, ekonomickú efektívnosť a iné kritériá zo strany štátu.

Uvedený podiel vychádza jednak z vysokého počtu národnostných menšín na území Slovenskej republiky, ich vysokého podielu na obyvateľstve Slovenskej republiky a súčasne zo stavu osídlenia Slovenskej republiky, ktoré je charakterizované vysokým počtom obcí s malým počtom obyvateľstva.

V tejto súvislosti si dovoľujeme požiadať o zohľadnenie týchto argumentov a úpravu textu uvedeného odporúčania Výboru expertov k tejto otázke.

K návrhu odporúčania prehodnotiť obmedzenia používania menšinových jazykov spôsobované ustanoveniami zákona o štátnom jazyku si dovoľujeme upriamiť pozornosť na niekoľko významných faktov. Prvým faktom je, že medzinárodná právna úprava v oblasti ochrany menšinových jazykov stanovuje štátom, ktoré sú zmluvnými stranami príslušných medzinárodných právnych dokumentov zabezpečiť adekvátny stupeň ochrany menšinových jazykov pred ich zánikom. Pritom nepredpokladá rovnaký rozsah používania menšinových jazykov aký má štátny jazyk a nepredpokladá ani „zrovnoprávnenie“ týchto jazykov so štátnym jazykom.

Ďalším faktorom je, že rovnaký princíp a medzinárodný štandard rešpektuje i existujúca vnútroštátna legislatíva SR, najmä Ústava SR čl. 6 a čl. 34 a ďalšie relevantné platné právne predpisy. Ústava SR je základným zákonom a má najvyššiu právnu silu. Potom nasledujú ústavné zákony, ktorými je možné meniť ústavu. Nižšiu právnu silu majú zákony. Tieto sú pritom medzi sebou rovnocenné. Prednosť pred zákonmi SR môže mať iba Ústava SR, ústavné zákony alebo medzinárodná zmluva za podmienok ustanovených Ústavou SR. Na to, aby bolo možné rozlíšiť, ktorý zákon je platný, resp. ktorý zákon sa pre daný prípad použije platia v legislatíve všeobecné zásady, napr. zásada, že neskorší zákon mení zákon predchádzajúci alebo zásada vzťahu všeobecného zákona k zákonu osobitnému. Zákon č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku upravuje postavenie slovenského jazyka ako štátneho jazyka na celom území SR. Tento zákon neupravuje používanie menšinových jazykov, čo uvádza i osobitne v jednom zo svojich úvodných ustanovení (§1 ods. 4). V tejto súvislosti zákon č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín má vo vzťahu k zákonu č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku postavenie osobitného zákona, teda „lex specialis“. To znamená, že osobitný zákon sa uplatní vždy vtedy, ak nastane situácia, ktorú takýto osobitný zákon predpokladá, a preto sa už nemôže použiť všeobecný zákon., teda „lex generalis“. Na to, aby platili ustanovenia zákona o používaní menšinových jazykov nie je potrebné meniť ustanovenia zákona o štátnom jazyku. Legislatívne a právne zásady platia v systéme právneho poriadku automaticky.

Okrem toho možno spomenúť fakt, že hodnotiacia správa Poradného výboru pre uplatňovanie Rámcového dohovoru Rady Európy na ochranu národnostných menšín okrem iného uvádza pozitívne konštatovanie, že v praxi nedochádza k obmedzovaniu uplatňovania jazykových práv osôb patriacich k národnostným menšinám nepatričným výkladom zákona o štátnom jazyku z roku 1995.

Slovenská republika pri prijímaní Charty vo svojej deklarácii okrem iného uviedla, že bude aplikovať záväzky vyplývajúce z Charty v súlade s Ústavou SR a bez obmedzenia povinnosti používania štátneho jazyka. Podľa zásad medzinárodného zmluvného práva vyjadrených vo Viedenskom dohovore o zmluvnom práve (1969), čl. 31 ods. 2 písm. b), každý dokument predložený jednou alebo viacerými stranami v spojitosti s uzatvorením zmluvy a prijatý ostatnými stranami ako dokument majúci vzťah k zmluve sa použije na účel výkladu zmluvy. Zmluva má byť vykladaná v dobrej viere, v súlade s obvyklým významom dávaným výrazom v zmluve, v ich kontexte a v svetle predmetu a účelu zmluvy.

Vzhľadom na uvedené si dovoľujeme požiadať o vypustenie, prípadne úpravu formulácie odporúčania v tejto otázke.

Výbor expertov konštatuje, že v oblasti justície je všeobecným problémom absencia osobitných právnych noriem týkajúcich sa používania regionálnych alebo menšinových jazykov. Právo občanov hovoriacich regionálnym alebo menšinovým jazykom používať svoj jazyk, aj keď rozumejú po slovensky, nie je podľa Výboru expertov zaručené. Výbor expertov konštatuje, že možno existuje určitý stupeň používania regionálnych alebo menšinových jazykov v praxi, a to kvôli priaznivým miestnym podmienkam, avšak existuje potreba doplniť a zlepšiť legislatívny rámec v oblasti súdnictva.

V tejto súvislosti si dovoľujeme uviesť, že článok 9 charty jasne uvádza, že zmluvné strany sa zaväzujú v súdnych obvodoch, v ktorých počet užívateľov regionálnych alebo menšinových jazykov sídliačich na tomto území odôvodňuje prijatie nižšie uvedených opatrení, podľa situácie jednotlivých jazykov a za podmienky, že využitie možností uvedených v tomto odseku nebude sudca pokladať za prekážku riadneho výkonu súdnictva. Výkladová správa k tomuto bodu hovorí, že hoci účelom charty v tejto otázke je umožniť používanie menšinových jazykov aj za hranice bežnej nevyhnutnosti, keď osoba ovláda štátny jazyk, na druhej strane sa nejedná výlučne iba o aspekt ľudských práv, teda práva osôb vybrať si, či budú používať pred súdom svoj menšinový alebo štátny jazyk a súčasnú povinnosť štátu zabezpečiť riadne uplatnenie tohto práva. Cieľom charty je okrem toho dať aj štátom určitú možnosť rozhodnúť, či povolia využívanie tohto práva a zároveň možnosť obmedziť jeho uplatňovanie iba na určité územné oblasti. Berúc do úvahy tento záväzok v celej komplexnosti, sme toho názoru, že súčasné znenie legislatívy SR zodpovedá obsahu záväzkov SR prijatých v charte a nepovažujeme za nutné legislatívu upravovať.

Vzhľadom na uvedené si dovoľujeme požiadať o vypustenie, prípadne úpravu formulácie odporúčania v tejto otázke.

K odporúčaniu zabezpečiť ženám právo prijať alebo používať priezviská regionálnych alebo menšinových jazykoch uvádzame, že právny poriadok Slovenskej republiky toto právo umožňuje. Podľa § 4a zákona NR SR č.300/1993 Z. z. o mene a priezvisku v znení zákona č. 13/2006, ak je dieťa štátnym občanom aj iného štátu, môže nadobudnúť priezvisko alebo priezviská v súlade s jeho právnym poriadkom alebo tradíciou. V zmysle §6 ods.4 citovaného zákona sa zmena priezviska povolí vždy, ak štátny občan Slovenskej republiky, o ktorého priezvisko ide, je aj štátnym občanom iného štátu a zmenou sa má dosiahnuť priezvisko

v tvare, ktorý je v súlade s právnym poriadkom a tradíciou tohto iného štátu. Ak je občanom iba Slovenskej republiky tak správny orgán posúdi povolenie zmeny priezviska.

V zmysle ustanovenia §7 ods. 2 písm. d) zákona č. 300/1993 Z. z. o mene a priezvisku, povolenie na zmenu priezviska nie je potrebné, ak ide o zmenu priezviska spočívajúcu v zápise ženského priezviska osoby inej ako slovenskej národnosti bez koncovky slovenského prechýľovania. Takáto zmena sa v matrike vykonáva na základe písomného vyhlásenia osoby, o ktorej meno alebo priezvisko ide, alebo jej zákonného zástupcu.

Podľa § 16 zákona NR SR č.154/1994 Z. z. o matrikách v znení neskorších predpisov sa ženské priezvisko osoby inej ako slovenskej národnosti zapíše bez koncovky slovenského prechýľovania,

- a) ak o to požiadajú rodičia pri zápise priezviska ich dieťaťa ženského pohlavia do knihy narodení podľa § 13 ods. 1 alebo osvojiteľa pri zápise priezviska osvojeného dieťaťa, ak ide o osvojenie podľa osobitného predpisu,
- b) ak o to požiadala žena pri zápise uzavretia manželstva do knihy manželstiev podľa § 14,
- c) ak o to požiadala žena v súvislosti so zápisom rozhodnutia o zmene priezviska podľa osobitného zákona.

Podľa § 19 citovaného zákona,

(1) Úradný výpis z knihy narodení (ďalej len "rodný list") obsahuje

- a) názov dokladu a označenie matričného úradu, ktorý vyhotovuje doklad,
- b) deň, mesiac, rok, miesto narodenia a rodné číslo dieťaťa,
- c) meno a priezvisko dieťaťa,
- d) pohlavie dieťaťa,
- e) meno, priezvisko, rodné priezvisko, dátum a miesto narodenia, štátne občianstvo a rodné číslo rodičov,
- f) deň, mesiac a rok vyhotovenia rodného listu, podpis s uvedením mena, priezviska a funkcie oprávnenej osoby a odtlačok úradnej pečiatky matričného úradu.

(2) Úradný výpis z knihy manželstiev (ďalej len "sobášny list") obsahuje

- a) názov dokladu a označenie matričného úradu, ktorý vyhotovuje doklad,
- b) deň, mesiac, rok a miesto uzavretia manželstva,
- c) meno, priezvisko, prípadne rodné priezvisko manželov a ich rodné čísla,
- d) deň, mesiac, rok, miesto narodenia manželov,
- e) meno, priezvisko, prípadne rodné priezvisko rodičov manželov,
- f) dohodu manželov o priezvisku a dohodu o priezvisku ich spoločných detí; dohodnuté priezviská sa uvedú v mužskom aj ženskom tvare,
- g) deň, mesiac a rok vyhotovenia sobášneho listu, podpis s uvedením mena, priezviska a funkcie oprávnenej osoby a odtlačok úradnej pečiatky matričného úradu.

(3) V rodnom liste osoby inej ako slovenskej národnosti, ktorej meno nebolo do 31. decembra 1993 zapísané v matrike v jej materinskom jazyku, ale v slovenskom ekvivalente, sa uvedie v jej materinskom jazyku latinkou, ak o to písomne požiadala; o tejto skutočnosti sa v matrike urobí písomný záznam. Žiadosť musí obsahovať vyhlásenie o národnosti žiadateľa. Všetky ďalšie úradné výpisy a potvrdenia sa vyhotovia s takýmto tvarom mena.

(4) Osoba, ktorej meno je zapísané v matrike v inom ako slovenskom jazyku a neskorší výpis z matriky jej bol vyhotovený s menom v slovenskom ekvivalente, môže požiadať o výpis z matriky s menom v pôvodnom znení. Matričný úrad je povinný tejto žiadosti vyhovieť.

(5) Úradný výpis z knihy úmrtí (ďalej len "úmrtný list") obsahuje

- a) názov dokladu a označenie matričného úradu, ktorý vyhotovuje doklad,
- b) deň, mesiac, rok, miesto úmrtia a rodné číslo zomretého; posledný deň mesiaca úmrtia nájdenej zomretej osoby, ktorej lekár určil len mesiac úmrtia, alebo posledný deň roka úmrtia nájdenej zomretej osoby, ktorej lekár určil rok úmrtia,
- c) meno, priezvisko, prípadne rodné priezvisko zomretého,
- d) pohlavie, miesto trvalého pobytu zomretého,
- e) deň, mesiac, rok a miesto narodenia zomretého,
- f) deň, mesiac a rok vyhotovenia úmrtného listu, podpis s uvedením mena, priezviska a funkcie oprávnenej osoby a odtlačok úradnej pečiatky matričného úradu.

(6) V rodnom liste alebo sobášnom liste ženy, ktorej sa tento úradný výpis týka, sa jej priezvisko uvedie bez koncovky slovenského prechýľovania, ak o to písomne požiada; o tejto skutočnosti sa v matrike urobí záznam. Všetky ďalšie úradné výpisy a potvrdenia o údajoch zapísaných v matrike sa vyhotovia s takýmto tvarom priezviska. Písomná žiadosť podľa prvej vety sa založí do zbierky listín.

(7) Písomnú žiadosť podľa odsekov 3, 4 a 6 môžu podať, ak ide o nepnoletú osobu, jej rodičia.

(8) Na zapísanie zmeny tvaru mena a priezviska podľa odsekov 3, 4 a 6 v úradnom výpise sa nevzťahujú ustanovenia osobitného zákona o zmene mena a zmene priezviska a tento úkon nepodlieha poplatkovej povinnosti podľa osobitného zákona.

(9) Žiadosť o zapísanie ženského priezviska s koncovkou slovenského prechýľovania v úradnom výpise vyhotovenom po tom, čo bolo uplatnené právo podľa odsekov 3, 4 a 6 alebo podľa § 16 sa považuje za žiadosť o zmenu priezviska podľa osobitného zákona.

Uvedené odporúčanie je v Slovenskej republike plne realizované na základe zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 154/1994 Z. z. o matrikách v znení neskorších predpisov a v tejto oblasti nevyskytla žiadna sťažnosť ani pripomienka.

V tejto súvislosti si dovoľujeme požiadať o vypustenie uvedeného odporúčania Výboru expertov k tejto otázke.

V súvislosti s návrhom odporúčania Výboru expertov k otázke pretrvávajúcich prípadov neodôvodneného zaraďovania rómskych detí do špeciálnych škôl uvádzame, že v školskom systéme Slovenskej republiky neexistujú etnicky orientované školy ani školy, ktoré by boli akokoľvek segregované od hlavného vzdelávacieho systému. Sieť špeciálnych škôl zabezpečuje vzdelávanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktorým ich postihnutie nedovoľuje vzdelávať sa v ostatných školách. Vzdelanie získané v špeciálnych školách (napr. školy pre zrakovo postihnutých, pre sluchovo postihnutých, pre telesne postihnutých atď.) okrem vzdelania získaného v špeciálnych školách pre žiakov s mentálnym postihnutím je rovnocenné so vzdelaním získaným na základných a stredných školách.

Prijímanie žiakov do špeciálnych škôl upravuje vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 212/1991 Zb. o špeciálnych školách v znení neskorších predpisov. Podľa § 14 ods. 2 tejto vyhlášky o prijatí rozhoduje riaditeľ školy na základe návrhu odbornej komisie (ktorej členmi je psychológ, špeciálny pedagóg a ďalší odborníci) a so súhlasom zákonného zástupcu žiaka. Ak dochádza k prípadom nesprávneho prijímania detí, znamená to, že dochádza k porušovaniu legislatívy alebo ide o nedostatky v diagnostikovaní detí. Častým dôvodom zaraďovania rómskych detí špeciálnych základných škôl od 1. ročníka je, že v obci je k dispozícii iba špeciálna základná škola a rodičia detí odmietajú ich cestovanie do vedľajšej obce. Určitá časť rómskych rodičov preferuje, aby ich dieťa navštevovalo špeciálnu základnú školu z ekonomických dôvodov (napr. nižšie náklady na cestovanie do blízkej špeciálnej školy, finančné zvýhodnenie týchto škôl), ale aj z psychologických a sociálnych dôvodov (rodič chce, aby dieťa chodilo tam, kde jeho starší súrodenec, prípadne iné rómske deti; nechce, aby dieťa chodilo niekam, kde sa bude musieť hanbiť za horšiu úroveň ošatenia atď.). Ako problém sa javí i postoj rodičov detí k nadobúdaniu vzdelania. Najmä u sociálne slabších vrstiev rómskeho obyvateľstva je štandardom neposkytovanie podpory deťom smerujúcej k umožneniu dosiahnutia čo najvyššieho stupňa vzdelania. Istý problém vzniká aj v súvislosti s priestorovým umiestnením špeciálnych škôl. Na Slovensku sa nachádza 138 špeciálnych škôl, ktoré nemajú špecifické zameranie na konkrétnu poruchu. Najviac (po 24) v Prešovskom a Košickom kraji, kde je aj najväčšia koncentrácia rómskeho obyvateľstva. Mnohé zo základných špeciálnych škôl sú v malých obciach s pomerne veľkými rómskymi osídleniami.

Ako súčasť projektu Phare SR0103.01 „Reintegrácia sociálne znevýhodnených detí zo špeciálnych základných škôl do štandardných základných škôl“ boli vypracované psychodiagnostické metodiky Test školskej spôsobilosti a RR screening, na tvorbe ktorých sa podieľali pracovníci Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie (ďalej len „VÚDPaP“).

Ku každému testu sa v rámci projektu realizovali dva odborné semináre pre pracovníkov Pedagogicko-psychologických poradní a pre učiteľov škôl zúčastnených vo výskumných overovaniach. Informácie o projekte sa nachádzajú na stránke <http://home.nextra.sk/vudpap/reintegracia/>. Oba testy boli distribuované do 67 pedagogicko-psychologických poradní v júni 2004. Priebežne bola v mesiacoch november - december 2004 skúšaná práca s testami, ktoré boli aplikované na malých vzorkách detí zo sociálne znevýhodneného prostredia s porovnaním s výsledkami dosiahnutými deťmi v iných bežne používaných metodikách. VÚDPaP pripravuje podrobné štatistické a kvalitatívne vyhodnotenie získaných údajov

a spracovanie návrhov na ďalšie postupy v tomto smere do konca roku 2005. Aktivita sa premieta do výskumnej úlohy P-93 Implementácia diferenciálno-diagnostickej metodiky pre rómskych žiakov do poradenskej praxe.

Následkom limitovaného počtu testov neboli metodiky zaslané všetkým okresným pedagogicko-psychologickým poradniám, ale vybraným v tých lokalitách, v ktorých je vysoká koncentrácia sociálne znevýhodnených rómskych detí a kde existujú ťažkosti v oblasti komunikácie. MŠ SR v apríli 2005 zabezpečilo dotlač a distribúciu týchto testov tak, že všetky pedagogicko-psychologické poradne už ich majú a tam kde je vysoká koncentrácia sociálne znevýhodnených rómskych detí ich majú v dostatočnom počte. MŠ SR vydalo Metodické usmernenie č. 12/2005-R z 20. júla 2005, ktorým sa upravuje postup pedagogicko-psychologických poradní pri posudzovaní školskej spôsobilosti detí zo sociálne znevýhodneného prostredia pri prijímaní do 1. ročníka ZŠ.

Na základe všeobecne záväzných právnych predpisov v školstve a s využitím nových diagnostických testov by sa nemalo stať, aby dieťa bez mentálneho postihnutia bolo neoprávnene prijaté do špeciálnej základnej školy pre žiakov s mentálnym postihnutím.

Od 10. februára 2006 nadobudlo účinnosť Metodické usmernenie č. 3/2006 k realizácii školskej integrácie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v základných školách a v stredných školách, ktoré prijalo MŠ SR dňa 24. januára 2006. Podľa tohto usmernenia postupujú základné školy, stredné školy a poradenské zariadenia, ktoré zabezpečujú školskú integráciu žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami alebo sa na nej podieľajú. Usmernenie konkretizuje príslušné ustanovenia školského zákona týkajúce sa žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Od 1. januára 2006 nadobudlo účinnosť Metodické usmernenie č. 12/2005, ktorým sa upravuje postup pedagogicko-psychologických poradní pri posudzovaní školskej spôsobilosti detí zo sociálne znevýhodneného prostredia pri prijímaní do 1. ročníka základnej školy prijaté MŠ SR dňa 20. júla 2005. Toto usmernenie upravuje postup pedagogicko-psychologických poradní pri posudzovaní školskej spôsobilosti detí pochádzajúcich zo sociálne znevýhodneného prostredia po dovŕšení šiesteho roku veku pri prijímaní do 1. ročníka základnej školy. Deti, u ktorých sa pri zápise do 1. ročníka základnej školy zistili výrazné nedostatky v oblasti komunikácie vo vyučovacom jazyku školy, je potrebné vyšetriť individuálnymi psychologickými metodikami, za účelom zistenia možností ich zaškolenia a zabezpečenia vhodných podmienok pre ich vzdelávanie.

Zistenie zníženej úrovne psychosociálneho vývinu dieťaťa alebo nedostatočné ovládanie vyučovacieho jazyka školy je dôvod na predloženie návrhu príslušnému orgánu štátnej správy v školstve, ktorý so súhlasom zákonného zástupcu dieťaťa rozhodne o jeho zaradení do nultého ročníka základnej školy. Identifikované oblasti zaostávania dieťaťa umožňujú jeho začlenenie do špecifických stimulačných programov organizovaných pedagogicko-psychologickou poradňou.

Ak sa diagnostickými vyšetreniami dieťaťa zo sociálne znevýhodneného prostredia vylúči mentálne postihnutie dieťaťa, pedagogicko-psychologická poradňa takéto dieťa nenavrhuje na prijatie do špeciálnej základnej školy.

Vláda Slovenskej republiky si uvedomuje, že zlepšenie vzdelanostnej úrovne Rómov vrátane eliminácie neodôvodneného umiestňovania rómskych detí do špeciálnych škôl je kľúčom k riešeniu problémov príslušníkov rómskych komunít aj v iných oblastiach. Otázke výchovy a vzdelávania rómskych detí sú špecificky venované viaceré koncepčné a programové dokumenty, ktoré sú v hodnotiacej správe uvedené. Urýchlenie implementácie kurikula rómskeho jazyka je možné len za predpokladu existencie dostatočného počtu pedagógov vyučujúcich v rómskom jazyku a dokončenia projektu Štátneho pedagogického ústavu o verifikácii efektívnosti kurikula rómskeho jazyka, literatúry a rómskych reálií v základných a stredných školách.

Podmienky pre vyučovanie v materinskom rómskom jazyku sú vytvorené prostredníctvom MŠ SR schválených experimentálnych overovaní do roku 2009 realizovaných Štátnym pedagogickým ústavom, zameraných na overovania učebných plánov, tvorby učebných osnov a vzdelávacích štandardov predmetov rómsky jazyk a literatúra a predmet rómske reálie pre ZŠ, gymnázia s osemročným štúdiom a pre stredné školy:

Experimentálna verifikácia efektívnosti kurikula rómskeho jazyka a literatúry v základných a stredných školách schváleného MŠ SR dňa 14.4.2003 pod číslom 1999/2003-44. Experimentálne overovanie kurikula predmetu rómske reálie na II. stupni základných a na stredných škôl schváleného MŠ SR pod číslom CD-2004-5211/18824-3:097 zo dňa 15.4.2004. Štátny pedagogický ústav realizuje projekt s podporou

Európskeho sociálneho fondu „Zvýšenie kvalifikačného potenciálu príslušníkov rómskej komunity zavedením nového študijného zamerania – romistika do systému vzdelávania stredných škôl“

Na zabezpečenie výučby rómskeho materinského jazyka v základných a stredných školách boli MŠ SR schválené „Dočasné vyrovnávacie opatrenia s cieľom pripraviť dostatočný počet pedagógov vyučujúcich v rómskom jazyku“ pod číslom CD-2004-7613/14980-1:097 zo dňa 28.6.2004, ktoré v súčasnosti realizuje Štátny pedagogický ústav. Dostupné sú na internetovej stránke MŠ SR www.minedu.sk – regionálne školstvo – oddelenie výchovy a vzdelávania rómskych komunít. Prvých 30 frekventantov obdržalo v marci 2005 akreditáciu odovzdanú ministrom školstva SR. Čiastkové vyhodnotenie úspešnosti realizácie projektu prebieha každoročne prostredníctvom Výročných správ Štátneho pedagogického ústavu – gestora experimentu.

V prípravnej fáze projektu sa konali odborné semináre a školenia, ktorých cieľom a úlohou bolo: dohodnúť postup prác realizácie projektu, určiť limity pre tvorbu učebných plánov, konzultovať obsahovú stránku pilotnej fázy projektu, konzultácie s odbornými gestormi projektu z vysokých škôl (Filozofická fakulta UK Praha, Katedra rómskej kultúry Nitra), vytvorenie archívu dokumentov a príprava vzdelávacích aktivít pre riešiteľov a realizátorov projektu.

Významnou aktivitou v prípravnej fáze projektu bol aj Medzinárodný seminár v Štrasburgu v máji 2003, na ktorom sa zúčastnili experti z 19 európskych krajín a Rady Európy. Seminára sa zúčastnil aj zástupca Štátneho pedagogického ústavu – koordinátor projektu. Cieľom seminára bolo posúdenie postavenia Rómov v účastníckych krajinách a stavu vzdelávania rómskych detí a mládeže, používanie rómskeho jazyka ako materinského, druhého, resp. cudzieho jazyka vo vzdelávacích inštitúciách, využívanie rómskych reálií (literatúry, hudby, kultúry...) pri výchove a vzdelávaní rómskych detí a mládeže, stav vo vydávaní učebníc, učebných, didaktických a metodických materiálov, príprava a vzdelávaní učiteľova výskum jazyka.

Úspešne sú už niekoľko rokov na Slovensku implementované projekty nultých ročníkov (projekt pre deti zo sociálne znevýhodneného prostredia, ktorý v dvojročnom cykle umožňuje zvládnutie učiva 1. ročníka základnej školy) a projekt asistent učiteľa pri výchove a vzdelávaní detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v predškolských zariadeniach, v základných školách a v špeciálnych základných školách..

Dovoľujeme si reagovať na odporúčanie Výboru expertov v časti II správy v bode č. 55, kde vyzýva Slovenskú republiku podporiť založenie kultúrnej organizácie Rusínov. Takáto kultúrna organizácia existuje už od roku 1990 a jej názov je „Rusínska obroda“. Má dvanásť okresných a mestských organizácií, vydáva mesačník InfoRusín. Každoročne organizuje vyše 50 kultúrnych akcií. Rusínska obroda má zástupcu aj v Rade vlády SR pre národnostné menšiny a etnické skupiny, ktorá je poradným, iniciatívnym a koordinačným orgánom vlády SR pre oblasť štátnej národnostnej politiky. Popri Rusínskej obrode však existujú aj ďalšie rusínske organizácie, ako napríklad Združenie inteligencie Rusínov Slovenska v Bratislave, Spolok Rusínskej mládeže na Slovensku, Spolok rusínskych spisovateľov, Divadlo Alexandra Duchnoviča, Nadácia Drevené chrámy pod Duklou, Múzeum moderného umenia Andyho Warhola, Rusínske obce pod Duklou, Rusínske bratstvo na Slovensku.

Vláda SR si je vedomá multietnického charakteru slovenskej spoločnosti, preto sa vo svojom programovom vyhlásení z novembra 2002 zaviazala bojovať proti všetkým formám intolerancie a v praxi realizovať už schválenú dikciu Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov. Bola vypracovaná pracovná verzia návrhu zákona o financovaní kultúry národnostných menšín a návrhu zákona o národnostných menšinách.

Vláda SR sa ďalej zaviazala garantovať občianske slobody a všestranný rozvoj ľudských práv ako aj bojovať proti všetkým formám intolerancie. Na zabezpečenie týchto aktivít pravidelne schvaľuje Akčný plán predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie, ktorý je jediným komplexným a systematickým nástrojom vlády SR v oblasti predchádzania diskriminácie a intolerancie s cieľom naplniť vnútroštátne i medzinárodné požiadavky na vytváranie tolerantného a demokratického štátu, rozvoja multikultúrneho charakteru spoločnosti, zvýšenia tolerancie a predchádzania všetkým formám diskriminácie prostredníctvom rôznych aktivít príslušných rezortov, mimovládnych organizácií a ďalších subjektov zaoberajúcich sa touto problematikou. V rámci naplňovania programu Akčného plánu sa vláda SR zúčastňuje na realizácii viacerých aktivít mimovládnych organizácií a štátnych orgánov v záujme zabezpečenia rozvoja multikultúrnej spoločnosti a lepšieho porozumenia a poznania sa skupín obyvateľstva hovoriacich menšinovými jazykmi s väčšinou slovensky hovoriacou populáciou. Podujatia takéhoto charakteru prispievajú k rozvoju a poznaniu rozmanitosti kultúr jednotlivých

Odporúčanie

národnostných menšín, a tým k prehľbovaniu tolerance, k vytváraniu multikultúrneho prostredia ako aj k podpore procesu inklúzie do väčšinovej spoločnosti.

B. Odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy o uplatňovaní charty na Slovensku

Odporúčanie RecChL(2007)1

Výboru ministrov

o uplatňovaní Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov Slovenskou republikou

*Prijal Výbor ministrov dňa 21. februára 2007
na 998. zasadnutí zástupcov ministrov*

Výbor ministrov

v súlade s článkom 16 Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov,

so zreteľom na vyhlásenia predložené Slovenskou republikou dňa 9. apríla 2001,

s prihliadnutím na hodnotenie Výboru expertov pre chartu o uplatňovaní charty Slovenskou republikou,

s prihliadnutím na pripomienky slovenských orgánov k obsahu správy Výboru expertov,

majúc na pamäti, že toto hodnotenie sa zakladá na informáciách, ktoré poskytla Slovenská republika vo svojej národnej správe, dodatočných informáciách poskytnutých slovenskými orgánmi, informáciách od organizácií a združení právoplatne založených v SR a informáciách, ktoré Výbor expertov získal počas návštevy,

odporúča, aby slovenské orgány zohľadnili všetky pripomienky Výboru expertov a aby prednostne:

1. zdokonalili a doplnili legislatívny rámec z hľadiska povinností, ktoré SR prijala ratifikáciou charty, a najmä aby:

- prehodnotili podmienku, že na uplatňovanie záväzkov v oblasti správy musia osoby hovoriace regionálnym alebo menšinovým jazykom tvoriť najmenej 20% obyvateľstva obce,

- prehodnotili obmedzenia pri používaní regionálnych alebo menšinových jazykov vyplývajúce zo zákona o štátnom jazyku,

- zrušili obmedzenia práva používať regionálne alebo menšinové jazyky v súdnom konaní,

- zaručili ženám právo prijímať alebo používať priezviská v regionálnych alebo menšinových jazykoch;

2. zlepšili poskytovanie vyučovania v regionálnych alebo menšinových jazykoch, najmä pokiaľ ide o prípravu učiteľov, a zriadili orgán poverený monitorovaním prijatých opatrení a dosiahnutého pokroku;

3. zlepšili zastúpenie všetkých regionálnych alebo menšinových jazykov vo vysielacích aj tlačových médiách;

4. podporovali povedomie a toleranciu voči regionálnym alebo menšinovým jazykom a kultúram, ktoré tieto jazyky reprezentujú, ako neoddeliteľnej súčasťou kultúrneho dedičstva Slovenska vo všeobecných osnovách na všetkých stupňoch vzdelávania a v médiách;

5. pokiaľ ide o rómsky jazyk:

Odporúčanie

- zabezpečili vyučovanie rómskeho jazyka všade tam, kde je dopyt, a informovali rómskych rodičov o tejto možnosti,
 - urýchlili zavedenie učebných osnov na výučbu rómskeho jazyka,
 - bezodkladne zrušili prax neodôvodneného umiestňovania rómskych detí do škôl pre deti s osobitnými potrebami;
6. prijali opatrenia na zabezpečenie vzdelávania v rusínskom jazyku na všetkých stupňoch.